Dîvân-ı Refdî

Hazırlayan
Dr. Hakan YALAP

Ankara, 2017

Dîvân-ı Refdî

Hazırlayan
Dr. Hakan YALAP

Editör : Prof. Ljiljana Marković, PhD
Tasarım: Ahmet Yanar
Baskı : Bizim Büro Matbaacılık
(Sertifika Numarası: 26649)
Sanayi 1. Cadde, Sedef Sokak,
Numara: 6/1 İskitler - Altındağ - ANKARA
0312 229 99 28

ISBN 978-605-67701-2-8

© Her haklı saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ÖZGEÇMİŞ

Hakan YALAP, 10/12/1982 tarihinde Gülşehir'de doğdu. İlköğrenimini Gülşehir'de, ortaöğrenimini 1999 yılında Nevşehir'de tamamladı. Lisans öğrenimini 2003 yılında Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde tamamladı. zun oldu. Aynı yıl Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Aydın İli Yenipazar ilçesinde Türkçe Öğretmenliği görevine başladı. 2007 yılında Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda "Subhizâde Abdî Abdullah, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvân'ı (İnceleme-Metin-İndeks)" adlı tezle yüksek lisans öğrenimini tamamladı. 2014 yılında Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda "İsmâîl Rüsûhî-yi Ankaravî Şerh-i Mesnevî (Mecmû'atu'l-Letâyif ve Matmûratu'l-Ma'ârif) (II. Cilt) (İnceleme-Metin-Sözlük)" adlı teziyle doktorasını tamamladı.

2014-2015 yıllarında Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalışan Dr. Hakan YALAP, hâlen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Merhum babama bir fatiha,
anneciğime uzun ve hayırlı ömür duasıyla…
Ramazan Hakan! Sen uzun, güzel ve bereketli yaşa.

Bu deyr-i köhnede erbâb-ı aşka mahrem yok
Cihânda kalmadı âdem gibi bir âdem yok

Nesine rağbet idersin bu köhne gülzârın
Ne bülbüli ne güli kaldı eski âlem yok

Refdî

IÇINDEKILER

ÖN SÖZ 9
KISALTMALAR 11

GİRİŞ
XVII. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Tarihî ve Siyasî Durum 13
XVII. Yüzyıl Osmanlı Sahası Türk Edebiyatına Genel Bakış 19

I. BÖLÜM
ABDÜLKERİMZÂDE MEHMET REFDÎ EFENDİ
1.1. Hayatı 29
1.2. Edebî Kişiliği ve Poetikası 33
1.2.1. Usta Şâirler Hakkında Görüşleri 39
1.2.2. Şiir Hakkındaki Görüşleri 46
1.3. Eserleri ve Dîvân'ının Bazı Özellikleri 54

SONUÇ 58
KAYNAKÇA 59

II. BÖLÜM
METİN
2.1. Metinde Kullanılan İmlâ Hususiyetleri 65
2.2. Dîvân Nüshasının Özellikleri 67
2.3. Transkripsiyon Alfabesi 69
2.4. Dîvân Metni 70

DİZİN 241
REFDÎ DÎVÂN'I (TIPKI BASIM) 247

ÖN SÖZ

Bu çalışma, XVII. yüzyıl Osmanlı âlim ve ârif şâirlerinden Abdülkerimzâde Refdî'nin biyografisi ve Dîvân'ından oluşmaktadır.

Eski Türk edebiyatı çalışmalarında araştırıcının herhangi bir şâirin dîvânını neşretmesi usuldendir. Lâkin çalışılmamış dîvân bulmak nadir bir mutluluk vesilesi hâline gelmiştir. Katalog taramaları sırasında Almanya Leibzig Üniversitesi Kütüphanesi'nde B. or. 068-01-02 numarasıyla kayıtlı "Dîvân-ı Refdî" ile karşılaşınca muhtevasına, yazı biçimine ve şiirlerin edebî kudretine dair bir ön inceleme yaptık. Bu ön inceleme bizde bu Dîvân'ın edebî kudret sahibi bir şâir tarafından yazıldığı izlenimini oluşturdu. Bu izlenim üzerine şâirin Dîvân'ının çalışılıp çalışılmadığına dair zarurî olan bir literatür taraması yaptık. Bu tarama sonunda şâirin Dîvân'ının çalışılmadığına kanaat getirdik. Bu kanaati izleyen süreçte Dîvân'ın başka nüshaları olup olmadığına dair geniş bir kütüphane ve katalog taraması faaliyetine giriştik. Bu çabalarımız şâirin Dîvân'ının şimdilik karşılaştığımız nüshadan başka bir nüshası olmadığı bilgisiyle sonuçlandı. Bunun üzerine tespit ettiğimiz Almanya nüshasını temin ederek çalışmaya başladık.

Dîvân-ı Refdî bu çalışmanın mahsulüdür. Bu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır;

Birinci bölümde biyografik kaynaklardan hareketle Refdî'nin mümkün olan geniş bir biyografisi yazılmaya çalışılmıştır. Şâirin biyografisini tezkirelerdeki ve Dîvân'ındaki bilgiler ışığında edebî kişiliği ve poetikası izlemiştir.

İkinci bölümde Dîvân metni oluşturulurken takip edilen imlâ hususiyetleri açıklanmış, eldeki yazma nüshanın özellikleri belirtilmiş ve bölümün sonuna Dîvân'ın çeviriyazılı metni eklenmiştir.

Çalışmanın sonuna şahıs ve yer isimlerinden oluşan dizin eklenmiş ve Dîvân'ın tıpkıbasımından örnekler verilmiştir.

Bu çalışma incelendiğinde görülecektir ki, uzun bir zaman sürecini ve geniş bir mekânı kapsayan Klâsik Türk Edebiyatı'nın hâlâ keşfedilmeyi bekleyen büyük şâirleri ve nâdîde eserleri vardır.

Dr. Hakan YALAP
Nevşehir, 2017

KISALTMALAR

AKMB	: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
b.	: Başlık
bk.	: Bakınız
Bas.	: Basımevi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
G.	: Gazel
H.	: Hicrî
hzl.	: Hazırlayan
K.	: Kaside
M.	: Miladî
ME	: Milli Eğitim
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mü.	: Müfret
öl.	: Ölüm Tarihi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBED	: Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
TA	: Türk Ansiklopedisi
TDEA	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
trhs.	: Tarihsiz.
T.	: Tahmis
Tc.	: Terci' bend
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vr.	: Varak
YKY	: Yapı Kredi Yayınları
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ
XVII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİNDE TARİHÎ VE SİYASÎ DURUM

Osmanlı Devleti, XV. ve XVI. yüzyıllarda sadece askerî başarılarla değil; istikrarlı devlet yönetimi, güçlü bürokrasi ve ekonomik refahı arkasına alan sanat ve kültür hayatındaki zenginlikle de tarihe damgasını vurmayı başarabilmiştir. Bu başarıdaki temel faktör, devlet içinde var olan dengeleri sarsmadan âhenkli bir yönetim sergileme gayretidir.

Fakat XVI. yüzyıldan XVII. yüzyıla girerken devlet, her açıdan bir çözülme sürecine girmiştir. Bu dönem, devlet sisteminden cemiyet hayatına, askerî alandan fikir hayatına ve ekonomik yapıya kadar çok yönlü olan bu çözülüş, Osmanlı Devleti'ni gelecek asırlarda ciddî başarısızlıklara götürecek bir dönemdir. "Asrın başında en geniş sınırlarına ulaşan Osmanlı Devleti, asrın sonunda şarkta Azerbaycan, Dağıstan, Cibal hatta Gîlân üzerindeki hâkimiyet hak ve iddialarını bir kenara bırakıp Zagros dağlarının tabiî sınırlarına çekilmiş; garpta Tuna'nın güneyine kadar gerilemek zorunda kalarak Avrupa ve dolayısıyla dünya siyasetindeki üstünlüğünü kaybetmeye başlamıştır. Kuzeyde ise Kıpçak Türkleriyle ilgili emeller terkedilmiş, Bucak'tan Asırhan'a kadar uzanan Türk illeri Slavlara bırakılmıştır. Geçmiş asırlardaki parlak başarıların görülmediği bu dönemde, Osmanlı Devleti siyasî ve sosyal yönlerden duraklama dönemine girmiş, devlet teşkilatı, askerî yapı ve iktisadî durum yönünden ise büyük sarsıntılar geçirmiştir" (Şentürk ve Kartal, 2004:335).

Bu çözülüş, içerdeki bazı dikkatli gözler tarafından sezilmiş olmalı ki başta Kâtip Çelebi ve Koçi Bey'in hazırlamış oldukları risaleler yaşanan sarsıntılara çözüm arama amacındadır. Devleti bu sürece götüren temel faktör, eğitim sistemindeki bozulma ve akabinde bu sistemin vazgeçilmezi insan unsurundaki kifayetsizlik olmalıdır. İlmiye sınıfının bozulmaya başlaması merkezle birlikte taşradaki eğitim sistemini de bozmuştur. Böylelikle rüşvet yaygınlaşmış, makamlar parayla alınır-satılır hâle gelmiştir.

Devletteki bu çözülüş sürecinin bir diğer sebebini 1566'dan başlayıp 1656'ya kadar devam eden vâlide sultanlar yönetiminde aramak gerekir. Hakikaten devletin tüm temel dinamikleri bu zaman diliminde zarar görmüştür diyebiliriz.

XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı kültüründe, belki de değişen dünya şartları gereği önemli farklılaşmalar yaşanmıştır. Coğrafî keşifler, yeni deniz yollarının oluşmasıyla her yönden değişmeye ve gelişmeye başlayan Avrupa, sadece Osmanlı ekonomisini değil, bütün devlet sistemini değişmeye zorlayacaktır. "Tımar sisteminin bozulması toprak yapısını alt üst etmiştir. Sarsılan yapı sadece vergilerin rakamlarla azalması olarak ortaya çıkmamış, toprakların işletme biçimleri, iltizam ve emanet usulleri de ana yapıyı bozacak sıkıntıların sebebi olmuş ve yapı değişmeleri reayanın aleyhine dönmüştür. Olağanüstü şartlarda alınan avarız vergiler normal alınan vergilere dönüşmüş ve bu durumdan en çok reaya zarar görmüştür. İpek ve dokuma sanayiinde ortaya çıkan sıkıntıların sebebi Avrupalı tüccarların Osmanlı ülkesine girmesiyle başlayan süreçte gittikçe artan pay alma rekabeti Avrupalıların lehine çevrilmiş, Osmanlı esnaf ve tüccarına pahalıya mal olmuştur. Tarım alanında bunalım dönemi başlamış, büyük kaçgunluk diye adlandırılan şartlar ağır vergi ve müsait olmayan iklim şartlarının da neticesiyle derinleşmiştir. Halkın bir kısmı asker olmayı tercih ederken Anadolu'da ve Rumeli'de birçok yer harabeye dönmüştür" (Karagöz, 2002:145). Bu sebeplerle kuşkusuz XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin yaşadığı en önemli sorun ülke genelinde çıkan isyanlar olmuştur. İsyanların bu kadar geniş sahada hızla yayılması ise merkezî otoritenin zayıflaması ile yakından ilgilidir.

Osmanlı Devleti'nde merkezî yönetimin bozulmasında etkili olan faktörlere baktığımızda bazı hususların etkili olduğu görülmektedir. Bu hususlar arasında tahta çıkan padişahların tecrübesiz olmaları, şehzadelerin sancağa çıkma geleneğinin kaldırılması, devlet kademelerinde görülen rüşvet ve iltimas yer almaktadır.

Merkezî otoritenin bozulmasında etkili olan hususlardan biri de veraset sisteminde meydana gelen değişikliklerdir. I. Ahmet devrinde uygulanmaya başlayan "ekber ve erşed" sistemi ile Osmanlı tahtına şehzadelerden en büyük ve olgunların seçilmesi planlanmıştır. Böylece devlette görülen taht kavgalarının önüne de geçilmek istenmiştir. Yine I. Ahmet devrinde şehzadelerin sancağa çıkma uygulamalarına son verilmiştir. Bu durum ise şehzadelerin yönetim tecrübesi kazanmadan tahta çıkmasına sebep olmuştur. Böylece tahta çıkan sultanlar saray kadınları ve devlet adamlarının etkisi altına girmekten kurtulamamışlardır.

Bu vesileyle XVII. yüzyılda başlayan çözülme sürecine etken olan en önemli unsurlardan birisi hiç şüphesiz bu dönemde görülen istikrarsızlıktır. Bu istikrarsızlığın en belirgin göstergesi de yüzyıl içindeki padişah ve sadrazam sayılarıdır. XVII. asırdaki padişahlar ve saltanat süreleri şu şekildedir:

I. Ahmet (1603-1617)

I. Mustafa (1617-1618)

II. Osman (1618-1622)

I. Mustafa (1622-1623, ikinci saltanat)

IV. Murat (1623-1640)

I. İbrahim (1640-1648)

IV. Mehmet (1648-1687)

III. Süleyman (1687-1691)

II. Ahmet (1691-1695)

II. Mustafa (1695-1703)

"Osmanlı Devleti gerek 1578 İran harbi, gerekse 1593 Avusturya seferi devlete büyük masraflar, ve hele, ordusunu uzun yıllar sınırlarda tutma zorunluğu yüklediği için, harbin bitimi sayılan 1606 yılı, yalnız Zitvatorok antlaşmasının siyasî anlamı bakımından değil, Türkiyenin iç tarihinde uğradığı derin değişiklikler itibariyle de büyük bir dönüm noktası teşkil eder. I. Ahmet devri Türkiyesi, artık, örneğin, Kanunî Süleyman zamanındakinden çok farklı bir bünyede bulunuyordu. Yeniçerilere yalnız büyük şehirlerdeki garnizonlarında değil, köy, kasaba ve benzeri yerlerde çift-çubuk, faizcilik, esnaflık gibi özel işlerin başında bol bol rastlanır olmuştu. Kasabaların ve şehirlerin eli para tutan, beylerbeyi, sancakbeyi, kadı, müderris, çavuş, yeniçeri, sipahi vb. resmî kişileri köylere kadar uzanarak, çiftçinin elinde bulunan (mirî=beylik) toprakları elinden alıyorlar, onu ortakçılığa zorluyorlar, ürününü yok pahasına kapatıyorlar, köylü, bir başları şehre bağlı ve çoğu da resmî görevli olan, yani arkalarında devlet otoritesinin desteği bulunan bu yeni tip köy ağalarınca yavaş yavaş çırak ve çobanlığa, angarya işler görmeye zorlanıyordu. Gerçek sahibi devlet olan toprakları çiftlikler biçiminde düzenleyip, köylünün yerine geçen resmî kisveli bu yeni köy ağaları, ekip biçme yerine, hayvan sürüleri üretmeyi sevdikleri için, üç beş bölük tarlası ile bunlar arasında kalabilen fakir fukaranın durumu ekin işinde de zora varmıştı. Çünkü, her yan "ekâbir"in sürüleriyle doluydu. Ayrıca, kendinden gücünün üstünde vergi ve salma istenen köylü, bu yeni bitmiş ağalara borçlanıyor, yükü ağırlaşanlar ise, köyü terke başlıyordu" (Akdağ 1966: 203).

I. Ahmet'in saltanat yıllarında Anadolu topraklarında baş gösteren Celâlî isyanları yukarıda bahsedilen ekonomik sıkıntılar ve devlet otoritesinin zayıflığı sebebiyle hızla yayılmıştır. İsyanlar, Kuyucu Murat Paşa'nın mücadelesiyle sonlandırılmıştır. Bu isyan süreci zaten var olan ekonomik problemlerin artmasına ve devletin ekonomik olarak zayıflamasına sebep olmuştur.

Yenilikçi bir padişah olan II. Osman, Hotin seferi sırasında yeniçerilerin disiplinsiz davranışlarına şâhit olmuş, böylelikle bu ocağı ıslah etmeye karar vermiştir. Ancak Sultan II. Osman'ın askerî alanda yapmaya çalıştığı değişiklik düşüncesi sadece genç padişahın hayatına değil, devlete de pahalıya mâl olacaktır. Çünkü değiştirmeye çalışılan sistem, köklü bir sistemdir. Bu niyetler, makam ve mevkilerin parayla alınıp satıldığı XVII. yüzyılda üst düzey devlet yöneticilerinin itibarlarının ellerinden alınması anlamına geliyordu. Neticede yönetimde etkili devlet adamları yapılan değişiklikleri kendi çıkarlarına uygun bulmadıkları için II. Osman'ı çıkan bir isyan neticesinde ortadan kaldırmışlardır.

IV. Murat, kendisinden önce yapılan yanlışlıkları görmüş, ancak çocuk yaşta tahta geçtiğinden bütün kontrolün kendi eline geçmesini beklemiştir. Devlete tam anlamıyla egemen olduğunda yaptığı ilk iş, hanım sultanlara devlet işlerinden el çektirmek olmuştur. IV. Murat, cemiyet hayatındaki yozlaşmanın ve fitnenin mekânı olarak gördüğü kahvehaneleri denetim altında tutmaya çalışmış, bu vesileyle içki ve tütün yasağına başvurmuştur.

Askerlikte eski düzeni sağlamaya çalışan padişah, askerin tâlim yapmasına önem vermiştir. Akabinde İran ve Irak seferlerinde başarı elde etmiş, 1635'te Revan'ı ve 1638'te Bağdat'ı fethetmiştir.

IV. Murat'ın kardeşi Sultan I. İbrahim, 1640 yılında tahta geçmiş ve tarihte "kürk ve anber vergisi diye anılan bir vergi almaya kalktı. Ayrıca valilerden haraç istemeye kalkmış, valilikleri çok para verenlere vermeye başlamıştı" (Güngör, 1999:353).

IV. Mehmet tahta çıktığında yedi yaşındaydı. Padişahın annesi Hatice Turhan Sultan bu dönemin en etkili ismidir. IV. Mehmet'in sadrazamı Tarhuncu Ahmet Paşa maliyeyi denetlemiş, gelir-gider hesabı tutmuş, devlet bütçesini denklemeyi başarmıştır. Şüphesiz bu dönemin en önemli isimleri Köprülü Mehmet Paşa ve oğlu Köprülü Fâzıl Ahmet Paşa'dır. "Vâlide sultanın tavsiyesi üzerine eski Trablusşam valisi Köprülü Mehmet Paşa vezir-i azamlığa getirildi. Köprülü, devleti bu kargaşalıktan kurtaracağını ancak yaptığı işlerden kendisine hesap sorulmamasını şart koşarak bu makamı kabul etti. İlmiye sınıfından gelen Fâzıl Ahmet Paşa, babası Mehmet Paşa'nın

vasiyetiyle sadrazamlığa getirilmiştir. Fâzıl Ahmet Paşa, devrin ünlü âlimlerinden mülâzım olduğundan devlet işlerinde önemli başarılara imza atmıştır. Fâzıl Ahmet Paşa zamanında Girit fethedilmiş ve 1663'te Uyvar Kalesi'nin fethiyle Osmanlı Devleti en uzun sınırlarına ulaşmıştır.

IV. Mehmet, 1672'de Lehistan (Polonya) seferine çıkmıştır. Lehistan'ın en büyük kalesi Kamaniçe bu seferde fethedilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ümitleri yeşerten bu sefer, bütün Avrupa'yı ise endişelendirmiştir. Böylelikle Lehistan haraç ödemeyi kabul etmiş, Ukrayna ve Podolya'yı Türklere bırakmıştır.

XVII. yüzyılda sadece bu asrın değil, bütün Türk tarihinin en önemli dönüm noktalarından birisi II. Viyana kuşatmasıdır. Orta Macaristan'ı hâkimiyetine geçirmek isteyen Emeric Tököly'e yardım maksadıyla sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, 14 Temmuz 1683'te Viyana'yı kuşattı. İki ay on günlük kuşatmayla Osmanlı ordusu şehrin dışında çok önemli noktaları ele geçirdi. Bu süreçte Papa'nın çağrısı üzerine Lehistan kralının önderliğinde seksen bin kişilik bir ordu hazırlanarak Viyana'ya yardıma gönderildi. Kırım Han'ı Murat Giray'ın şahsî husumetleri sebebiyle Lehistan'dan gelen haçlı ordusuna Tuna üzerindeki köprüden geçme fırsatını vermesi Osmanlı ordusunun bozguna uğramasına sebep olmuştur. Osmanlı tarihinin en büyük bozgunu olan bu olay neticesinde ordu, Belgrad'a doğru çekilmiştir. Bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti'nin de yenilebileceği fikri bütün Avrupa'da dalga dalga yayılmıştır. Avusturyalılarla devam eden savaşlar, Osmanlı Devleti'ni 26 Ocak 1699'da Belgrad yakınlarındaki Karlofça kasabasında Karlofça Antlaşması'nı imzalamaya mecbur bırakmıştır. Böylelikle Banat ve Temeşvar hariç bütün Macaristan ve Erdel Prensliği Avusturya'ya, Ukrayna ve Podolya Lehistan'a, Mora ve Dalmaçya kıyıları ise Venedikliler'e bırakıldı. Ruslar'ın Azak kalesi üzerindeki hırsları ise bu olay üzerine yeniden canlandı.

17. yüzyılın siyasî hayatından başlayıp toplum hayatına yayılan önemli bir durum da "Kadızâdeliler" olarak adlandırılan bir grubun devlet yönetimindeki etkisidir. Kadızâde Mehmet Efendi, İstanbul'da vaizlik yapan birisidir. Devletin yaşadığı çözülüş sürecine o da hazırlamış olduğu bir layiha ile kendince çözüm aramaktadır. IV. Murat'ın keyif verici maddeleri yasaklamak ve buna karşı sert tedbirler alma yönündeki isteklerine fikrî cephede destek veren tek grup Kadızâdeliler'dir. "Dinde tasfiye şeklinde ortaya çıkan hareket, IV. Murat (1623-1640) zamanında başlamış ve IV. Mehmet (1648-1687) devrinin ortalarına kadar devam etmiştir. Kaba bir bakışla İslam dinini, Kur'an ve sünnet İslam'ına, bir başka ifade ile, dine sonradan ilave edilen bid'atların dinden temizlenmesi maksadına yönelmiş Selefî hareketlerden biridir.

İslam toplumlarının tarihinde az da olsa müşahede edilen bu tarz düşünceler ve hareketler umumiyetle toplumların siyasî, ictimaî ve iktisadî buhranlı dönemlerinde ortaya çıkmaktadır" (Karagöz, 2002:145). Kısa zamanda Osmanlı sarayında ve devlet yönetiminde söz sahibi olan Kadızâdelilerin fikirleri İbn Teymiyye ve Birgivî'nin görüşleri etrafında şekillenmiştir. Onların devlet yönetimine sunmuş oldukları çözüm yolları toplum hayatını yoluna koymadığı gibi var olan huzursuzlukları daha da artırmıştır. Çünkü "Kadızâdeliler, daha önceki ve sonraki selefiler gibi devletin içine düştüğü buhrandan kurtuluşun ancak Kur'an ve sünnete dönmekle mümkün olacağı aksi şartların devleti felakete götüreceğini savunmuşlardır" (Karagöz, 2002:148). Şu hâliyle Kadızâdelilerin düşünceleri çatırdamakta olan Osmanlı fikir hayatına yüzyıl içinde ciddî zararlar vermiştir. Çünkü Türk milletinin İslam'ı özel algılama biçimi olan tasavvuf, Osmanlı toplumunda birleştirici bir güç olarak fikir ve kültür hayatının merkeziydi. Dergâhlardan başlayan fikir hayatı devlet yönetimine kadar uzanmaktaydı. Kadızâdelilerin hedefinde işte bu Türk tasavvuf hareketi vardı.

Hülasa, Osmanlı Devleti'nde padişah ve saray her şeyin ama her şeyin ölçütünü, boyutunu, sınırını vs. oluşturması bakımından etkin ve önem arz etmektedir. Buralarda meydana gelebilecek en küçük titreşimler büyük sarsıntıların kaynağını oluşturmaktadır.

Bu bakımdan bu asırda padişahların sık değişmesi, yaşlarının küçük olması gibi faktörler sadece kendi dinamikleri ile var olan Osmanlı algısının bütünüyle tersyüz edilmesinin başlangıç çizgisini ortaya çıkarmıştır. Diğer olumsuzluk ise sarayın kültürünü bilen, sultanın yetiştirilmesini sağlayan padişah annelerinin bu mülkün kültüründen kopuk, cinsiyetçi, çatışmacı, içe dönük tutumları padişahın kişiliğinin oluşmasındaki yönetim, idare vb. unsurların teşekkülünde yetersiz kalmıştır. Böylelikle iyi yetişmeyen padişahların (devlet adamlığı) durumu çözülmeyi hızlandırmış ve amacın teşekkülünü olumsuzlaştırmıştır.

Tüm bu görüntüyle birlikte Osmanlı Devleti, XVII. yüzyıl başından yüzyıl sonuna kadar Balkan Yarımadası dâhil olmak üzere Lehistan'ın (Polonya) güneyinden Kafkasya'ya; Kuzey Afrika ve Habeşiştan'dan, Mora ve Dalmaçya kıyılarına kadar geniş bir bölgeye hâkim olmasına rağmen daha önceki dönemlerdeki gibi askerî ve siyasî başarılar gösterememiştir.

XVII. YÜZYIL OSMANLI SAHASI TÜRK EDEBİYATINA GENEL BAKIŞ

XVII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin birçok yönden duraklamaya girip askerî ve idarî bakımdan büyük sarsıntılar geçirdiği bir yüzyıl olmasına rağmen edebiyat ve sanat hayatı bir o kadar zengin ve canlıdır.

XVII. yüzyıl Osmanlı edebiyatı farklı üslûpların bir arada bulunduğu, bu yönüyle zenginlik arz eden bir dönemdir. Türk edebiyatında bu asırda etkili olan üslûplar Klâsik üslûp, Sebk-i Hindî, Hikemî üslûp ve Mahallîleşme üslûbudur.

Klâsik Türk şiirinin Şeyhî (öl. 1431), Ahmet Paşa (öl. 1497) ve Necatî'de (27 Mart 1509) görülen kendi kimliğini arayış süreci Hayalî (öl. 1557), Zâtî (öl. 1546), Bâkî (öl. 7 Nisan 1600), Şeyhülislam Yahya (öl. 1644) ve Nef'î (öl. 1635) gibi şâirlerle zirveye ulaşarak sonuçlanır. Şiirdeki âhenk ve söyleyişin önem kazandığı "klâsik üslûpta" anlam önemli bir yer tutmakla birlikte müzikalite temel bir unsur olmuştur. İrticâlen söylenivermiş havası içindeki bu üslûpta şiir tekniğindeki sağlamlık, kalıcılık, âhenk ve akıcılık şiirin kudretini belirleyen başlıca kıstaslardır. Mahallî renkler de klâsik üslûbun ses ve âhenk güzelliğiyle birleşince Türk şiirine farklı bir söyleyiş katar. Bu üslûbun temel karakteri, söyleyişin zorlamadan ve külfetten uzak olması, sehl-i mümteni misâli, doğal ve ince bir yapıya dayanmasıdır. Şâirler, "kudemâ tarzı da denilen bu klâsik üslûpla, rindâne ve âşıkâne bir edayla günlük hayatın zevk ve eğlencelerini sade bir dille ifâde etmiştir" (Erkal, 2009:88). "Klâsik üslûp şâirlerinin işlediği konular çoğunlukla aşk, şarap, kadın, rindlik ve tabiat" (Demirel 2009: 252) olmakla birlikte bu temaların tamamını içinde barındıran ve sembolik bir dil olan tasavvuf da bu üslûbun vazgeçilmezlerindendir. Klâsik üslûpta kullanılan yerli dile rağmen aruzda bir bozulma görülmez. Süreç içinde işlenen bu vezin XVII. yüzyılda birçok güçlü şâir tarafından Türkçenin ses yapısına uygun hâle getirilerek kusursuz uygulanabilmiştir. Anlam ve hislerin dile getirilişinde kullanılan temel vasıta dildir. Şiir diliyse dil içinde ayrı bir dildir ve şâirin kendine has lugâtı mevcuttur desek abartıya kaçmayız. Klâsik

üslûp sanatkârlarının şiirlerinde her zaman tabiî ve rahat bir söyleyiş görülür (Demirel 2009: 253). "Şiiri, güzel ve etkili söz olarak kabul eden bu sanatçılar, şiir dilinin geniş anlamlı özelliğinden ustalıkla yararlanmışlardır. Şiirde farklı anlamlar ve çağrışımlar yaratabilen bu şâirlerin tavırları, sosyal ve kültürel bir çıkmaza çekilen ve düşünce sınırları gittikçe daraltılan XVII. yüzyıl dünyasında önemli bir tepki hareketidir. Şiirlerinde meyden, meyhaneden, gerçek sevgiliden ve reel çevredeki güzelliklerden bahseden şâir, bir önceki yüzyılda oluşturulan göz kamaştırıcı şiir tarzını yeni bir ses ve üslûpla devam ettirmiştir. Daha ziyâde gazel nazım şeklini tercih eden klâsik üslûp temsilcileri, canlı ve akıcı bir üslûp kullanarak şiire tabiîlik kazandırmışlardır" (Bilkan, 2004:369). Bu yüzyılda, XVI. yüzyılda olgunlaşan klâsik üslûbu devam ettiren sanatçılar eser vermeye devam etmişlerdir. Bu klâsik üslûbu sürdürmede Osmanlı padişahlarının şâirlere önem vermeye devam etmesi etkili olmuştur. Bu yüzyılda Sultan I. Ahmet "Bahtî", Sultan II. Osman ise "Fârisî" mahlasıyla şiirler söylemişlerdir. Kendileri de şâir olan Şeyhülislam Yahya Efendi ile Şeyhülislam Bahâyî Efendi şiirleriyle edebiyata ve diğer şâirlere katkı sağlamışlardır.

Bu asırda klâsik şiirimizi etkiyen en önemli yabancı üslûp şüphesiz Sebk-i Hindî'dir. Sebk-i Hindî, İran'da ortaya çıkmakla birlikte dinî baskıları sebebiyle, Hindistan'a sığınan İranlı şâirlerce geliştirilmiştir. Sebk-i Hindî, Hind üslûbu veya Hint tarzı demektir. İran'da doğan Hindistan'da gelişen ve daha çok Hindistan, Afganistan ve Anadolu'da benimsenen bu tarzın önde gelen şâirleri Örfî-i Şîrâzî (öl. 1591), Feyzî-i Hindî (öl. 15 Ekim 1595), Tâlib-i Âmulî (öl. 1625), Kelîm-i Hemedânî (öl. 1652), Sâ'ib-i Tebrizî (öl. 1671), Şevket-i Buhârî (öl. 1699) ve Bîdil-i Azîmâbâdî'dir (öl. 1720). Sebk-i Hindî'nin ömrü İran edebiyatında çok kısa sürmesine karşılık, Türk şâirlerince çok benimsenmiş ve edebiyatımızda büyük rağbet görmüştür. Bu tarzda anlam, sözden üstün tutulduğu için derin ve girifttir. Bundan dolayı Sâ'ib-i Tebrizî, "İnce anlamlar bulabilmek için kıl gibi inceldim." demiştir. Şiirde anlam derinleşip geliştiği için realite bunu karşılamakta yetersiz kalmış ve şiirde "muhayyile" önem kazanmıştır. Bu da şiirin zorlaşmasına sebep olmuştur. Şâirlerin hem şiirin konusunu değiştirmeleri hem de ele aldıkları konulara değişik yönlerden bakmaları neticesinde birbirine aykırı anlam ve mazmunlar ortaya çıkmıştır. Böylece şâirler mübalağanın yanında tezatı da bolca kullanmışlardır. Şâirin temel amacı daha önce söylenmemiş anlamlar ile mazmunları bulma olmuştur. Bu üslûpta şâirler, gerçek yerine hayali, dış ortam yerine insanın iç dünyasını ve ıstıraplarını şiirin konusu yapınca tasavvuf, Hind tarzının vazgeçilmez bir konusu

olmuştur. Sebk-i Hindî'de dil, ince ve naziktir. Yeni ve orijinal hayal ve anlam unsurlarını ifade edebilmek için yeni kelimeler aranıp bulunmuş, şiirde anlam önemli olduğu için söz kısa fakat dolgun söylenmeye çalışılmıştır. Söz sanatlarına fazla değer verilmediği ve kullanılmadığı için şiirde âhenk azalmıştır. Şâirler bu eksikliği seçtikleri kelimelerin ince âhengi ve musikîsiyle, özellikle de zengin kafiyeler ve rediflerle gidermeye çalışmışlardır Bu üslûbun Anadoludaki en önemli temsilcileri Nâilî-i Kadîm (öl. 1666), Şehrî (öl. 1660-61), İsmetî (öl. 1665), Neşâtî (öl. 1674), Fehim-i Kadim (öl. 1647), Nedim (öl. 1730) ve Şeyh Gâlip'tir (öl. 3 Ocak 1799) (Şentürk-Kartal 2004:346), (Demirel, 2009), (Bilkan, 2007).

Bu yüzyılın dikkat çeken bir diğer üslûbu Hikemî tarz dediğimiz didaktik (öğretici) üslûptur. Bu üslûp düşünceye dayalı hikmetli söz söyleme mantığından hareketle oluşturulmuştur. İslamî düşünce sisteminde daha çok felsefe karşılığı kullanılmış olan hikmet, gizli düşünce, bilinmeyen neden, özellikle varlıkların ve olayların oluşunda Allah'ın insanlarca anlaşılmayan gizli amacı, bilgelik, sağduyu, atasözü, özdeyiş vb. anlamlara gelen Arapça bir kelimedir. Hikemî şiir veya hâkimâne şiir ise düşünceye ağırlık veren, amacın okuyucuyu uyarmak, düşündürmek ve aydınlatmak olduğu, daha doğru bir ifadeyle insana doğruyu, güzeli göstermeye yönelik görüş bildiren didaktik içerikli şiire denir. Bu tarzın edebiyatımızdaki en önemli ve güçlü temsilcisi olarak Nâbî bilinmektedir. Bu sebeptendir ki Hikemî şiir akımı, "Nâbî Ekolü" olarak da anılır. Nâbî tarzının diğer temsilcileri olarak Sâbit (öl. 1712), Seyyid Vehbî (öl. 1736), Koca Ragıp Paşa (öl. 8 Nisan 1763), Keçecizâde İzzet Molla (öl. 1829) gibi sanatçıların adlarını burada anmak mümkündür (Demirel 2009: 293), (Şentürk-Kartal 20004:346).

XVII. yüzyılın dikkate değer bir diğer üslûbu mahallî (folklorik) üslûptur. Bu üslûp şiirde yerli öğelere yer verme anlayışına dayalıdır. Bu yüzyılda oldukça yaygınlaşmaya başlayan yalın dil kullanımı ve yerli konu arayışı aslında mahallîleşme üslûbunun da habercisidir.

Klâsik Türk şiirinin daha oluşum döneminde Âşık Paşa (öl. 3 Kasım 1332), Gülşehrî (öl. 1317-18) başta olmak üzere sonraki asırlarda Necati ile birlikte gerçekten terkipsiz şiirlerin varlığını, şiire sosyal yaşamın girdiğini ve şâirlerde bir Türkçecilik hatta öztürkçe ile şiir söyleme ideali görünüyordu. Geçen asırlardaki halk edebiyatı faaliyetlerinin saraylara kadar ulaşan, zengin ve tesirli başarıları; bir taraftan yine geçen

asırlarda bazı divan şâirlerinin halk zevkine daha yakın eserler vermek yolunda göze çarpar sadelikleri, Türk edebiyatında esasen bir yerlileşme idi. (Banarlı 2001: 745).

Nev'izâde Atâyî (öl. 1636) ve Sâbit gerek yerli konu ve malzeme tercihleri bakımından gerekse dil ve söyleyişteki tasarrufları yönünden bu üslûbun temsilcileri sayılmaktadır. Nitekim Atâyî yazmış olduğu beş mesnevisini klâsik mesnevi geleneğinin dışında, yeni bir muhteva ve üslûpla kaleme almıştır. Bu mesneviler isim olarak daha önce yazılmış bu tür eserleri çağrıştırmakla birlikte, konu, dil ve üslûp olarak orijinal nitelikler taşırlar. Atâyî, tercüme ve taklitten kaçınarak sosyal hayattan aldığı konuları İstanbul Türkçesiyle başarılı bir şekilde işlemiştir. Özellikle *Nefhatü'l-ezhâr* adlı mesnevisinde bulunan "nefha" ve "destan" başlıklarında yirmi halk hikâyesi ve latifeyle üslûba renk katmış, halk arasında yaygın kıssalarla esere folklorik bir üslûp kazandırmıştır. Atâyî'nin bu üslûbu, kendini *Sohbetü'l-ebkâr*'ında da gösterir. Atâyî'nin bu üslûp tercihiyle birlikte, eserlerinde Türkçe kelime, deyim ve atasözlerini kullanma oranı da dikkat çekicidir. Sade ve anlaşılır bir dil kullanarak eserlerinin geniş kesimlere ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Mahallî/folklorik üslûp, dönemin sonunda Sâbit tarafından da benimsenmiş ve başarıyla temsil edilmiştir. Şiir diline, bu döneme kadar girmemiş pek çok mahallî ifadeyi, sokak argosunu ve mahallî söyleyişleri taşıyan Sâbit, şiir dilini soyut olmaktan çıkararak güncel ve somut kelimelerle yerli ve millî bir dil anlayışını temsil etmiştir. Ayrıca şiirlerinde atasözü ve deyimlere çok yer vermiştir (Şentürk-Kartal 2004:347), (Demirel 2009: 262), (Bilkan, 2004:378).

Bu üslûpların birisi veya hepsi bu yüzyılın bütün şâirlerinde görülür. Başta Nâilî olmak üzere Şehrî, İsmetî, Neşâtî, Fehim-i Kadim gibi şâirlerde ise bu özelliklerin tamamını görmek mümkündür. XVII. yüzyılda Sultan I. Ahmet Bahtî, IV. Murat Murâdî ve II. Osman Farisî mahlaslarıyla şiirler yazan padişah şâirlerdir.

Bu yüzyılda gazel sahasında Şeyhülislam Yahya, Şeyhülislam Bahayî (öl. 1654), Haletî (öl. 1631), Ganizâde Nadirî (öl. 1626), Neşatî, Fehim-i Kadim, Nâilî-i Kadim, İsmetî, Vecdî (öl. 1661), Mezâkî (öl. 1676), Nâbî (öl. 1712), Nev'izâde Atâyî, ve Sâbit isimleri akla ilk gelen şâirlerdendir. XVII. yüzyılın diğer önemli şâirleri şunlardır: Enverî (öl.?), Rızâyî (öl. 1627), Okçuzâde Mehmed Şâhî (öl. 1629), Sabrî (öl. 1645), Da'î (öl. 1659), Cevrî (öl. 1654), Güftî (öl. 1677), İshak Hocası (Ahmedî) (öl. 1708), Tokatlı İshak (öl. 1688), Bursalı Talip (öl. 1706), Râmî (öl. 1707), Sabûhî (öl. 11647), Veysî (öl. 1627), Müneccim Bahâyî (öl. 1630), Bursalı Haşimî (öl. 1631), Riyâzî (öş. 1644), Mantıkî (öl. 1634), Bursalı Haylî (öl. 1630), Zamirî (öl. 1648), Tıflî (öl. 1664),

Rif'atî (öl. 1669), Na'tî (öl. 1679), Tecellî (öl. 1688), Yesrî (öl. 1693), Sırrî (öl. 1699), Fasîh (öl. 1699), Şinâsî (öl. 1702), Rüşdî (öl. 1703), Sıdkî (öl. 1703), Fâmî (öl. 1693) (Şentürk-Kartal 2004), (Bilkan, 2004).

Yüzyıldaki gazel tarzı, Bâkî (öl. 1600) ile temsil edilen gazel anlayışının bir devamıdır. Dış dünyaya açık olan gazel üslûbu daha da geliştirilmiş, nükteli ve zarif hayaller geliştirilerek devam ettirilmiştir. Nâbî, Atâyî ve Sâbit ise gazel muhtevasını sosyal içerikle zenginleştirerek devam ettirmişlerdir. Bu vesileyle gazelin muhtevasında var olan aşk ve tabiat gibi temalara felsefî anlayışlar, sosyal olaylar ve hayat üzerine düşünceler de eklenmiştir (Bilkan, 2004:366). Şâirlerin sosyal çevre ile meşgul olmaları ise yüzyıl edebiyatının belirgin özelliğidir.

Nef'î, sadece bu dönemin değil, bütün Türk edebiyatının en önemli kaside şâiridir. Dîvan şiirine yani bir ses getirerek kendinden sonra epey takipçi bulmuştur. "Buna göre kasidedeki nesip ve medhiyye bölümleri kısalmış, bazen de nesip bölümü yazılmadan kasideye doğrudan medhiyye ile başlanmıştır. Fahriyye bölümü ise kasidenin diğer bölümlerine göre ön plana çıkmıştır. Nef'î'nin kaside tarzına getirdiği yeniliklerden en önemlisi, Dîvan şiiri geleneğinde pek rastlanmayan şâirin şahsiyetini ifade etmesi olarak vasıflayabileceğimiz özelliktir. Dîvan şiiri geleneğinde şâirin, genelleşmesinin aksine, bu yeni tarz şiirde şâirin şahsî hayatı değer kazanmış ve şiirdeki değerlendirmeler de şahsileşmiştir" (Bilkan, 2004:366).

Önceki asırlarda olduğu gibi XVII. asırda da mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış çokça eser vardır. Dönem mesnevîlerinin en önemli özelliği, mahallî etkilerin bu mesnevîlerde kendini hissettirmesidir. Şehrengiz, miraciyye, sâkinâme, mevlid ve hilye türlerinde mesnevîler yazıldığı görülmektedir. Asrın en büyük mesnevî şâiri Nev'izâde Atâyî'dir. Şâirin hamsesindeki ilk mesnevî, *Âlemnümâ* adıyla da anılan Sâkînâme'dir. Diğerleri, *Nefhatü'l-ezhâr, Sohbetü'l-ebkâr, Hefthân, Hilyetü'l-efkâr*'dır (Şentürk-Kartal 2004:378).

XVII. yüzyıl, nesir geleneği açısından bir önceki asrın devamı niteliğindedir. Tarih yazıcılığı, coğrafî eserler, seyahatnâme türleri ve dinî metinler, yapı ve üslûplarıyla geçen asırla benzer özellik gösterir. Tarih yazıcılığının, önünde geçmiş asırların birikimi olduğu için, oldukça başarılı örnekleri verilmiştir. İbrahim Peçevî'nin (öl. 1650) *Târih-i Peçevî* isimli eseri, 1520 tarihinden 1639 yılına kadar meydana gelen olayları kapsamaktadır. Bu dönem tarihçileri içerisinde dikkat çeken isimlerden birisi de Naîmâ'dır (öl. 1716). Osmanlı Devleti'nde ilk vak'anüvist olması ona ayrı bir özellik

kazandırmıştır. Naîmâ Tarihi diye anılan ve tam adı *Ravzatü'l-hüseyn fi Hulâsâti Ahbâri'l-hafikayn* olan eser, 1591'den 1659 yılına kadar gerçekleşen olayları ihtiva etmektedir. XVII. yüzyılın değerli bir siması da Osmanlı ordusunda ve sarayında uzun yıllar bulunan Koçi Bey'dir (öl. 1650). *Koçi Bey Risalesi* adını taşıyan eserinde müellif, XVII. asırdaki bozukluğun sebeplerini ve düzeltme yollarını göstermiştir. Bu asırda yazdığı tarihî eserlerle dikkat çekenlerden bir diğeri de Kâtip Çelebi'dir (öl. 1657). Fezleke'de 1591'den 1654-55'e kadar meydana gelen tarihî olaylara yer verilmiştir (Şentürk-Kartal, 2004), (Açıkgöz, 2004).

XVI. yüzyıldaki tezkirecilik geleneği XVII. yüzyılda da devam etmiştir. XVII. yüzyıl tezkirecilik geleneğinde önceki yüzyıla göre farklılıklar oluşmuştur. Bu yüzyılda şâirlerin biyografileri daha kısa tutulmuş, şâirlerin eserlerinden örneklere daha fazla yer verilmiştir. Bu noktada Riyâzü'ş-şu'arâ, Tezkire-i Rızâ ile birlikte XVI. asrın biyografi ağırlıklı tezkireleri ile XVII. asrın antoloji nitelikli tezkireleri arasındaki geçiş dönemi eserlerindendir. Riyâzî'nin Riyâzü'ş-şu'ara'sı, 1609'da tamamlanarak Sultan I. Ahmet'e ithaf edilmiştir. Zübdetü'l-eş'âr; Kafzâde Fâizî tarafından 1621 tarihinde kaleme alınan, antoloji niteliğindeki ilk tezkiredir. Faizî, şâirlerin hayatı hakkında bilgileri kısa tutup eserlerinden bolca örnekler vermiştir. Tezkire-i Rızâ, 1640 yılında tamamlanarak dönemin padişahı Sultan İbrahim'e sunulmuştur. Eserde, 1591-1640 yılları arasında ölmüş olan şâirler hakkında bilgi verilmektedir. Rızâ, şâirlerin hayatına dair Riyâzî'ye göre biraz daha az bilgi vermiştir. Rızâ, çok tanınmış şâirler hakkında edebî değerlendirmelerde bulunup sanatkâr hakkında fikirlerini beyan etmiş, bunların dışındakiler için ise, çok genel sözler söylemiştir. Yümnî Tezkiresi, Kafzâde Fâizî'nin Zübdetü'l-eş'âr'ına zeyil olarak kaleme alınmıştır. Zübdetü'l-eş'âr'ın kaldığı 1621'den sonra başlayan Yümnî Tezkiresi, müellifin 1622 tarihinde ölümüyle yarım kalmıştır. Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr, Âsım tarafından Kafzâde Fâizî'nin eserine zeyil olarak kaleme alınan, antoloji mahiyetinde bir eserdir. Zeyl-i Zübdetü'l eş'âr, antoloji niteliğindeki tezkireler içinde en az bilgi veren ve en çok örnek gösteren tezkire olarak dikkat çekmektedir. Bu asır tezkirelerinden biri de Güftî tarafından mesnevî nazım şekliyle kaleme alınan Teşrîfâtu'ş-şu'arâ'dır. Bunlar dışında Sâdıkî'nin Mecma'u'l-havas adlı eseri vardır. Eser Çağatay Türkçesi ile yazılmıştır. Eserde Farsça ve Türkçe şiirler söyleyen Fars ve Türk şâirlere yer verilmiştir. Eser, Câmî'nin Bahâristân'ının, Ali Şîr Nevâî'nin Mecâlisü'n-nefâis'inin, Devletşah tezkiresinin ve Sami Mirzâ'nın Tuhfe-i Sâmî'sinin oluşturduğu geleneğin devamı niteliğindedir. Bu yüzyılda tezkirelerin dışında

biyografiye dair eserlerin yazıldığı da görülmektedir. Taşköprüzâde'nin Eş-şakâiku'n-Numâniyye fî-Ulemâi'd-Devleti'l-Osmaniyye adlı eseri biyografi türünün en güzel örneklerindendir (Bilkan, 2004), (İsen vd., 2002), (Şentürk-Kartal, 2004).

XVII. yüzyılın sanatlı nesir alanında en önemli temsilcileri ise Veysî (öl. 1628) ve Nergisî'dir (öl. 1635). Edebiyat anlayışı bakımından Nergisî ile Veysî birbirlerine benzeyen sanatçılardır. Veysî'nin Hâbnâme adlı eseri Sultan I. Ahmet ile Büyük İskender'in rüyada karşılıklı konuşmaları üzerine kurulmuş olup Hz. Âdem'den itibaren dünyada olan kötülükler çeşitli hikâyelerle anlatılmıştır. Kocatürk'e göre Habnâme'de Osmanlı İmparatorluğu'nda ahlak ve nizamın bozuluşundan müteessir ve ıslah çareleri arayan bir münevver ruhu ve dolayısıyla devrin siyasî, içtimaî ve ruhî özellikleri de yaşatılmaktadır. Veysî'nin dili biraz daha sade, daha berrak, bilhassa daha canlı, hareketli ve sağlamdır. Nergisî'nin en önemli eseri ise mensur hamsesidir. Nergisî'nin dili Veysî'ye göre daha ağır fakat daha şâirane ve orijinaldir (Kocatürk, 2016).

XVII. asırda seyahatnâme türünün en büyük temsilcisi Evliya Çelebi (öl. 1682) yetişmiştir. *Seyâhatnâme-i Evliya Çelebi* yahut *Evliya Çelebi Seyâhatnâmesi* adlarıyla bilinen ve Evliya Çelebi'nin elli yıl boyunca gezip gördüğü başta Osmanlı coğrafyası olmak üzere, Ortadoğu, İran, Mısır, Balkanlar, Kırım, Orta Avrupa, Rusya gibi yerler ile şahit olduğu olayları ihtiva eden on ciltlik eserde tarih, coğrafya, musikî, folklor, etnografya, mimari gibi alanlarda önemli bilgiler bulunmaktadır. Evliya Çelebi'nin üslûbu, secilerle süslü olmasına rağmen, güçlü tasvir ve mizah gücüyle canlı bir anlatıma sahiptir. Özellikle dili kullanmadaki başarısı ve söz oyunlarına düşkünlüğü onun en belirgin özelliği olarak dikkat çekmektedir.

XVII. asırda Mevlânâ'nın Mesnevî'sine çeşitli şerhlerin yazıldığı görülmektedir. Ankaralı İsmail Rüsûhî Efendi (öl. 1631), Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin yedinci cildi olduğu iddia edilen cildiyle beraber tamamını şerh etmiştir. Mesnevî şerhlerinin en önemlilerinden olan bu eser, Anadolu sahasındaki üçüncü tam şerh olma özelliğini taşır. İsmâîl Ankaravî, Mesnevî'yi şerh ederken Sühreverdî'den ve özellikle İbn Arabî'den çok fazla etkilenmiş ve bu yönüyle de tenkitlere konu olmuştur. Sarı Abdullah Efendi'nin (öl. 1661) *Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevî* adını verdiği eseri, Mesnevî'nin birinci cildinin beş cilt hâlindeki şerhidir. IV. Murat'a takdim edilen eser, sadece bir şerh değil, aynı zamanda bir tasavvuf ansiklopedisi mahiyetindedir. Sarı Abdullah'ın *Semerâtü'l-fu'âd fi'l-mebde' ve'l-me'âd* isimli eseri ise, girift bazı tasavvufî konulara açıklık getirmek amacıyla yazılmıştır. Bu asırda kaleme alman önemli şerhlerden biri de, Abdullah-ı

Bosnevî'nin (öl. 1644) *Fusûsü'l-hikem Şerhi*'dir, Abdullah-ı Bosnevî'nin "Şârihu'l-fusûs" lakabıyla tanınmasına sebep olan eserden Kâtip Çelebi (öl. 1657) başta olmak üzere birçok âlim övgüyle bahsetmiştir (Şentürk-Kartal, 2004).

"Dönemin edebî görüntüsünün önemli bir yönünü de âşık edebiyatındaki gelişmeler oluşturmaktadır. Karacaoğlan, Âşık Ömer, Gevherî, Kâtibî, Kuloğlu, Kayıkçı Kul Mustafa, Âşık Hasan gibi halk edebiyatı şâirleri, geniş kesimler tarafından takip edilmiş ve beğenilmiştir. Bunlarla birlikte, tasavvuf edebiyatı şâirleri Aziz Mahmut Hüdâyî, Niyazî-i Mısrî ve Sinan Ümmî de gerek tekke çevrelerinde gerekse saray mensupları arasında yaygın olarak etkili olmuştur. Böylece şiir, daha geniş bir halk kesimine ulaşarak telkin vazifesini burada icrâ etme imkânı bulmuştur" (Bilkan, 2004:379).

Klâsik Türk edebiyatı XVII. yüzyıldaki bu zengin ve canlı görüntüsüyle birlikte XVIII. yüzyılın başında Nedim'i, yüzyılın sonunda ise Şeyh Gâlip'i yetiştirerek olgunluk dönemini yaşamıştır. Değişen siyasî ve sosyal hayatın zorlamasıyla XIX. yüzyılda ise Türk edebiyatı kendine yeni bir mecra arayacaktır.

I. BÖLÜM

ABDÜLKERİMZÂDE MEHMET REFDÎ EFENDİ

1.1. Hayati

Şâir bir aileden yetişmiş olan Refdî'nin asıl adı Mehmet'tir. Eldeki bilgilere göre Klâsik Türk Edebiyatı literatüründe Refdî mahlasını kullanan şâirin sadece Abdülkerimzâde Mehmet Efendi olduğu görülmektedir (İpekten vd.:1988). Refdî, Arapça رفد kökünden ihsan eden, ululayan, yardım eden, destekleyen, sağlamlaştıran, güçlendiren anlamlarına gelmektedir (Sarı, 2013:629), (Güneş, 2010:482), (Mutçalı, 1995:331).[1] Mehmet Refdî, Kerimzâde lakâbıyla marûf olup ulemânın meşhurlarından fazilet ve irfan sahibi *"meşhur münşi-i hakîkî Bosnavî Abdülkerim Efendi'nin* (öl. 1096/1684-85) *oğludur"* (Safayî, 2005:245).

Refdî'nin babası Abdülkerim Efendi hakkında Sâlim ve Safâyî farklı görüştedirler. Sonraki tezkireler de bu tartışmayı devam ettirmişlerdir. Safâyî, Sami'î Abdülkerim Efendi'nin Saraybosnalı olduğunu söyleyerek Refdî'yi bu Abdülkerim Efendi'nin oğlu olarak tanıtır (Safâyî, 2005:276-245). Fakat Sâlim, Refdî'nin babasının Bosnalı olmadığını, Safâyi'nin Münşî Abdülkerim Efendi olarak bahsettiği kişinin Bosnalı değil, başka bir Sami'î Abdülkerim Efendi olduğunu ve Safâyî'nin yanlış künye verdiğini bildirir (Sâlim, 2005:364). Nail Tuman da Tuhfe-i Nâilî'de "Safâyî, Bosnalı Abdülkerim Efendi'nin oğlu demesi doğru değildir" (Tuman, 2001:I/259) demektedir. Fakat tezkireler bu konuda daha fazla net bilgi vermemektedirler. İlginçtir ki Sâlim, Refdî'nin kardeşi Fâiz'i anlatırken Refdî Efendi ile görüştüğünü belirterek onun ağzından kardeşi hakkında şu bilgileri verir: *"mütercem-i meẕkūr pederimiz Sāmi'ī ʿAbdülkerīm Efendi'niñ maḫdūmu olup ḳırḳdan infiṣālinden ṣoñra sene biñ ṭoḳsan beş ṭārīḫinde Sarāybosna'da Malḳoç Efendi Medresesine müderris olup baʿdehū ol medresede ḫāric iʿtibārı olup baʿdehū ḥareket-i ḫāric baʿdehū dāḫil iʿtibār olunup Medīne-i*

1 Ömer Faruk Akün, Divan Edebiyatı başlıklı makalesinde, mahlasların büyük çoğunluğunun, Farsça nisbet ekiyle birlikte işaret edilen bir hâl ve vasfı ifade ettiğini söylemekte ve mahlasları gruplandırmaktadır. Mahlaslar, şâire hâkim olan zihniyet ve imajların çok daha iyi anlaşılmasını sağlar (Akün, 1994:395. Akün'ün bahse konu değerlendirmesi ışığında Refdî'yi üstünlük iddiası taşıyan mahlaslar grubuna dâhil edebiliriz.

Ḳonsṭanṭiniyye'de bizim ile bile olurlar idi. Vaṭan-ı aṣlīleri diyār-ı Bosna'ya ḥaremin götürmek için rūberāh ve ol ṭarafa vardıḳda sene biñ yüz tārīḫinde biemri'llāhi teʿalā mebṭūnen intiḳāl eyledi"…(Sâlim, 2005:530). Bu bilgilerden hareketle Refdî Mehmet Efendi'nin Bosnalı Sami'î Abdülkerim Efendi'nin oğlu olduğunu ileri sürebiliriz. Nitekim yapmış olduğumuz araştırmalara rağmen Sâlim'in bahsettiği Sami'î Münşî Abdülkerim Efendi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık (Yalap, 2016:1028).

Sâmi'î Abdülkerim Efendi, tezkirelerdeki bilgilere göre dönemindeki fâzilet ve irfan sâhibi kimseler arasında bulunmaktadır. Kadı olan şâir, 1096/1684-85'te vefât etmiştir. Laʿlīzāde Şeyh Mehmet, şâirin vefâtına şu târihi söylemiştir:

"Ol fāżıl-ı yegāne pesendīde-i enām
ʿĀcizter idi vaṣf-ı kemālinde ḫās u ʿām
ʿAzm-i sarāy-ı āḫret etdikde tārīḫi
ʿAbdü'l-kerīm Efendi'ye firdevs ola maḳām" عبدالكريم افنديه فردوس اولا مقام (H. 1096) (Sâlim, 2005:441), (Beliğ, 1985:188).

1056/1646-47 yılında doğan (Tuman, 2001:I/259) Refdî, bu Bosnalı Abdülkerim Efendi (öl. 1096/1684-85)'nin oğludur (Safâyî, 2005: 245). Medrese eğitimini tamamlayarak Minkârizâde Yahya Efendi'den mülâzım olmuştur. 1094/1682-83'te Merdümiyye Medresesi'ndeki göreviyle müderrislik mesleğine başlamıştır.

Şâirin doğumuyla ilk göreve başlaması arasında 36 yıl vardır. 36 yaş Osmanlı eğitim sistemi göz önünde bulundurulursa bilgi ve kişiliğin en üst düzeyde tecelli ettiği bir yaştır. Refdî gibi yetenekli bir şâir ve bilginin 36 yaşında mülâzım olması düşündürücüdür. Şâirin genç yaşta Fâzıl Ahmet Paşa'ya dört kaside sunacak kadar ileri düzeyde bir sosyal temsil kabiliyetine sahip olması onun hem göz önünde olmasını hem de gözde olmasını gerektirir. Ancak kaynakların bu dönemi anlaşılmaz bir suskunluk içerisinde geçmeleri bu öngörümüzle örtüşmemektedir. Oysa şâirin Dîvân'ına baktığımızda dört başarılı kasidenin arka arkaya dönemin kudretli sadrazamı Köprülüzade Fâzıl Ahmet Paşa'ya arz edildiği görülür. Şâirin birden bire Fâzıl Ahmet Paşa'ya ulaşması mümkün olmadığına göre mutlaka onu sadrazama ulaştıracak bir meslek yahut sadrazam nezdinde etkin dost devlet adamlarına ihtiyaç vardır. Bu da onun nüfuz kabiliyetine sahip bir şâir olduğunu işaret eder.

Şâirin Fâzıl Ahmet Paşa’dan sonra herhangi bir merciye kaside yazmaması iki şekilde değerlendirilebilir. İlki elimizdeki Dîvân nüshasının kaside yönünden eksik olabileceği ihtimalidir. Zira Safâyî, zahriyesinde takriz olan başka bir nüshadan bahsetmektedir. İkincisi ise şâirin Fâzıl Ahmet Paşa’dan sonra kaside sunmaya değer bir devlet adamı bulamayışından kaynaklanabilir. Başka bir ihtimal de şâirin istiğna sahibi bir mizacın adamı oluşuyla alâkalı olabilir.

Refdî, Merdümiyye Medresesi’ndeki müderrislik görevinden sonra sırasıyla 1099/1687-88’de Fatma Hanım Medresesi’ne, 1101/1689-1690’da Has Odabaşı Medresesi’ne, 1104/1692-93’te Cafer Ağa Medresesi’ne, 1108/1696-97’de Ankaravî Mehmet Efendi Medresesi’ne, 1111/1699-1700’de Sahn-ı Seman Medreseleri’nden birine, 1112/1700-01’de Hayreddin Paşa Medresesi’ne, 1114/1702-03’te Zal Paşa Medresesi’ne, 1116/1704-05’te Ebu Eyyub el-Ensârî Medresesi’ne atanmış ve nihâyetinde Süleymâniye Medreseleri’nden birindeki müderrisliğiyle (Sâlim, 2005:362) *“tarik-i tedrîsi itmâm”* (Râmiz, 1994:134) etmiştir (Şeyhî, 1989:522-523).

1120/1708-09’da Selânik mevleviyyetine[2] atanan şair, 1126/1714-15’te Şam kadısı, kısa bir zaman sonra Mekke kadısı olmuştur. 27 Ocak 1722’de (9 Rebiü’l-âhir 1134) vefât eden Refdî, Eyüp’te türbe civârında medfûn olup mezar taşındaki şu mısra vefâtına târihtir:

“Cennetüʾl-meʾvā ola Refdī Efendiye mekân” جنت المأوى اولا رفدى افندىيه مكان

(Râmiz, 1994:134), (Şeyhî, 1989:523), (Mehmed Süreyya, 1996:III/1368), (Safâyî, 2005:245), (Sâlim, 2005:362), (Tuhfe-i Nâilî, 2001:259).

Refdî Mehmet Efendi’nin oğlu Hafız Mustafa İffetî (öl. 1756) ve kardeşi Abdullah (öl. 1688) da şâirdir.

Mehmet Refdî’nin oğlu Hâfız Mustafa İffetî Efendi, babası gibi müderristir. Güzel huylu, fâzilet ve irfan sâhibi bir şâir olan İffetî, *“hüsn-i hatta”* meşhur ve döneminde *“parmakla gösterilir”* bir âlimdir (Sâlim, 2005:509). Râmiz, onun şiir ve inşâda tatlı dil sâhibi, üslubunun ise akıcı olduğunu aktarmaktadır (Râmiz, 1994:229). İffetî, 24 Eylül 1756’da (H. 27 Muharrem 1139) vefât etmiştir (Mehmed Süreyya, 1996:III/793), (Yalap, 2016:1030).

2 Mevleviyyet, müderrislikten sonraki ilmiye pâyesi (Devellioğlu, 2006: 636).

İffetî'nin Hatimetü'l-Eş'ar'da aşağıdaki beyti kayıtlıdır:

"Çü nokta mahv-ı vücûd eyledim dehân diyerek

Misâl-i mû-yı nazârım miyân miyân diyerek" (Fatin, 1996:317).

Sâlim de tezkiresinde İffetî'ye ait olan şu beyitleri kaydetmiştir:

"Çü noḳṭa maḥv-i vücūdum dehān dehān diyerek
Mis̱āl-i mūy nizārım miyān miyān diyerek
Nigār-ḫāne-i Ferḫār'a döndü endīşem
Ḫayāl-i ʿişvegerān-ı bütān bütān diyerek

Nigāhım mest-i ḥayretdir o laʿl-i dil-sitānından
Dü-tādır ḳamet-i ṣabrım ḫayāl-i ebrūvānından
Leb-i laʿlinde ḥarf-i vaʿde ḳalmış noḳṭaveş mevhūm
Anıñçün remz-i vuṣlat çıḳmaz ol şūḫuñ dehānından
Zülāl-i deşne sīr-āb eyleyince teşne-i ʿaşḳı
Ne bellerden geçip çıḳdı bu gülzārıñ miyānından

Düşmüş ʿiẕār-ı pākine gīsū ṭaraf ṭaraf
Ṣan çıḳdı seyr-i gülşene hindū ṭaraf ṭaraf
Reşk-i nihāl-i zülfü perīşān-dimāġ edip
Ṣahrāya düşdü sünbül-i gīsū ṭaraf ṭaraf" (Sâlim, 2005:510).

Şâirin asıl adı Abdullah olan kardeşi Fâiz, tezkirelerde *"şâir oğlu şâir"* (Safayî, 2005:453) olarak nitelendirilmektedir. Fâiz, Saraybosna'da Malkoç Efendi Medresesi'nde müderrislik yapıp bir müddet sonra İstanbul'a gelmiş, tekrar Saraybosna'ya döndükten sonra 1100/1688-89'da vefât etmiştir (Sâlim, 2005:530), (Safayî, 2005:453). Sicill-i Osmanî'de şâirin vebâdan öldüğü yazmaktadır (Mehmed Süreyya, 1996:I/51). Fâiz'in tezkirelerde şu beyti bulunmaktadır:

"Vücûdum tâb-ı hicriyle serâser dâğ dâğ oldı

Miyân-ı bezm-i mihnetde söyünmez bir çerâğ oldı" (Beliğ, 1985:373), (Sâlim, 2005: 530), (Safâyî, 2005:453).

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE POETİKASI

Refdî'nin edebî kişiliği hakkında en geniş değerlendirmeyi Safayî yapar. Safayî, şâirin şiirde temayüz edinceye kadar çok ciddî bir tahsil görüp zamanın her türlü ilim ve irfânını edinmeye çalıştığını ve ancak bu donanıma sahip olduktan sonra edebî ortama girdiğini söyler. Safayî, şâirin özellikle ilimle şiiri birleştiren ârif bir kişilik olduğunu ve şiirlerinin de bu yüzden irfânî içerik taşıdığını belirtir. [3]

Sâlim ve Râmiz ise şâirin Dîvân'ındaki belagata vurgu yaparlar ve şâirin beliğ söylenmiş şiirleriyle ün yaptığını belirtirler.[4]

Refdî'nin edebî kişiliği hakkında tezkirelerdeki kısıtlı bilgi, bu konuda kalem oynatmayı zorlaştırmakla birlikte Safâyî'de yer alan ve şâirin Dîvân'ının zahriyesine Es'adzâde Kâşif Efendi[5] (öl. 14 Ekim 1699) tarafından yazılan manzum bir takriz

---

3 "Evā'il-i ḥālinde taḥṣīl-i maʿārif-i bī-şumār edip ṭarīḳ-i tedrīse sālik ve nuḳūd-ı ʿirfāna malik olup… dīvān-ı belāġat-ünvānı görülüp…" (Safayî, 2005:245).

4 "Müretteb dīvān-ı belāġat-ünvānı ve miyān-ı şuʿārā-yı kirāmda haylī nām u nişanı var idi" (Sâlim, 2005:363).
"Ās̱ārlarından dīvān-ı ʿadālet-ʿünvānı ve miyāne-i emsalinde şeref ü şānı vardır zāde-i ṭabʿ-ı celīlü'l-miḳdār…" (Râmiz, 1994:134).

5 Tezkirelerde verilen bilgilere göre Kâşif 1076 /1665-66 yılında İstanbul'da doğmuştur. IV. Mehmet döneminde nakîbü'l-eşrâf olan Es'adzâde Seyyid Mehmet Sâid Efendi'nin oğludur (Sâlim, 2005:581). Asıl adı Seyyid Mehmet Sa'düddîn Efendi olan Kâşif Efendi, Osmanlı devletinde önemli bir rolü olan Hocazâde ailesine mensuptur. Kâşif'in babası, Esadzâde Seyyid Mehmet Said Efendi, 16. Yüzyılda şeyhülislamlık yapmış olan "Tâcü't-tevârih" adlı meşhur tarih kitabının sahibi Hoca Sadeddin Efendi'nin torunudur (Büyükyıldırım, 2000:319). Dönemin hatırı sayılır bilginlerinden olduğu bilinen babasından ders alarak eğitimine başlamış, daha sonra farklı hocalardan bilim ve hat dersleri de almıştır. Kaynaklarda Kâşif'le ilgili olarak onun bilim sevdasıyla hocalarının önünde sabaha kadar "şem'-i fürûzân" gibi hizmet ettiği belirtilmektedir. Bu sevgi ve ilgi onu giderek *"ilm ü maʿrifetde ʿalem ve kitabet-i ḥüsn-i ẖaṭda müşārün bi'l-menān olup…"* (Sâlim, 2005:582) parmakla gösterilecek kadar hünerli ve saygın bir kişilik haline getirmiştir. Kâşif Efendi için Sâlim, Tezkiresi'nde *"… maʿārife müteʿallıḳ suẖan tekellüm eyler ve dā'imā bi'z̠-z̠āt kendiler daḳāyıḳ u ḥaḳāyıḳ söyler dimāġı tekellümde bahādır bir sāʿatde biñ söz söylemeye ḳādir…"* (Sâlim, 2005:582) cümlelerini kullanır. Tezkire-i Safâyî'nin Kâşif maddesinde yer alan *"'aṣrıñ şāʿir-i siḥr-azmā-yı nadire-perdāzıdır ki bezm-i suẖanda ney-ẖāmesi siḥr-sāzdır ve bir ẖusrev-i ḳalem-rev-i naẓmdır ki şāh-ı serīr-ārā-yı nāṭıḳası ʿarż-ı kevkeb-i suẖan etdikde şevket-i kelamı ḥayret-fermā-yı rūḥ-i şāhī ve dīvān-ı ẖāḳānīdir…"* (Safâyî,

durumu değiştirmektedir. Şimdi bu takrizin metnini vererek Kâşif Efendi'nin şâirin Dîvân'ına ve dolayısıyla şiirlerine dair görüşlerini gözden geçirelim:

"Zīhī manẓūme-i bī-mis̱l ü hemtā
Ḫoşā mecmūʿa-i maẓmūn-pīrā

Gül-i nev-bāve-i gülzār-ı ʿirfān
Ṭarāvet-yāb-ı tāb-ı mihr-i iẕʿān

Fürūzān-ı gevher-kān-ı ẓarāfet
Dürr-i yek-tā-yı deryā-yı nezaket

Dil-ārā tuḫfe-i lāhūr-ı feṭānet
Nesīh-i ḫoş-ḳumāş-ı melek-cevdet

Yāḫod bir selsebil-i rūḥ-baḫşā
Ki āb olmuş aña lafẓ-ı dil-ārā

Yāḫod ol āsumān-ı maʿrifetdir
Nücūm-ı lemʿa-pīrā-yı nüketdir

Muḥaṣṣal Kāşifā olmuş o dīvān
Seza-yı rağbet-i erbāb-ı ʿirfān" (Safayî, 2005:245).

Kâşif Efendi, şâirin Dîvân'ını tam da tezkirecilerin ittifakla belirttikleri gibi "belâgat ünvanlı" bir eserin açılımı olarak değerlendirir. Dîvân'daki şiirleri benzersiz şiirler

2005:513) şeklindeki ifadeler Sâlim'in verdiği bilgileri destekler niteliktedir. Kâşif'in çağdaşları arasında imtiyaz sahibi, irfan ehli, vakur bir kişiliğe sahip olduğu da ayrıca belirtilmektedir (Büyükyıldırım, 2009:765).
"Dîvân'ı dikkate alındığında Kâşif'in devrinde iyi bir isim yapmış, söz söylemede usta, şiir tekniğine hâkim, edebî tenkidinden faydalanılan bir şâir olduğunu söylemek mümkündür. Kendisi de Dîvân'ının bazı kaside ve gazellerinde sanatı ve şâirliğinden övgüyle söz eder. Kâşif'in, âhenkli söyleyişi, kelime seçimindeki titizliği, şekle ve anlama olan hâkimiyeti, ince ve nazik üslûbuyla" 17.yüzyılın ilim ve irfan sahibi, çağdaşları arasında imtiyaz sahibi bir şahsiyeti olduğunu görülebilir (Büyükyıldırım, 2009:776).

olarak gören Kâşif Efendi, içerikler açısından ise mazmunlarla süslü olduğuna dair bir tespit yapar. Refdî'nin asrındaki bir dîvânın "maẓmūn-pīrā" olarak nitelendirilmesi doğrudan doğruya şâirin yapılması gereken en güç işi başardığının bir ölçüsü olarak değerlendirilmelidir. Zira, Dîvan edebiyatının bütün üslûplarının büyük eserlerini verip sükut ettiği bir dönemde mazmunpîrâ şiirler yazmak ciddî bir poetik iddiadır. Kâşif Efendi, Refdî'nin şiirlerini irfanî şiirler olarak niteler, ancak bu şiirlerin irfânî olmaları tek başına bir değer ifade etmez. Onun dikkat ettiği şey, bu şiirlerin irfanî oluşları yanında yenilik ve tazelik içermeleridir. Kâşif Efendi, Refdî'nin şiirlerinde irfanî özün yanında aynı zamanda aklî bir öz de görür ve şiirlerinin irfanla aklın terkibinden oluşan bir yenilik içerdiğini söyler. Kâşif Efendi'nin Refdî'nin şiirlerine dair getirdiği zarâfet ve nezâket nitelemeleri hem onun şiirlerinin algı üzerindeki tesirini hem de o şiirlere ruh veren ruhun nezâket ve zarâfet üzerinden rintle buluşmasını işaret eder. Zaten irfanî bir eğilimin rindâne bir tavır oluşturması olmazsa olmaz bir sonuçtur.

Kâşif Efendi'nin özellikle, Refdî'nin şiir kumaşını nitelerken kullandığı kavrayış ve cömertliğin gönül açıcı bir hüviyette şiire sirâyet etmiş olmasını tespiti oldukça önemlidir. Zira şiir, mahiyeti icabı Hakk'ın "Kelîm" sıfatının tecellisi olduğu için ve her tecelli de kerem hazinesinden bir yansıma olduğu için mutlak surette şâirin tabiatında cömertlik olarak gözlemlenmelidir. Bu cömertliğin de coşku barındırmasından dolayı akılla (fetânet) denetlenmesi lazımdır. Kâşif Efendi de Refdî'nin şiirlerindeki cömertlik ve coşkunun akıl tezgahında dokunarak fazlalıklarının atıldığını söylemektedir.

Refdî'nin şiirlerinin belki de en mühim hususiyeti akıcı oluşudur. Ancak bu akıcılıkta basitlikten ziyade can bağışlayan bir dirilik ve gönül canlandıran bir şiirsel örgü vardır. Bu açıklık ve akıcılığa rağmen başta da belirtildiği gibi bu yön Refdî'nin şiirinin mazmun içermesine engel değildir. Kâşif Efendi, bu bağlamda mazmun sözcüğüne muadil olarak "nüket" sözcüğünü de kullanır. Bu niteleme Refdî'nin şiirlerinin erbabınca anlaşılan nüktelerle sade söyleyişin altında erbabı için özel bir genişleme kabiliyeti taşıdığını gösterir. Bu niteliklere sahip bir dîvânın elbette öncelikle irfan sahibi edebî çevre tarafından rağbet göreceği aşikârdır.

Refdî'yi şâir olarak klâsik üslûbu iyi temsil eden şâirlerden biri olarak kabul etmek mümkündür. Çünkü onun şiirlerinde mânâ açık ve külfetsizdir. Aruz veznini başarıyla kullanan şâirin şiirlerinde ses ve âhenk unsurları önemli yer tutar. O, XVII. yüzyıl Dîvan şiiri geleneğinin sahip olduğu klâsik üslûba uygun şiirler yazmıştır. Şiirlerinin

temel özelliği, tekellüften ve taklitten uzak olmasıdır. Yeri geldiğinde edebî sanatlardan istifade ederek şiirlerini ince hayallerle süslemesini de bilmiştir. Bu hâliyle âhenkli ve akıcı bir üslûba sahip olan şâir, şiirlerinde sade denilebilecek bir dil kullanmıştır. Refdî'nin şiirlerini sade kılan unsurların başında kullanmış olduğu bazı deyimler ve atasözlerinin önemli bir yeri vardır:

Gel iki yüzlüye ***derd-i dilüñi açma göñül***
Seyr içün ***yāre havādan uçururlar*** *kāġed* (G. 20/ 4)

Refdī ne çāre ṣabr idegör bir ḫaber gelür
Yollarda ḳaldı dīde gibi dūr-bīnümiz (G. 66/5)

Sevgili için akıtılan gözyaşları tükenmiş, şâir gözlerinden kan akıtmaya başlamıştır:

Refdī-yi āşüfte dil tā ṣubḥa dek dīdem gibi
Firḳatden ***ḳan döker*** *vallāh sulṭanum benüm* (G. 131/5)

Ayrılık şâirin canına tak etmiştir, sevgiliden merhamet beklemektedir:

Firāḳuñ cāna kār itdi *meded ey şāh-ı ḫūbānum*
Meded gel merḥamet ḳıl bendeñe devletlü sulṭānum (G. 130/ 1)

Sabaha dek âh u efganla sevgilinin mekânını dolaşan âşık, onun gün yüzünü görmek istemektedir:

Gün yüzüñ göster *baña Allāh içün şāhum meded*
Ṣubḥa dek ***kūyuñ ṭolandı*** *āh u fiġānum benüm* (G. 131/2) (Yalap, 2016:1033).

Biyografik kaynaklar, Refdî'yi yüzyılın büyük şâirleri arasında gösterirler. Bu vesileyle Refdî'den bahseden tezkirelerdeki şâirin beyitlerini burada göstermek uygun olacaktır. Bu beyitler incelediğimiz Dîvân'da da mevcuttur.

Tezkiretü'ş-şu'arâ'da Refdî'nin şu beyitleri kayıtlıdır:
"Neye muḳābil olur āftāb u māh saña
Ḥüsünde var mı ber-ā-ber felekde āh saña

Gece'yle nale vü zarım seḥerde efġānım
Gönül bu daʿvi-i ʿaşḳa yiter güvāh saña

Ne deñlü ʿāşıḳ-ı bī-ṣabr keşf-i rāz eyler
O deñlü dil-ber-i ʿālī-cenāb nāz eyler

O şivekâr ḳalırsa bu ṭarz u ḥāl üzre
Şeb-i fürāḳımı zülfü gibi dırāz eyler

Feryād u zār seng-dil ol yâri söyledir
Ferhādıñ āh u nālişi kühsārı söyledir

Nabż-āşinā ṭabīb değildir ṭabīb-i dehr
Bilmez ilāc-ı derdini bīmārı söyledir

Gülzār-ı ʿaşḳı geşt ü güẕār eylediñ gönül
Nāmıñ o bāġ-ı ġamda hezār eylediñ gönül

Ferhād kūha Ḳays ise ṣaḥrāya düşdü hep
Sen kūy-ı dil-rübāda ḳarār eylediñ gönül" (Sâlim, 2005: 364).

Safâyî de şâirin Dîvân'ını gördüğünü söyleyerek tezkiresine şu beyitleri almıştır:
"Ey dīde ḫayāl-i ruḫ-ı dil-dārda ḳaldıñ
Pervāne gibi şemʿ-i pür-envārda ḳaldıñ

Ey Tûr-ı muḥabbetde mücāb olmayan ʿāşıḳ
Mūsā gibi sen ḥayret-i dīdārda ḳaldıñ

Ey ʿāşıḳ-ı āşüfte-dil-i ālüfte-ṭabīʿat
Mecnūn gibi dest-i ġam u inkārda ḳaldıñ

Ey sūret-i bī-cānı yazan ḫāme-i Bihzād
Ārāyiş-i naḳş-ı der ü dīvārda ḳaldıñ

Ey hâme-i Refdî suhan-sâz-ı felekde
Sen keş-me-keş-i baht-ı siyehkârda ḳaldıñ

Cihānı ṭutdu āh-ı nāle vü feryādıñ ey bülbül
ʿAceb gülden mi gülşenden midir bīdādıñ ey bülbül

Nedir bu ḫānḳāh-ı gülşenīde her seḥer zārıñ
ʿAceb tesḫīr eder mi gülleri evrādıñ ey bülbül

Dil-i miḥnet-zede bir kāse-i gül-fām ister
Meded ey sāḳī-i gül-çehre meded cām ister

Nola vādi-i muḥabbetde olursa ʿalem
Her kişiyi Ḳays gibi şöhret-i yek nām ister

İçdiñ şarāb-ı nāzı rūḫuñ gül gül eylediñ
Erbāb-ı ʿaşḳı bezmde sen bülbül eylediñ

Hākister etdi ḳaṣr-ı dilim āteş-i firāḳ
Etdi tamām ḥālimi vallāhi iştiyāḳ

Helāk-ı firḳati oldum o yār-ı cān ġāfil
Hezārı bir gül içün gitdü bāġbān ġāfil

Ey şāh-ı cihān görmeğe beytü'l-ḫazenim gel
Yaʿḳūb kim ey Yūsuf-ı gül-i pirehenim gel[6]" (Safâyî, 2005: 247).

6 Bu beyit, incelediğimiz yazma Dîvân'da yoktur.

Benzer şekilde Râmiz, Âdâb-ı Zurafâ'da şu beyitleri kaydeder:

"Ne deñlü ʿāşıḳ-ı bī-ṣabr keşf-i rāz eyler
O deñlü dil-ber-i ʿālī-cenāb nāz eyler

O şive-kâr ḳalursa bu ṭarz u ḥāl üzre
Şeb-i firāḳımı zülfi gibi dirāz eyler

Gül-zār-ı ʿaşḳı geşt ü güẕār eylediñ gönül
Nāmıñ o bāġımla hezār eylediñ gönül

Ferhād kūha Ḳays ise ṣaḥrāya düşdi hep
Sen kūy-ı dil-rübāda ḳarār eylediñ gönül" (Râmiz, 1994: 135).
İsmail Beliğ'in tezkiresinde ise şâirin aşağıdaki beyitleri bulunmaktadır:
"Ḫubān ʿaceb mi ülfet iderse raḳīb ile
Ġüller hemīşe olmaz imiş ḫārdan cüdā

Genc-i bādāver-i Pervīz elüme girse benüm
Hep iderdüm anı ol Ḥüsrev-i zīşāna feda

O ġonce-fem leb-i şekker yanında ey vāʿiẓ
Şarāb-ı kevs̱eri āb-ı zülali anma baña[7]

Benümle sāde ruḫān ıṭṭırād itmezler
Mis̱āl-i āteş ü āb ittiḥād itmezler[8]" (Beliğ, 1985: 169).

1.2.1. Usta Şâirler Hakkında Görüşleri

Refdî'nin poetik bilinci, diğer dîvan şâirlerinin poetik bilinçlerinden farklı bir seyir izler. Bir dîvan şâirinin poetik sahada üstatları sırasında olmazsa olmazı genelde Fars şairleridir. Refdî, bu eğilimin tamamen dışında yer alır ve üstat olarak hiçbir Fars

7 Bu beyit, incelediğimiz yazma Dîvân'da yoktur.
8 Bu beyit, incelediğimiz yazma Dîvân'da yoktur.

şairinin adını anmaz. Bunun poetikaya malzeme verecek en önemli yorumu, XVII. yüzyılın ikinci yarısıyla XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış bir şâirin şiir ve şâir modeli artık tamamen kendi lisandaşı ve büyük ölçüde çağdaşı şâirlerdir. Bu vesileyle Refdî'nin "usta şâirlere" ilişkin görüşleri incelenmeye değerdir.

Refdî, Arap şiirinden bir ismi zikreder. Bu isim, cahiliyye döneminin seb'a-i muallaka şairleri içinde tek Müslüman şâir olan Lebid bin Rebia'dır (öl. 661). Refdî, Lebid'den bahsettiği kasidesinde kendisini Lebid'le kıyaslar ve şiir uzmanlarının tanımlama konusunda kendisini Lebid'den üstün bulacaklarına değinir:

Ruḫṣatuñ var ise ben kendümi taʿrīf ideyin
Görsün erbāb-ı süḫan ben de neyem neydi Lebīd (K. 4/ 39)

Refdî'nin adını andığı bir diğer kadim üstat ise Mevlânâ'dır. Yalnız Refdî'nin Mevlânâ'yı zikredişi şiir ve şair açısından ziyade anlayış açısındandır. Refdî, Mevlânâ'yı zikrettiği beytinde, zâhit bir tipe seslenerek onu Mevlânâ yolunda aşk coşkusu ve sarhoşluğuna çağırır:

Def ü nāye ṭaʿnı ḳo ey zāhid-i ẓāhir-perest
Rāh-ı Mevlānā'da ol sen dāḫi gel medhūş u mest (Mü. 3)

Refdî'nin Mevlânâ'dan bahsedişini şu şekilde yorumlamak mümkündür. Şairin Mevlevî oluşu yahut Mevlevî düşüncelerine yakınlığı, şiirlerindeki coşku, hoşgörü ve aşkın temelinde "Mevlevîce" bir anlayışın yattığına tanıklık eder.

Refdî'nin bu iki kadim şâirden sonra üstat saydığı diğer şairler, dîvan edebiyatının XVI. ve XVIII. yüzyılları arasında yaşamış mensuplarıdır. Bu isimlerden ilki 1523 yılında vefât etmiş olan Edirneli Revânî'dir. Zevkperest ve rint bir kişilik olan Revânî, döneminde sâde ve akıcı şiirleriyle üstat sayılmış bir şâirdir. Refdî, Revânî'nin,

"Nola dirlerse sana dil-ber-i ra'nâdur bu
Hele dirler bana da 'âşık-ı şeydâdur bu" (Avşar, 2008:214)

matlalı gazeline söylediği nazirede, Revânî'yle şiir söyleme mizaçlarının örtüştüğüne dair "ṭūṭī-yi güya" tâbirini kullanır. Bu tâbiri kullanmaktan maksadı, şiir yazmaya başladığında kalemin ve ilhâmın âdeta dizginlenemez bir şekilde şiire yatkınlık

göstermesidir. Bu ifadenin poetik karşılığı akıcı, selis ve tabiata uygun gelen bir şiir tarzıdır. Refdî, bu özelliği hem üstat bildiği Revânî'de hem de kendisinde görür:

Refdiyā şiʿr-i Revānī'ye naẓīre dimege
Ḥāme destümde degül ṭūṭī-i gūyādur bu (G. 160/ 5)

Refdî'nin etkilenip üstat bildiği şâirler arasında en çok üzerinde durduğu edebî kişilik Nef'î'dir (öl. 1635). Refdî, Nef'î'yi hem gazel vadisinde hem de kaside vadisinde takip etmiş bir şâirdir. Nef'î'nin,

"Gider keyf-i şarâbın zevki böyle yâda gelmez mi
Meğer hîç mevsim-i güldevr-i câm-ı bâde gelmez mi" (Akkuş, 1993:343)

matlalı gazeline nazire söyleyen Refdî, onun gazellerini ve umumiyetle şiirde kullandığı dili "kelām-ı pāk" olarak niteler. Bu ifadeyi fazlalıklardan arınmış, temiz söz olarak değerlendirdiğimizde fesâhata, ifadenin önündeki engelleri kaldırma olarak değerlendirdiğimizde ise selâsete vurgu yaptığı görülür. Demek olur ki Refdî, Nef'î'nin edebî üslûbunu hem fasih hem de selis olarak görmektedir. Bunların dışında şâir, Nef'î'nin Mevlevî meşrep bir şâir olarak dünya kaygılarından azâde olduğu demlerde yazdığı şiiri, gayb erenlerinin himmetiyle söylediğine dair bir manevî konuma işaret eder:

Kelām-ı pāk-i Nefʿī'ye naẓīre söylesem Refdī
Ricālü'l-ġayb-i pinhānī baña imdāda gelmez mi (G. 187/ 5)

Refdî'nin Nef'î'deki zengin şahsiyetin her veçhesine ayrı bir önem verdiği görülür. Dünya kaygılarından uzak söylediği şiirleri, hevâ ve hevesin bulaşmadığı temiz sözler olarak niteleyen şâir, Nef'î'nin muhataplarla meşgulken takındığı tutumu ise ayrı bir üslûp hadisesi olarak ele alır. Bu bağlamda Nef'î'nin en bariz hususiyeti, hazır cevap oluşudur. Bu hazır cevaplığın en önemli göstergesi, muhatapları ve rakipleri söz meydanında anında mat etmesidir:

Ḥāsid ṭoḳunma ṭabʿına Refdī-yi bī-dilüñ
Nefʿī mis̱āl ḳarşuya ḥāẓır cevābdur (G. 51/ 7)

Refdî, kaside vadisinde yeni bir tarz icat ederek şiir söyleyen üç şâire dikkat çeker. Bu şâirler Bâkî, Nef'î ve Riyâzî'dir. Dolaylı olarak da kendi zamanına dek kasidede yeni bir tarzda söyleyen dördüncü bir şâir olarak kendisini zikreder. Refdî, Bâkî'nin kasidede bir tarz icat etmekten ziyade, kasideyi rahat, akıcı ve estetik bir biçimde söylemesine temas eder. Kaside deyince bu nazım şekline yeni bir ruh veren şâir olarak ilk akla gelen Nef'î'dir. Nef'î'nin çağdaşı olan Riyâzî ise kasidelerini Nef'î'ce bir eda ile söyleyen bir şâirdir. Refdî, Riyâzî'nin takip ve taklit ettiği tarz içinde yenilik yapan bir şâir olduğu inancındadır. Bu itibarla onu yeni tarz kaside söyleyen bir şâir olarak niteler. Bu değerlendirmelerden hareketle Refdî'nin kasidede zikrettiğimiz üç şâirin üslûbunu terkip ettiğini ileri sürmek yanıltıcı olmaz. Onun kasidelerindeki rahat ve düzgün söyleyiş melekesi Bâkî'den, iddia ve eda Nef'î'den, tarz içinde yenilik arayış cehdi ise Riyâzî'den gelir:

Bāḳī ṭursun hele Nef'ī vü Riyāżī birisi
İtmemişdür umaram böylece bir ṭarz-ı cedīd (K. 4/ 42)

Refdî, XVI. yüzyıl şâirlerinden Meylî'nin "buldum kendimi" redifli gazelini tahmis etmiştir. Meylî'nin sözkonusu şiirine baktığımızda rahat, akıcı ve renkli bir söyleme sahip olduğu görülür. Refdî, böyle bir şiire nazire yazdığına göre onun da rahat, akıcı ve renkli bir söylem peşinde olduğunu ileri sürmek yanıltıcı olmaz:

ʿĀşıḳam ben Refdiyā meyl eylemem sīm ü zere
Ben değişmem dāġ-ı ḫūn-ālūdumı zer-efsere
Pādişāh-ı faḳr olaldan baḳmazın tāc-ı sere
Meyliyā Mecnūn gibi düşdüm bugün ben dillere
Rāh-ı ʿaşḳ-ı yārda efsāne buldum kendümi (T. 1/ 5)

Refdî'nin üstat bilip zikrettiği Şehrî, Nailî, Vecdî, İsmetî, Sabrî ve Neşâtî'nin belirgin özellikleri, XVII. yüzyıl şâiri olmaları ve Sebk-i Hindî tarzı üzere şiir söylemeleridir. Şimdi sırasıyla Refdî'nin bu şâirleri nasıl ele aldığına bakalım.

Refdî, Şehrî'nin,

"Sevdâ-yı gam-ı hicr ile dîvâneye döndüm
Dillerde bu efsûn ile efsâneye döndüm" (Demirel, 1999:153)

matlalı gazelini tahmis etmiştir. Şehrî'nin tahmis için seçilen gazelinin özelliği akıcı ve raksan bir dile mâlik olmasıdır. Bu seçim Refdî'nin şiirde dilin kullanımına dikkat ettiğini göstermektedir:

Ol ser-ḫoş-ı nāzum baña raḥm itmedi bir an
Derd-āver olaldan baña tāb-ı teb-i hicrān
Refdī beni öldürdi meded firḳat-i cānān
Şimden girü ne Şehrī ne ḫod ṣoḥbet-i yārān
Ben kendüme bī-gāne şu dīvāneye döndüm (T. 3/ 5)

Refdî, Sabrî'nin

"Ḳanı ol günler ki Ṣabrī ʿaks-ı rūy-ı yār ile
Ḫandeler eylerdi mihre sāġar-ı raḫşānumuz"

maktalı gazelini tahmis etmiştir. Sabrî'nin seçilen gazelinin özelliği yarı didaktik bir hüviyette yazılmış bir tür daüssıla/ nostalji şiiri olmasıdır. Bu tercih de bize, Refdî'nin anı ve izlenimlerine dair yazdığı şiirlerinin nostaljik hüviyette bir içerik etrafında döndüğünü göstermektedir:

Künc-i ġamda Refdī-yi dil-ḫaste āh u zār ile
Dūr düşmiş dil-ber neden eglenür efkār ile
Germ-i ülfet olmış ol ẓālim meded aġyār ile
Ḳanı ol günler ki Ṣabrī ʿaks-ı rūy-ı yār ile
Ḫandeler eylerdi mihre sāġar-ı raḫşānumuz (T. 2/ 5)

Refdî'nin şiirlerini "hoş lehçe" ile yazılmış olarak değerlendirdiği iki üstat şâir vardır: Vecdî ve Mezâkî. Refdî'nin poetik beytinden anlaşıldığına göre şâir, bu iki üstadın hoş lehçe ile (güzel dil ve anlatım) yazılmış şiirlerini meşk edip onların fevkine geçtiğini ve ulaştığı düzeyin bu üstat şâirler tarafından bile söylenemeyeceğini ifade eder:

Benem ol şāʿir-i ḫoş lehce ki ḥālā sözime
Olsa Vecdī vü Meẕāḳī idemezler taḳlīd (K. 4/ 40)

Refdî'nin Mezâkî'nin şiirleri kadar nesirlerine de meftun olduğu anlaşılmaktadır. O, Mezâkî'yi her iki tarzda da yetkin bir şâir ve münşi olarak görmektedir. Ancak her şeye rağmen Mezâkî, "nazm-ı pâk" ile takipçilerine rehberlik edecek bir şâir olarak temayüz etmiştir:

Naẓm-ı pākin n'ola reh-ber iditursam Refdī
Şiʿr ü inşāda Meẕāḳī'yi müsellem bilürin (G. 147/ 5)

Refdî, Mezâkî'nin,

"Ey Meẕāḳī nice āh itmeyeyüm k'oldı yine
Rūz-ı ʿişret şeb-i ġam sūr-ı meserret matem" (Mermer, 1991:477)

maktalı gazelini tahmis etmiştir. Mezâkî'nin seçilen gazelinde tezatların hâkim olduğu bir içerik, tersine bir dünya algısı sergileyerek okuyucuyu hadiselere farklı bir açıdan bakmaya zorlar:

Refdī avāresin ammā hele gör n'oldı yine
Sāġar-ı vuṣlata hicrān meyi hep ṭoldı yine
Ḳan içersin ne ʿaceb ġonce-i dil ṣoldı yine
Ey Meẕāḳī nice āh itmeyelüm k'oldı yine
Rūz-ı ʿişret şeb-i ġam sūr-ı meserret mātem (T. 5/ 5)

Refdî, İsmetî'nin,

Aġlamaḳdan ġam u firāḳuñdan
ʿİsmetī'nüñ dü çeşmi oldı bıñar

maktalı gazelini tahmis etmiştir. İsmetî'nin bu gazelinin özelliği kısa, raksan bir vezin ve akıcı bir dille yazılmış olmasıdır. Özellikle estetik bir anlayış olan selâset, Refdî'nin bütün şâirlerde ilk dikkatini çeken ve onun şiirini kuran esası anlamamıza yarayan temel bir kavram, anahtar bir kelimedir:

Şekvemüz var felek nifāḳuñdan
Refdī-yi āzürde heft ṭāḳuñdan

Āh cāna hep iştiyāḳuñdan
Aġlamaḳdan ġam u firāḳuñdan
ʿİsmetī'nüñ dü çeşmi oldı bıñar (T. 4/ 5)

Refdî, Sebk-i Hindî'nin en kuvvetli şâirlerinden Nâilî'yi gazelleri itibariyle örnek almıştır. Nâilî'nin dil ve üslûbunu "pâk edâ" olarak niteleyen şâir, onun bu fasih tarz ile her dem yeni ve taze gazeller söylediğine kanidir. Refdî'nin Nâilî'nin bir erdem olan bu yönünü ciddiyetle takip ettiği ve üslûbuna sindirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır:

Naẓīre-i Nāʾilī-yi pāk-edāya ey Refdī
Ola bu tāze ġazel iʿtibāra degmez mi (G. 191/ 7)

Refdî, Nâilî'nin şiirlerini meşk ve taklit etmeyi asla küçümsenecek bir tavır olarak görmez. Çünkü Nâilî, kendi döneminin en büyük söz üstadıdır. Böyle bir üstadın mukallidi olmak haleflerini küçültmez, bilakis bulunduğu yerden yukarı götürür:

Nāʾilī gibi bir üstād-ı süḫan-perdāza
Refdiyā bu ġazelüm belki de taḳlīd gibi (G. 193/ 5)

Refdî'nin kaside vadisinde takip ettiği bir başka şâir ise Neşâtî'dir. Demek olur ki Refdî, Sebk-i Hindî şâirleri içerisinde kasideleriyle temayüz etmiş yegâne şâir olarak Neşâtî'yi görür. Şair, Neşâtî tarzında yazdığı kasidede muvaffak olduğunu ve belki Neşâtî'yi de geçip onun hayranlığını kazanacağını varsayar:

Görse ger şeyḫ Neşāṭī bu ḳaṣīdem ḳavlüñe
Şevḳden raḳṣ-künān-ı ṣıdḳ ile olurdı mürīd (K. 4/ 41)

Refdî'nin poetik bahsine girerken de dikkat çektiğimiz gibi onun dîvan şâirlerinden farklı olarak üstat olarak genelde Türk şâirlerini zikretmesi oldukça manidardır. Şâirin yaşadığı yüzyılda dîvan şâirlerinin kendi dillerinde yazılmış metinleri Fars ve Arap şâirlerine muhtaç olmayacak bir düzeyde gördükleri anlaşılmaktadır. Refdî'nin üstat olarak saydığı şâirlerin ve onlardan seçtiği şiirlerin temel özelliği fasih, canlı, akıcı, rahat ve düz söylenmiş olmasıdır. Şiirde selasetin ve ifadede fesahatin onun temel poetik kaygıları olduğu ileri sürülebilir. Özellikle onun şâirleri değerlendirirken kullandığı "pâk" sıfatı, şiirsel sözlerin anlatım ve beyan kusurlarından arınmışlığına

ilişkindir. Bu sözcük aynı zamanda bir beyan kusuru olan "rekâketin" tam karşısında durur. Pâk sözcüğü, şâire ilişkin bir sıfat olduğunda ise pelteklik ve lüknetin zıddı olarak anlaşılmalıdır.

Refdî'nin üstat bildiği şâirlerin büyük kısmının Sebk-i Hindî şâirlerinden oluşması oldukça dikkat çekicidir. Sebk-i Hindî, mahiyeti icabı girift, soyut, kapanık ve bol terkipli bir dil ile konuşan alışılmamış bağdaştırmalarla okuyucuyu yoran ve şaşırtan bir dildir. Refdî'nin şiirlerine baktığımızda ise onların akıcı, açık, anlaşılır bir dil ve ifadeye sahip oldukları görülür. Model alınan tarz ile uygulanan ve tercih edilen tarz arasındaki bu zıtlık, Refdî'nin Sebk-i Hindî şâirlerinde akıcı, anlaşılır, canlı ve renkli ifadeye sahip olanları dikkate değer bulma tutumuyla telafi edilebilir. Refdî, şâirlerin hangi tarza mâlik olurlarsa olsunlar, açık ve anlaşılır söylediklerini muhatap almaktadır.

1.2.2. Şiir Hakkındaki Görüşleri

Refdî'nin şiirlerinden hareketle onun üstat olarak kabul ettiği şâirlere ilişkin değerlendirmelerden sonra, bir dîvan edebiyatı şâiri olarak Refdî'nin "şiir ve şâire" ilişkin görüşleri de tetkik edilmeye muhtaçtır.

Refdî'nin şiir ve onunla bağlı söz ve sühan üzerine söyledikleri, onun poetik önceliklerini anlamamıza yarayacak anahtar kavramlar yönünden zenginlik gösterir. Refdi'nin şiir sözcüğüne getirdiği "tantana" açıklayıcısı aslında ariyet bir kavramdır. Bu kavramın asıl sahibi Nef'î'den başkası değildir. Ancak şâirin şiir ve tantanayı yanyana getirirken bu ikilinin "Anadolulu" yani Türk şâirleri tarafından oluşturulduğunu söylemesi ilginçtir. İhtimal ki şâir, bu kavramla Nef'î ve takipçilerini kastetmektedir:

Bu deñlü ṭanṭana-i şiʿrüñe senüñ Refdī
Felekde bu ġazel-i rūmiyānedür bāʿis̱ (G. 13/6)

Refdî'nin poetik bir endişe olarak en çok üzerinde durduğu husus, şiirin tazeliği meselesidir. Şâir, taze şiirden mazmunu itibariyle taze olan şiiri kastettiği zaman diğer şâirlere meydan okuyan bir tavır içinde görülür:

Erbāb-ı ṭabʿ içinde ʿaceb var mı Refdiyā
Şiʿr-i terüñde tāze bu mażmūna ṭaş atar (G. 29/ 5)

Şâir, taze şiirle yeni bir şiir anlayışını da murat eder. Bu yeni şiir, eskimiş telakkileri unutturarak şâirine şöhret getiren bir şiirdir. Şâiri meşhur eden taze şiirin aynı zamanda edasında bir güzelliğin bulunması elzemdir:

Nev ṭarz olalı şiʿr-i terüm köhne dehrde
Dünyāyı ṭutdı şöhret-i Refdī mis̱āl-i nāz (G. 75/ 6)

Felekde şöhre-i āfāḳ iden seni Refdī
Bu tāze şiʿr ü bu ḥüsn-i edā mıdur bilmem (G. 120/ 6)

Refdî, şâirini meşhur eden şiiri uluların şiiri olarak niteler. Ona göre şâir, alt tabakaya mensup bile olsa kendini meşhur edecek bir şiire mâlikse üst tabakaya dâhil olur:

Gedāsın Refdiyā güm-nām olursa n'ola eşʿāruñ
Felekde şöhre-i āfāḳ olan şiʿr-i ekābirdür (G. 41/5)

Taze şiir, irfanî mânâlar içeren bir şiirdir. İrfanî mânâ ile taze şiir söylemek müstesna bir yeteneğe işaret ettiği için rakiplerin kıskançlığını celp eder. Bu itibarla böyle bir şiiri ancak dostlar takdir ederler:

Maʿnā-yı maʿrifetde senüñ Refdiyā didi
Yārān görünce şiʿr-i terüñ merḥabā laṭīf (G. 91/5)

Sanatın tabiatında mevcuttan mevcut olmayan bir şeyleri ortaya koymak vardır. Bu eylemin bir iddia içermesi kadar doğal bir şey olamaz. Bu iddiayı iddia boyutundan alıp eser boyutuna getirmek oldukça önemli bir ibda süreci olduğu için bu süreci duyurmak adına "tefâhür" kendiliğinden gelen bir duyuru vasıtasıdır:

Şāʿire gerçi tefāḫür hele Refdī lāzım
Cümleden ḫayr duʿāsı baña elzem geldi (K. 1/ 34)

Refdî'nin üstat şâirleri nitelerken kullandığı "pâk" sıfatı, aynı durumun farklı bir veçhesini veren "pâkize" sıfatıyla neredeyse eşdeğerdir. Ancak Refdî, "pâkize" sıfatını "pâk" sıfatı gibi işlevsel olarak kullanır. "Pākīze-edā" kavramı şâirin ifade ve üslûpta belâgat ve fesâhat kurallarına riayetini işaret ederken "pākīzederun" kavramı şâirin

şiir söyleme esnasında içsel saflığa erişmesini ve ilhâmını hevâdan arıtmasını da gerektirir. Şâir, söylemde saflığa ulaştığı zaman onun tamamlayıcısı olarak yeni bir lisan ve yeni bir şiir de bulmaktadır. Bu tavrın şâiri hem şiirde hem de nesirde meşhur edeceği açıktır. "Pākīzeedā" ile söylenmiş şiirler aynı zamanda her edebî çevrenin beğendiği evrensel ölçekteki şiirlerdir. Refdî, pâkize söylenmiş sözden aynı zamanda açık ve yalın şiiri kastetmektedir. Ona göre edebî çevrelerin tenkitlerine aldırmadan açık ve yalın şiirde ısrar etmek gerekir. Zira bu ısrar şâiri, pâkize şiir söyleyen şâirler zümresine dâhil edecektir:

Biz şāʿir-i pākīze-edā tāze-zebānuz
Biz şiʿr ile inşāda fülān bin fülānuz (Mü. 13)

Ruḫsatuñ var ise bu gūne temeddüḥ ideyüm
Hep pesend ide baña şāʿir-i pākīze-derūn (K. 2/ 35, 36)

Benem ol şāʿir-i pākīze-edā her sözümi
Begenür nadire-sencān-ı ʿAcem ehl-i fünūn (K. 2/ 35, 36)

Bu sāde naẓmuma daḫl itmesün erbāb-ı dil Refdī
Bizüm de şāʿir-i pākīze-güftār olmamuz vardur (G. 42/ 7)

Şâiri mucize beyanlı olarak bilinçli bir şekilde poetik dünyaya dâhil eden isim Nef'î'dir. Nef'î'den sonraki şâirlerde sıklıkla dile getirilen bu kavram yeni nüanslar kazanarak genişler. Refdî, mucize söylemli şâirin edebî sanatların fevkine geçen bir şâir olduğunu söyler. Şâir, mucize söyleyici olunca aynı zamanda okuyucunun hislerini iptal eden bir söz sihirbazına dönüşür. Nasıl ki mucize, tabiatın kurallarını ihlal ederse sihir de hislerin kurallarını ihlal eder. Bu durumda mucize beyanlı bir şâir, bütün muhataplarını söz illüzyonuyla saf dışı bırakan şâirdir:

Siḥr-i helāli geçdi sözüm fenn-i naẓmda
Refdī mis̱āl şāʿir-i muʿciz-beyānuñam (G. 125/ 5)

Dimezsün luṭf idüp bir kez cāna Refdī-yi zāra
Benüm bir muʿcize-gū şāʿir-i siḥr-āverüm sensün (G. 137/ 6)

Nedīm-i yār olursañ ʿaceb mi ey Refdī
Felekde şāʿir-i muʿciz-beyānıyuz biz de (G. 162/ 5)

Refdî, kendisini yeni bir konum, yeni bir söz ve yeni bir üslûp sahibi olarak niteler. Ona göre bu niteliklere sahip olmak rengîn gazeller ve temiz, sade şiirler söylemeyi gerektirir. Onun şiire dâir bütün nitelemeleri bu kavramların açılımından ibarettir:

Refdī-yi tāze zemīn tāze süḫan tāze edā
Böyle rengīn ġazel pāk es̱erinden bilinür (G. 35/ 5)

Böyle bir şâirin şiirlerini dostlarının nazirelerle takip etmeleri doğaldır. Çünkü bu kıratta bir şâir sözlere zemin oluşturur, diğer şâirler o zemin üzerinde hareket ederler. Refdî, şiirsel şevk esnasında zaman zaman kaleme hitap ederek onu mucize eserli şiirleri yazman üzere Hak tarafından gönderilmiş bir mürşit olarak niteler. Kalem, zaman zaman da şâirin şiirsel ve zihinsel kaosunu hazırlayan bir işlev üstlenir. Şâirin şevk anında mürşit, mükedder anında ise fitne koparan bir aracı olarak kaleme yönelmesi ilginçtir. Şâir, zaman zaman kendi tabiatına da hitap ederek ondaki rakipleri acze eriştiren söz kudretini kendi himmetine bağlar.

N'ola peyrevlik idüp yazsa naẓīre yārān
Bu zemīn güfte-i Refdī-yi süḫan-edādur (G. 38/ 9)

Aḥsentü zihī ṭabʿıña el-ḥaḳḳ buña Refdī
İʿcāza irişdi süḫanuñ himmetimüzdür (G. 44/ 11)

Ey ḫāme-i muʿciz-es̱erüm cānib-i Ḥaḳ'dan
Refdī-yi süḫan-sāzı sen irşāda mı geldüñ (G. 102/ 7)

Ey ḫāme-i Refdī-yi süḫan-sāz felekde
Sen keş-me-keş-i baḫt-ı siyehkārda ḳalduñ (G. 103/ 7)

Şâirin şiirsel söz söyleme esnasında bazen deniz gibi coştuğu bazen de anlam hazinesi gibi sustuğuna değinen Refdî, bâkir fikirlerin ancak üstat bilinen şâirlere sunulmasından yanadır. Zira bu tip şâirler, ki kendisi de bu gruba dâhildir, söz geliniyle âşina olan şâirlerdir. Refdî'nin hedefi, bulunmadığı mecliste yerinin doldurulamamasıdır.

Öyle ki, o mecliste "taze söz" ve "mucize nefes" denildiğinde herkesin aklına Refdî gelmelidir:

Gāh deryā-yı süḫanveş-i nevle pür-cūş olsam
Gehī gencine-i maʿnā gibi ḫāmūş olsam (G. 116/ 1)

Bikr-i fikrüm n'ola ʿarż eyler isem üstāda
Nev ʿarūs-ı süḫāna ben anı maḥrem bilürin (G. 147/ 4)

Dir mi eyā beni yād eyleyüp ol gonce-dehen
Refdī-yi tāze-süḫan muʿcize-dem gelmez mi (G. 188/ 5)

Refdî'nin şiirsel tabiatının hudutlarını çok iyi kavradığı âşikârdır. O, bu tabiatın edebî kudret açısından tuttuğu ufku diğer şâirleri vehme düşürecek düzeyde görür. Ona göre, onun şiirde aldığı mesafe diğerlerini şâir olup olmadıkları konusunda tereddüte düşürecektir. Onun gibi bir şâirin kaleminden çıkan dîvân, söz sultanlığının açık bir alâmetidir. Onun söz kumaşı konusundaki ustalığı herkesin teslim ettiği bir yetkinliktir. Söz tertibinde, kimseye borçlu değildir. Fakat diğerleri söz vadisinde onun borçlusudurlar:

Cevlāngeh-i iʿcāzda gör ṭabʿumı Refdī
Yārān-ı süḫan-perveri evhāma düşürdi (G. 192/ 5)

Refdī-yi ḫātem-ṭabīʿat mālik-i mülk-i süḫan
Taḫtgāh-ı naẓmda tertīb-i dīvān eyledi (G. 198/ 7)

Benem ol nāḳıd-ı kālā-yı süḫan kim ḥālā
Biñ ġazel ʿāleme ṭarh eylesem olmam medyūn (K. 2/ 38)

Marifet, iltifata tâbidir. Bir şâir, ne kadar yetenekli olursa olsun neticede okuyucunun aynasında göründüğü kadardır. Bu itibarla şâirin şâir olarak varlığı, okuyucunun rağbetine bağlıdır. Eğer şâirin tabiatının gelinine okuyucu damadı tâlip olmuyorsa nazım kumaşından çehiz düzmeye gerek yoktur:

Yā Rabb metāʿ-ı naẓmını Refdī'nüñ eyleme
Bāzār-ı maʿrifetde ḫaridārdan cüdā (G. 1/ 5)

ʿArūs-ı ṭabʿına rağbet olunmıyor bilmem
Ḳumāş-ı naẓmını Refdī çihāz idüp neyler (G. 26/ 5)

Refdî, aşk ateşinin sözü çifte su verilmiş kılıç hâline getirerek şâirin dilini keskinleştirdiğini söyler. Öyle anlaşılıyor ki şâir, aşk hâleti içerisindeyken aklın denetiminden mahrum kaldığı için dili keskinleşmektedir. Ancak bu mahsuruna rağmen şiirler, gönül ateşi olan aşkla pişmeyince şiir değer kazanmamaktadır. Söz şâirin elinde daima kınından çekilmiş bir kılıç hâlinde olduğu için şâir, dil kılıcıyla şiir meydanında rakipler safını yarmalıdır.

ʿAşḳ āteşiyle Refdī'yi gör tīġ-ı naẓmına
Ne āb ü tāb virdi ne keskin zebānı var (G. 28/11)

Sūz-ı dilden çıḳan eşʿār ki dirmüş yārān
Refdiyā şuʿle-i naẓmuñ şerer-efşān āteş (G. 77/ 6)

Ṣaff-der-i meydān-ı naẓmam tīr u şemşīrüm zebān
Refdiyā ser-tīz-ṭabʿam reh-güẕārumdan ṣaḳın (G. 134/ 6)

Şāh-ı naẓmam levḥ ü ḫāmem eldedür Refdī hemān
Rezmgāh-ı maʿnāda ceyş u sipāhumdan ṣaḳın (G. 135/ 6)

Şâirin zâhirdeki görünümü aldatıcıdır. Onun asıl zenginliği şairlik tabiatının ona bahşettiği söz incileriyle dolu bir gönle sahip olmasıdır. Refdî, şiiri hüner ve mârifetin bir göstereni olarak algılar. Şâirin elindeki kalem, Rüstem'in yağız atıyla eşdeğer işlevdedir:

Pürdür gevher-i naẓm ile ṭabʿ-ı dil-i Refdī
Ammā yine sen ḫāneyi virāne ṣanursın (G. 141/ 7)

Refdī-yi hüner-perver olan ḫasr-ı naẓmum
Destümde benüm ḫāme yā şeb-dīz degül mi (G. 186/ 5)

Refdî'nin zaman zaman şairlik imtiyazını paylaştığı yegâne dostu kalemdir. Şiirsel başarı gösterdiğine inandığı zaman güya kendi ene'sine teslim olmamak için başarıyı

kaleme izâfe eder. Ancak bu kalem, şâirin kendisinden başkası değildir. O da şâir gibi gönüller yakan bir feryâda ve yeni anlamlar üreten bir edaya sahiptir. Her ne kadar şâiri çekemeyen rakipleri Refdî'nin ne olduğunu inkâr ederlerse de onun tabiatının atı mânânın geniş meydanında cevelân etmekten bir an bile geri durmamakta, meydanı onlara bırakmamaktadır:

Nedür bu sūz-ı nevālar dilüñde ey ḫāme
Edā-yı Refdī-yi maʿnā-ṭırāza benzersin (G. 144/ 5)

Ḥāsid-i kec-rū ḫayāle gösterür Refdī nedür
Esb-i ṭabʿı ʿarṣa-i maʿnāda cevlān eylesün (G. 149/ 5)

Şâirin edebî hüviyetine bu verilerin ışığında göz attığımız zaman zamanın edebî ölçüt sahibi tezkirelerinin, edebî çevreden gelen ve "erbab-ı irfandan" olan takriz yazarının ve şâirin poetik görüşlerinin belli kavramlar etrafında şekillendiği görülür. Öncelikle Refdî, bir münekkit tavrıyla diğer şâirlere baktığında onlarda özellikle şu şiirsel donanımların bulunmasına dikkat eder. Bu donanımların kavramsal bazdaki karşılıkları şunlardır: beliğ ve fâsih anlatım, fesâhat, selâset, hazır cevaplılık, yeni tarz icadı, tarz içinde yenilik yapmak, iddia ve eda, tersine algı oluşturma, yeni ve taze söyleme, lüknet ve rekâketten kaçınmadır.

Şâir, tenkidî bir gözle diğer şâirlerde dikkat ettiği bu hususiyetleri kendi Dîvân'ında titizlikle uygular. Özellikle en çok vurgu yaptığı açıklık, akıcılık ve yenilik onun şiirlerinin en açık özelliği olarak dikkat çeker.

Refdî'nin selâsete yatkın bir şâir olması kendi döneminin en baskın edebî üslûbu olan Sebk-i Hindî'den uzak durmasında ve bu üslûba karşı mesafeli olmasına yol açmıştır. Kâşif Efendi'nin onun şiirlerinde yer alan nükte ve mazmunlara işaret etmesi Sebk-i Hindî'ye dair bir etkilenmeyi gösteriyorsa da bu sınırlı bir etkilenme olup onun şiirlerini hayal ve anlam açısından kapatan bir özellik gösterir. Zira Sebk-i Hindî'nin muğlaklığı, Refdî'nin tabiatının tam karşısında durur. Fazla kaside söylemeyen Refdî, bu vadide üstat bildiği Nef'î'yi takip ve takdir etmekle yetinmiştir. Dîvan şiirinin, asıl beslenme kaynağı olan din ve tasavvuf ise onun şahsında arif bir kişilik olarak meyvesini vermiş görünür. Bu yüzden kalemi irfanî sahada ayağı sürçmeden yol alma yetkinliğine sahip görülür.

Refdî, mizaç olarak klâsik dönemin akıcı üslûbuna yatkın olmakla birlikte kendi döneminde baskın olan Sebk-i Hindî ile de estetik ve etkilenme olarak temas etmiştir. Bu iki temas onda terkibî bir üslûbun oluşmasına yol açmıştır.

Bu terkibin onun şiirinde iki eda hâlinde yer alacağı aşikârdır. İlki akıcı ve açık söyleyiş. İkincisi bu anlaşılır ve akıcı söyleyişin altına zaman zaman gizlenen nükte ve mazmunlardır. Ancak Refdî, daima klâsik üslûba yakın duran bir şâir olarak şiir yazmıştır.

1.3. Eserleri ve Dîvân'ının Bazı Özellikleri

Şâirin, kaynaklarda belirtilen tek eseri Dîvân'nıdır (Râmiz, 1994: 134), (Mehmed Süreyya, 1996: III/1368), (Safâyî, 2005: 245), (Sâlim, 2005: 362), (Şeyhî, 1989: 524), (Tuhfe-i Nâilî, 2001: I/259).

Müretteb hâldeki Dîvân, münâcât ve na'tla başlar. Dîvân'da 4 kasîde (2b-9b), 1 tercî' bend (9b-10b), 10 müseddes (10b-19a), 5 tahmis (19a-22a), 5 rubâî (22a-22b), 1 lügaz (22b), 198 gazel (23b-72b) ve 43 (73b-76b) müfret bulunmaktadır.

Gazellerden önceki 23a sayfası boştur. 76b'de Senâyî'ye ait olduğu belirtilen ve Kur'an-ı Kerîm'deki sûreleri ve sûrelerin kelime mânâlarını muhtevî bir kaside bulunmaktadır.

Şâir, Meylî, Sabrî, Şehrî, İsmetî ve Mezâkî'nin birer gazelini tahmis etmiştir.

Aruzu başarılı bir şekilde kullanan Refdî'nin Dîvân'ında nazım şekilleri, kullandığı vezinlerin dağılımı ve bunlara ait şiir sayıları şu şekildedir:

Vezin	**Kasîde**	**Tercî' Bend**	**Müseddes**	**Tahmis**	**Gazel**
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün	3	-	4	2	25
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	-	-	-	-	46
mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün	-	1	-	-	22
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün	-	-	2	-	56
feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	-	-	1	1	2
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün	-	-	3	1	32
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün	-	-	-	1	14
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	1	-	-	-	-
müstefʿilün/ müstefʿilün/ müstefʿilün/ müstefʿilün	-	-	-	-	1
TOPLAM	**4**	**1**	**10**	**5**	**198**

Yukarıdaki tablo ile şairin, aruzun hareketli ve âhenkli kalıplarını kullandığını görebiliriz (Yalap, 2016:1035).

Üslûbunda zorlamadan uzak ve külfetsiz bir söyleyiş bulunan Refdî, şiirlerinde kısmen sâde denilebilecek bir dil kullanmıştır. Şâir, redif ve kafiye kullanımında geleneklere bağlıdır.

Şâirin kasidelerinde Osmanlı Devleti'nin Lehistan seferini ve savaşlarını görmek mümkündür. Dîvân'daki dört kasidenin tamamı dönemin sadrazamı Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa'ya yazılmıştır.

Padişah IV. Mehmet (1648-1687) 1672'de Lehistan seferine çıkmıştır. 1672 Ağustos ayında Kamaniçe kalesi teslim alınmıştır. Lwow şehri ve etrafındaki kaleler fethedilmiştir. Bu seferde Lehistan almış olduğu ciddî hezimetle haraç ödemeyi kabul edip Ukrayna ve Podolya'yı Türklere bırakmıştır (Güngör, 1999:360). XVII. yüzyılın durgunluk ve çözülme sürecinde Osmanlı Devleti'nin kuzey sınırındaki bu sefer hakikaten büyük bir başarıdır. Lehistan'la yapılan savaşları ve muzafferiyetleri şâirin kasidelerinde görmek mümkündür:

Alduñ ʿummānı ḳılıçla Leh'i pā-māl itdüñ
Gerçi sāyir vüzerā künce mukaddem geldi (K. 1/ 16)

Gördi Leh kāfiri baş ḳodurtmaz tīġuñdan
Elçi gönderdi yine ṣulḥda muḥkem geldi (K. 1/ 18)

Leh ile Moṣḳov-ı bī-dīne bir ḳılıç çalduñ
Cihānda ḥaşre degin söylenür bilā-terdād (K. 3/ 22)

Yıḳıldı kalʿa vü küffārı ḫāksār oldı
Tamām yıḳdı Lehistān'ı itdi bünyād (K. 3/ 22)

Ḥayli yıldan beri Moṣḳov'la Leh-i bī-dīn kim
Āl-i ʿOs̱mān'a çoḳ āl itdi o bed-baḫt-ı ʿanīd (K. 4/ 5)

Moṣḳovistān ü Lehistān'ı gezüp geçdüñ sen
Bulmaduñ bir es̱erin düşmenüñ olmadı bedīd (K. 4/ 9)

Lehistan seferi zaferinde Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa ciddî gayret göstermiştir. Refdî, kasidelerinde bu vezirini türlü yönlerden metheder. Fâzıl Ahmet Paşa, her şeyden önce adalet timsalidir:

Maẓhar-ı luṭf-ı Ḫudā Ḥażret-i Aḥmed Pāşā
ʿAdline Nüşirevān görse olurdı meftūn (K. 2/ 23)

"Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa, askerden veyâ idarecilikten yetişmiş biri değildi, tahsil yaparak müderris olmuştu. Çok kültürlü ve çok zekî bir adam olduğu için devlet işlerinde başarı gösterdi" (Güngör, 1999:357). Bu vesileyle şâir her seferinde memdûhunun devlet yönetimindeki başarılarını ve faziletlerini dile getirmiştir:

Sen ol vezīr-i Arisṭo-yı ʿaḳl-ı evvelsin
Göründi āyīne-i devletüñde rū-yı murād (K. 3/ 6)

Sen ol vezīr-i hüner-perver-i cihānbānsın
Senüñle buldı şeref milket-i bisāṭ-ābād (K. 3/ 7)

Sen ol Tehemten-i ṣāḥib-ḳırān-ı ʿālemsin
Senüñle buldı metaʿ-ı ẓılāl ü baġī kesād (K. 3/ 8)

Senüñle devlet-i ʿOs̱māniyān bulup revnaḳ
Senüñle güldi gözi ʿālemüñ göñüller şād (K. 3/ 9)

Şiirde âhengi sağlayan önemli unsurlardan birisi kuşkusuz rediftir. Redif kullanmada çok başarılı olan Refdî'nin gazellerinin hemen tamamı rediflidir. Gazellerinde çoğunlukla kelime veya kelime grubu redifi tercih etmiştir. Yüz doksan sekiz gazelin sadece dördünde redif yoktur. Refdî'nin gazellerinin âhenkli olmasını sağlayan temel başarı budur.

Şâir, kafiye olarak çoğunlukla tam kafiyeyi tercih etmiştir:

*Yā Rabb nedür ol çeşm-i sitemk**ār** nedür*
*Yā Rabb o girişmeyle o reft**ār** nedür* (G. 21/ 1)

*Gāh deryā-yı süḫanveş-i nevle pür-c**ūş** olsam*
*Gehī gencine-i maʿnā gibi ḫām**ūş** olsam* (G. 116/ 1)

*Her bir nigehüñ ḥancer-i ḫūn-r**īz** degül mi*
*Ḳan eyleyen ol ġamze ser-t**īz** degül mi* (G. 186/ 1)

Bazı gazellerinde ek hâlinde redifler kullanmıştır:

*O şīvelerle teġāfül o mest-i nāz***umda**
*Ḫarāb ider beni āḫir dem-i niyāz***umda** (G. 176/ 1)

*Viṣal-i yārı Ḫudā eyledi bize rūz***ī**
*Mübārek ola dilā saña baḫt-ı fīrūz***ī** (G. 196/ 1)

Refdî'nin kelime hâlinde kullandığı rediflerde isimlerden çok fiil kullanması dikkat çekicidir:

ʿAzm-i gül-geşt eylesün ʿuşşāḳı giryān ***eylesün***
Gülʿiẕārum bülbülānı gāhī ḫandān ***eylesün*** (G. 149/ 1)

Senden ey şūḫ ne saġār ne şarāb ***isterler***
Meclis-i ʿayşa gelüp defʿ-i niḳāb ***isterler*** (G. 22/ 1)

Refdî'nin kullandığı rediflerin bir kısmı da ek ve kelime birleşiminden oluşmaktadır:

*Āh dilden incinür ol meh-i cebīn***üm tāzedür**
*Nāz-perverdür o şūḫ-ı nāzenīn***üm tāzedür** (G. 56/ 1)

*Ḳaddüñ cihānda serv-i dil-ārā***da görmedüm**
*Ṭūbā mısın ki miẟlüñi dünyā***da görmedüm** (G. 114/ 1)

Kelime hâlindeki rediflerinden de birkaç örnek vermek yerinde olacaktır:
Benüm gibi İlāhī yārdan dūr ***olmasun kimse***
Düşüp yad illere dildārı mehcūr ***olmasun kimse*** (G. 165/ 1)

Başında ʿāşıḳ-ı zāruñ ġam ***olmasun n'olsun***
Ġam-ı ʿaşḳa ʿāşıḳa ġam-ı maḥrem ***olmasun n'olsun*** (G. 156/ 1)

*Beni mehcūr idenler yār***dan Allāh'dan bulsun**
*Belāsın bulmasun dildār***dan Allāh'dan bulsun** (G. 157/ 1)

XVII. yüzyıl Dîvan edebiyatı ve şiir sanatı düşünüldüğünde Refdî'nin şiirlerinin temel özelliği tekellüften ve taklitten uzak olması, şâirin söz sanatlarına fazla rağbet etmemesi, hayallerinin ince, dilinin zarif olmasıdır.

SONUÇ

Klâsik Türk Edebiyatı, zaman içinde kendi kurallarını belirleyerek "klâsik" hüviyetini kazanmıştır. Bu edebiyatta şiir söylemek ve usta şâirler arasına girmek klâsik kurallardan sapmadan orijinal söyleyişe, üslûba sahip olmakla mümkün olmuştur.

Dîvân-ı Refdî adlı bu çalışma 27 Ocak 1722 tarihinde vefât eden Abdülkerimzâde Mehmet Refdî'nin biyografisi, edebî kişiliği, poetikası ve Dîvân'ı üzerine kurulmuştur.

Şâir hakkında övgüyle bahseden tezkireler, şâirin ilimle şiiri birleştiren ârif bir kişilik olduğunu ve şiirlerinin de bu yönüyle irfânî içerik taşıdığını belirtirler. Bugüne kadar hakkında hiçbir çalışma yapılmamış olan Refdî'nin bugünkü bilgilerimize göre eldeki tek eseri olan Dîvân'ı temin edilerek edebiyat dünyamıza kazandırılmaya çalışılmıştır.

Üslûp sahibi bir şâir olan Refdî, kasidede Bâkî, Nef'î ve Riyazî'ye dikkat çekerek yeni tarzda söyleyen dördüncü şâir olarak kendisini zikreder. Dîvân'da ismi geçen diğer şâirler Lebid, Mevlâna, Meylî, Revânî, Şehrî, Nailî, Vecdî, İsmetî, Sabrî, Neşâtî ve Mezâkî'dir.

Refdî'nin sanatından hareketle kendi şiriinin hudutlarını ve gücünü çok iyi kavradığını söyleyebiliriz. Onun en çok vurgu yaptığı açıklık, akıcılık ve yenilik kavramlarının şiirinin en belirgin özelliği olduğu görülebilir. Şâir, gazellerini bu tarz üzere rindâne bir edâ ile kaleme almıştır.

Refdî, mizaç olarak klâsik dönemin akıcı üslûbuna yatkın olmakla birlikte kendi döneminde baskın olan Sebk-i Hindî ile de estetik ve etkilenme olarak temas etmiştir. Bu iki temas onda terkibî bir üslûbun oluşmasına yol açmıştır.

Bu terkibin onun şiirinde iki eda hâlinde yer alacağı aşikârdır. İlki akıcı ve açık söyleyiş. İkincisi bu anlaşılır ve akıcı söyleyişin altına zaman zaman gizlenen nükte ve mazmunlardır. Ancak Refdî, daima klâsik üslûba yakın duran bir şâir olarak şiir yazmıştır.

KAYNAKÇA

Abdülkerimzâde Mehmet Refdî, *Dîvân*, Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, B. Or. 068-01-02.

Açıkgöz, Namık (2004). *Orta Klasik Dönem: Nesir*. Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi C. 5. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Akdağ, Mustafa (1966). Genel Çizgileriyle XVII. Yüzyıl Türkiye Tarihi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*. 4 (6), s. 201-247.

Akkuş, Metin (1993). *Nef'î Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Akün, Ömer Faruk (1994). *Divan Edebiyatı*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları. C.9, s. 389-427.

Avşar, Ziya (2008). *Revânî Dîvânı*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/ http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10643,revanidivaniziyaavsarpdf.pdf?0 Erişim Tarihi: 20/02/2016.

Avşar, Ziya (2008). Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 3/6 Fall, s. 75-111.

Bilkan, Ali Fuat (2004). *Orta Klasik Dönem: Nazım*. Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi C. 5. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Bilkan, Ali Fuat (2007). *Sebk-i Hindî ve Türk Edebiyatında Hint Tarzı*. İstanbul: 3F Yayınları.

Büyükyıldırım, Ayşe (2000). XVII. Yüzyıldan Bir Muhabbet Ehli Daha: Kâşif. *Erdem*. C.12, S.35, s. 319-328.

Büyükyıldırım, Ayşe (2009). Kâşif ve Sâkî-nâme'si. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. S.39, s.763-776)

Demirel, Şener (1999). *Şehrî Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili.* http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10652,girisvemetinpdf.pdf?0 Erişim Tarihi: 20/02/2016.

Demirel, Şener (2009). XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî-Hikemî Tarz-Mahallîleşme. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, *4*(2), s. 279-305.

Devellioğlu, Ferit (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.* Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dilperîpûr, Asgar (1995). *Türkçe-Farsça Ortak Kelimeler Sözlüğü.* Ankara: İran Kültür Müsteşarlığı Yayınları.

Fatin Davud (1996). *Hâtimetü'l-eş'âr.* (Hzl. Ömer Çiftçi). http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/ http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10736,metinpdf.pdf?0 Erişim Tarihi: 20/02/2016.

Güneş, Kadir (2010). *Arapça-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Mektep Yayınları.

Güngör, Erol (1999). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

İpekten, Haluk vd. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

İsen, Mustafa vd. (2002). *Şair Tezkireleri.* Ankara: Grafiker Yayınları.

İsmâil Beliğ (1985). *Nuhbetü'l-âsâr li-zeyli Zübdeti'l-eş'âr*. (Hzl. Abdülkerim Abdülkadiroğlu) Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Kanar, Mehmet (2010). *Farsça-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Say Yayınları.

Kanar, Mehmet (2010). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü.* İstanbul: Say Yayınları.

Karagöz, Memet (2002). *Osmanlı Fikir Hayatında Kadızâdeliler*. Türkler, C.11. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Kartallıoğlu, Yavuz (2008). Osmanlı Türkçesinde Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır? *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(6), s. 449-481.

Kavruk, Hasan; Selçuk, Bahir (2009). *Filibeli Vecdî ve Dîvân'ı (Metin-Dizin).* Malatya: Özserhat Yayıncılık.

Kocatürk, Vasfi Mahir (2016). *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi)*. İstanbul: İKÜ Yayınevi.

Mehmed Salâhî. (2005). *Kâmûs-ı Osmânî.* İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.

Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmanî* I-V(Yayına Hazırlayan Nuri Akbayar). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Mehmet Nâil Tuman (2001). *Tuhfe-i Nâilî* I-II (Hzl.: Cemal Kurnaz- Mustafa Tatçı). Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Mermer, Ahmet (1991). *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni.* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Muhammed Mu'în. (1371). *Ferheng-i Fârsî, Cilt 1-6.* (İntişârât-ı Emîr-i Kebîr). Tahran.

Mustafa Safâyî (2005). *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâidi'l-Eş'âr).* (Hzl. Pervin Çapan). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Mutçalı, Serdar (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Dağarcık Yayınları.

Mütercim Âsım Efendi. (2000). *Burhân-ı Katı.* (hzl.: M. Öztürk; D. Örs). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Olgun, İbrahim. (1984). *Cemşit Dırahşan; Ferheng-i Fârsî-Türkî/Farsça Türkçe Sözlük.* Ankara.

Râmiz (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük.* (Hzl. Sadık Erdem). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Redhouse, Sir James W. (1992). *Turkish and English Lexicon.* İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sâlim (2005). *Tezkiretü'ş-şu'arâ.* (Hzl. Adnan İnce). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Sarı, Mevlüt (2013). *El-Mevârid Arapça-Türkçe Lügat.* İstanbul: İpek Yayın Dağıtım Paz. A. Ş.

Steingass, F. (1975). *A Comprehensive Persian-English Dictionary.* Librairie du Liban, Beirut.

Şarlı, Mahmut. Medîne-i Münevvere'deki Ârif Hikmet Bey Kütüphanesi'nde Bulunan Edebiyatla İlgili Türkçe Yazma Eserler. *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, 11 (2001): 99-112.

Şentürk, Ahmet Atillâ-Kartal, Kartal (2010). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Şeyhî Mehmed Efendi (1989). *Vakâyiü'l-Fudalâ II-III. Şakâ'ik-i Nu'mâniyye ve Zeyilleri.* C.4. (Hzl. Abdülkadir Özcan). İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şükün, Ziya (1984). *Farsça-Türkçe Lûgat Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya.* 1-3. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1997). *19. Asır Türk Edebiyat Tarihi.* İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

Tulum, Mertol (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988). *Osmanlı Tarihi. C. III.*, 2. Kısım. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ünver, İsmail (2008). Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume* 3/6 Fall, s.1-46.

Yalap, Hakan (2016). Kudemâdan Bir Şâir: Abdülkerimzâde Mehmet Refdî Efendi ve Dîvân'ı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.* 11/4, s.1025-1044.

II. BÖLÜM

METİN

2.1. METİNDE KULLANILAN İMLÂ HUSUSİYETLERİ

Metnin Lâtin alfabesine aktarımında transkripsiyon alfabesi kullanılmış ve bu alfabe "Transkripsiyon Alfabesi" bölümünde gösterilmiştir.

Arapça ve Farsça uzun ünlülerin okunuşunda (-) işareti kullanılmıştır. Uzun okunan a'lar ā, i'ler ī, u'lar ū şeklinde gösterilmiştir.

Farsça ön ek ve edatlar kendisinden sonraki kelimeden ayrı yazılmıştır: bī-gāne, nā-çār vb.

Sona gelen ek ve edatlar bitişik yazılmıştır: cānā, ʿālemrā vb.

Ecvef köklerin ism-i fâil hâlinde hemzeyle yazılması durumunda bu kelimeler "dâyim, kâyim" vb. şeklinde okunmuşlardır.

Tekrarlanan iki kelime arasına gelen ek ve edatlar ayrı yazılmıştır: dem-be-dem, ser-tābe-ḳadem, ḫarāb-ender-ḫarāb vb.

Birleşik kelimeler ayrı yazılmıştır: teng-dil, melek-sīmā, kem-isʿdād, dilpesend, iʿcāz-nümūn vb.

Kelimelerin sonuna gelen yapım ekleri bitişik yazılmıştır: gamgīn, rezmgāh, gülistān, gülzār vb.

Sonu uzun ünlüyle biten bir kelime, Farsça isim ve sıfat tamlamasına girdiğinde, kalın uzun bir ünlüyle bitiyorsa, izâfet çizgisinden sonra "yı", ince uzun bir ünlüyle bitiyorsa "yi" ile yazılmıştır: arzū-yı yār, daʿvā-yı ʿaşḳ, Refdī-yi bī-dil, vādī-yi maḥabbet vb.

İzâfet kesresi kaldırılan (izâfet-i maktû'), ters çevrilen (izâfet-i maklûb) isim tamlamaları ve kaynaşmış (izâfet-i mezcî) terkipler ayrı yazılmıştır: icazet-nāme, ʿişret-ḫāne, ḥabs-ḫāne, ḫalvet-ḫāne vb.

Kelime sonlarındaki fiillerde ve zarf-fiil eklerindeki "b" sesleri "p" şeklinde okunmuştur.

Arapçada Allah kelimesinin muzafunileyh olduğu durumlarda, lam'lar işaretle ayrılmamıştır: Bārekallāh, ḥāşālillāh vb.

Metin tamiri uygulanan yerler ilgili kısımlarda dipnotta gösterilmiştir.

İmlası yanlış olan kelimeler metin içinde olması gerektiği şekilde yazılmış, ancak dipnotta orijinal hâli yazılarak açıklanmıştır.

Osmanlı Türkçesinde eklerin dudak uyumuna göre okunmasında Yavuz Kartallıoğlu'nun "Osmanlı Türkçesinde Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?" başlıklı makalesi ve Mertol Tulum'un "17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı" adlı kitabı esas alınmıştır.

Farsça sayılar, ismin önüne sayı sıfatı olarak geldiklerinde ayrı yazılmıştır.

Vezin gereği uzun okunması gereken heceler kısa okunmuştur.

2.2. DÎVÂN NÜSHASININ ÖZELLİKLERİ

Abdülkerimzâde Refdî Dîvânı'nın elimizde şimdilik tek nüshası vardır.[9] Mahmut Şarlı, "Medine-i Münevvere'deki Arif Hikmet Bey Kütüphanesi'nde Bulunan Edebiyatla İlgili Türkçe Yazma Eserler" adlı makalesinde Refdî'nin 65 varaklık bir Dîvân'ından söz etmektedir (Şarlı, 2001). Bu eseri temin etmek için gücümüzün üstünde bir gayret sergiledik. Ancak bahse konu kütüphane yıkıldıktan sonra kütüphanedeki eserler farklı üniversitelerin kütüphanelerine nakledildiğinden Refdî Dîvânı'na ulaşılamamıştır.

Refdî'nin Almanya Leibzig Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan yazma Dîvânı'nın özellikleri ise şu şekildedir:

Baş: Yā Rabb cemāl-i pākūñi göster niḳābdan
Ḳopsuñ ḳoparsa rūz-ı ḳıyāmet ḥicābdan

Son: Yayuldı ʿaleme Refdī ser-ā-ser eşʿāruñ
Cihānda her birisi bir kitāb olup gitdi

Eser Adı: Dîvân-ı Refdî

Yazarı: Abdülkerimzâde Mehmet Refdî

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Müztensih: Osman bin elHak Mehmet elMısrî.

İstinsah Kaydı: ديوان عبدالكريم زاده رفدي افندي السرائ

Bulunduğu Yer: Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, İslâmî Yazmalar Bölümü. Almanya.

Katolog numarası: B. or. 068-01-02

---

9 Safâyî tezkiresinde şâirin Dîvân'ının zahriyesine Kâşif Efendi tarafından bir takriz yazıldığını belirten tespit, onun Dîvân'ının başka bir nüshası daha olduğunu düşündürmektedir. Çünkü elimizdeki Dîvân'ın zahriyesinde böyle bir takriz bulunmamaktadır.

Boyut: 19,4 x 12, 13 x 7 cm.

Yaprak: 154

Satır: 13

Sütün sayısı: 2

Yazı Türü: Nestalik.

Kağıt Türü: Oryantal kağıt.

Cilt: Miklebli, kırmızı meşin cilt.

Sözbaşları kırmızı mürekkepli olan yazmada Dîvân'ın bittiği 154. yapraktan 158. yaprağa kadar Sirozlu Senâyî'ye (öl. 1688) ait olan bir "sûveri'l-Kur'an" istinsah edilmiş. 49 beyit olan bu manzume kaside nazım şekliyle yazılmıştır.

2.3. Transkripsiyon Alfabesi

Sesliler :

a) kısa : ا : a, e, ı, i, u, ü   َ , ه : a, e   ِ , ی : ı, i

ُ , و , او : u, ü, o, ö

b) uzun : ا, ی : ā, ā̱   ی : ī   و : ū, ō

Sessizler :

ء	ʾ	ص	ṣ
ب	b, p	ض	ḍ, ż
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	s̱	ع	ʿ
ج	c, ç	غ	ġ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, g, ñ
د	d	گ	g
ذ	ẕ	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
ژ	j	ه	h
س	s	و	v
ش	ş	ی	y

2.4. DÎVÂN METNİ

1b ***Münācāt-ı Bārī ʿAzze ve Celle***
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Yā Rabb cemāl-i pāküñi göster niḳābdan
Ḳopsuñ ḳoparsa rūz-ı ḳıyāmet ḥicābdan

2 Yā Rabb ne mücrimem bilürem ben de ḥālümi
Yazma günāh u cürmümi geçdüm s̱evābdan

3 Yā Rabb tīre-baḫt tīre-derūnam egerçi ben[10]
Luṭf it ayırma bendeñi rāh-ı ṣavābdan

4 Ālām-ı ḥaşrı yād iderek ḳanlar aġlaram
Bendeñ esirge rūz-ı ḳıyāmet ʿaẕābdan

5 Yā Rabb günāh u cürmini Refdī-yi bī-dilüñ
ʿAfv it o derdmendüñi ḳurtar ʿiḳābdan

2a ***Der Naʿt-ı Peyġam-ber Ṣallallāhu ʿAleyhi Vesellem***
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Yā Resūlallāh ʿināyet senden ümmīd eylerem
Rūz-ı maḥşerde şefāʿat senden ümmīd eylerem

2 Yā Resūlallāh günāh u cürmüme baḳma benüm
Eksügüm ʿafv it ṣıyānet senden ümmīd eylerem

3 Yā Resūlallāh ne deñlü mücrim ü ʿāṣī isem
Ol ḳadar dāyim ḥimāyet senden ümmīd eylerem

10 Mısranın vezni bozuk.

4 Ġarḳa-i deryā-yı ʿiṣyānam şefāʿat kānısın
Al elüm ḳurtar hidāyet senden ümmīd eylerem

5 Bārgāh-ı ʿizzetüñde Refdī-yi efgendeveş
ʿAfvı ben bī-ḥadd u ġāyet senden ümmīd eylerem

2b ***Dīvān-ı ʿAbdülkerimzāde Refdī Efendī esSerāyī min<u>ḳaṣāyid</u>***
1
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Şād ol ey dil ki bugün bir dem-i ḫurrem geldi
Ṣadra geçdi yine bir dāver-i ekrem geldi

2 Gerçi kim gitdi veliyyü'n-niʿamum dünyādan
Ḳan içersem yiridür başuma mātem geldi

3 N'ola bu saḫtī-yi mātem unudulsa çünki
Ṣadra bir sencileyin ṣadr-ı muʿaẓẓam geldi

4 İʿtiḳādum budur aṣla acımaz öldügine
Yirine sencileyin ẕāt-ı mükerrem geldi

5 Rūḥı şād olur ümīdüm budur ey ṣadr-ı dilīr
Diseler şimdi aña saña ki ḥātem geldi

6 Vardı mātem-zede erbāb-ı düvel dīvāna
Ṣadr-ı aʿlāda görince seni ḫurrem geldi

7 Cümle dünyā bunı ümmīd iderken āḫir
ʿAvn-i Ḥaḳḳ ile yine çıḳdı muṣammem geldi

8 Cümle erbāb-ı cihān ḥaşre degin şād olur
Çünki ṣadra yine bir mefḫar-i ʿālem geldi

9 Ṣadr-ı aʿlāya basınca ḳademüñ ẖalḳ-ı cihān
Didiler müjderesān ser-şiken-i ġam geldi

10 Bu ṭoḳuz çarẖ-ı felek devletin inkār idemem
Ḳaṣr-ı iḳbāline nüh pāye-i süllem geldi

3a

11 Sensin ey ṣadr-ı cihān dāver-i ʿālem ki bu gün
Saña Ḥaḳ'dan bu ʿaṭā devlete munżam geldi

12 İʿtiḳādum budur ey ṣāḥib-i pākīze-şiyem
Hīç bu ṣadra ne evraʿ vü ne aʿlem geldi

13 Müddeʿāma yetişür şāhid-i ʿādil ṣadrā
Luṭf-ı Ḥaḳ'dan saña mühr-i şeh-i ʿālem geldi

14 Destefşān saña iḳbāl ile ʿālem dimede
Nevʿarūs-ı ḥarem-i devlete maḥrem geldi

15 Devlet-i dīne bütün ʿāleme ẖiẕmet itdüñ
Saña tevfīḳ-i Ḫudā cümleden aḳdem geldi

16 Alduñ ʿummānı ḳılıçla Leh'i pā-māl itdüñ
Gerçi sāyir vüzerā künce muḳaddem geldi

17 Cünd-i aṣḥāb-ı veġā ile muẓaffer olduñ
Saña imdāda ne Sührāb u ne Rüstem geldi

18 Gördi Leh kāfiri baş ḳurtaramaz tīġuñdan
Elçi gönderdi yine ṣulḥda muḥkem geldi

19 İʿtiḳādınca söz ehli geçinürdi elçi
Gelicek dergehine ṣāmit u ebkem geldi

20 Ḫavfdan lerze ṭutar düşmeni aġzın açmaz
Pek ṣıḳıldı başına niçe belā hem geldi

21 Şādumān oldı hele cümle ġuzāt-ı İslām
Ḳurʿası kāfir-i bed-baḫtuñ ʿaceb kem geldi

22 Ḫ ˇāb-ı rāḥatda ḫayāl eyler iken ḫāṭıruma
Luṭf-ı Ḥaḳ'dan bu edā ḳalbüme mülhem geldi

23 Ḫāk-i pāy-i der-i pāşāya hemān sür yüzüñi
İşte mehdī-yi zamān dāver-i ʿālem geldi

3b

24 Fātiḥ-i ḳalʿa-yı ʿummān o hemnām-ı resūl
O nizāmü'l-vüzerā ol dil-i ḫurrem geldi

25 ʿArż-ı ḥāl eyleyeyin derdümi ḫāk-i derüne
Ḥasb-ı ḥālüm göricek ṣadr-ı mükerrem geldi

26 Benem ol bī-kes ü bī-sīm gedā kim yanuma
Derd ü ġam cevr u belā başuma muḥkem geldi

27 Benem ol bī-kes-i güm-geşte-dil āḫir başuma
Ḫāṭırum ṣormaġa birden niçe biñ ġam geldi

28 Benem ol bī-kes-i dil-ḫaste-i nādīde ṭabīb
Ne ecel yanuma ne ḥoḳḳa-i merhem geldi

29 Benem ol bī-kes-i şūrīde-dil ü şūrīde-ḥāl
Bezm-i meyde elüme sāġar-ı pür-sem geldi

30 Yine bu ḥālet ile ʿahd-ı şerīfüñde senüñ
Ẕevḳden lezzeti ṭabʿ u dile zemzem geldi

31 Merḥamet eyle güzel başuñ içün ben ḳuluña
Ṣadme-i dest-i belā başuma muḥkem geldi

32 Serverā medḥüñe ḥad yoḳ hele maʿẕūr buyur
Bu ḳadar ḫāṭıruma maʿnā-yı mülhem geldi

33 Āṣafā ʿarṣa-i medhüñde benüm endīşem
Ne ḳadar cilveler itse yine mülzem geldi

34 Evvelā ben hele gör medhüñe cürʾet itdüm
Niçe şāʿir ḳapuña gerçi muḳaddem geldi

35 Ḫaylī taṣdīʿimüzi diñledüñ ey kān-ı kerem
El açup ḫayr duʿā eyleyecek dem geldi

4a

36 Şāʿire gerçi tefāḫür hele Refdī lāzım
Cümleden ḫayr duʿāsı baña elzem geldi

37 Tā ki çarḫ üzre nücūm u meh ü ḫurşīd ola
Tā ki her yıl diyeler māh-ı muḥarrem geldi

38 Cümle āfātdan Allāh emīn itsün anı
Diyeler pādişehe vardı vü ḫurrem geldi

Velehu

2

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Bendeñi ṣorduñ eyā āṣaf-ı pākīze-derūn
‘Ömrüñi devletüñi Ḥażret-i Ḥaḳ ide füzūn

2 Ben neyem kim egilem meclis-i ḫāṣṣuñda senüñ
Bu ḳadar luṭfuña eyā neden oldum maḳrūn

3 Merḥamet eyledüñ ey dāver-i ʿālī ḳuluña
Merḥamet ide saña Ḥażret-i Ḫayy-ı bī-çūn

4 Böyle luṭf u kereme bende neden istiḥḳāḳ
Ecrüñi vire Ḫudā devletüñ ömrüñ efzūn

5 Beni yārān arasında hele mesrūr itdüñ
Dōstlaruñ şād ola aʿdāñ hem zār u zebūn

6 Bu ḳadar luṭf u kerem hīç mutaṣavver mi olur
Görmemiş mis̱lüni çeşm-i felek-i tīre-derūn

7 Var ise derdümi ṭuydüñ baña raḥm eyledüñ āh
Göricek vādī-yi ḫayretde beni zār u zebūn

4b

8 Luṭf idüp ḥālümi ṣorduñ beni luṭf u keremüñ
Şermsār itdi velī ġāyet ile dil memnūn

9 Merḥamet itdüñ eyā ṣāḥib-i ṣā'ib-tedbīr
Gündüzüñ ʿıyd ola giceñ daḫi ḳadr-i meymūn

10 Baʿdezīn merḥamet [it] daḫi güzel başuñ içün
Olmayam tā-be-ḳıyāmet yine ben ġarḳa be-ḫūn

11 Merḥamet eyle benüm ḥālüme baḳ gel kerem it
Ne cefā itdi baña çarḫ-ı firāzende sütūn

12 Ḥased itdi baña bir āteş-i miḥnet urdı
Ẓāhir oldı ser ü sīnemde niçe dāġ-ı cünūn

13 Niçe dāġ u niçe ġam niçe belā vü mihnet
Görmemiş hīç birinüñ mis̱lüni dünyāda ʿuyūn

14 Ṣabr iderken niçe biñ dürlü derd ü belāya āḫir
Başuma düşdi bu miḥnet beni itdi mecnūn

15 Aldı bu çarḫ veliyyü'n-niʿamum dünyādan
Ḳalmadı rāḥat u ẕevḳüm beni itdi maḥzūn

16 Āh kim gitdi veliyyü'n-niʿamum gitdi meded
Köprüli-zāde o düstūr-ı ʿadālet-meşḥūn

17 Şimdi ḥālā benem ol bī-kes ü dermānde ġarīb
İdemez derdüme çāre ger ola Eflāṭūn

18 Süfre-i derd ü belāda yidigüm zehr ü ʿanā
Ṣuṣaduḳça içerem āh meded ḫūn-ı derūn

19 Nice ṣabr eyleyeyin dildeki dāġ-ı cigere
Nice āh itmeyeyim dāġ-be-dāġ oldı derūn

20 Ne ʿaceb seyl dü çeşmüm aḳıdup ebr-i belā
Olsa her birisi mānend-i Fırāt u Ceyḥūn

5a

21 Ṣabr iderdi dil-i ṣad pāre bu zaḫm-ı cigere
İtmese eyledügün çarḫ-ı bükā baḫt-ı zebūn

22 Ne ṣorar ḥālümi vardur ne ġamum hīç bilinür
Āh ez-çarḫ-ı felek dād zi-baḫt u erūn

23 Derdüñe çāre mi var saña olursa ey dil
Yine bir ḥāl ider ol āṣaf-ı pākīze-şü'ūn

24 Maẓhar-ı luṭf-ı Ḫudā Ḥażret-i Aḥmed Pāşā
ʿAdline Nūşirevān görse olurdı meftūn

25 Mesned-ārā-yı cihān mefḫar-ı erbāb-ı düvel
Mis̱lüni görmedi kim mihr ile māh-ı gerdūn

26 Ṣāliḥ ü ʿābid ü ehl-i veraʿ vü taḳvākār
Yazamaz vaṣfını hīç bu ḳalem-i ġāliye-gūn

27 Nice vaṣf eyleyeyin ẕāt-ı şerīfini anuñ
Görseler zühd ü ṣalāḥını Cüneyd ü Ẕünnūn

28 Meclis-i ʿizzetine dest-i irādet getürüp
Her birisi cān ü göñülden aña olup meftūn

29 Dest-ber-sīne olup her biri taḥsīninde
Bārekallāh zihī zühd ü ṣalāḥ-ı mesnūn

30 Nāʾilī gibi bir üstād-ı süḫan-pervāzuñ
Yazsam ebyātını medḥüñde maḥaldür bī-çūn

31 Mihr-i enver-ṣıfātā māh-ı felek-menziletā
Ey fürūzān-ı güher nüh ṣadef-i āyīne-gūn

32 ʿUḳde-i ḫāṭır-ı ġam dāġ-ı dil-i cevr ü sitem
Ḥırz-ı bāzū-yı kerem-tāb-ı dih-i baḫt-ı zebūn

5b

33 Nice taḳlīd olunur cūdıña kim ʿācizdür
Ṣarf-ı yek rūze-i dest-i keremüñden Ḳārūn

34 Maʿrifet sende kerem sende şecāʿat sende
Olmış envāʿ-ı kemālāt ile ẕātuñ meşḥūñ

35 Bu vaḳār u ʿaẓamet ḫaṣṣa-ı ẕātuñdur
Ḥāşālillāh ki ola devlet ü cāha merhūn

36 Āṣafā muḥteşemā muḥteremā sensin sen
İtmeyen važʿ-ı şerīfüñi ḫilāf-ı ḳānūn

37 Ruḫsatuñ var ise bu gūne temeddüḥ ideyüm
Hep pesend ide baña şāʿir-i pākīze-derūn

38 Benem ol şāʿir-i pākīze-edā her sözümi
Begenür nadire-sencān-ı ʿAcem ehl-i fünūn

39 Benem ol nāḳıd-ı kālā-yı süḫan kim ḥālā
Biñ ġazel ʿāleme ṭarh eylesem olmam medyūn

40 Ġavṭa-ḫʷārum derdüm n'ideyüm sulṭānum
Sözlerüm olsa eger her birisi dürr-i meknūn

41 Ṣūret-i baḫtumı ʿaks üzre meded gösteriyor
Ḳaçan inṣāfa gelür bu felek-i āyine-gūn

42 Bu temeddüḥ bu şikāyet niçe berāy-ı Refdī
Bir duʿā eyle ki āmīn diye ehl-i gerdūn

43 Tā ki bu vādī-yi ʿālemde ġuẓāt-ı dīne
Yazıla ecr ü cezā düşmenüñ olsun maḥzūn

44 ʿİzzet ü şevket ü devletle ġazāya varasın
Ḥıżr u İlyās ola rāh-ber ü rāh-nümūn

6a

45 Ḥaḳ ḥaṭālardan emīn eyleye hem-vāresini
Be-ḥaḳḳı sūre-i Ṭāhā vü Yāsīn ü bi-Nūn

Velehu

3

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Eyā vezīr-i cihanbān-ı Āṣaf-istiʿdād
Yazıldı ṣafḥa-ı ʿarşa ġazāñ mübārek bād

2 Ġazālaruñ ṣafaḥāt-ı felekde yazdurduñ
Zīhī ġazā vü zīhī ġāzī-yi ġazā-muʿtād

3 Bu fetḥ ü nuṣreti senden bilür cihān ḫalḳı
Bu rezmgāhda sensin yegāne-i efrād

4 Sen olmasañ bu fütūḥāt olur mıydı rūzī
Eyā vezīr-i ʿaṭa-baḫş-ı dāver-i pür-dād

5 Sen ol vezīr-i şeref-baḫş-ı Āl-i ʿOs̱mānsın
Dem-i veġā vüzerāsından eyler istimdād

6 Sen ol vezīr-i Arisṭo-yı ʿaḳl-ı evvelsin
Göründi āyīne-i devletüñde rū-yı murād

7 Sen ol vezīr-i hüner-perver-i cihanbānsın
Senüñle buldı şeref milket-i bisāṭ-ābād

8 Sen ol Tehemten-i ṣāḥib-ḳırān-ı ʿālemsin
Senüñle buldı metaʿ-ı ẓılāl ü baġī kesād

9 Senüñle devlet-i ʿOs̱māniyān bulup revnaḳ
Senüñle güldi gözi ʿālemüñ göñüller şād

10 Medār-ı devleti sensin bu Āl-i ʿOs̱mān'uñ
Ne şekk ü şübhe eyā reh-ber-i[11] ṭarīḳ-i reşād

11 Reh-ber-i, metinde reh-beri olarak yazılmış.

11 Medār-ı kevkebe-i iḥtişām-ı devletsin
Bu sözde müttefiḳ olmış cemīʿ-i ehl-i ʿibād

6b

12 Ḫudā[12] bilür ḫidemātuñ[13] hep Āl-i ʿOs̱mān'a
Cihānda ecrüñi virsün Cenāb-ı Rabbü'l-ʿibād

13 Birinde hīç vüzerānuñ ʿaceb görülmiş mi
Bu baḫt[14] u ḳuvvet-i ṭāliʿ bu fikr ü rāy-ı sedād

14 Bu gūne Āṣaf-ı ṣāḥib-ḳırānı ʿālemde
Ne gördi Ḫān-ı[15] Meḥemmed ne Fātiḥ-i Baġdād

15 Bu ġūne ʿādil ü ġāzī bu gūne pür-tedbīr
Cihāna gelmedi bir Āṣaf-ı ḫuceste[16]nihād

16 Ne şüphe Rüstem-i ṣāḥib-ḳırān-ı ʿālemsin
Bu sözde kimsede yok iḥtimāl ü şekk ü ʿinād

17 O kahramān-ı zamānsın ki ḍarb-ı tīġuñdan
Dü nīm olur ser-i aʿdā olursa ger pūlād

18 Zamān-ı devletüñe irse Rüstem ü Behrām
Ḳuluñ olurdı ne şek her biri ʿale'l-efrād

19 Zamān-ı devlet-i ʿahdüñde ḳalmadı düşmen
ʿAceb mi Rüstem'i ehl-i zamāne itmese yād

20 Ne Zāl ü Rüstem ü Gīv ü Peşeng'i yād idelüm
Ki buñlaruñ birisi itmemişdür ʿazm-i ciḥād

12 Ḫudā, metinde ḥudā olarak yazılmış.
13 Ḫidemātuñ, metinde ḥidemātuñ olarak yazılmış.
14 Baḫt, metinde baḥt olarak yazılmış.
15 Ḫān, metinde ḥān olarak yazılmış.
16 Ḫuceste, metinde ḥuceste olarak yazılmış.

21 Bu ʿazm ü rezmüñi görseydi şāh İskender
Ne şüphe dirdi eyā bāiṡ-i fütūḥ u güşād

22 Leh ile Moṣḳov-ı bī-dīne bir ḳılıç çalduñ
Cihānda ḥaşre degin söylenür bilā-terdād

23 Ḳutuvve[17] ḳalʿası bir ḥırmen-i ḍalālet iken
Yaḳup yıḳup hele ser-cümle eyledüñ ber-bād

24 Ḳaruşdı kāfirler tīġ ü tīr vehminden
Dem-i veġā biri birine oldılar cellād

7a
25 Ḳıruldı gitdi üzüldi bu ṭarz ile küffār
Hezār olsa şümārātı idemez taʿdād

26 Ṣadā-yı ṭop u tüfenge taḥammül eylemeyüp
Fiġāna başladılar el-amān amān feryād

27 Burūc-ı ḳalʿada bir bir dikildi bayraḳlar
Muẓaffer oldı ẓafer rāh-berān-ı pāk füʾad

28 Bu fetḥ ü nuṣreti hīç görmemiş cihān içre
Meger ki ḫˇābda[18] bir çeşm-i kūr-ı mader-zād

29 Mededres oldı o demde hemān ricālullāh
Cünūd-ı ġayb ne şekk eyledi saña imdād

30 Yıḳıldı kalʿa vü küffārı ḫāksār[19] oldı
Tamām yıḳdı Lehistān'ı itdi bünyād

17 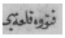
18 Ḫˇābda, metinde ḥˇābda olarak yazılmış.
19 Ḫāksār, metinde ḥāksār olarak yazılmış.

31 O dāver-i ʿaẓamet-nāmdaş-ı faḫr-ı rüsul
ʿAdūyı dergehine eyledi ʿaceb münḳād

32 O nūr-ı dīde-i Sulṭān Meḥemmed Ġāzī[20]
Ki nā'il olmadı Sulṭān Selīm ü Ḫān-ı[21] Murād

33 Bu gūne ʿākıl u dānā vezīr-i zī-şānuñ
Cihānda devletüñi eylesün Ḫudā[22] müzdād

34 Bu ḫiẕmeti aña Ḥaḳ eyledi hele rūzī
ʿAceb mi dāġ-be-dāġ olsa hep dil-i ḥussād

35 Sen olmasañ niçe arslān u bebr ü ḳaplanı
Ṣayar mıydı hele ey şīr-i vāḥidü'l-eḥād

36 O gūne kāfir-i bī-dīn-i Moṣḳov'la kim
Hezārı gitse yine hīç birini itmez yād

37 O gūne kāfir-i bī-dīn ḥaṣūd bir ḫāyin
Görüldi mi felek içre bir öyle ehl-i fesād

7b

38 Ḫudā'ya[23] ḥamd u şükürler bu fetḥ ü nuṣretle
Elüñden oldı müyesser niçe ḳılāʿ vü bilād

39 Tamām-ı kişver-i küffārı eyledüñ pā-māl
Tamām-ı ʿasker-i[24] islāmbānı ḳılduñ şād

40 Tamām-ı ʿasker-i İslām u Āl-i Os̱mān'a
Edā-yı ḫiẕmete saʿy itdüñ ey refīʿü'l-ʿimād

20 Mısranın vezni bozuk.
21 Ḫān-ı, metinde Ḥān olarak yazılmış.
22 Ḫudā, metinde Ḥudā olarak yazılmış.
23 Ḫudā, metinde Ḥudā olarak yazılmış.
24 ʿAsker-i, metinde ʿaskeri olarak yazlmış.

41 Tamām-ı ḫıṭṭa-i[25] küffārı ser-be-ser yıḳduñ
Ḫudā-yı[26] ʿazze ve celle devletüñi ide ziyād

42 Vezīr-i dād-ger-i Āṣafā ḥuceste-dilā
Ne mümkin eylemek evsāfuñı baña taʿdād

43 Ne deñlü medḥüñ idersem o deñlü taḳṣīrüm
Ẓuhūr ider niçe olsam ḳaṣīdede üstād

44 Egerçi mümkin-i taʿrīf olayduñ eylerdüm
Cenāb-ı Ḥażret'e[27] niçe ḳaṣīdeler inşād

45 Velīkin emr-i muḥāl oldı ḥaḳḳ-ı taʿrīfüñ
Duʿāya başlayalum kim budur ehemm-i murād

46 İder duʿāyı bu gūne Cenāb-ı Mevlā'ya
Şikeste-ḫāṭır olan Refdī-yi kem-istiʿdād

47 İlāhī vefḳ-i murād üzre ḳuṭb-ı devr-i zamān
Ola hemīşe yine baḫt-ı[28] yāveri evtād

48 Ne semte ʿazm iderse yine muẓaffer ola
Muʿīni luṭf-ı Ḫudā[29] ola tābe-rūz-ı tenād

49 Virile destine mühr-i vezāret-i ʿuẓmā
Be-ḥaḳḳ-ı mühr-i Muḥammed ü ālihi'l-emcād

50 Mü'ebbed ola saʿādetle ʿızz ü şevketde
Be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı kelām-ı ḳadīm ü sūre-i Ṣād

25 Ḫıṭṭa-i, metinde ḥıṭṭa-i olarak yazılmış.
26 Ḫudā, metinde Ḥudā olarak yazılmış.
27 Ḥażret, metinde ḥażret yazılmış.
28 Baḫt-ı, metinde baḥt-ı olarak yazılmış.
29 Ḫudā, metinde Ḥudā olarak yazılmış.

8a Velehū

4

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Bārekallāh zihī Āṣaf-ı ṣāḥib-temhīd
Levḥaşallāh zihī maẓhar-ı elṭāf-ı mecīd

2 Minnet Allāh'a ki manṣūr u muẓaffer olduñ
Yāverüñ oldı senüñ luṭf-ı İlāhī cāvīd

3 Her nere ʿazm ki itdüñse muẓaffer olduñ
Ne ḳadar olsa taṣavvurda o yir emr-i baʿīd

4 Fetḥ ü nuṣret [ki] seni[30] yirde ider istiḳbāl
Rāʾy ü tedbīrüñe reh-ber olıcaḳ ʿaḳl-ı reşīd

5 Ḥayli yıldan beri Moṣḳov'la Leh-i bī-dīn kim
Āl-i ʿOs̱mān'a çoḳ āl itdi o bed-baḫt-ı[31] ʿanīd

6 İki ayluḳ yola her sāl çıḳarken bed-baḫt[32]
Ḳarşuña çıḳmaġa cür'et niçün itmez o pelīd

7 Cānı oldı mı bu yıl çıḳmaġa o melʿūnuñ
Dem-i ʿazm oldı egerçi niçe biñ güft ü şinīd

8 Olsa biñ başı eger cānu mı var ḳarşuñda
Ṭura ol ḫāyin-i bed-baḫt[33] ü bed-āyin-i ʿanīd

9 Mosḳovistān ü Lehistān'ı gezüp geçdüñ sen
Bulmaduñ bir es̱erin düşmenüñ olmadı bedīd

30 Metinde "sīni" olarak yazılan kelime, anlam ve vezin gereği "ki seni" olarak okunmuştur.

31 Bedbaḫt, metinde bedbaḥt yazılmış.

32 Bedbaḫt, metinde bedbaḥt yazılmış.

33 Bed baḫt, metinde bedbaḥt yazılmış.

10 Bu ḳadar kim vüzerā vādiye çıḳup künc itdi
Sen varınca reh-i vādī-yi ʿadem ṭutdı pelīd

11 O Rus u Ḥaṭmān ile sen ki Ḳazaġ'ı bī-dīni
Cümle cemʿ olmış iken oldı perīşān ü baʿīd

12 Devlet ü dīne ʿaceb cān ile ḫiẕmet itdüñ
Ecrüñi vire Ḫudā[34] devletüñi ide mezīd

8b

13 Emr-i Sulṭān-ı cihanbān getirdüñ yirine
Yapup ol ḳalʿaları kāfiri itdüñ tehdīd

14 Ḳırḳ iki günde binā eyledüñ ol ḳalʿaları
Birinüñ hem-seri olmaz bu ṭoḳuz çarḫ-ı[35] ʿanīd

15 Beñzemez sedd-i Sikender'le ne ḫod ḳulle-i Ḳāf
Bir midür ḥancer-i bīd ile görüñ tīġ-i ḥadīd

16 Ḳulle-i Ḳāf nedür sedd-i Sikender ne imiş
Sebeb ammā nedür bu iki ḥıṣn-ı cedīd

17 Ḥabbeẕā ṭurfa ḳılāʿ her biri mānend-i felek
Mis̱lini dirsem olur görmedi çeşm-i nāhīd

18 Cümle dünyāya ṣafā-güster ola her birisi
Ḫalḳ-ı ʿālem dönüp itse n'ola cümlesi ʿīd

19 Bu kerāmet mi degül vüsʿ-i beşerden ḫāric
Oldı bunlar bir ʿaceb ser-ḥadd-i germāya kilīd

---

34 Ḫudā, metinde ḥudā yazılmış.

35 Çarḫ, metinde çarḥ yazılmış.

20 Baʿdezīn rāḥat olur ʿasker-i islām umarın
Sergeh ü Moṣḳov'la eyledi ʿahdi tecdīd

21 Baʿdezīn ser-ḥadd-i islāma çıḳar mı küffār
Başına bunlar ʿaceb oldı belā-yı cāvīd

22 Bildi Sulṭān Meḥemmed ki bu kārı idemez
Vüzerānuñ birisi senden idermiş ümīd

23 Ḥamdülillāh ki ümīdi şeh-i devrān çıḳdı
Bārekallāh zihī saʿy u zihī kār-ı saʿīd

24 Rā'y u tedbīrüñe aḥsentü vezīr aḥsentü
Dirdi kim görse eger seyfullāh-ı ibn-i Velīd

25 Şimdiden ṣoñra ḳıyāmet nice ḳopsun görelüm
Sedd-i Yeʾcüc'e ʿaceb oldı bu bir sedd-i sedīd

9a

26 Ilḳı aṭasına dirsem yeñi dünyā yiri var
Birisi māh aña oldı biri daḫi ḫurşīd

27 Bārekallāh ki himmet olıcaḳ böyle gerek
Cengsiz ʿazmile düşmenleri itdi tebʿīd

28 Nāmdār-ı vüzerā Ḥażret-i Aḥmed Pāşā
Böyle kim medḥüñ ider kātib-i ḳudret tesvīd

29 Kām-baḫş-ı vüzerā melceʾ-i aʿyān-ı kibār
Yaraşur kevkebine dār-ı[36] cihānbān-ı vaḥīd

30 Sensin ol ẕāt-ı mükerrem ki senüñ ismüñden
Elif ü ḥā ile mīm dāl nedür oldı bedīd

---

36 Dār-ı, metinde dārı olarak yazılmış.

31 Mīm-i luṭf-ı kereme dālı ise devlete dāl
Ẕerre yoḳ şüphe vü şekk ḥā ise ḥilmi müfīd

32 Sensin ol Āṣaf-ı ṣāḥib-kerem ü luṭfuña ḫalḳ
Devr-i ʿahdüñde iderler yine her gün iki ʿīd

33 Sensin ol ṣaff-der-i ʿālem ki bu kāruñla senüñ
Başdan köhne cihān buldı neşāṭ-ı cāvīd

34 Sensin ol ṣaff-der-i meydān-ı veġā kim ḥālā
Ṣaġ olaydı ḳuluñ olurdı ḳapuñda Cemşīd

35 Sensin ol dāver-i pür-dād-ı ʿadālet-pīşe
Ḳalmadı bāy ü gedā ḫāk-i[37] dergehde nevmīd

36 Sensin ol baḥr-ı ʿaṭā kim ki keff-i luṭfuñdan
Ḳatre-i feyż aḳa çeşme māh u ḫurşīd[38]

37 Sensin ol Ḥātem-i Ṭāʾī ki dem-i baḫşişine
İdemez pādişehān ḫ̬ācesi[39] aṣlā ṭaḳlīd

38 Kām-baḫşa nice taʿrīf ideyin evṣāfuñ
Cümleden eyledi aʿlā seni ẕü'l-luṭf-ı mecīd

9b

39 Ruḫṣatuñ var ise ben kendümi taʿrīf ideyin
Görsün erbāb-ı süḫan ben de neyem neydi Lebīd

40 Benem ol şāʿir-i ḫoş-lehce ki ḥālā sözime
Olsa Vecdī vü Meẕāḳī idemezler taḳlīd

37 Ḫāk, metinde ḥāk olarak yazılmış.
38 Mısranın vezni bozuk.
39 Metinde "ḫ̬ācesi" kelimesi "ḫocası" imlâsıyla yazılmıştır.

41 Görse ger şeyḫ[40] Neşāṭī bu ḳaṣīdem ḳavlüñe
Şevḳden raḳṣ-künān-ı ṣıdḳ ile olurdı mürīd

42 Bāḳī ṭursun hele Nefʿī vü Riyāżī birisi
İtmemişdür umaram böylece bir ṭarz-ı cedīd

43 Serverā ʿaczümi medḥüñdeki maʿẕūr buyur
Eksügüm var ise ʿafv it günehüm eyle resīd

44 Medḥüñi böyle mi ben muḫtaṣar eylerdüm eger
Olmasa dest-i felekden baña ger ẓulm-ı şedīd

45 Bu şikāyet yiter ey Refdī-yi küstāḫ yiter
Bir duʿā eyle ki āmīn diye ehl-i tevḥīd

46 Ṣaḳlasun cümle ḫaṭālardan anı hem-vāre
Ḥażret-i ḳādir-i muṭlaḳ bāẕāt ü temcīd

47 Dāyimā devlet ü ʿizzetde ser-efrāz olsun
Tā ki dünyāyı gezüp seyr ide māh u ḫurşīd

48 Bu ḳadar ḫiẕmet ü saʿyüñe muḳābil virile
Destüñe mühr-i vezāret bi-ṭarīḳu'n-nābīd

Tercīʿ-i Bend

mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün

1 Getür sāḳī şarāb tā bī-diller şād-kām olsun
Ḳurulsun bezm-i germā-germde ġamlar tamām olsun

40 Şeyḫ, metinde şeyḥ olarak yazılmış.

10a Senüñ hīç ḥürmetüñ inkār ider yoḳ bezm-i fānīde
Benüm de ḥürmetüñde hīç ẕerre deñlü şüphem yoḳ
Senüñ dārū-yı heşberden hezārān keyfüñ artuḳdur
N'iderler berşi senden ġayrı bir keyf-i müsellem yoḳ
Senüñ derdüñ daḫi oldı ḥamīr-i māye-i ṣıḥḥat
Ḫumār-ı sīne-rīşesinden özge ġayrı merhem
Senüñ bir neşve-i cān-baḫşuña ʿālem fedā olsun
Senüñ yek curʿaña biñ kelle-i ādem fedā olsun

2 Senüñ ālūde-i keyfüñ egerçi zār ü nālāndur
Ne dünyāyı ne ʿuḳbāyı bilür hem-vāre ḫayrāndur
Hele āsūdedür seyr it cefā-yı dehr-i fānīden
Egerçi kārı gāhī nāle vü feryād ü efġāndur
Senüñ bir curʿañı nūş eyleyenler dest-i ṣāḳīden
Bu ʿişret-ḫānede her birisi bir şāh-ı devrāndur
Seni ey bāde ben nūş itmedüm bir kerre ʿālemde
Beni mest eyleyen böyle nigāh-ı çeşm-i cānāndur
Senüñ luṭfuñ meded inkāra yoḳdur ḳudret ü dermān
Senüñ bir ḳaṭreñi nūş eyleyenler oldı hep şādān

3 Sen ey bāde ne şibh-i şeb-çerāġ-ı bezm-i ʿirfānsın
Şeb-i ġamda belā bezminde sen bir māh-ı tābānsın
Seni nūş eyleyenler māl u cāha ʿizz ü nāz eyler
Gedāsın ṣūret-i ẓāhirde[41] ammā şāh-ı devrānsın
10b ʿAceb ḳıymetdesin erbāb-ı dil bezminde ey bāde
Seni dāyim el üzre ṭutmada sen rāḥat-ı cānsın
Senüñ bir ḳaṭreñe şāh u gedā üftāde ʿālemde
Döşendi hep saña ʿālem ʿaceb bilsem ne fettānsın
Sen ol āb-ı ḥayāt-ı rūḥ-perversin ki cān tenden
Cüdā olsa ölür ammā ne mümkin ayrıluḳ senden

41 Ẓāhir, metinde ṭāhir yazılmış.

4 ʿAceb pür-şūh idersin bādı dāyim dil-güşāsın sen
Açarsın ḫāṭırın āyīne-i ʿibret-nümāsın sen
Senüñ luṭfuñ ne mümkin eylemek inkār ʿālemde
Belā vü derd ü ġamda hem-dem-i ehl-i hevāsın sen
Cihānda āb-ı ḥayvān ü ḥayāt-ı Ḥıżr'ı kim ister
Sen ey bāde cihānda neşve-baḫş u cān-fezāsın sen
Senüñ bu luṭf u cān-baḫşuñ nice inḳār ider Refdī
Ki erbāb-ı riyāya sen görinmez bir belāsın sen
Beni sen vuṣlat-ı dil-berle yā Rabb mest ü ḫayrān it
İçersem bāde-i engūri ansız içdügim ḳan it

Müseddes

1

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey şāh-ı ḥüsn ḫāk-i dergehde gedā olam
Lāyıḳ mıdur ki cevr ü cefāña sezā olam
Küsdüñ revā mı biz ḳuluñā bī-nevā olam
Olur mı o gün ki saña yine āşinā olam
11a Kim dirdi kim bu vechle senden cüdā olam
Āḫir belā-yı hicre düşüp mübtelā olam

2 Ḫākister oldı ḳaṣr-ı dilüm gitdi ser-te-ser
Yanduḳ yaḳılduḳ āteş-i hicrüñle al ḫaber
İtmezse āb-ı luṭfuñ eger baña bir es̱er
Günden güne ne şübhe olur ḥālümüz beter
Ey pādişāh-ı ḥüsn meded alma āhumı
Luṭf it yazuḳdur isteme cānum tebāhumı

3 Mülk-i melāḥat içre seni eyleyen emīr
Ḫāk-i derüñde ben ḳuluñı eyledi esīr
Cürmüm nedür ḳapuñda benüm olmadum ḫabīr

Gitdüm dirīġ yoḳ mı meded baña bir ẓahīr
N'eylerseñ eyle bende-i fermānuñam senüñ
Öldür amān ʿāşıḳ-ı nālānuñam senün

4 Sen bī-vefāya cürmümi bilmem Ḥudā bilür
Yoḳdur günāhum ʿālemi ṣor hep şehā bilür
Ben mübtelāñı ṣıdḳ ile bāy ü gedā bilür
Aḥbāb-ı dil-nüvāz beni bī-riyā bilür
Aġyāra ṣorma ḳāfir imiş iftirā ider
11b Ḳorḳum budur ki yine varur bir belā ider

5 Terk eylemem seni ḳuluñam hīç bilür misin
ʿAfv it günāhum ʿāşıḳuñam öldirür misin
Bir ʿāşıḳ-ı sitem-keşüñem güldirür misin
Bāġ-ı ümīdüm āh hemān ṣoldırur mısın
Refdī fütāde ʿāşıḳ ise kāfir olmadı
Öldürme āh cürmi meded ẓāhir olmadı

Velehu

2

feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Sen benüm yār-ı dilsitānumsın
Gözde nūrum tenümde cānumsın
Sen benim Yūsuf-ı zamānumsın
Sen benüm ʿömr-i cāvidānumsın
Başumı kesseler eger tenden
Başum içün kesilmezem senden

2 Özge meşreb ẓarīf-i ʿālemsin
Līkin aġyāra ḫayf hem-demsin
Ey perī-çihre gerçi ādemsin

Sen melekle perīden ekremsin
Fāriġ olmam kesilmezem senden
12a Ne ḳaçarsın iki gözüm benden

3 Sen benüm yār-ı dil-nevāzumsın
Sebeb-i ʿaşk u keşf-i rāzumsın
Bir sehī-ḳadd ser-firāzumsın
Sen Ḫudā'dan benüm niyāzumsın
Gele luṭf eyle ey şeh-i ḫūbān
Sensüz ārām idemem bir ān

4 Sen şeh-i ḥüsne mübtelāyam ben
Ḫāk-i pāyüñde bir gedāyam ben
Gerçi bir ʿabd-i bī-riyāyam ben
Ḫiẕmetüñden velī cüdāyam ben
Merḥamet eyle şāh-ı ḫūbānum
Lāyıḳ it bezm-i vaṣla sulṭānum

5 Ben esīr-i firāḳ-ı cānānam
Mübtelā-yı belā-yı hicrānam
Şeb-i miḥnetde zār ü nālānam
Künc-i firḳatde āh-ı giryānam
Bir siyeh-baḫt ʿāşıḳ-ı zāram
Bir belā-keş ġarīb-i nā-çāram

12b
6 Seni kim dehre pādişāh itmiş
Ḳāpuñı melceʾ vü penāh itmiş
Refdī-yi zārı bī-günāh itmiş
ʿAfv it ey şāh ṭut ki āh itmiş
Sensin ol pādişāh-ı kişver-i nāz
Senden umar murādın ehl-i niyāz

Velehu

3

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

1 Ṭoġru söyle nice dersin göñül ol serv-i sehī
Ṣalınur mı göre aġyār ile ol kec-külehi
Nedür ol nīm naẓarla o nühüfte nigehi
O levendāne baḳış ben ḳulına gāh gehī
Dil-berümdür bu cihān ḫūblaruñ pādişehi
N'ola emr itse Ḫudā ḫiẕmetine mihr ü mehi

2 Göre iḥyāya Mesīḥā nefesüm geldi bu şeb
Mürdeler eyledi iḥyā şeb-i mi'rāc sebeb
Pāk-dāmendür o ṭıfl sebaḳ-āmūz-ı edeb
Ḫiẕmetinde yine Cebrāil olursa ne 'aceb
Dil-berümdür bu cihān ḫūblaruñ pādişehi
N'ola emr itse Ḫudā ḫiẕmetine mihr ü mehi

13a

3 Miẕlini görmedi hīç māder-i eyyām-ı felek
Yoḳ naẓīri ne beşerdür ne perīdür ne melek
Āfiṭābā bu ṭoḳuz çarḫı gezüp geçdüñ emek
Meh-i tābān mıdur söyle meded n'olsa gerek
Dil-berümdür bu cihān ḫūblaruñ pādişehi
N'ola emr itse Ḫudā ḫiẕmetine mihr ü mehi

4 Pāk-dāmensin eyā serv-i revān-ı dil-cū
Pāyüñe aḳdı göñüller ṣu gibi ey meh-rū
'Āşıḳam cām-ı viṣālüñden içür baña ṭolu
Oturup ḫalḳa-i 'aşḳuñda diyem böylece hū
Dil-berümdür bu cihān ḫūblaruñ pādişehi
N'ola emr itse Ḫudā ḫiẕmetine mihr ü mehi

5 Bir nigāh ile beni vālih ü Mecnūn itdüñ
ʿAḳlum alduñ baña biñ ḥīle vü efsūn itdüñ
Refdī-yi zārı ʿaceb kendüñe meftūn itdüñ
Naḳd-i luṭf ile bu medḥe anı medyūn itdüñ
Dil-berümdür bu cihān ḫūblaruñ pādişehi
N'ola emr itse Ḫudā ḫiẕmetine mihr ü mehi

Velehu

13b **4**

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ey şeh-i mülk-i melāḥat miẟli yoḳ bir ḫūbsın
Fitne ṣalduñ ʿāleme şāh-ı ḳażā-āşūbsın
Birbirine ʿālemi ḳatduñ yine maṭlūbsın
Şīve-kārum nāz-perverdüm niçün maḥcūbsın
Dilsitānsın nev-civānsın ḫūbsın maḥbūbsın
Her ne deñlü cevr iderseñ eyle kim merġūbsın

2 Yūsufāsā pāk-dāmensin eyā ḫūrşīd-fer
Mıṣr-ı ḥüsn içre naẓīrüñ görmemiş çeşm-i beşer
Mihr ü meh dünyāyı gerçi devr ider şām ü seḥer
Bulmamışdur miẟlüñi dünyāda benden al ḫaber
Dilsitānsın nev-civānsın ḫūbsın maḥbūbsın
Her ne deñlü cevr iderseñ eyle kim merġūbsın

3 Cān bağışlar her sözüñ ṣad mürdeyi iḥyā ider
Muʿcizāt-ı Ḥażret-i ʿĪsā'yı ol icrā ider
Her nigāhuñ bir belādur biñ dili şeydā ider
ʿĀlemi ḳırsañ yine hīç kimse yoḳ şekvā ider
Dilsitānsın nev-civānsın ḫūbsın maḥbūbsın
Her ne deñlü cevr iderseñ eyle kim merġūbsın

4 Cennet-i kūyuñda dāyim sen ṣaluñ ṭūbā gibi
Pāy-mālüñ olayum ben zülf-i ʿanbersā gibi
14a Serv-ḳaddüm çoḳ açıl sen bir gül-i raʿnā gibi
Ben fütādeñ olayum bir bülbül-i şeydā gibi
Dilsitānsın nev-civānsın ḫūbsın maḥbūbsın
Her ne deñlü cevr iderseñ eyle kim merġūbsın

5 Āteş-i ʿaşḳuñla yandı Refdī-yi āşufte-ser
Serv-i nāzum mū-miyānum āteş-i dilden ḥaẕer
Saña ṣanma eylemez āh-ı derūn cānā es̱er
Ḳorḳarın āyīne-i ruḫsāruña virür keder
Dilsitānsın nev-civānsın ḫūbsın maḥbūbsın
Her ne deñlü cevr iderseñ eyle kim merġūbsın

Velehu

5

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Sensin bu ḥüsn ü ānla ey çeşmi sürmeli
Cevr ü cefā vü nāzda çarḫuñ müvekkili
Sensin felekde mihr gibi vechi müncelī
Sensin cihānda mis̱li bulunmaz muḥaṣṣılı
Ḫūbān içinde pādişehüm çoḳ güzel velī
Yoḳdur cihānda sencileyin ṭatlu bir dili

2 Sensin o māhpāre ki dūr-bīn-i nüh felek
Mis̱lüñ cihāna gelmedi dir gelmese gerek
14b Sensin cihānda var ise ger ey perī melek
Yūsuf olursa ġayrıya baḳmam çeküp emek
Ḫūbān içinde pādişehüm çoḳ güzel velī
Yoḳdur cihānda sencileyin ṭatlu bir dili

3 Hīç görmedük[42] naẓīrüñi ḥüsn ü cemālde
Ḥüsn ü kemāl mihr ü felekde zevālde
Sende cemāl ḥüsn ü leṭāfet kemālde
Ḥüsnüñ ġarīb ḳaddüñ ise iʿtidālde
Ḫūbān içinde pādişehüm çoḳ güzel velī
Yoḳdur cihānda sencileyin ṭatlu bir dili

4 Ḫūbān-ı şehr içinde seni itdüm iḫtiyār
Ey şūḫ-ı nāz-perver ü ey ṭıfl-ı şīvekār
ʿUşşāḳ içinde ʿaşḳuñ ile buldum iʿtibār
Cānā ʿaceb mi böyle diyüp itsem iftiḫār
Ḫūbān içinde pādişehüm çoḳ güzel velī
Yoḳdur cihānda sencileyin ṭatlu bir dili

5 Ey şāh-ı ḥüsn ʿāşıḳuñ oldım meded amān
Cevr ü cefā vü nāzı ḳo sen ḥālümüz yaman
Refdī fütāde dir bunı dāyim idüp fiġān
Meh-pārelerle olsa eger ṭopṭolu cihān
15a Ḫūbān içinde pādişehüm çoḳ güzel velī
Yoḳdur cihānda sencileyin ṭatlu bir dili

Velehu

6

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Bir gedāyam ḳapuña geldüm eyā şāh meded
İltifāt it ḳuluña sen geh ü bī-gāh meded
Firḳatüñden çekerem her gice ṣad āh meded
Ṭāḳatüm yoḳ ölürin cevrüñe her gāh meded
Çekmem derd-i firāḳuñ meded ey māh meded
Görmedüm buncılayın bir ġam-ı cāngāh meded

42 Görmedük, metinde görmedüḳ yazılmış.

2 Luṭf u iḥsāñuna evvel beni meftūn itdüñ
ʿAḳlum alduñ niçe ṣad ḥīle vü efsūn itdüñ
Ṣoñra küsdüñ yine şāhum beni Mecnūn itdüñ
Niçün ey yār niçün cevrüñi efzūn itdüñ
Çekmem derd-i firāḳuñ meded ey māh meded
Görmedüm buncılayın bir ġam-ı cāngāh meded

3 Çāk çāk itdi dil ü sīnemi tīġ-i hicrān
Merhem urmazsa eger yāreme dest-i cānān
Gitdüm öldüm acımaz mı beni bilsem yārān
Çāre-sāzam baña luṭf it meded eyle dermān
16b Çekmem derd-i firāḳuñ meded ey māh meded
Görmedüm buncılayın bir ġam-ı cāngāh meded

4 Bendeñem var ise ʿafv eyle meded noḳṣānum
Dest-i luṭfuñla resīd eyle benüm ʿiṣyānum
Uyma düşmen sözine āh meded sulṭānum
Ḳaçma luṭf eyle ḳuluñdan gel efendüm cānum
Çekmem derd-i firāḳuñ meded ey māh meded
Görmedim buncılayın bir ġam-ı cāngāh meded

5 Sözine uyma raḳībüñ baña bühtān eyler
İncidüp Refdī-yi āşüfteñi giryān eyler
Bu belālar beni abdāl idüp ʿüryān eyler
Kūh-ı ṣaḥrāya ṣalar ʿāleme destān eyler
Çekmem derd-i firāḳuñ meded ey māh meded
Görmedim buncılayın bir ġam-ı cāngāh meded

Velehu

7

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Künc-i mihnetde ḳodı bendesini cānāne
Kendi aġyār ile ol serv-i revān seyrāna
Dest-bürd-i sitemi geldi irişdi cāna
Eyledi ḫāne-i ḳalb ü dilümi vīrāne
16a Başladı ḥālümi gördükde hezār efġāna
Āteş-i ʿaşḳa yaḳıldı atılup pervāne

2 Ḥayf kim luṭf ile bir kez beni yād eylemedüñ
Bu sitem-dīde ḳuluñ āḥ ki şād eylemedüñ
Ḥayf sulṭānum efendüm baña dād eylemedüñ
Sen bu dünyāda meded bir eyü ad eylemedüñ
Başladı ḥālümi gördükde hezār efġāna
Āteş-i ʿaşḳa yaḳıldı atılup pervāne

3 Bāġ-ı ʿālem baña bir künc-i belādur sensüz
Lāle vü sünbül ü gül-i ḫār[43] eẕādur sensüz
Cām-ı mey kāse-i pür-zehr ü ʿanādur sensüz
Meclis-i ẕevḳ ü ṣafā-cāy-ı cefādur sensüz
Başladı ḥālümi gördükde hezār efġān
Āteş-i ʿışḳa yaḳıldı atılup pervāne

4 Uyup aġyāra beni ḫaste vü bī-zār itdüñ
Teb-i mihnetle ġam ü hicr ile pür-nār itdüñ
Künc-i miḥnetde ḳoyup bendeñi bī-mār itdüñ
Şu ḳadar cevr-i sitem bendeñe ey yār itdüñ
Başladı ḥālümi gördükde hezār efġān
16b ʿĀteş-i ʿaşḳa yaḳıldı atılup pervāne

43 Ḫār, metinde ḥār olarak yazılmış.

5 Şöhre-i şehr iden Refdī-yi bī-dāduñdur
Eglenür ḥaşre degin ʿāşıḳ-ı nā-şāduñdur
Bu cefāyı saña taʿlīm iden üsṭāduñdur
Ṭutalum cevr ü eẕālar baña muʿtāduñdur
Başladı ḥālümi gördükde hezār efġāna
Āteş-i ʿaşḳa yaḳıldı atılup pervāne

Velehu

8

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı şūrīde-dil bī-ḥadd ü pāyān aġlasun
Ayrıluḳ eyyāmı geldi ḳan içüp ḳan aġlasun
Ḳan döksün gözlerinden durma her an aġlasun
Geldi eyyām-ı belā bī-ṣabr u sāmān aġlasun
Şol ḳadar āh eylerem kāfir müselmān aġlasun
Derdümi gördükde ġamdan her bir insān aġlasun

2 Gitdüñ ammā ṣormaduñ ḥālüm nedür işitmedüñ
Raḥm idüp bir kerre ẓālim derdüme sen yitmedüñ
Bunca feryādum işitdüñ ḥālüme raḥm itmedüñ
Hey vefāsuz dostum ḳan itmeyince gitmedüñ
Şol ḳadar āh eylerem ḳāfir müselmān aġlasun
17a Derdümi gördükde ġamdan her bir insān aġlasun

3 Bāʿiṡ-i kīne nedür ben bende-i efgendeñe
Cürmümi Allāh içün bildür ne küsdüñ bendeñe
Rāst gelseñ yolda ḳaçma bir nigāh it bendeñe
Öldürürseñ māyilem öldür nühüfte ḫandeñe
Şol ḳadar āh eylerem ḳāfir müselmān aġlasun
Derdümi gördükde ġamdan her bir insān aġlasun

4 Boz bütün dünyāyı yoḳdan var iden Allāh içün
Ṣād-kām it bezm-i vaṣluñla beni ol şāh içün
Ben degüşmem bir ḳıluñ dünyāda mihr ü māh içün
Sen de terk itme meded luṭf it ḳuluñ bir āh içün
Şol ḳadar āh eylerem ḳāfir müselmān aġlasun
Derdimi gördükde ġamdan her bir insān aġlasun

5 Ṭāḳatüm yoḳ cevrüñe öldür meded raḥm eyle sen
Tā bu deñlü kīn ü naḥvet Refdī-yi zāra neden
Gitme bensüz başuñ içün luṭf it ey ġonce-dehen
Yalıñuz sensüz efendüm n'eylerem dünyāda ben
Şol ḳadar āh eylerem ḳāfir müselmān aġlasun
Derdümi gördükde ġamdan her bir insān aġlasun

17b Velehu

9

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Sen gidelden çarḫı ṭutdı āh u efġānum benüm
Hicriñe yoḳ ṭāḳatüm vallāhi sulṭānum benüm
Kimse bilmez firḳatüñden çekdügüm cānum benüm
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteñem ey derde dermānum benüm
Merḥamet ḳıl bendeñe ey şāh-ı ḫūbānum benüm
Gitdüm öldüm gel efendüm māh-ı tābānum benüm

2 Ḫayli dem oldum efendüm mübtelā-yı firḳatüñ
Bilmezem Mevlā naṣīb eyler mi baña vuṣlatuñ
Görmedüm ammā işitdüm pādişāhum ʿavdetüñ
Ḥaḳ Teʿālā gün-be-gün itsün ẕiyāde devletüñ
Merḥamet ḳıl bendeñe ey şāh-ı ḫūbānum benüm
Gitdüm öldüm gel efendüm māh-ı tābānum benüm

3 Tīġ-i ḥasret çāk çāk itdi dil-i ṣad pāremi
Merhem ursañ luṭf idüp bir kerre görseñ yāremi
Ey ṭabībüm yoḳlasañ ḥāl-i dil-āvāremi
Dest-i ḳudret başuma yazdı elünden̄ çāremi
Merḥamet ḳıl bendeñe ey şāh-ı ḫūbānum benüm
Gitdüm öldüm gel efendüm māh-ı tābānum benüm

18a

4 Ṣubḥa dek āh u fiġān u nāledür kārum benüm
Ḥasretüñden ḳan döker hep çeşm-i ḫūnbārum benüm
ʿArż-ı ḥāl itdüm saña ḥāl-i dilzārum benüm
Baḳmaduñ bir kerre ḥayfā āh ḥünkārum benüm
Merḥamet ḳıl bendeñe ey şāh-ı ḫūbānum benüm
Gitdüm öldüm gel efendüm māh-ı tābānum benüm

5 Gün yüzüñ göster baña luṭf eyle ey māhum meded
Göreyin vādī-yi miḥnetde olan rāhum meded
Merḥamet it Refdī-yi dil-ḫasteñe şāhum meded
Alma luṭf it tāzesin Allāh içün āhum meded
Merḥamet ḳıl bendeñe ey şāh-ı ḫūbānum benüm
Gitdüm öldüm gel efendüm māh-ı tābānum benüm

Velehu

10

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Pister-i ġamda olalı dil u cānum bī-mār
Āh u feryādumı diñler gice gündüz kuhsār
İntiẓāruñ ḳomadı dilde meded ṣabr u ḳarār
Yoḳlasañ ḥālümi görseñ ne var ey şūḫ ne var
Ḥālümi görmek içün gelmege itdüñ iḳrār
Gel gör imdi nice ḥaẓẓ itdi efendi dil-i zār

18b

2 Ḳomadı tāb u tüvān dilde ġumūm-ı cānān
Lerzenāk itdi vücūdum teb-i hicrān amān
Vaʿde-i luṭfa vefā eyleseñ ey şūḫ-ı cihān
Yanuma gelseñ efendüm yā ne olurdı bir ān
Ḥālümi görmek içün gelmege itdüñ iḳrār
Gel gör imdi nice ḥaẓẓ itdi efendi dil-i zār

3 Āh kim ʿāşıḳ olalıdan saña ey şūḫ baña
Vādī-yi ʿaşḳ u muḥabbetde bulunmaz hem-pā
Çekdügüm derd u belāyı hele bir kerre aña
Ṣoñradan ḳanumı iç ister iseñ ḳana ḳana
Ḥālümi görmek içün gelmege itdüñ iḳrār
Gel gör imdi nice ḥaẓẓ itdi efendi dil-i zār

4 Gelürem gelmedüñ ey şūḫ-ı dirīġā inṣāf
ʿAhd u peymānuña ṭur āh meded itme ḫilāf
Gelmedüñ yoḳ yire ben cānumı itdüm itlāf
Şānuña düşmez idi ben ḳuluña itmege lāf
Ḥālümi görmek içün gelmege itdüñ iḳrār
Gel gör imdi nice ḥaẓẓ itdi efendi dil-i zār

5 Refdī-yi zārı helāk itdi benüm efgānum
ʿĀşıḳam āşıḳuñam boynuña alma ḳanum
19a Firḳatüñden ölürem āh meded sulṭānum
Gel beni yoḳla helāk oldum efendüm cānum
Ḥālümi görmek içün gelmege itdüñ iḳrār
Gel gör imdi nice ḥaẓẓ itdi efendi dil-i zār

Taḫmīs

1

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Naṭʿgāh-ı ʿaşḳda şāhāne buldum kendümi
Bir piyāde reh-revem ferzāne buldum kendümi
Vādī-yi ʿaşḳuñda baḳ cānāne buldum kendümi
Ḫˇābda laʿlüñ görüp mestāne buldum kendümi
Ḫˇābdan bī-dār olup dīvāne buldum kendümi

2 Āteş-i ʿaşḳuñla pürdür sīnem ey ālī-cenāb
Firḳatüñden ḳan aḳar gözden ciger oldı kebāb
Ḥālümi cānā suʾāl eylerseñ al benden cevāb
Sūz-ı tāb-ı hicr ile oldum ḫarāb-ender-ḫarāb
Künc-i ḥasretde ḳalup vīrāne buldum kendümi

3 Ḥırmen-i ṣabr u şekībem Ḳaysveş virdüm yile
Vādī-yi ʿaşḳuñda geçdüm serv-i gül cāndan bile
Ḳabrüm üzre ol perī luṭf eyleyüp şāyed gele
Āşinā-yı ʿaşḳ olaldan feyż-i cām-ı ḥüsnile
Meclis-i aġyārda bī-gāne buldum kendümi

19b

4 Başlayıdan nār-ı hicrüñ cān u sīnem yaḳmaġa
Başlamışdur firḳatüñden dīdeden ḳan aḳmaġa
Ḳalmadı dünyaya hīç çeşmümde ṭāḳat baḳmaġa
ʿĀr idersem şemʿ-i ḫūrşīde n'ola per yaḳmaġa
Şeb-çerāġ-ı ḥüsnüñe pervāne buldum kendümi

5 ʿĀşıḳam ben Refdiyā meyl eylemem sīm ü zere
Ben değişmem dāġ-ı ḫūn-ālūdumı zer-efsere
Pādişāh-ı faḳr olaldan baḳmazın tāc-ı sere
Meyliyā Mecnūn gibi düşdüm bugün ben dillere
Rāh-ı ʿaşḳ-ı yārda efsāne buldum kendümi

Velehu

2

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteyüz yaḳlaşdı çıḳmaḳ cānumuz
Ḳorḳaruz belki dutar dünyāyı ammā ḳanumuz
ʿĀlemi ṭutsa ʿaceb mi naʿra vü efġānumuz
Çıḳdı bir āfetle seyrāna yine cānānumuz
Necm-i fitne ile ḳarar itdi meh-i tābānumuz

2 Seyre gitdi ḫayf kim bensüz meded ol ġonce-fem
Uydı aġyāra ider dāyim baña cevr ü sitem
Bāde kevs̱er olsa sāḳī sāġar elde cām-ı Cem
Dil açılmaz şāh-ı ʿaşḳ aña uraldan dāġ-ı ġam
Bestedür ḳufl-i müdevverle bizüm dükkānumuz

20a

3 Mülk-i ḥüsnüñ gördüñüz mi şāh-ı kişver-gīrini
Ḳatl-i ʿālem itmedür hep duymuşız tedbīrini
Seyr idenler didiler tīġ-i ḳażā te’s̱īrini
Virmiş olsa ḫūn-bahā-yı küşte-i şemşīrini
Bī-tevaḳḳuf dökmege ḳaṣd eylemezdi ḳanumuz

4 Biz de hāy u hū ile āvāze ṣalsak ʿāleme
Ḳuvvet-i bāzūyı göstersek n’ola biz Rüstem’e
Ġayret-i aḳrāndur lāzım olan hep ādeme
Biz resen-bāzān-ı ʿaşḳuz düşmezüz ḫāk-i ġama
Elde cām-ı bādedür zīrā bizüm mīzānumuz

5 Künc-i ġamda Refdī-yi dil-ḫaste āh u zār ile
Dūr düşmiş dil-ber neden eglenür efkār ile
Germ-i ülfet olmış ol ẓālim meded aġyār ile
Ḳanı ol günler ki Ṣabrī ʿaks-ı rūy-ı yār ile
Ḥandeler eylerdi mihre sāġar-ı raḫşānumuz

Velehu

3

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Sensüz yitirüp ʿaḳlumı mestāneye döndüm
Bī-şemʿ u żiyā ḫāne-i vīrāneye döndüm
Gör ḥālümi sensüz hele cānā neye döndüm
Sevdā-yı ġam u hicr ile dīvāneye döndüm
Dillerde bu efsūn ile efsāneye döndüm

20b

2 Ḳan aġlar isem çoḳ mı meded ey dil-i ḫūn-ḫ̬ār
Bir kerre nigāh itmedi ol yār-i sitemkār
Gitdi beni firḳatde ḳodı ḫaste vü bī-mār
Ḳaldum ġam u hicrān ile gitdi dil ü dildār
Şol cuġd-ı fenā meskeni vīrāneye döndüm

3 Benden ḳaçar ol şūḫ-ı cihān olsa mülāḳī
Gitdi ġam u hicrānı dilümde yine bāḳī
Āteşlere yansun felegüñ ṭāḳ u revāḳı
Elden çıḳarup neşve-i ümmīdümi sāḳī
Bir bādesi yoḳ bī-meze peymāneye döndüm

4 Ṭāḳat ḳomadı dilde belā āh u fiġāna
Pek cānuma kār eyledi evżāʿ-ı zamāne
Gelmez gözüme ḫ̬āb n'ider baña fesāne
Şeb tābe-seḥer geşt iderem ḫāne-be-ḫāne
Şemʿini yitürmiş ben o pervāneye döndüm

5 Ol ser-ḫoş-ı nāzum baña raḥm itmedi bir an
Derd-āver olaldan baña tāb-ı teb-i hicrān
Refdī beni öldürdi meded firḳat-i cānān
Şimden girü ne Şehrī ne ḫod ṣoḥbet-i yārān
Ben kendüme bī-gāne şu dīvāneye döndüm

Velehu

4

21a *feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün*

1 Ṭutdı dünyāyı nāle-i dil-i zār
Gezerem şehri serserī bī-yār
Ḳalmadı cān u dilde ṣabr u ḳarār
Gelmedi gitdi bir daḫi dildār
Yola baḳmadan oldı dīdem çār

2 Beni cāndan firāḳ uṣandurdı
Āteş-i hicri yār uyandurdı
Āb-ı vaṣlına ṣanma ḳandurdı
Āteş-i hicre yaḳdı yandurdı
Ve ḳınā rabbenā ʿaẕābennār

3 Ey ṣabā sen o serv-i dil-cūdan
Bir ḫaber vir gelür mi ḳarşudan
Çarḫ ayurdı beni ol āhūdan
Dūr düşmez idüm o meh-rūdan
Olsa ger ṭāliʿüm dilā baña yār

4 Niçe bir fikr-i vaṣl-ı ġam-fersūd
Niçe bir dilde bu belā mevcūd
Niçe bir bu ḫayāl būd u nebūd
Niçe bir ḫˇāb ile olur ālūd
Dīde-i baḫtumı İlāhī o yār

5 Şekvemüz var felek nifāḳuñdan
Refdī āzürde heft ṭāḳuñdan
21b Āh cānā hep iştiyāḳuñdan
Aġlamaḳdan ġam u firāḳuñdan
ʿİsmetī’nüñ dü çeşmi oldı bıñar

Velehu

5

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Yiter ey şūḫ-ı cefa-pīşe yiter cevr u sitem
Beni öldür beni luṭf eyle meded ḳanı kerem
Çekdügüm cevr u cefā bu ne belādur bilmem
Yaḳdı yandurdı beni āteş-i sūzān-ı elem
Demidür ḳana boyansa yine çeşm-i pür-nem

2 Āteş-i āh-ı dilümden ḥaẕer ey şūḫ ḥaẕer
Yek nażarda bu ṭoḳuz çarḫı ider zīr ü zeber
Ṭaşa kār eylerimiş āh-ı derūn u vaḳt-i seḥer
Ṭutdı āfāḳı şerer ey meh-i ferḫunde-es̱er
Dem-i seyr-i ruḫ-ı pür-tābuñ añup āh itsem

3 Bir zamān şevḳ-i meyi vaṣl ile çeşmüm siyehüm
Mest olup çarḫ-ı berīn üzre atardum külehüm
ʿAfv iderdüñ ne ḳadar bezmde olsa günehüm
Seyr-i didāruñ ile ḥoş-dil idüm pādişehüm
Şimdi ḥālüm elem-i devri ile ġayet kem

4 Bezm-i ḫāṣuñdan olalı dil u cānum mehcūr
Cām-ı Cem olsa piyālem beni itmez mesrūr
22a Olmasun bencileyin kimse İlāhī rencūr
Seyr-i didār-ı münīrüñden idenler beni dūr
Dilerem olsun esīr-i çeh-i tārīk-i ʿadem

5 Refdī avāresin ammā hele gör n’oldı yine
Sāġar-ı vuṣlata hicrān meyi hep ṭoldı yine
Ḳan içersin ne ʿaceb ġonce-i dil ṣoldı yine
Ey Meẕāḳī nice āh itmeyelüm k’oldı yine
Rūz-ı ʿişret şeb-i ġam sūr-ı meserret mātem

Rubāʿī

1

Ahrem

Ne günāh itdi ḳuluñ pādişehüm söylemedüñ
Söyle inṣāf degül bendeñe luṭf it cānum
Beni aġyār-ı bed-aḫter o münāfıḳ kāfir
Saña geçmiş didiler söyle ne dir sulṭānum

Velehu

2

Ahreb

Ḥuḳūḳ-ı ṣoḥbetin añlar zamānede yoḳ mı
Suʾāl eyle ne dir ḥaḳḳuña senüñ aġyār
Sözine uyma inanma o dōst düşmendür
Seni meẕemmet ider dāyimā o bed-kirdār

22b **3**

Ahreb

Diyāra ġurbete düşdüm vaṭandan ayruldum
Ümīd-i merḥamet luṭf-ı Kirdigār iderüñ
Unutma bendeñi cānā selām-ı sāde eyle
Raḳīb-i rū-siyehi zār u dil-figār iderüñ

Velehu

4

Ahrem

Erbaʿīn geçdi iʿtidāl üzre
Berf yoḳ yirde ne nihāl üzre
Böyle daḫi geçerse ger ḫamsīn
Felege ṣad hezār ola taḥsīn

Velehu

5

Ahreb

Yā Rabb taḥammül iderin her derde
Muḥtāc beni eyleme tek nāmerde
Elbette Ḫudā kerīmdür itmez maḥrūm
ʿArż itme ṣaḳın ḥācetüñi bir ferde

(Lügaz) [44]

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Ol nedür bāzāre çıḳmaz ṣatısı bulmış revāc
Müşterīsi ḫalḳ-ı ʿālem andan alınmaz da bāc

23a boş

23b ***Ġazeāliyyāt***

1

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Yā Rabb ciḥānda itme beni yārdan cüdā
Bī-çāre bülbüli gül-i gülzārdan cüdā

2 Ḫubān ʿaceb mi ülfet iderse raḳīb ile
Güller hemīşe olmaz imiş ḫārdan cüdā

3 Beyhūdedür teġāfül-i devrān-ı vājgūn
Bir kerre yāri itmedi aġyārdan cüdā

4 Feryād u āh neyledi gör gerdiş-i felek
Ferhād-ı zārı eyledi kuhsārdan cüdā

44 Dîvân'da bu başlık mevcut değil.

5 Yā Rabb metāʿ-ı naẓmını Refdī'nüñ eyleme
Bāzār-ı maʿrifetde ḫarīdārdan cüdā

2
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Sāġar-ı bezm-i ṣafā firḳat-i cānāna fedā
Bāde-i ṣāḳī-yi vuṣlat dem-i hicrāna fedā

2 Mālik olsam o güher-pāreye Allāh bilür
Genc-i Ḳārunı iderdüm ben o fettāna fedā

3 Ṭūbā-yı bāġ-ı irem naḳd-ı dil ü cān-ı ḥazīn
Başdan cümleten ol serv-i ḥırāmāna fedā

4 Genc-i bād-āver-i Pervīz elüme girse benüm
Hep iderdüm anı ol Ḥüsrev-i zī-şāna fedā

5 Ḫāme-i feyż-es̱erüñ ʿālemi ṭutdı Refdī
Baḥr u kān ola bu kilk-i güher-efşāna fedā

24a **3**
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Ol āb u tābı ki virmiş şarāb-ı nāb saña
Dem-i neẓẓārede cānā yiter niḳāb saña

2 Ḳızardı ruḫlaruñ ey māh-pāre şermüñden
ʿAceb yaraşdı a ẓālim ʿaceb ḥicāb saña

3 Ġaraż ġazā ise aġyārı öldür ey şāhum
Vebāli boynuma olsun olur s̱evāb saña

4 Ḳapuñda ḥaşre degin nāleler iderdüm ben
Figān u zār virür ḳorḳarın ʿaẕāb saña

6 Nedür bu raʿşe vü lerziş dilüñde ey sāgar
Ne ḥālet oldı ki mey virdi ıżṭırāb saña

7 Egerçi ʿāşıḳ-ı yeʾs āşināyam ammā ben
Felek bu ḥālet ile itmem intisāb saña

8 Ne düşkün aḫter olursın felekde ey Refdī
Ḳarīnüñ olmadı gitdi o māhitāb saña

4

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Niçe muḳābil olur āfitāb u māh saña
Ḥüsnde var mı felekde ber-ā-ber āh saña

2 Helāk-ı firḳatüñ oldum dirīġ şermümden
Dem-i viṣāl ne mümkin meded nigāh saña

3 Gice ile nāle vü zārum seḥerde efġānum
Göñül bu daʿvā-yı ʿaşḳa yiter güvāh saña

4 Ne gūne keşf ideyüm rāzumı inanmazsın
Hücūm-ı girye ḳomaz ʿarż-ı ḥāle āh saña

5 Göñül bu nāle vü feryād u āh-ı şeb-gīrüñ
Hücūm-ı leşker-i ġamdan yiter penāh saña

24b

6 Hezār rūz u şeb oldı bu ḫˇābgāhda āh
Ne oldı gelmedi ġafletden intibāh saña

7 Fütāde Refdī-yi bī-dil ne çāre ḳısmetdür
Ser-i ʿadūya zer-efser nemed külāh saña

5

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Ruḫ-ı pür-tābuña baḳsam gözümde āb olur peydā
Yem-i eşk-i maḥabbet cūş ider girdāb olur peydā

2 Ḫayāl itsem ruḫ-ı pürtābuñı ey Yūsuf-ı s̱ānī
Çeh-i tārīk-i dilde māh yā māhitāb olur peydā

3 Dilümde āteş-i ʿaşḳuñla dāġ-ı miḥnetüm seyr it
Ne gūne bāġ-ı ġamda lāle-i sīrāb olur peydā

4 Düçār olsam ser-i kūyında yāre farṭ-ı ḫayretden
Dilümde āteş ü çeşmümde ṣad seylāb olur peydā

5 Kelām-ı sükkerī-yi pāk-mażmūndur ey Refdī
Hümāyūn vaḳt-i bezm-i vuṣlata esbāb olur peydā

6

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Gül-i ruḫsār-ı dildārı perīşān eyledüñ ey teb
Hezāruñ āh u feryādın hezārān eyledüñ ey teb

2 ʿAceb yār-ı dilüñ itdüñ sen be hey bī-raḥm u bī-inṣāf
Vücūd-ı bārī pek bī-hūde lerzān eyledüñ ey teb

3 Ṣararmış beñzi ṣolmış ḳande raḥm u ḳande inṣāfuñ
Ḳomaduñ tāb u ṭāḳat yāri vīrān eyledüñ ey teb

4 Niçün nār-ı firāḳ-ı yār ile bilmem dil ü çeşmüm
Mis̱āl-i şemʿ-i meclis zār u giryān eyledüñ ey teb

25a

5 Görinmez oldı ol ṭıfl-ı teġāfül-pīşe ey Refdī
Yatur bī-mār u ḫaste özge nālān eyledüñ ey teb

7

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Cānā şarāb-ı laʿl-i lebüñ māye-i ḥayāt
Gelmez dem-i viṣāl-i dil ü ḫāṭıra memāt

2 Yūsuf olursa ġayrıya baḳmam zamānda
Olsun olursa şāhid eger ehl-i kāyināt

3 ʿÖmr-i Mesīh ü āb-ı Ḫıżır'dan ne istesin
Bir kez felekde āh gören senden iltifāt

4 Cānā bu ʿarż-ı ḥüsnüñe ṣaḥkerde ʿārızuñ
Ṭuġrā ḳaşuñ virildi saña ḥaṭṭ ile berāt

5 Minnet Ḫudā'ya ġarḳa-ı ṭūfān-ı hicr iken
Buldı fütāde Refdī-yi bī-dil yine necāt

8

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Oldı dil ü cān meykeş ü ḫayrān-ı ḫarābāt
Olsam n'ola ser-ḫalḳa-i rindān-ı ḥarābāt

2 Ḥālüñ nice olur bilmezin āḫir senüñ ey dil
Rüsvā-yı cihān olmada yārān-ı ḥarābāt

3 Bir kerre ayaġ basmadum ammā hele dirler
Bir cāy-ı ṣafā-baḫş imiş eyvān-ı ḥarābāt

4 Rindān ne ʿaceb bī-zer ü bī-sīm ise sāḳī
Hep müflis olur kūşe-nişīnān-ı ḥarābāt

5 Biz mest-i mey ü vaḥdet-i ʿaşḳuz hele Refdī
25b Düşmez bize yārān ile cevelān-ı ḥarābāt

9

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Olsam n'ola ser-ḥalka-i rindān-ı meḥabbet
İrişdi baña ḥimmet-i merdān-ı meḥabbet

2 Tā görmeyicek sende göñül ʿaşḳa liyāḳat
Münşī-yi ezel yazmadı fermān-ı meḥabbet

3 Ey şūh ṣaḳın āhumı alma ḥaẕer eyle
Ne çarḫı geçer tīr-i dilīrān-ı meḥabbet

4 Ol ġonce-dehen ʿarż-ı cemāl eylese bir dem
Dünyāyı ṭutar naʿre vü efġān-ı meḥabbet

5 Terk itdi cihānı ḳodı Ferhād ile Mecnūn
Ḥālümi ḳalur ṣandı bu meydān-ı meḥabbet

6 Ser-tābe-kadem dāġ-be-dāg olsam ʿaceb mi
Sīnemde yanar āteş-i sūzān-ı meḥabbet

7 Ġarḳ oldı ʿaceb keştī-yi dil baḥr-ı belāya
Dünyāyı ṭutup gūşiş-i ʿummān-ı meḥabbet

8 Āvāreligüm ʿālemi ṭutsa n'ola Refdī
Mülk-i dile ḥükm ideli ṣulṭān-ı meḥabbet

10
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Her bir nigehüñ ʿāşıḳa bir tīr-i meḥabbet
Dinse n'ola ebrūña da zih-gīr-i meḥabbet

2 Ruḫsāruña āyāt-ı şifā dinse ʿaceb mi
Ḥālüñ olıcaḳ noḳṭa-i tefsīr-i meḥabbet

3 Āşūfte olan dillere mecnūn dinilür
Dirler mi ʿaceb zülfüñe zencīr-i meḥabbet

26a
4 Sīnemde degül şerḥa-i ten dest-i irādet
Yazmış ezelī ṣūret-i şemşīr-i meḥabbet

5 Refdī ḳuluña kec-nigeh itme kerem eyle
Ey ḳaşı kemān rāst gerek tīr-i meḥabbet

11
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Müjgān-ı yār mest ü o çeşm-i siyāh mest
ʿĀlem ne olur bu devrde şāh u sipāh mest

2 ʿUşşāḳı ḳırdı ġamze şebī-ḫūn idüp amān
ʿAzm itdi āh şimdi baña ṣubḥgāh mest

3 Ol serv-i nāza bād-ı ṣabāveş ṣarılsam āh
Gülşende rāst gelse baña kec-külāh mest

4 Sīne-be-sīne leb-be-leb olmaz mıydum ʿaceb
Gelse o şūḫ ḫāneme bir kere āh mest

5 Daʿvā-yı ʿaşḳ maḥşere ḳalsa ʿaceb midür
Çeşm-i siyāh-ı yār gibi hep güvāh mest

6 Beyhūde ṣanma mihr-i ḳadeḥ bezmi devr ider
Şevḳ-i ruḫuñla gezer çarḫı mihr ü māh mest

7 Refdī ne gūne ʿişret ider ol perī ile
Gāhī nihān ü gāh ise maḫmūr gāh mest

12

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Gelseydi yār ḥāneme ger şāmgāh mest
Ḳoçmaz mıydum miyānını tā ṣubḥgāh mest

2 Sīne-be-sīne leb-be-leb olsam ṣarılsam āh
Öpsem o şūḫı ben gehī hūşyār u gāh mest

26b

3 Ḳoçsam miyān u ince belüñ cāna cān ḳatup
Girse o şūḫ ḳoynuma bir kerre āh mest

4 Vuṣlat deminde yār ile yekten olurdum āh
Ḳāyil olursa vaṣla o çeşm-i siyāh mest

5 Refdī nideyim meclis-i yār oldugum zamān
İtsem o şūḫa āh ne var bir günāh mest

13

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Figān-ı ʿāşıḳ-ı zāra çegānedür bāʿis̱
Çegāne nālesine tā ziyānedür bāʿis̱

2 Nedür sebeb ḳodı Mecnūn kūy-ı Leylā'yı
Var ise gördügi ṭaʿn-ı zamānedür bāʿis̱

3 Recāsı ḳalmadı bu ḳadar ümīdi ehl-i dilüñ
Felek felek bu ḳadar cevre yā nedür bāʿis̱

4 Girih girih ser-i zülf-i nigār iken ey dil
Ṭagıtdı bād-ı ṣabā ṣanma şānedür bāʿis̱

5 Bedām-beste iden murġ-ı cān-ı nālānı
Ḫayāl-i ḫāl-i ruḫı yoḫsa dānedür bāʿis̱

6 Bu deñlü ṭanṭana-i şiʿrüñe senüñ Refdī
Felekde bu ġazel-i rūmīyānedür bāʿis̱

14

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Ey ṭabīb-i dil ü cān ʿāşıḳ-ı nā-çāra ʿilāc
Şerbet-i laʿl-i lebüñdür ṣun o bī-māra ʿilāc

2 Ṭutuşup yandı yürek ḫāne-i dil oldı ḫarāb
Yitiş ey eşk yitiş āb olur nāra ʿilāc

27a

3 Serserī gezme ṣaḳın ḫān-ḳahı n'eylersin
Bulunur mey-gedede ey dil-i āvāre ʿilāc

4 Çāre itmez felekā zehr-i helāhil ammā
Umaram kim melekü'l-mevt ide aġyāra ʿilāc

5 Ḫastedür cām-ı mey-ı nābı ṣun ey sāḳī meded
Ḳapuña geldi umar Refdī-yi bī-çāre ʿilāc

15

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Serümde dāġ-ı dilüm şerḥa şerḥā ten-i mecrūḥ
Kitāb-ı gülşen-i tevḥīdüm oldı hep meşrūḥ

2 ʿAceb mi maḥşere dek zaḫm-ı sīnem işlerse
Olınca ḫancer-i ʿaşḳ ile yārümüñ meftūḥ

3 Muṣavvirān-ı ʿacem ṣūret-i Züleyḥā'yı
Yazınca yanuña yazmış mis̱ālüñ ey memdūḥ

4 Kitāb-ḫāne-i sīnem nüsḫa-i ʿaşḳuñ
Hemīşe ḥıfẓ iderin çıḳmayınca tenden rūḥ

5 Bu nev-zemīnde Refdī bu tāze bünyādum
Bitince şuʿleli her birisi bir dıraḫşān yūḥ

6 Nedür bu tarḥ-ı nev-ʿīcād-ı ilāhī üstāduñ
Muʿammer ola ciḥānda mis̱āl-i Ḥażret-i Nūḥ

16

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Hīç mümkin mi dimek beñzer ruḫ-ı cānāna sürḫ
Yazılur gerçi velī hep ṣafḥa-i Ḳurʾān'a sürḫ

2 Ṣafḥa-i derd ü belādur levḥa-i sīnem benüm
Ḫūn-ı dilden yaraşur bu defter ü dīvāna sürḫ

27b

3 Dāġ-ı sīnem eşk-i çeşmüm beñzemez birbirine
Rengde beñzer egerçi lāle-i nuʿmāna sürḫ

4 Dem-be-dem ḫūn-āb-ı çeşmüm baḥrveş tuġyān ider
Aḳmada beñzer gider bir baḥr-ı bī-pāyāna sürḫ

5 Sīnenüñ üzre eşk-i ḫūn-ālūduñı dökmek neden
N'eylesün Refdī fütāde āteş-i sūzāna sürḫ

17

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Görmedüm ḫayli gün oldı seni ey yār meded
Ḳorḳarum uzaya bu firḳat ü ekdār meded

2 Ḫastañam hicrüñ ile ḫaste yamandur ḥālüm
Dād dād eyle eyā şūḫ-ı sitemkār meded

3 Āteş-i hicrüñ ile yandı yaḳıldı cigerüm
Ṣu seper yoḳ mıdur ey yār-ı dil-āzār meded

4 Küşte-i tīġ-ı firāḳuñ ben olursam olayum
Cūd u luṭfuñ ḳo hemān görmesün agyār meded

5 Mübtelā-yı elem ü firḳat ü hicrānuñ olup
Gitdi Refdī ḳuluñ olduñ mu ḫaberdār meded

18

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

6 Göñül sen olma ṣaḳın vaṣl-ı yārdan nevmīd
Olur mı bülbül-i bī-dil bahārdan nevmīd

7 Ne deñlü dūr düşersem de ey göñül olmam
O yār-ı ġonçe-fem ü gülʿiẕārdan nevmīd

8 Açılmaz ise de ger şeş-der-i murād ey baḫt
Ne mümkin olmaġa ṭāliʿ-i zārdan nevmīd

28a

9 Göñül didikleri bī-kes zamān-ı ḥüsnüñde
Revā mıdur k’ola būs u kenārdan nevmīd

10 Gedā-yı bī-ser ü sāmān ṭabīʿatum Refdī
ʿAceb mi olmasam ol şehriyārdan nevmīd

19

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Mirʾāt-ı dilde ẓāhir olan ṣūret-i murād
Ḫˇāhişker oldı ʿaksini hep āşinā vü yād

2 Dil n’eylesün bu şeş-der-i mihnetde zār ile
Nijād-ı ʿaşḳ ṭāliʿi olmaz bilür güşād

3 Bir şūḫ-ı şīvekāra ḳul oldum zamānede
ʿUşşāḳa kār-ı ġamzesi mihr ü meḥabbet ü dād

4 Baḳmam cihānda şāhid-i bāzāra tevbeler
Dellāl elinde Yūsuf’ı ger itseler mezād

5 Bilmem ne çāre baḫt ile ḳalduḳ nifāḳda
Refdī miyāna ḫayf neden düşdi bu fesād

20
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Baña gönder meded ey yār-ı sitemger kāġed
Eyle āzād beni bendeñe gönder kāġed

2 Ḫiẕmetüñde yiter oldum yiter ey şūḫ yiter
Ḳuluñ āzādluḳ ister göñül özler kāġed

3 Ben senüñ bende-i fermān-ı bir kem ṣulṭanam
Beni āzād ider eyler ise ger kāġed

4 Gel iki yüzlüye derd-i dilüñi açma göñül
Seyr içün yāre havādan uçururlar kāġed

28b

5 Ben ḳuluñ ḫāme ḳuluñ Refdī-yi efgende ḳuluñ
Ḳapuña geldi olup yazılu çāker kāġed

21
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Yā Rabb nedür ol çeşm-i sitemkār nedür
Yā Rabb o girişmeyle o reftār nedür

2 Yā Rabb nedür ol cāẕibe-i hoş-rübā kim
Bir naẓraya biñ bende giriftār nedür

3 Yā Rabb dili ṣayd eyleyicek ġamze-i şehbāz
Ol ʿişve vü nāz ile o reftār nedür

4 Yā Rabb dile ol çeşm-i sitemkār meded
Dād itdi yine ġamzesi ġaddār nedür

5 Yā Rabb nedür ol ḥāsid-i kec-rev baña nisbet
Ben muʿcize-dem Refdī o seḥḥār nedür

22

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Senden ey şūḫ ne saġār ne şarāb isterler
Meclis-i ʿayşa gelüp defʿ-i niḳāb isterler

2 Seyr idenler leb ü dendānla ḫūy-gerde ruḫuñ
Ne dürr ü cevher ü ne laʿl-i müẕāb isterler

3 Āteşīn rūyuñ ile ḥāl u ḫaṭṭuñdur lāzım
Ṣanma gül-gūna yā ġāze yā ḫiżāb isterler

4 Bunda söz yoḳ ṭutalum bī-hūde cevr itdügüñe
Ḳorḳarın rūz-ı ḳıyāmetde ḥisāb isterler

5 Meclis-i vaʿẓda añma dütüni ey vāʿiẓ
Yir düşer ehl-i süḫan belki kitāb isterler

29a

6 Ḥırḳa vü tāc ü ʿaṣā fāyide itmez ṣūfī
Rūz-ı maḥşerde süʾal ile cevāb isterler

7 Refdiyā süḫre-i dehr ol ḳo ḫayāl-i naẓmı
Ṣanma yārān-ı zamān merd ḫiṭāb isterler

23

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Dil-i miḥnet-zede bir kāse-i gül-fām ister
Meded ey sāḳī-yi gül-çihre meded cām ister

2 N'ola vādī-yi maḥabbetde olursa ʿālem
Her kişi Ḳays gibi şöhret-i yek nām ister

3 Ḳatl-i ʿuşşāḳda ol ġamze-i tīr-endāzı
Hīç ne tīġ ü ne ḫod ḫançer-i Behrām ister

4 Kürsīde añma maʿānī vü beyānı vāʿiẓ
Ḫalḳ ne tevriye ne remz ü ne īhām ister

5 Söylemez bī-hūde Refdī'ye hezārān taḥsīn
Yine ol muʿcize-dem vaḥy yā ilhām ister

24

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Göñül ne seyr-i gülistān ne lālezār ister
Şarāb-ı nāb gibi yār-ı gülʿizār ister

2 Bu ṣaydgāhda şahbāz-ı dil havālandı
Çıḳup feleklere pervāz idüp şikār ister

3 Ümīd ider ruḫ-ı dildārı künc-i firḳatde
Dil-i bela-zede tenhā viṣāl-i yār ister

4 Esīr-i rifʿat ü cāh añlamañ beni yārān
Rıżā-yı Ḥaḳḳ'ı hemīşe bu ḫāksār ister

29b

5 Açılmaġa gül-i ümīd-i baḥt[um] ey Refdī
Nesīm-i feyż-i Ḫudā luṭf-ı Kirdigār ister

25

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Ne deñlü ʿāşıḳ-ı bī-ṣabr keşf-i rāz eyler
O deñlü dil-ber-i ʿāli-cenāb nāz eyler

2 Dil-i belā-zede tenhā viṣāli ṣulṭānum
Umar murādını ister gelüp niyāz eyler

3 O şivekār ḳalursa bu ṭarz viṣāl üzre
Şeb-i firāḳumı zülfi gibi dırāz eyler

4 Ne gūne ʿarż iderin ḥāli yolda gelsem rāst
O mest-i nāz ḳaçar benden iḥtirāz eyler

5 Hezār nāle vü feryād iderse gülşende
Ḳapuñda Refdī ḳuluñ āh cān-güẕār eyler

26

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 O şūḫa ʿāşıḳ-ı bī-dil niyāz idüp neyler
Niyāza ruḫṣatı yoḳ keşf-i rāz idüp neyler

2 Ferāġat eyleyemem ben o serv ḳāmetden
Cefā vü cevrini dūr ü dırāz idüp neyler

3 Nigāhı tīr-i ḳażādur gör ol keman-ebrū
Ḫadeng-i ġamze-i sīne-güdāz idüp neyler

4 Helāk-ı firḳatı oldum çü nīm-bismillāh
Bu nice ḳanuma girsün o nāz idüp neyler

5 ʿArūs-ı ṭabʿına raġbet olunmıyor bilmem
30a Ḳumāş-ı naẓmını Refdī çihāz idüp neyler

27
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 ʿĀşıḳ muḥīṭ-i ġamda göñül viṣāl-i yār umar
Keştī-nişinegān bilā-rūzgār umar

2 Kūyuñda āh u nāle ile ṣubḥa dek göñül
Bir ḫastedür ki merḥamet-i Kirdigār umar

3 Ġarḳāb-ı ḥayret ü yemm-i ʿaşḳam bu lüccede
Ey nā-Ḫudā-yı zevrāḳ-ı dil ber-kenār umar

4 Tā evc-i çarḫa çıḳdı göñüllendi var ise
Şehbāz-ı dil havāda da şimdi şiḳār umar

5 Yeʾs-āşinā-yı ülfet olaldan dil-i raḳīb
Refdī viṣāl-i yārı dil-i nālekār umar

28
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Bir şehlevende düşdi göñül özge şānı var
Gelmez naẓīri ʿāleme bir ḳaç nişānı var

2 Ol ḳaşı yā alınca ele tīr-i ġamzesin
ʿĀşıḳ cigerden atmaġa āhı ne cānı var

3 Cevr ü cefādan ey dil-i pür-derd uṣanma sen
Luṭf u mürüvvet eyler ol āḫir zamānı var

4 Añmaz o ġonçe-fem beni bir ḫarf-i vaṣl ile
Bilmem dehānı var mı işitdüm zebānı var

5 Genc-i viṣāle dest-i ümīd irmese n'ola
Mār-ı siyah ẓülf gibi pāsbānı var

6 Tāb-ı temmūz āh es̱er eylemez aña
Mānend-i zülf tā ki anuñ sāyebānı var

30b
7 Benden şarāb-ı laʿl-i lebüñ eyleme dirīġ
Senden şifāyı geldi umar ḫaste cānı var

8 Yek dāġ ṣanma sīne-i ʿāşıḳda sevdigüm
Dilde cigerde bir niçe dāġ-ı nihānī var

9 Ḫār elümde bencileyin mübtelā mıdur
Gülşende bülbülüñ bilmem niye fiġānı var

10 Āh-ı ʿalev-feşānumı dir seyr iden benüm
El-ḥaḳ ʿaceb elinde dü düm bir sinānı var

11 ʿAşḳ āteşiyle Refdī'yi gör tīġ-ı naẓmına
Ne āb ü tāb virdi ne keskin zebānı var

29

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Her bülheves ki Leyli vü Mecnūn'a ṭaş atar
Bilmezlik ile gerdiş-i gerdūna ṭaş atar

2 Dest-i ümīdi mīve-i maḳṣūda irmesün
Her kim o ḳadd ü ḳāmet-i mevzūna ṭaş atar

3 Bī-dest ü çeşm ü pā göreyin ben bu ʿarṣada
Her kim o şūḫ-ı çeşm-i pür-efsūna ṭaş atar

4 Cām-ı meyüñ ṣafāsını ber-feyż eylemiş
Vāʿiż hemīşe sāġar-ı gül-gūna ṭaş atar

5 Erbāb-ı tabʿ içinde ʿaceb var mı Refdiyā
Şiʿr-i terüñde tāze bu mażmūna ṭaş atar

30

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Cihānda ṣanma raḳībüñ yanuñda yādı ḳalur
Bu gülşenüñ ne gül ü ḫārı ne bahārı ḳalur

31a

2 Cefā vü cevrüñi çek çarḫuñ ey göñül āḫir
Bu sāġaruñ ne şarābı ne ḫod ḫumārı ḳalur

3 Ḳalursa yanına ṭutsun bu çarḫ-ı şuʿbede-bāz
Cefā ider bize ṣan cām-ı zer-nigārı ḳalur

4 Bu çarḫ-ı süfle-nihād ü bu ṭurfa dāyirenüñ
Ne levḥ-i merkezi ne noḳṭa-i ḳarārı ḳalur

5 Fütāde Refdī-yi bī-dil görünce āh seni
Ne dilde ṣabrı göñülde ne iḫtiyārı ḳalur

31

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Erbāb-ı ʿaşḳ ḫāk-i derūñde gedālanur
ʿĀşıḳ olan ḳul olsa saña pādişālanur

2 Yoḳdur ḳuluñda bencileyin ṭoġrı bir ḳuluñ
Gerçi cihānda çoḳ saña var mübtelālanur

3 Dāyim ʿaceb mi ḫasteñ olursa fütāde dil
Şāhenşeh olsa ʿāşıḳ olan bī-nevālanur

4 Oldum helāk-ı āteş-i ʿaşḳı o ser-keşüñ
Dāġ-ı derūnuñ açma göñül sen hevālanur

5 Biñ çille çekse ḫalvet-i ʿaşḳuñda ʿāşıḳuñ
Refdī-yi zār gibi belādan ṣafālanur

32

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Bülbülān ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīdenüñ kārın bilür
Dil nedīm-i ʿaşḳ olaldan bülbülüñ zārın bilür

2 Gülsitānda bülbüli gör ḫārdan feryād ider
ʿĀşıḳ-ı āvāreveş bī-çāre aġyārın bilür

31b

3 Çeşm-i ḫūn-rīz-i cefā muʿtādı ḳan eylerse de
Ġamze-i nā-mihribānı semt-i inkārın bilür

4 Her nefes feryād ider mi ʿāşıḳ-ı şūrīde-dil
Bülbül-i miḥnet-keşīde vaḳt-i gülzārın bilür

5 Ṣunmadı mecmūʿa-ı eşʿārını nā-dāna gör
Refdī-yi tāze-zebānum ḳadar eşʿārın bilür

33

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Āşıḳuñ derd-i dilin ʿārif-i billāh bilür
Kalb-i āgāhı yine bu dil-i āgāh bilür

2 Ġam-ı Ferhād ile Mecnūn'ı ṣorarṣañ baña ṣor
Herkesüñ bīş ü kemin hem-dem ü hem-rāh bilür

3 Ḳays ṣaḥrāya düşüp ṭağlara çıḳdı Ferhād
Sırrını ṣorma bunuñ aṣlını Allāh bilür

4 Āsitānuñda ḳarar itse n'ola üftādeñ
Senglāḫ-ı reh-i ʿaşḳuñ ulu dergāh bilür

5 Āh-ı Refdī'den o seng-dil ne ʿaceb itse ḫaẕer
Ṭaşa kār eyler imiş āh-ı seḥergāh bilür

34

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Derd ü belāmı ṣanma ki ehl-i hevā bilür
ʿAşḳuñla ben [ne] ḥāldeyüm bir Ḫudā bilür

2 Germ-ülfet oldı āteş-i ʿaşḳuñla cānumız
Pervānevār şuʿle-i rūḥa ġıdā bilür

3 Miḥrāb-ı ebruvānına ben secde ideli
Erbāb-ı ʿaşḳa ḫalḳ beni muḳtedā bilür

32a

4 Ümīd odur ki düşmeye dil baḥr-i firḳate
Keştī-nişinegān-ı ġamuñ bir duʿā bilür

5 Eşk-i dü çeşmi devlet-i ʿaşḳuñda ḫarcanur
Refdī fütāde ḫāk-i derüñ kīmyā bilür

35

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 ʿĀşıḳuñ derd-i dili dāġ-ı serinden bilinür
Gülşen-i bāġ-ı belā verd-i terinden bilinür

2 Nīm-şeb nāliş ü feryād ü fiġānı ḳoyalum
Derd-i bülbül naġamāt-ı siḥrinden bilinür

3 Cāy-ı ʿibret mi degül çarḫ-ı denī-perver kim
Ẕevḳ ü şādī vü sürūrı kendinden bilinür

4 Ṣanma kim devr-i kıyāmet olıcak maḥşerde
Rütbe-i şāh u gedā sīm ü zerinden bilinür

5 Refdī-yi tāze-zemīn tāze-süḫan tāze-edā
Böyle rengīn ġazel-i pāk es̱erinden bilinür

36

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Serümde dāġ-ı ḫūn-ālūdumı cānāne ṣanmışlar
Açılmış ġoncedür bilsem ʿaceb eyā ne ṣanmışlar

2 Ser-ā-ser dāġ-ı firḳatden göñül maʿmūr olmaḳla
Anı erbāb-ı dil ehl-i hevā mey-ḫāne ṣanmışlar

3 Seḥer tā şeb kapuñda firḳatüñden ʿāşıḳ-ı bī-dil
Figān eyler görenler vālih ü dīvāne ṣanmışlar

4 Gele geç-ber-zede dāmen o şāh-ı ḥüsn nāzından
Bu ḥāletle görenler hep anı mestāne ṣanmışlar

32b

5 Ġam-ı ʿaşḳuñla sevdā-yı maḥabbetle cünūnum var
Bu vażʿ-ı ḥālet-efzāmı benüm efsāne ṣanmışlar

37

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Derd-i ʿāşıḳ dāġ-ber-dāġ serinden bellidür
Gülsitān-ı bāġ-ı miḥnet güllerinden bellidür

2 Añlanur āh-ı derūn-ı dāġ-ı dilden ḥālümüz
Āteşüñ ṭuġyānı dūd-ı aḫkerinden bellidür

3 Rāz-ı ʿaşḳ-ı yārı dilde her ne deñlü ṣaklasam
ʿĀşıḳuñ derd-i derūnı peykerinden bellidür

4 Zīr-i zülfinde o ḥāl-i ʿanberīnüñ dir gören
Hep şeb-i rūşen żiyā-yı aḫterinden bellidür

5 Sūziş-i pervāne Refdī şemʿden maʿlūmdur
ʿAşḳ-ı ʿāşıḳ dil-ber-i sīmīn-berinden bellidür

38

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Ḳays'ı ṣahrāya ṣalan arzū-yı Leylā'dur
Anı Mecnūn-ı serāsīme iden sevdādur

2 Beni vādī-yi miḥnetde iden ser-gerdān
Bir melek-çihre perī-zād u perī-sīmādur

3 Rūz-ı baḫtum şeb iden aḫter-i menḥūs degül
Bir siyeh cāme giyer dil-ber-i müstes̱nādur

4 Sāġar-ı ʿişve ile mest-i mey-i naḥvet olup
Her nigāh ġażab-ı bāʿis̱-i ṣad ġavġādur

5 Kim bilür yār ile ʿişret ola belki devrini
Dāmen-i vaṣla el irmez dime bu dünyādur

33a

6 İtme mirʾāt-ı dilüm seng-i cefā ile şikest
Ṭutalum ey şeh-i ḫūbān-ı cihān mīnādur

7 Ḫārdan bülbül-i bī-çāre neler çekdügini
Bāġda nāleleri şāh-ı güle şekvādur

8 ʿAndelībā bu ḳadar nāle vü feryād nedür
Ġarazuñ sūz-ı dilüñ yoḫsa hemān ifşādur

9 N'ola peyrevlik idüp yazsa naẓīre yārān
Bu zemīn güfte-i Refdī-yi süḫan-edādur

39

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Ey ḳaşı kemānum nigehüñ tīr-i ḳażādur
Her bir ġażabuñ bendeñe bir ḫışm-ı Ḫudā'dur

2 Ḳurbānuñ olam söyle neden söylemez olduñ
Ancaḳ ġarażuñ yoḫsa baña cevr ü cefādur

3 Sen taḥtuña ḥüsn-i şeh-i ʿālem olaldan
Ḫāk-i derüñe geldi bu üftāde gedādur

4 İncinme meded āh dil-i ʿāşıḳ-ı zāra
Şeb-tābe-seḥer kārı saña ḫayr duʿādur

5 Refdī n'ola reşk eyleseler ṭarzuma yārān
Her bir ġazelüm tāze zemīn tāze edādur

40

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Ey şāh-ı cihān her nigehüñ tīr-i ḳażādur
Ol ġamze-i ḫūn-rīz ise bilmem ne belādur

2 Aġyāra kerem baña sitem dāyim idersin
Ṣabr eyleyelüm çāresi teslīm ü rıżādur

33b

3 Hem-sāyeñ iken bāʿiṡ-i maḥrūmī-yi vuṣlat
Senden var ise itdügümiz şerm ü hayādur

4 Taklīd idemez şīvede cānā saña ḫūbān
Bu ṭarz u bu eṭvār saña dād-ı Ḫudā'dur

5 Ḥaḳḳumda ne dirse sözine uyma raḳībüñ
Ol tīre-derūn kāfir-i māder beḪaṭā'dur

6 Gülzāra viren tā bu ḳadar tāb u ṭarāvet
Ey Refdī-yi pejmürde göñül bād-ı ṣabādur

41

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Sitāre çoḳ felekde āfitāb-ı pür-żiyā birdür
Belī ḫūbān-ı ʿālemde o şūḫ-ı meh-liḳā birdür

2 Bu daʿvāma güvāhum hep senüñ āyāt-ı ḥüsnüñdür
Naẓīrüñ gelmedi gelmez daḫi cānā Ḫudā birdür

3 Şehīdān-ı maḥabbet çoḳ bu miḥnetgāh-ı fānīde
Şehīd-i Kerbelāveş ṣanma bunlar derde ṣābirdür

4 Ṣaḳın menʿ itme abdālı ṣaḳın kārından ey vāʿiẓ
Hemīşe şerḥalar açsun ḳo deşt-i Kerbelā birdür

5 Gedāsın Refdiyā güm-nām olursa n'ola eşʿāruñ
Felekde şöhre-i āfāḳ olan şiʿr-i ekābirdür

42

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 O serv-i nāza bir kerre hevādār olmamuz vardur
El irsün irmesün vaṣla ṭalebkār olmamuz vardur

2 Ḥırāmān ol görünce ʿāşıḳ-ı zārı şitāb itme
Ne semte gitseñ ey şūḫum ḫaberdār olmamuz vardur

34a

3 Nigāh-ı iltifātuñ kesdüñ ammā herçi bād-ābād
Yine ey şūḫ-ı bī-pervā saña yār olmamuz vardur

4 Ne var pāyüñe ey şūḫum düşersem ʿāşıḳam ʿāşıḳ
Felekde ʿāḳıbet bī-neng ü bī-ʿār olmamuz vardur

5 Ne lāzım ārzū-yı seyr-i gülşen naġme-i bülbül
Bizüm de künc-i miḥnetde göñül zār olmamuz vardur

6 Şikenc-i ṭurre-i cānāna ey dil ḳorḳarın āḫir
Ḫayāl-i pāy-i būs ile giriftār olmamuz vardur

7 Bu sāde naẓmuma daḫl itmesün erbāb-ı dil Refdī
Bizüm de şāʿir-i pākīze-güftār olmamuz vardur

43

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Ḫayāl itmem ḫaṭṭ-ı rūyuñ ki ḥayrān olduġum yirdür
Ġubār-ı yeʾs ile giryān u nālān olduġum yirdür

2 ʿİẕār-ı u tābdāruñ ḫāṭırumdan gitmedi cānā
O gülşen dāyimā gülçīn ü ḫandān olduġum yirdür

3 Ḫayālümden gider mi gülşen-i kūyuñ ʿaceb bilmem
Hezārāsā benüm nālān u giryān olduġum yirdür

4 Ṣafāsın görmedüm yā Rabb ribāṭ-ı köhnedür ʿālem
Yıḳılsun nüh revāḳı gerçi mihmān olduġum yirdür

5 Der-i mey-ḫāne hem-vāre ola maʿmūr u ābādān
Viṣāl-i yār ile Refdī o şādān olduġum yirdür

44

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Germ-ābe-i ġam ḫˇābgeh-i rāḥatımuzdur
Pīr-i ġamuz ol eski bezm-i ḥalvetimüzdür

34b

2 Manṣūr ile vezn itdi bizi dest-i ḳażā kūr
Evce çıḳaran anı bizüm s̱ıḳletimüzdür

3 Sāḳī-yi sitem ṣundı baña saġār-ı hicri
Ey dil çekelüm çāre nedür ḳısmetimüzdür

4 Ḳurbānuñ olursam ne ʿaceb ey şeh-i ḫūbān
Cānān yolına cānı fedā ʿādetimüzdür

5 Aḥsente zihī ṭabʿuña el-ḥaḳ buña Refdī
İʿcāza irişdi süḫanuñ himmetimüzdür

45

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 ʿAşḳ ʿāşıḳuñ dilinde görünmez belāsıdur
Çeksün ne çāre serde yazılmış ḳażāsıdur

2 Kırduñ geçirdüñ ʿālemi ey şūḫ-ı dilsitān
Her bir nigāhuñ ʿāşıḳa biñ ḳan bahāsıdur

3 İtme helāk ḳıyma meded elamān amān
Bu derd-mend bir ulu şāhuñ gedāsıdur

4 Her bir nigehde ʿāşıḳa biñ dürlü nāz ider
Duymış o şūḫ-ı ʿālem anuñ mübtelāsıdur

5 Kuhsāra Ḳays düşmedi bī-hūde Refdiyā
Mecnūn iden o düşküni Leylā hevāsıdur

46
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Firḳat egerçi ʿāşıḳı zār u zebūn ider
Sevdā vü mihr ü ʿaşḳını ammā füzūn ider

2 Her kim düşerse vādī-yi hicrāna ʿāḳıbet
İẓhār ider maḥabbetüñ ʿarż-ı cünūn ider

35a
3 Ġamzeyle çeşmi el bir idelden o mest-i nāz
Her bir nigāhın ʿāşıḳa dāġ-ı derūn ider

4 Çeşmüñ gibi cihānda görülmiş mi şīvekār
Her bir nigehde bir niçe mekr ü füsūn ider

5 Refdī ġazelde dūd-ı derūnuñ beyānını
Fevc-i sipāh-ı meʿānīye reh-nümūn ider

47
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Çoḳ mı ki yār ʿāşıḳ-ı nālāna reşk ider
Kāfir olur geh gāhī müselmāna reşk ider

2 ʿİbret degül mi şaṣt ḳażā kim bu ʿarṣada
Tīr-i ḥadeng ġamze-i cānāna reşk ider

3 Biñ mübtelān olursa da kūyuñda çoḳ mıdur
Seyr it hezārı bir gül-i ḫandāna reşk ider

4 Geldükde ḥāneme n'ola vaḥşīlik eylese
Ahū gibi o deşt ü beyābāna reşk ider

5 Refdī ʿaceb mi sözlerüme meyl iderse ger
Aʿdā görince baña ḥasūdāne reşk ider

48

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Nigār-ı ḫāne-i bezmüñ ṣafāsı yār iledür
Kemāl-i revnaḳı bāġuñ gül ü bahār iledür

2 Dem-i viṣāl ʿaceb mi fiġān u āh itsem
Sürūr-ı behcet ü şevḳum o gülʿiẕār iledür

3 O gülʿiẕārum ʿacebdür ṣıḳıldı āhumdan
Gülüñ açılması dirler çü rūzigār iledür

35b

4 Nigāh-ı ġamzesi ʿuşşāḳı öldürür dirler
Ser-i rehinde helākum bu intiẓār iledür

5 Ṣadāḳat-i ṣüḫanum çarḫı ṭutdı ey Refdī
Nedīm-i meclisi olsam bu iʿtibār iledür

49

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Ḳapuñda nāleye ṣabr u ḳararumuz yoḳdur
Esīrüz elde bizüm iḫtiyārumuz yoḳdur

2 Ḫazān-resīde-i derd ü belā-yı hicrānuz
Bu köhne bāġda bir gülʿiẕārumuz yoḳdur

3 Şikeste-pāy-ı ġamuz nīm-ḫatve ḳūyuñda
Ne gūne biz gidelüm iḳtidārumuz yoḳdur

4 Ne ṭaş ḳoparsa gerekdür ḥasūd-ı ṭaʿn-endāz
Mis̱āl-i ḳulle-i Ḳāf inkisārumuz yoḳdur

5 Ne deñlü mücrim ü ʿāṣī vü pür-günāh olsañ
Nifāḳ-pīşelere iʿtiẕārumuz yoḳdur

6 O mihr-i burc-ı leṭāfet yanında ey Refdī
Felekde ẕerre ḳadar iʿtibārumuz yoḳdur

50

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Şeh-i serīr-i ġamuz serde tācumuz yoḳdur
Külāh-ı zerle bizüm ibtihācumuz yoḳdur

2 Metāʿ-ı dil alınur milket-i maḥabbetde
Ḫarāc u bāca bizüm iḥtiyācumuz yoḳdur

3 Ser-ā-ser āteş-i ʿaşḳuz vücūdı maḥv itdük
Ṭabībe ḥācetümüz yoḳ ʿilācumuz yoḳdur

36a

4 Cihān münevver olur āteş-i derūnumdan
Bu tekyegāhda gerçi sirācumuz yoḳdur

5 Tamām rütbe-i Manṣūr'ı bulsañ ey Refdī
Gedā-yı şāh-ı ġamuz ibtihācumuz yoḳdur

51

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Eşküm firāḳ-ı yār ile ḫūnīn şarābdur
Dil āteş-i belā ile yanmış kebābdur

2 Bilmem ne gūne ʿarż iderin yāra ḥālümi
Dāyim şarāb-ı nāz ile mest-i ḫarābdur

3 Cānā ṣaḥīfe-i ruḫuñ üzre bu ḫaṭṭ u ḥāl
Berg-i gül üzre ṣanki yazılmış kitābdur

4 Dilde ḫayāl-i tāb-ı ruḫuñ sūz-ı firḳatüñ
Bir şuʿle-rīz ü berḳ urur āfitābdur

5 Cānā umar viṣālüñi kūyuñda ʿāşıḳān
Bir kaʿbedür ki anda duʿā müstecābdur

6 Bir kerre ḥāl-i ʿāşıḳ-ı nā-şādı ṣormadı
Ol mest-i nāz bir şeh-i ʿālī-cenābdur

7 Ḥāsid ṭoḳunma ṭabʿına Refdī-yi bī-dilüñ
Nefʿī mis̱āl ḳarşuya ḥāẓır cevābdur

52

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Aḳar seyl-i sirişküm cān u dil ġarḳ-āb-ı ḫayretdür
Bu ḫūnīn çeşmenüñ her ḳaṭresi girdāb-ı ḥasretdür

2 Meded hep şerha şerha dāġ dāġ oldı ser ü sīnem
Göñül zīrā helāk-ı ṭīġ-ı āteş-tāb-ı ḥasretdür

36b

3 Serümde lāle ṣanma dāġ-ı ḫūn-alūdumı luṭf it
Açılmış bāġ-ı miḥnetde gül-i sīrāb-ı ḥasretdür

4 Göñül sūzān u eşk-i çeşm rīzān olsa tā maḥşer
ʿAceb mi āteş-i firḳatle ten pür-tāb-ı ḥasretdür

5 Ne mümkin ḳurtuluş Refdī'ye ġamdan ölse ger Rüstem
Giriftār u esīr-i pençe-i Sührāb-ı ḥasretdür

53

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Feryād u zār seng-dil olan yārı söyledür
Ferhād'uñ āh u nālişi kuhsārı söyledür

2 Ṣanma hevā-yı daʿvā-yı Manṣūr'ı bī-sebeb
Feyyāż-ı ʿaşḳ muṭlaḳ o ber-dārı söyledür

3 Hengām-ı gülde nāliş-i bülbül ʿaceb midür
Te'sīr-i ʿaşḳ o murġ-ı çemenzārı söyledür

4 Nabż-āşinā ṭabīb degüldür ṭabīb-i dehr
Bilmez ʿilāc u derdini bī-mārı söyledür

5 Refdī ʿaceb mi tāze ġazel ṭarḥ iderse ger
Cellād-ı ġamzesi o günehkārı söyledür

54

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ol serv-i nāz bāġa çıḳar gül zamānıdur
Feryād u zār eyleye bülbül zamānıdur

2 Ol ʿişve-bāz ruḫlarına ṣaldı kākülin
Ḥaḳḳā ẓarāfet itdi ki sünbül zamānıdur

3 Ey mest-i nāz sāḳī-yi gül-ruḫ meded ele
Cām-ı ṣafāyı al ḳaranfül zamānıdur

37a

4 Elden düşürme cām-ı mey-i ḫoş-güvārı sen
Sāḳī bahār mevsimidür mül zamānıdur

5 Cūş u ḫurūşa başlasa Refdī ʿaceb midür
Ol serv-i nāz bāġa çıḳar gül zamānıdur

55

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

1 Hücūm-ı ġamzesi yārüñ nigāha māniʿdür
Nigāh ḳo ṭuraṭursun bir āha māniʿdür

2 O şīvekār tevāżuʿ iderdi ʿuşşāḳa
Ḳomaz raḳīb ne çāre o şāha māniʿdür

3 Ne gūne kām alalum biz bu bāġ-ı fānīden
Ki bāġbān naẓar itsem giyāha māniʿdür

4 Çemenistān-ı maḥabbetde ḫār u ḫas çoḳdur
Refīḳ ʿaḳl olursa bu rāha māniʿdür

5 Ne deñlü mücrim ü ʿāṣī olursañ ey Refdī
Günāh ṣanma ki luṭf-ı İlāha māniʿdür

56

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Āh-ı dilden incinür ol meh-cebīnüm tāzedür
Nāz-perverdür o şūḫ-ı nāzenīnüm tāzedür

2 Āh iderdüm āh ammā nāle vü feryāduma
Ṣabr itmez ol civān-ı dil-nişīnüm tāzedür

3 Penbe ẓann eyler gören ṭaġ üzre eşk-i çeşmümi
Bāġ-ı dilde ol gül ol yāsemīnüm tāzedür

4 Bāġ-ı dehrüñ lāle vü serv-i gülin ben n'eylerem
Ḳolda şerḥam serde dāġ-ı āteşīnüm tāzedür

37b

5 Şeh-süvārān-ı belāġat hem-ʿinān olmaz baña
Vādī-yi ʿirfānda Refdī bu zemīnüm tāzedür

57

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Teʾs̱īr-i nāleden o gül-i ter emīndür
İtmez taḥammül āha velī nazenīndür

2 Feryād u zār u nālemi almaz ḳulağına
Ol gülʾiz̠ār sūz-ı dilümden hazīndür

3 Yā Rabb nedür bu sūziş-i āteş derūnda
Dilde var ise gūşe firḳat-nişīndür

4 Ey şivekār sūz-ı dilümden ḥaz̠er ḥaz̠er
Her bir şerārı āteş-i dūzaẖ ḳarīndür

5 Refdī fütāde ʿāşıḳı dīvāne eyleyen
Ol āfitāb-çihre vü ol meh-cebīndür

58

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Cānā serümde dāġumı ṣanma ki lāledür
Lāle degül o ḳanla ṭolu bir piyāledür

2 Derd ü bela vü cevr ü sitem rāh-ı ʿaşḳda
Ehl-i hevāya hīç dükenmez nevāledür

3 Çoḳ māh-pāre ṭoġdı bizüm intizārumuz
Burc-ı emelde çıḳmaz o ḳaşı hilāledür

4 Refdī fütāde rāz-ı dilüñ yāra keşf iden
38a Āh-ı derūn u zārıyla feryād ü nāledür

59
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Bāġa çıḳ geşt ü güzār it ey ṣabā nev-rūzdur
Bir nefesde biñ dil aç ey dil-güşā nev-rūzdur

2 Şāh-ı gülden gülşene çıḳsun muḳaddem ʿandelīb
Bāġı tezyīn eylesün ol bī-nevā nev-rūzdur

3 Bülbülān feryād idüp[45] bāl ü per-efşānlıḳ idüp
Bī-gül ü ġonçe ʿaceb ʿibret-nümā nev-rūzdur

4 Serdī-yi āb u hevādan teng-dil olduḳ yiter
H̱oş hevā bāġa açılsaḳ dil-berā nev-rūzdur

5 Her ne ḥāl ise ber-ā-ber yine oldı rūz u şeb
ʿIyşa āġāz eylesün şāh u gedā nev-rūzdur

6 Var ise erbāb-ı ṭabʿ içre benümle hem-zebān
Böyle nevrūziyye yazsun eṣṣalā nev-rūzdur

7 Çoḳ mıdur eyā bu fend-i ṭabʿ-ı muʿciz-gūyuma
Her sözümde sihr idersem Refdiyā nev-rūzdur

45 İdüp, metinde it olarak yazılmış.

60

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Bu deñlü çarḫ-ı sitemger olınca pür-şerr ü şūr
Ne gūne olur bilmem memleket-i cihān maʿmūr

2 Nesine raġbet iderler bu köhne mıṣṭabanuñ
İçen şarābını maḫmūr içmeyen maḫmūr

3 Elinde ḥoḳḳa-i ḫurşīd ü māh olıncaya dek
Felek didikleri bu ṭās-bāz olur maʿẕūr

38b

4 Bu zīr-i ḫayme-i çarḫ nüh āsumān içre
Hemān ṭuyulmada Refdī ne fitne itse ẓuhūr

61

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

5 Bir kāşif-i ser-ṣafḥa-yı esrār-ı ḳażāyuz
Bir vāḳıf-ı luṭf u ġażab-ı ḳahr-ı Ḫudā'yuz

6 Biz añlamuşız ḥālümizi rāh-ı Ḫudā'da
Ṣūfī [46] bī-ʿucb u riyāyuz

7 Biz ḳāl ile ḳīl añlamadan geçmişüz ey dil
Ḥāl ehli olup mest-i mey-i feyż-nümāyuz

8 Biz ḫāk-i meẕelletde gehī mūr-ı żaʿīfāyız
Ki evc-i maḥabbetde biz ʿanḳā vü hümāyuz

9 Biz mührlüyüz cümleten erbāb-ı riyāya
Lebbeste olan ʿārifi meclisde güşāyuz

46 Bu kısım, metinde lekeli olduğundan okunamamıştır.

10 Biz mālı ʿanā cāhı belā ṭuymuşuz ey dil
Biz faḳr ile faḫr eylerüz erbāb-ı fenāyuz

11 Biz ḳāniʿ-i rızḳ-ı ezelüz biz yine Refdī
Sīretde şeh-i ʿālem ü ṣūretde gedāyuz

62

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Sīne-i dildeki dāġ-ı ġam-ı cānān buluruz
Dāġ-ı pejmürdede ṣan bir gül-i ḫandān buluruz

2 Bāġda neyleyelüm ey gül-i ḫandān sensüz
Her gül ü lāleyi bir āteş-i sūzān buluruz

3 Şeb-i vuṣlatda ḫayāl-i ḫaṭṭ-ı ruḫsār iderek
Ḫāṭır-ı ġamzedeyi vālih ü ḫayrān buluruz

39a

4 Ne ḳadar vālih ü ḫayrān u dil-āşüfte isek
O ḳadar mertebe-i ʿaşḳda biz şān buluruz

5 ʿĀşıḳun ḳatlidür ġamze-i ḳavsun inkārı
Nevk-i müjgānı ucında biz anuñ ḳan buluruz

6 Şeb-i firḳat ne ḳadar tīre vü tār olsa yine
Biz ḫayāl eyleyerek bir meh-i tābān buluruz

7 Eşheb-i ṭabʿa süvār olsañ eger ey Refdī
Ḳāfiye her ne ḳadar teng ise meydān buluruz

63

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Mest-i cām-ı ʿaşḳ olaldan bu dil-i mestānemüz
Sāḳiyā ḫūn-ı cigerle ṭoludur peymānemüz

2 Sāġar-ı bezm-i ezelden mest olaldan cān ü dil
Ṭaʿn ider hüşyāra ṭurmaz bu dil-i dīvānemüz

3 Şemʿ-i ḥüsne cān atup ḫākister olmaġa göñül
Ṭolaşup tā ṣubḥa dek ṭurmaz döner pervānemüz

4 Seng-i ġam bād-ı ḥavādiṡ yıḳdı göñlüm bir daḫı
Ṣanmañuz maʿmūr ola bu ḫāne-i vīrānemüz

5 Ḫalḳa-ı zülfüñle bend it Refdī-yi üftādeñi
Faṣl-ı güldür żabṭ olınmaz bu dil-i dīvānemüz

64

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Esrār-ı ʿaşḳa mahrem olaldan derūnumuz
Dünyāyı ṭutdı naʿra vü ṣıyt-ı cünūnumuz

2 Biz deşt-i ġamda gerçi şehīd-i maḥabbetüz
Ey çarḫ-ı bed-nihād heder ṣanma ḫūnumuz

39b

3 Ferhād-ı nā-murādīde irşāda ḳādirüz
Kūhsār-ı ġamda ʿaşḳ olalı reh-nümūnumuz

4 Bir mūr-ı ʿācizüz felekā gāhī el virür
Olur ḥarīf dīv-i Süleymān zebūnumuz

5 Refdī-yi fütāde deşt-i maḥabbetde Ḳays ile
Ādāb-ı ʿaşḳı söyleşelüm var fütūnumuz

65
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Şehīd-i deşt-i belāyuz cemāle müştāḳuz
Muḳīm-i külḫan-ı hicrüz viṣāle müştāḳuz

2 Ne yārı görmege ṭāḳat ne hicre ṭāḳat var
Tamām teşneyüz āb-ı zülāle müştāḳuz

3 Ḫalāle dönse ʿaceb mi vücūd-ı zār u nizār
Felekde şimdi bir ebr ü hilāle müştāḳuz

4 Felek şu mertebe teng itdi külbe-i dilümüz
Oḳundı āmed ü riḳḳat-i ḫayāle müştāḳuz

5 Gül oldı āteş-i hicr ile cismümüz Refdī
Hübūb-ı bād-ı ṣabā vü şimāle müştāḳuz

66
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Gitdi diyār-ı ġurbete yār-ı güzīnümüz
Ṭutsun cihānı naʿra-i āh u enīnümüz

2 Feryād u zār gitdi ṭolundı dirīġ u ḫayf
Niçe şeb oldı çıḳmadı ol meh-cebīnümüz

3 Çıḳmaz ṣabāḥ-ı maḥşere dek cān u sīneden
Mihr hevāsı olsa da ol meh-ḳarīnümüz

40a

4 Bāzār-ı ʿaşḳda ṣayrefiyān-ı maḥabbetsüz
Buldı revāc naḳd-ı ġam-ı dil-nişīnümüz

5 Refdī ne çāre ṣabr idegör bir ḫaber gelür
Yollarda ḳaldı dīde gibi dūr-bīnümüz

67

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Ṣaḥn-ı gülzār-ı ṣafā künc-i belādur sensüz
Cām-ı mey kāse-i pür-zehr ü ʿanādur sensüz

2 Lāle vü serv-i çemen ey gül-i pākīze-dehen
Dāġ-ı dil şerḥa-i ten ḫār-ı ezādur sensüz

3 Bāġ-ı ʿālem ṭutalum bāġ-ı cinān olmışdur
Külḫan-ı derd ü belā künc-i ḳażādur sensüz

4 Biz bu kec-baḫt ile cānāneye ʿazm itsek
Kārumuz ḫaybet ü ḫüsrān u hebādur sensüz

5 Bezm-i Refdī-yi dil-āşufteñe sāḳī gel kim
Çeng ü ney ḍār ciğer-ḫˇār-ı cefādur sensüz

68

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Abdāl-ı ʿaşḳ dāġ-ı dile merhem istemez
Bāġ-ı belāda ġonce-i gül şebnem istemez

2 Ṣadā-ḳarīn o teşne-leb ü ḫaste-ḥāle kim
Destinde yoḳ sifāli vü cām-ı Cem istemez

3 Dil-ḫastegān-ı kaʿbe-i kūyuñ olanlara
Besdür şifā āb-ı lebüñ zemzem istemez

4 Āh u enīn ü nāleler itsem ʿaceb midür
Ol şāh-ı ḥüsn bende seni ḫurrem istemez

40b
5 Ben ḫayr-ḫ̌āh-ı ʿālem iken Refdiyā nedür
ʿĀlem-i ṣafāda olduġumı bir dem istemez

69
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 ʿAşḳuñla göñül künbed-i dünyāya ṣıġışmaz
Deryādur o kim şīşe-i mīnāya ṣıġışmaz

2 Bir daḥme-i tārike ṣıġar sīreti gör aḫir
Nev cāh ki bu ʿarṣa-i pehnāya ṣıġışmaz

3 Bilmem niye āḫir ṣıġışur her mütekebbir
Dünyāda iken atlas ü dībāya ṣıġışmaz

4 Eyā kefen ü taḥta-i tābuta ṣıġar mı
ʿĀlem gibi bir cāy-ı temāşāya ṣıġışmaz

5 Ālufte-i mihrüñ olalı Refdī-yi bī-dil
ʿAşkuñla bu dünyā ile ʿuḳbāya ṣıġışmaz

70
mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Fiġān u zārdan bülbül geçer gülzārdan geçmez
Neden geçse geçer ʿāşıḳ hele dildārdan geçmez

2 Geçer mi zülf-i dil-berden dil-i ʿuşşāk-ı ġam-perver
Geçer mi kāfir ʿahd-ı elest-i zünnārdan geçmez

3 Dime geçdüm göñül yoḳ tāḳatum cevr ü ġam-ı yāra
Bilür ol çeşm-i fettānum ki ʿāşıḳ yārdan geçmez

4 Nigāh-ı iltifātın kesdi ẓālim geçdi yanumdan
Öñümden rāst gelse şīve vü reftārdan geçmez

5 Fetīlāsā yanarsam meclisinde her gice yāruñ
Yine ol ser-ḫōş-ı nāzım beni āzārdan geçmez

41a

6 Nigāhın ṣalmasun aġyāra söylen ol kemān-ebrū
Ḥadeng-i tīr-i dil-dūzı meded kuhsārdan geçmez

7 Ne deñlü cevr ü nāz itseñ yine Refdī-yi dil-ḫasteñ
Ṣabāh-ı ḥaşre dek kūyuñda āh ü zārdan geçmez

71

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Iraḳdan merḥabā eyler bize ol āftāb el virmez
Belī ʿuşşāḳ-ı nā-şāda ne çāre devlet el virmez

2 Esīr-i ʿaşḳ-ı derd-ālūd olaldan bu dil-i pür-ġam
O şūḫ-ı nāz-perverle dirīġā ʿişret el virmez

3 Metāʿ-ı valṣına yāruñ nuḳūd-ı cān u dil yitmez
Bu bāzār-ı maḥabbetde bize bu ḳıymet el virmez

4 Baña ʿaks-i ruḫ-ı dildārı ey āyīne ʿarż itme
Gedāyam gerçi ben ammā baña bu ṣūret el virmez

5 Miyān-ı mūy mı bilmem ḫayāl-i dīde mi yoḫsa
O mihr-i ʿālem-ārāya baḳılmaz diḳḳat el virmez

6 O şūḫ-ı nāz-perver bir civān-ı tünd-meşrebdür
Dūçār olsam ser-i kūyında tenhā s̱ıḳlet el virmez

7 Añ ol eyyāmı ey şūḫ-ı ġażab-ālūd kim āḫir
Gelür bir dem saña ʿucb u ġurūr u naḫvet el virmez

8 Der-i iclāline yüz sür niyāz it vaṣl içün yāra
Bu meydān-ı maḥabbetdür göñül hīç ḳuvvet el virmez

9 Esīr-i baḫt-ı bed-aḫter olan dervīşe ey Refdī
Şeh-i ʿālem murād eylerse aṣlā himmet el virmez

41b **72**
mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

1 O şūḫ-ı ʿişve-perest āşinā nedür bilmez
Cefā vü cevri bilür hīç vefā nedür bilmez

2 Kitāb-ı ʿişveyi ez-ber oḳur o meh-ṭalʿat
Velī ḫurūf-ı niyāz u ricā nedür bilmez

3 Esīr-i zaḫm-ı firāḳ olalı dil-i nāşād
Kenār-ı bāġa da varṣa ṣafā nedür bilmez

4 Açılmasa ne ʿaceb ġonçe-i dil-i ümmīd
Mis̱āl-i berg-i ḫazāndur ṣabā nedür bilmez

5 Cefā vü cevr ile ḳıydı vücūd-ı zāruma āh
Felek didükleri ẓālim ḫaṭā nedür bilmez

6 İrerseñ ʿıyd-ı viṣāle göñül uzatma elüñ
O şūḫ-ı ṭıfl daḫi merḥabā nedür bilmez

7 Şarāb-ı laʿl-i lebin ṣunmadı baña sāḳī
Dirīġ Refdī-yi zāra ʿaṭā nedür bilmez

73

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Baña bir neşveʾ kim sāḳī leb-i cānāneden gelmez
Felekle el bir itseñ sen buna peymāneden gelmez

2 Gider ayaġına hep illerüñ ol sāḳī-yi nev-res
Murādı ʿişve mi yoḫsa bize eyā neden gelmez

3 Ṣabā billāh yāruñ tā o deñlü zülf-i müşgīnin
Perīşān eylemek dest-i dırāz-ı şāneden gelmez

4 O deñlü āteş-i şemʿ-i ruḫuñ dil cüst ü cū eyler
Görenler dir bu ḥālet bülbül ü pervāneden gelmez

5 ʿAceb ḳande bulursun sen dilā bu tāze mażmūnı
42a Ki el-ḥaḳ böyle mażmūn Refdī-yi ferzāneden gelmez

74

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

1 Nedür bu nāz u teġāfül bu ġamze-i ḫūn-rīz
Helāk ider beni aḫir o ḫancer-i ser-tīz

2 Tenār-ı ġamzesi ḳırdı cihānı ser-tā-ser
Añılmaz oldı zamānında vaḳʿa-i Cengīz

3 O mest-i naḫvet ü ʿucb ü ġurūrı gördüñ mi
Liḳāsı rūḥ-fezā vü kelāmı zehr-āmīz

4 Nigāh-ı merḥametüñ görmedi velī şāhum
Duʿā-yı devletüñ eyler bu bende-i nā-çīz

5 Zebān-ı nāṭıḳa ṭūṭī mis̱āl gūyādur
Olınca ḫāme-i Refdī elinde şekker-rīz

75
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Der-ḫˇāb ider o fitneyi ṣanma külāl-i nāz
Mest itdi çeşmini yine bir nev-ḫayāl-i nāz

2 Ḫurşīd ü māha ṭaʿn idersin ʿaceb midür
Sende kemāl-i ḥüsn ü leṭāfet kemāl-i nāz

3 Revnaḳ virürdi bāġ-ı cemāle niyāzumuz
Naḫl-i cefāda bārver olsa nihāl-i nāz

4 Her nev-niyāz-ı ʿaşḳ niçün Ḳays'a ṭaʿn ider
Bilmez nedür kemāl-i niyāz ü zevāl-i nāz

6 Nev ṭarz olalı şiʿr-i terüm köhne dehrde
Dünyāyı ṭutdı şöhret-i Refdī mis̱āl-i nāz

42b **76**
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Hep zükâm-āver olurmış gül-i gülzār-ı heves
Düşmesün beyhūde yā Rabb dile efkār-ı heves

2 Çıḳdı aġyāra eyā şūḫ metāʿ-ı vaṣluñ
Hīç beni fāyide-mend itmedi bazār-ı heves

3 Āsitān-ı der-i Leylī'de ḳarar eyle göñül
Yüri Mecnūn gibi sen olma dil-āzār-ı heves

4 Ne ġam-ı dehr ne sevdā ne cünūn ey yārān
Beni bī-tāb ü tüvān eyledi eṭvār-ı heves

5 Yūsuf-ı naẓmunı bāzāra çıḳarmaz Refdī
Güle beyhūde göñül eyleme eẓhār-ı heves

77

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 ʿAşḳ āteş-i ruḫ-ı cānān ise sūzān-ı āteş
Bulunur külḫan-ı sīnemde firāvān āteş

2 Göricek tābiş-i laʿl ü ruḫ-ı cānānı olur
Sīne pür-āteş ü cān āteş ü cānān āteş

3 Dāġ dāġ itdi dilüm āteş-i hicrān görinür
Bāġda sensüz olan lāle-i nuʿmān āteş

4 Sırr-ı ʿaşḳı ne ʿaceb dilde eger saḳlamasam
ʿĀleme şuʿle virür ḳalmaz o pinhān āteş

5 Hicr-i dildār ile dil-i āteş sūzān oldı
Yoḳ mıdur bir ṣu seper eyledi ṭuġyān āteş

6 Sūz-ı dilden çıḳan eşʿāruña dirmüş yārān
Refdiyā şuʿle-i naẓmuñ şerer-efşān āteş

43a **78**

müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün

1 Ol kim cemāl-i dil-beri bir māh-ı tābān eylemiş
Şeb-tā-seḥer ʿāşıḳları nālān u giryān eylemiş

2 ʿĀşıḳları giryān iden bülbül gibi nālān iden
Ruḫsār-ı ālın dil-berüñ bir verd-i ḫandān eylemiş

3 Ol kec-külāh-ı mest-i nāz meclisde mestāne ḳılup
Aġyāra ṭuydum dün gice luṭfın firāvān eylemiş

4 Bed-meşrebān-ı ʿāleme pā-māl olursaḳ ġam degül
Ehl-i dili dāyim felek ḫāk ile yeksān eylemiş

5 Biz maḫzenü'l-esrār-ı ʿaşḳ olsak ʿaceb mi Refdiyā
Sırr-ı Ḫudā ʿāşıḳlaruñ ḳalbinde pinhān eylemiş

79

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Sipāh-ı ʿişveñe Ḥaḳ ḥüsnüñ ibtidā itmiş
Gedā vü pādişāhı saña mübtelā itmiş

2 Bu kārgāhda miʿmār-ı ʿaşḳ-ı ḳaṣr-ı dilem
Şehenşeh-i ġama bir cāy-ı dil-güşā itmiş

3 Serümde dāġ-ı maḥabbet degül mi naḳş-ı belā
Vücūd-ı zārumı Ḥaḳ ṣafḥa-i ḳażā itmiş

4 Bu rūzigār-ı ġalaṭkār u çarḫ-ı kec-reftār
Nihāl-i baḫtumı ḳaddüm gibi dütā itmiş

5 Şarāb-ı mest-i elestem ḫumārı bilmem ben
Bu neşveyi baña Refdī Ḫudā ʿaṭā itmiş

80
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Dilüm ki āteş-i ʿaşḳuñla dāġ dāġ olmış
Muḳīm-i tekye-i hicrānuña çerāġ olmış

43b
2 Tenümde şerḥalar açdum serümde dāġ-ı belā
Bu serv ü lāle vü ġonçe ile bāġ bāġ olmış

3 Bu gülistān-ı fenā güllerinden ʿālem hep
Zükām-ı bāʾis bir ʿaṭa ile bī-dimāġ olmış

4 Dirīġ-ı ḥāne-i aġyāra uġramış cānān
Hümā-yı evc-i melāḥat enīs-i zāġ olmış

5 Ġubār-ı ḫaṭṭı yetişdi şarāb-ı laʿl-i lebüñ
Olur mı itmez yine Refdī meye yasāġ olmış

81
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey serv-i bāġ-ı nāz miyānuñ ḥayāl imiş
Ṭoġrusı bu naẓīri bulunmaḳ muḥāl imiş

2 Ḳurbanuñ olduġum dime benden ferāġat it
Senden ferāġat āh meded ne iḥtimāl imiş

3 Ey padişah-ı ḥüsn ṣaḳın alma āhumı
Āh faḳīr-i milket-i ḥüsne zevāl imiş

4 Şeh-bāz-ı ġamze ṣayd idemez cān şikārını
Merāġ-ı dili bedām iden ol zülf ü ḫāl imiş

5 Refdī fütāde bī-kes olup ey ṭabīb-i cān
Künc-i belāda ḫasta yatur bī-mecāl imiş

82

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Künc-i belāda ḫasta dilüñ kārı āh imiş
Feryād ü zār ḫastaya gerçi günāh imiş

2 Ḳalduñ fütāde sen de firḳatde pāy-māl
Ey tīre-baḫt vaṣla sebeb māl u cāh imiş

44a

3 Pā-māl olursa ʿarṣa-i sīnem ʿaceb midür
Ġam ʿaskerine milket-i dil rezmgāh imiş

4 Mülk-i dili o şāh nice itmesün ḫarāb
Müjgān-ı ebruvānı levend ü sipāh imiş

5 Tīr-i nigāh ʿaksi imiş berḳ-rīz olan
Ṣanma felekde şuʿle viren mihr ü māh imiş

6 Feryād u zār u nāle ider dil dem-i siḥr
Bīçāre bildi vaḳt-i duʿā ṣubḥgāh imiş

7 Āh u enīn ü zārını yā Rabb ḳabūl ḳıl
Refdī fütāde bencileyin ʿöẕr-ḫˇāh imiş

83

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Hem-vāre baḥt u ṭāliʿ-i ʿuşşāḳ pest imiş
Ey dil ne çāre ḳısmet rūz-ı elest imiş

2 Ḫūn-āb-ı dīde durma aḳar var ise dirīġ
Seng-i sitemle şīşe-i ḫāṭır şikest imiş

3 Aġyāra uydı gitdi geçüp baḳmadı baña
Ḫayfā o şīvekār erāzil-perest imiş

4 Geçdi yanumdan āh meded bir selāmı yoḳ
Maʿẕūr ṭut teġāfülini belki mest imiş

5 Yārān bu penc beytümi seyr eyleyüp disün
Refdī-yi bī-nevā ne ʿaceb çīre-dest imiş

84

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Mestāne reviş nāz füsun-sāzuña maḫṣūṣ
Ḫaṣmāne baḳış ġamze-i ġammāzuña maḫṣūṣ

44b

2 Aġyāra vefā vü kerem ü luṭf u mürüvvet
Hep ẓulm ü sitem ʿāşıḳ-ı ser-bāzuña maḫṣūṣ

3 Zāġ u zaġan āzāde serān ey gül[47]
Hep ḥabs-i ḳafes bülbül-i dem-sāzuña maḫṣūṣ

4 Fāş itme raḳībe ṣaḳın esrār-ı derūnı
Cānā anı gör ʿāşıḳ-ı hem-rāzuña maḫṣūṣ

47 Mısranın vezni bozuk.

5 Luṭf it sitem ü ẓulm-i firāvānuñı itme
Refdī gibi bir nādire-pervāzuña maḫṣūṣ

85

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ḫūbāna ʿāşıḳa sūz u güdāz farż
Cānā degül mi āzāde nāz u niyāz farż

2 Ṣad bārekallāh ey gül-i nev-ḫīz-i ʿişve-ḫū
Oldı hezāra zār u nevā saña nāz farż

3 Ṣubḥ-ı viṣāle irse göñül şübhesüz olur
Miḥrāb-ı ebruvānına ḳarşu namāz farż

4 Vādī-yi ʿaşḳı bildüm ʿaceb ehl-i ḥāl olup
Ṣaḥrā nūr u ʿaşḳa dilā setr-i rāz farż

5 Yārān-ı bī-vefā ile hem-ṣoḥbet olmadan
Refdī-yi zāra oldı hele iḥtirāz farż

86

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Devr-i felekde ḳalmadı hīç bir dem-i neşāṭ
Sāġardadur var ise eger ʿālem-i neşāṭ

2 Her bir sürūruñ ʿāḳıbeti mātem olısar
Olsa ʿaceb mi derd ü belā tevʾem-i neşāṭ

45a

3 Āluftegān-ı ʿaşḳa ġanīmet degül midür
Ġam ʿāleminde yād ola hem-dem-i neşāṭ

4 Āyīne-i cihān-nümāyı ne gördük ne isterüz
Yoḳdur cihānda bāde gibi maḥrem-i neşāṭ

5 Refdī fütāde eglenegör ġamla merd iseñ
Dürdī-keşān-ı ʿārife düşmez ʿamm-ı neşāṭ

87

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 O mest-i nāz olurmış şarābdan maḥẓūẓ
Dem-ḫumār olur çeşmi ḫᵛābdan maḥẓūẓ

2 Cefā vü cevrin o ser-keş dirīġ eylemesün
Dil-i belā-zede nāz u ʿitābdan maḥẓūẓ

3 ʿAceb mi zümre-i zühhād o şūḫa itmese meyl
Olur mı şeb-pereler āfitābdan maḥẓūẓ

4 Şu deñlü teşne-lebem tef ü tāb-ı hicr ile ben
Serābı āb ṣanur dil-i serābdan maḥẓūẓ

5 Fütāde Refdī-yi bī-dil muḳīm-i ḫāne-i dil
Miṡāl-i būm hemīşe ḫarābdan maḥẓūẓ

88

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 ʿAzm-i ġurbet eyledi cānāna itdüm elvedāʿ
Gitdi ol serv-i revānum cāna itdüm elvedāʿ

2 Sensüz ey gül-ġonce-i bāġ-ı cemāl-i ʿizz ü nāz
İḫtilāṭ u ṣoḥbet-i yārāna itdüm elvedāʿ

3 Kūr-çeşm oldum dirīġā āh ben ḳan aġlayup
Ḥasretinden dīde-i giryāna itdüm elvedāʿ

45b
4 Ḥaḳḳ Teʿālā gülsitān-ı ḥüsnüñi ṣoldurmasun
Gerçi bendeñsen şeh-i ḫūbāna itdüm elvedāʿ

5 Dir misin yād eyleyüp ben bende-i mehcūruñı
Gitdüm ammā Refdī-yi nālāna itdüm elvedāʿ

89
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Āteş-i ʿaşḳuñla yaḳdı dilde ʿāşıḳ tāze daġ
Künc-i ġamda ehl-i dil dāyim yaḳar böyle çerāġ

2 Naʿra-i bülbülle ʿāşıḳ eglenürken ʿāḳıbet
Geldi gör bād-ı ḥazān şimdi ne gül ḳaldı ne bāġ

3 Bülbül-i ġam-dīde āh u zār feryādın ḳodı
Ṭutdı ḥayfā ʿālemi ammā ser-ā-ser ṣavt-ı zāġ

4 Künc-i ġamda kūşe-gīr-i ʿuzlet olsaḳ mı ʿaceb
Sāḳiyā bāġa çekilmez cām-ı Cem ayaġ ayaġ

5 Bāġda aġyār ile cānā ṣafālar eylesin
Refdī-yi āşufteye el-ḥaḳḳ yiter künc-i ferāġ

90
mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 O şīvekār eger olmazsa nāzdan fāriġ
Olur mı ʿāşıḳ-ı bī-dil niyāzdan fāriġ

2 Ferāġat eyleyemem secdegāh-ı kūyundan
Olur mı müʾmin-i kāmil namāzdan fāriġ

3 Ne denlü āteş-i ʿaşḳum dilümde ṣaḳlar isem
Olur mı āh-ı derūn keşf-i rāzdan fāriġ

4 Fiġān u nāle vü feryād u zārdan geçmem
Olur mı ʿāşıḳ olan söz u sāzdan fāriġ

46a

5 Belā didükleri ẓālim o şaḫṣ-ı bed-hencār
Olur mı Refdī-yi nükte-ṭırāzdan fāriġ

91

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Güller açıldı nefḫa-i bād-ı ṣabā laṭīf
Cānā çemende ʿıyş idelüm gel hevā laṭīf

2 Kūy-ı nigārı geşt ü güzār itdük ey nesīm
El-ḥaḳḳ degül mi ḫāk-i derdler yā Laṭīf

3 Bülbül lisān-ı ḥālle yāre niyāz ider
Ḥaḳḳā çemende özge olurmış nevā laṭīf

4 Cānā naṣīb olursa viṣālüñ ʿaceb midür
Dil-i ḫānḳāh-ı ġamda çeker isem yā Laṭīf

5 Maʿnā-yı maʿrifetde senüñ Refdiyā didi
Yārān görünce şiʿr-i terüñ merḥabā laṭīf

92

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 ʿIyş u ʿişret mi olur bāġda yār olmayıcaḳ
Ẕevḳ u ṣohbet mi olur faṣl-ı bahār olmayıcaḳ

2 Ṭutalum yār ile ḥaşr olsañ eger āh göñül
Vuṣlatuñ ẕevḳi nedür būs u kenār olmayıcaḳ

3 Maḥrem-i bezm-i viṣāl ruḫ-ı cānān olmaz
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-derūn sīne-figār olmayıcaḳ

4 Ġamze ne tīr-i belā olduġını bilmez idüm
Yolda ol āfete nāgāh dūçār olmayıcaḳ

5 Ruḫ-ı dildārı siyeh ẕülfden añlar Refdī
46b Ḳadr-i meh hīç bilinür mi şeb-i tār olmayıcaḳ

93

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Yā Rabb cihānda baña dinilsün helāk-ı ʿaşḳ
Olsun olursa sīne vü cān çāk çāk-ı ʿaşḳ

2 Yansun yaḳılsun āteş-i mihrüñle sīnemüz
Tek cān u dil olaydı hemān bāri ḫāk-ı[48] ʿaşḳ

3 Tevfīḳ-i Ḥaḳ ezelde baña reh-ber olalı
Cānum münevver itdi meh-i tābnāk-ı ʿaşḳ

4 Yoḳ māsivāya ẕerre ḳadar raġbet-i dilüm
Ḳābil midür göñülde ola iştirāk-ı ʿaşḳ

48 ḫāk, metinde ḥāk şekinde yazılmış.

5 Refdī serüm de sīne de hep şerḥa şerḥadur
Dinse ʿaceb mi nāmuma ger sīne-çāk-ı ʿaşḳ

94
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Bu deyr-i köhnede erbāb-ı ʿaşḳa maḥrem yoḳ
Cihānda ḳalmadı ādem gibi bir ādem yoḳ

2 Nesine raġbet idersin bu köhne gülzāruñ
Ne bülbüli ne güli ḳaldı eski ʿālem yoḳ

3 Sifāl-i mey-kede besdür bu bezmde sāḳī
Bir adı var sürilür şimdi sāġar-ı Cem yoḳ

4 Ne gūne çarḫ ile baḫtdan şikāyet eyleyeyüm
Ṣafā vü ẕevḳden ayrı cihānda hīç nem yoḳ

5 Cihānda vaḳʿa-i Ferhād'ı yād idüp Refdī
Tesellī-yāb olalum biz felekde bī-ġam yoḳ

47a **95**
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Sīnemi çāk itdi cānā nevk-i müjgānuñ senüñ
Ḳāmetüm yay itdi bār-ı derd-i hicrānuñ senüñ

2 Lāleāsā dāġ dāġ itdi derūn-ı sīnemi
Āteş-i ʿaşk u gül-i ruḫsār-ı raḫşānuñ senüñ

3 Dilde ṣabr u tende ṭāḳat ḳalmadı ey bī-vefā
ʿİşveye āġāz idelden çeşm-i fettānuñ senüñ

4 Ḳaysveş ser-geşte-i deşt-i belā olsañ n'ola
Adumı Mecnūn ider zülf-i perişānuñ senüñ

5 Sünbül-i pür-şebnem-i bāġ-ı vefādur var ise
Elde ey Refdī hemān kilk-i dür-efşānuñ senüñ

96

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey şāh-ı ḥüsn bende-i fermānuñam senüñ
Ḫāk-i derüñde ʿāşıḳ-ı nālānuñam senüñ

2 Öldür amān cevrüñe yoḳ ṭāḳatüm benüm
Ben ʿıyd-ı rūz-ı vaṣluña ḳurbānuñam senüñ

3 Sen taḫtgāh-ı ḥüsne şeh-i ʿālem olalı
Ben bir gedā-yı ʿabd-i s̱enā-ḫᵛānuñam senüñ

4 Sevdā-yı cām-ı laʿl-i lebüñ aldı ʿaḳlumı
Ben bir fütāde ʿāşıḳ [u] ḫayrānuñam senüñ

5 Geh cevr ü nāz gāhī teġāfül idersin āh
Maḥcūb-ı luṭf-ı mecīd ü pāyānuñam senüñ

6 Ben de ṣafā-yı ḫāṭır u cemʿiyyet-i göñül
Bu ḳadar esīr-i z̠ülf-i perişānuñam senüñ

7 Ey gülʿiz̠ār gülşen-i kūyuñda her seḥer
Bülbül mis̱āl murġ-ı ḫoş-elḫānuñam senüñ

47b

8 Mecnūn hemīşe Leylī'yi gözlerdi ey perī
Deşt-i belāda ben de nigeh-bānuñam senüñ

9 Refdī ṣafā-yı ḫāṭırumı gözle dāyimā
Künc-i belāda hem-dem-i hicrānuñam senüñ

97

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı zāra neden kec-naẓaruñ var senüñ
Var ise derdini duyduñ ḫaberüñ var senüñ

2 Bir gedāyam ser-i rāhuñda ṭurup giryānam
Nemden ey āyīne-ṭalʿat kederüñ var senüñ

3 Ġonçe-i bāġı göñül zīnet ü settār itme
Dāġ-ı miḥnet gibi ṣad ġonçelerüñ var senüñ

4 Ṭutuşup yandı yürek ḫāne-i dil oldı ḫarāb
Ṣanma ey eşk-i terüm bir es̱erüñ var senüñ

5 Āh u feryād u fiġānı ḳo sen olmaz mı meded
Keşf-i rāz itmede ey dil ṭavruñ var senüñ

6 Ser-i kūyuñda görince ḳuluñı ḳaçma meded
Neden ey şūḫ-ı cihānum ḥaẕerüñ var senüñ

7 Refdī-yi tāze-zebān ḳalmaz ayaḳda umarın
Tā ki ey ḫāme-i pür-gevherüñ var senüñ

98

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Gitdüñ ey serv-i revān ʿāşıḳı giryān itdüñ
Sen ġarīb illere düşdüñ beni nālān itdüñ

2 Āh kim ġurbete düşdüñ yine ammā şāhum
Vaṭanumda beni sen maẓhar-ı hicrān itdüñ

48a

3 Kūh u ṣaḥrāya ṣalunduñ beni firḳatde ḳoduñ
Ḳays u Ferhād'ı gibi zār u perī̇şān itdüñ

4 Tāb u ṭāḳat ḳomaduñ tīġ-ı firāḳuñla meded
Vuṣlata çāre mi yoḳ padişāhum ḳan itdüñ

5 Künc-i firḳatde ḳoduñ Refdī-yi āzürde-dilüñ
Teb-i firḳatle dil-i zārını lerzān itdüñ

99

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Nāme-i muʿciz-raḳamla bendeñi şād eyledüñ
Ḥayra girdüñ ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteñi yād eyledüñ

2 Ḥāne-i dil dest-berd-i ḳahr-ı gerdūndan ḫarāb
Oldı ammā yine sen luṭfuñla abād eyledüñ

3 Eşheb-i nāzuñla cāna pāy-māl itdüñ beni
Müstedām ol padişāhum bir eyü ad eyledüñ

4 Ḫānḳāh-ı ġamda hāy u hūy ider ʿāşıḳlaruñ
Levḥaşallāh ey perī-rū özge irşād eyledüñ

5 Şād-kām it bezm-i vaṣluñla meded cānā yiter
Miḥnet u hicrān ile Refdī'ye bī-dād eyledüñ

100

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Müjde ey dil bugün ol āfet-i devrān gelecek
Yüzüñ aydın didiler ol meh-i tābān gelecek

2 Müjde ey ʿāşıḳ-ı şūrīde-dil u şūrīde-ḥāl
Ten-i fersūdeye cān ʿāşıḳa cānān gelecek

3 Müjde ey baḫt-ı siyeh müjde eyā şām-ı firāḳ
Geldi yaḳlaşdı yine ol meh-i raḫşān gelecek

48b

4 Rūz-ı miḥnet şeb-i firḳat ġam-ı ferdā-yı viṣāl
İrdi pāyāna hele ol şeh-i devrān gelecek

5 Yād it ey şāh-ı cihān luṭf ile Refdī ḳuluñı
Ḫāk-i[49] pāy-ı der-i iclālüñe yārān gelecek

101

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Ey gül-i tāze vü ter ġonce-dehān ḫoş geldüñ
Vey enīs-i dil-i miḥnet-zedegān ḫoş geldüñ

2 Beni firḳatde ḳoyup gitmiş idüñ ġurbete sen
ʿAvdet itdüñ hele ey şūḫ-ı cihān ḫoş geldüñ

3 Ḳande gezdüñ neler ayağına yüz sürmişdür
Bilmem ammā hele ey mūy-miyān ḫoş geldüñ

4 İştiyāḳuñ beni bī-tāb u tüvān itmişken
Ḥamdulillāh yine ey rūḥ-ı revān ḫoş geldüñ

---

49 Ḫāk, metinde ḥāk olarak yazılmış.

5 Yoġıdı rāḥat u şādī vü sürūrum sensüz
Ḫayr-maḳdem ākil-i bāġ-ı cinān ḫoş geldüñ

6 Hep ḳudūmuñ göricek yirde beşer gökde melek
Didiler ey sebeb-i rāḥat-ı cān ḫoş geldüñ

7 Dest-ber-sīne olup sīne-figārān dirler
Ey ṭabīb-i dil-i ḫūnīn-cigerān ḫoş geldüñ

8 Vaḫşet-engīz imiş ey şūḫ-ı cihān firḳatüñ āh
Vuṣlatuñdur sebeb-i emn ü emān ḫoş geldüñ

9 Ḫayli demdür ki ümīd eyler idüm vuṣlatuñı
Geldüñ ey rāḥat-ı şūrīde-dilān ḫoş geldüñ

10 Geldüñ ey Yūsuf-ı s̱ānī beni mesrūr itdüñ
Ey mühim-āver-i Yaʿḳūb-ı zamān ḫoş geldüñ

49a

11 Varıcaḳ bārgeh-i devletüñe Refdī-yi zār
Dir misin āh meded ḫande-künān ḫoş geldüñ

102

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Mestāne göñül ʿāleme feryāda mı geldüñ
Hem-demlige Mecnūn ile Ferhād'a mı geldüñ

2 Ey āh-ı ḫazīn şerer-ālūd-ı felekde
Dünyāyı yıḳup fitne-i īḳāda mı geldüñ

3 Ey nāle-i cāngāh-ı dil-aşūb-ı ciğer-sūz
Bilsem ʿacebā āhuma imdāda mı geldüñ

4 Ey şūħ-ı sitem-pīşe cefā-ḫū bize eyā
Dünyāya hemān cevr ile bī-dāda mı geldüñ

5 Ey ġamze beni öldüren ol çeşm-i siyehdür
Bu ortada sen ħāṭır-ı nā-şāda mı geldüñ

6 Zencīr kesil ʿāşıḳ-ı dīvāne sen ey dil
Yoḫsa bu fenā ʿāleme azāde mi geldüñ

7 Ey ħāme-i muʿciz-es̱erüm cānib-i Ḥaḳ'dan
Refdī-yi süħan-sāzı sen irşāda mı geldüñ

103

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Ey dīde ħayāl-i ruħ-ı dildārda ḳalduñ
Pervāne gibi şemʿ-i pür-envārda ḳalduñ

2 Ey Ṭūr-ı maḥabbetde mücāb olmayan ʿāşıḳ
Mūsā gibi sen ḥayret-i dīdārda ḳalduñ

3 Ey ber-zede-dāmen bemiyān şūħ-ı dil-āşūb
Seyrāne çıḳup meclis-i aġyārda ḳalduñ

49b

4 Ey ʿāşıḳ-ı āşüfte-dil ālufte-ṭabīʿat
Mecnūn gibi deşt-i ġam u efkārda ḳalduñ

5 Ey dil ser-i zülfine esīr olduñ o şūħuñ
Manṣūr gibi evce çıḳup dārda ḳalduñ

6 Ey ṣūret-i bī-cānı yazan ħāme-i Bihzād
Ārāyiş-i naḳş-ı der u dīvārda ḳalduñ

7 Ey ḥāme-i Refdī-yi süḫan-sāz felekde
Sen keş-me-keş-i baḫt-ı siyehkārda ḳalduñ

104
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Nigehüñ tīġ-i dilüm tīr-i derūndur ġamzeñ
Fitne-pādāş mıdur ʿāşıḳ-ı ḫūndur ġamzeñ

2 Nigehüñ fitneye imdād ider gāhī velī
Ḳatl-i ʿām itmede bī-ṣabr u sükūndur ġamzeñ

3 Nigehüñ ṣūret-i ẓāhirde ḳażā-yı mübrem
Fitne vü nāzda iʿcāz-nümūndur ġamzeñ

4 Nigehüñ ʿālemi ser-tābe-ḳadem itdi helāk
Sipeh-i ʿişveye bir rāh-nümūndur ġamzeñ

5 Nigehüñ gösgötüri ideli dünyāyı helāk
Refdī-yi ḫaste-dile dāġ-ı derūndur ġamzeñ

105
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Ey şūḫ nedür ʿāşıḳa bī-gāne baḳarsuñ
Öldür beni luṭf eyle ne ḫaṣmāne baḳarsuñ

2 Ġamzeñle nigāhuñ yine bir meşveret üzre
Ey çeşm-i siyeh daḫı ne fermāne baḳarsuñ

50a

3 Mest itdi seni meclis-i meyde mey-i ʿişve
Düzdīde nigehle baña mestāne baḳarsuñ

4 Allāh içün ey şūḫ baña kec-nigeh itme
Cān ise ġaraż al anı cānā ne baḳarsuñ

5 Şeh-bāz-ṣıfat murġ-ı dile inme süzülme
Vaḥşī gibi çün hep yine yābāne baḳarsuñ

6 Ḳarşumda gören yārümi dir bāġ-ı cihānda
Bülbül gibi sen bir gül-i ḫandāna baḳarsuñ

7 Eşʿār-ı ṣafā-baḫşuña meyl itmedi dildār
Refdī yine sen defter u dīvāna baḳarsuñ

106

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Helāk-ı mihri olursam ʿaceb mi o meh-rūnuñ
Felekde mis̱li bulunmaz o çār ebrūnuñ

2 Ġazāl-ı vaḥşī kim yād ider yanuñda senüñ
Bu ṣaydgāhda ḳalmış bir adı āhūnuñ

3 Hemīşe biñ dili bir tār-ı mūya beste ider
Cihānda luṭfı budur sevdigüm o gīsūnuñ

4 Licāmın almaġa mümkin mi tevsen-i baḫtuñ
Bu rezmgāhda pā-māliyem o bed-ḫūnuñ

5 ʿAceb mi şām u seḥer mest olursa da Refdī
Fütāde māyildür ol şarāb-ı dil-cūnuñ

107

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Faṣl-ı güldür sāġar-ı mül bāġ ü rāġ ister göñül
Bāġdan bāġa düşüp seyr-i ayaġ ister göñül

50b

2 Sīnemi hep şerḥa şerḥa dāġ dāġ itsem n'ola
Şehriyār-ı ʿaşḳdur rengīn otaġ ister göñül

3 Dāġ-ı sīnem üzre dāyim eşk-pāş olsam n'ola
Künc-i ġam abdālıdur nez̠r-i çerāġ ister göñül

4 Kūşe-i ʿuzletde feryād u enīn ḥayrānıdur
Ṣanma ṣavt-ı ʿandelīb ü seyr-i bāġ ister göñül

5 Gör ne vādī şimdi ṭarḥ itdi yine Refdī-yi zār
Bezm-i yārānı ḳoyup künc-i ferāġ ister göñül

108

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Gülzār-ı ʿaşḳı geşt ü güz̠ār eyledüñ göñül
Nāmuñ o bāġ-ı ġamda hezār eyledüñ göñül

2 Cevr u cefāya ṣabr iderek ʿāḳıbet hele
Ol şivekārı kendüñe yār eyledüñ göñül

3 Ferhād kūha Ḳays ise ṣaḥrāya düşdiler
Sen kūy-ı dil-rübāda ḳarār eyledüñ göñül

4 Ben şāh-ı ʿaşḳa nāz iderken yine beni
Āḫir gedā-yı āyinedār eyledüñ göñül

5 Minnet Ḫudā’ya Refdī-yi nā-şādı ʿāḳıbet
Gülzār-ı ʿaşḳa bülbül-i zār eyledüñ göñül

109
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Şemʿ-i bezm-i vuṣlata ey dil yüri pervāne ol
Yan yaḳıl terk-i vücūd it maḥrem-i cānāne ol

2 Künc-i ġamda tābuñı maḫmūr olursan ey göñül
Neşve-i bāb olsun dil ü cān sākin-i meyḫāne ol

51a

3 Fikr-i ḫaṭṭ-ı ʿārızuñdan gec göñül n’eyler ġubār
Bāde-i laʿl-i lebüñden var yüri mestāne ol

4 Ey göñül rüsvā-yı ʿaşḳa n’eylesün sevdā-yı ʿaḳl
Deşt-i ġamda sen daḫi Mecnūn gibi dīvāne ol

5 Ey göñül āzāde-ser olmaḳsa ger Refdī-ṣıfat
Āşināya āşinā bī-gāneye bī-gāne ol

110
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey dāġ-ı şuʿle-rīz gel tāze dāġum ol
Yā tekyegāh-ı ġamda yanar bir çerāġum ol

2 Ey gül zükâm-āver olursun hemīşe sen
Bir kerre bārī laḫlaḫa-sāy-ı dimāġum ol

3 Cān bülbüli ḳafesçe-i tende fiġān ider
Ey dāġ-ı sīne sen de açıl bāġ u rāġum ol

4 Düşdim reh-i maḥabbete ḫayrānuñ olmuşam
Ey sāḳī göñlüm ele al ayaġum ol

5 Şāhum serīr-i āteş-i ʿaşḳ üzre Refdiyā
Ey āh-ı şuʿle-rīz benüm sen otaġum ol

111
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Faṣl-ı gül mevsim-i mül geldi zamān-ı bülbül
Ṭutsa dünyāyı n'ola āh u fiġān-ı bülbül

2 Güli tesḫīre çeker ḫānḳah-ı gülşende
Yā Laṭīf olsa n'ola vird-i zebān-ı bülbül

3 Esdi bād-ı seḥerī açdı yine ġonçeleri
Āşikār oldı ʿaceb rāz-ı nihān-ı bülbül

51b
4 Ser-be-ser lāle vü sünbülle pür olsa ʿālem
Sensin ey gül yine sen rūḥ-ı revān-ı bülbül

5 Refdī-yi zār gibi nāle vü efġān eyler
Olsa ger bāġ-ı İrem kevn ü mekān-ı bülbül

112
mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Cihānı ṭutdı āh u nāle vü feryāduñ ey bülbül
ʿAceb gülden mi gülşenden midür bī-dāduñ ey bülbül

2 Nedür bu āh-ı dem-serdüñ neden āşüfte-ḥāl olduñ
Açıldı güller açılmaz dil-i nā-şāduñ ey bülbül

3 Nedür bu ḫānḳāh-ı gülşenīde her seḥer zāruñ
ʿAceb tesḫīr ider mi gülleri evrāduñ ey bülbül

4 Dem-i vuṣlat nedür bu nāle-i dil-sūz-ı āteş-zād
Yanup yaḳılmaḳ olmışdur meger muʿtāduñ ey bülbül

5 ʿAceb Refdī gibi sen ʿaşḳ ile yek nām-ı dehr olduñ
Cihāna ʿaşḳla gitdi yayıldı aduñ ey bülbül

113
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Cānā şarāb-ı laʿl-i lebüñ mültemes degül
Besdür ḫaṭṭ-ı ġubār-ı göñül bu'l-heves degül

2 Feryād u zār-ı ʿāşıḳ ḫaste-derūndur
Ṣaḥrā-yı ġamda ṣıyt u ṣadā-yı ceres degül

3 Bilmem nedür bu nāle vü feryād u zār-ı dil
Sīnem var ise bāġ-ı belādur ḳafes degül

4 Sīmurġ-ı Ḳāf ġamze-i şāhīn şikārını
Ṣalsun o şāhbāzı ki nisbet-i meges degül

52a

5 Yaḳma vücūd-ı Refdī-yi nā-şādı hicr ile
Ol mübtelā-yı ḫaste-derūn ḫār u ḫas degül

114
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ḳaddüñ cihānda serv-i dil-ārāda görmedüm
Ṭūbā mısın ki mis̱lüñi dünyāda görmedüm

2 Ey serv u nāz-ı ber-zede dāmān-ı kec-külāh
Bāġ-ı cihānda servi bu sīmāda görmedüm

3 Ḫūy-gerdedür ḥicābdan ol gülʿiẕārum āh
Bu āb u tābı bir gül-i ḥamrāda görmedüm

4 Ben gördüġüm ṣafā-yı leb-i dil-rubādayın
Sāḳī o ẕevḳi sāġar-ı ṣahbāda görmedüm

5 Aḥsente ṭabʿ-ı pāküñe Refdī-yi zamānede
Ben bu zemīni ʿālem-i bālāda görmedüm

115
mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Felekde ʿāşıḳ-ı maḫzūnı şādumān görsem
Murādı üzre döner çarḫ-ı bī-amān görsem

2 Nuḳūd-ı mihr ü maḥabbet tamām rāyicdür
Metāʿ-ı vuṣlatı bir kerre rāyegān görsem

3 N'ola ben āteş-i ʿaşḳuñla dāġ dāġ olsam
Pür olsa lāle vü güllerle gülsitān görsem

4 Miyān-ı lücce-i ḫayretde ġūṭe-ḫˇār olurın
Kenār-ı bāġda ben tāze bir civān görsem

5 Yolına cānumı īs̱ār iderdüm ey Refdī
52b O şīvekār-ı ciğer-dūzı bir zamān görsem

116

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

1 Gāh deryā-yı sühanveş-i nevle pür-cūş olsam
Gehī gencīne-i ma'nā gibi hāmūş olsam

2 Gāh hūşyār u gehī mest ü gehī mahmūram
N'ola peymāne gibi bī-ġam u bī-hūş olsam

3 Sāġar-ı hicrüñi çekdüm yiter ey şūh yiter
Cām-ı vuṣlatdan eser yoḳ mı ki mey-nūş olsam

4 Eşheb-i tāze-süvār olduñ eyā şāh-ı cihān
Hizmetüñde n'ola ben ġāşiye ber-dūş olsam

5 Hayli demdür ki ġam u hicre esīrem Refdī
Künc-i firḳatde 'aceb mi ki ferāmūş olsam

117

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

1 Bülbül-i şūrīdeveş gülşende feryād eylemem
Zevk u şādī vü sürūr-ı 'ālemi yād eylemem

2 Sensüz ey serv-i revān gülistān-ı 'izz u nāz
'Azm-i gül-geşt-i ārzū-yı seyr-i şimşād eylemem

3 Ṭurfa-ṣayyād-ı cihānam evc-i istiġnāda ben
Dām-ı dilden hīç hümā-yı 'aşḳı azād eylemem

4 Ben mürīd-i pīr-i 'aşḳam bī-şümār evrādumı
Sayḥa-ı ṣad dāne-i ṣūfīde ta'dād eylemem

5 Āh-ı āteşbāruma Refdī dayanmaz nüh felek
Ḥırmen-i baḫt-ı ʿadūyı yine ber-bād eylemem

53a **118**
mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Şarāb-ı cām-ı leb-i ḫoş-güvārdan geçdüm
Ümīd-i ruḫṣat-ı būs u kenārdan geçdüm

2 Ne bāġa raġbetimüz var ne seyr-i gülzāra
Ṣafā-yı ḫāṭır u faṣl-ı bahārdan geçdüm

3 Sözine uydı raḳībüñ selāmumı almaz
Ümīd-i merḥamet ü luṭf-ı yārdan geçdüm

4 Ne gūne cilveler itse hevāda murġ-ı viṣāl
ʿUḳāb-ı ʿaşḳumı ṣalmam şikārdan geçdüm

5 Cevāhir-i süḫanuñ intiḫāb ider Refdī
Ben ise ḫayf meded iştihārdan geçdüm

119
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ṭarf-ı çemende dil-ber ile ʿişret istemem
Ol bī-dilem ki minnet ile ṣoḥbet istemem

2 Naḳd-i ḥayātı ṣarf iderin yoluña senüñ
Cānā edā-yı dīnüm içün mühlet istemem

3 Bī-hūdedür teġāfül-i devrān-ı vājgūn
Ṣabr u şekīb ṣāḥibiyem niʿmet istemem

4 Bī-mār-ı ʿaşḳ olmadadur cān u dil velī
Senden ṭabīb çāre ne ben ṣıḥḥat istemem

5 Bilmem cefā-yı çarḫ-ı denī Refdiyā nedür
Pā-būs-ı yāre irmege ben furṣat istemem

120

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Serümde lāle mi dāġ-ı belā mıdur bilmem
Şüküfte ġonce-i bāġ-ı ḳażā mıdur bilmem

53b

2 Ḥarīf-i bezm-i muḥabbet hemīşe ḫayrāndur
Elinde sāġar-ı gītī-nümā mıdur bilmem

3 Serīr-i mülk-i melāḥatde şāh-ı ḥüsn olmış
Serinde perçemi bāl-ı Hümā mıdur bilmem

4 Ḫaṭṭ-ı ʿizārumı bāġ-ı cemāle revnaḳ-baḫş
Şikenc-i ṭurre mi zülf-i dütā mıdur bilmem

5 Nedür bu cevher-i nāyāb eşk-i çeşmümde
Meṭāʿ-ı vaṣla sebeb mi bahā mıdur bilmem

6 Felekde şöhre-i āfāḳ iden seni Refdī
Bu tāze şiʿr ü bu ḥüsn-i edā mıdur bilmem

121

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Ḫarāb-kerde-i ʿaşḳam viṣālden maḥrūm
Miṡāl-i ṣūret-i bī-cān ḫayālden maḥrūm

2 Ġubār-ı yeʾs ile pür-āb-ı tīre-nūş eyler
Şu teşne leb k'ola āb-ı zülālden maḥrūm

3 Ne gūne derd-i dilin şeyḫe ʿarż ider zāhid
Çün ol siyeh dil ola vecd ü ḥālden maḥrūm

4 Kitāb-ı ʿaşḳ u maḥabbetden almayan behre
ʿAceb mi olsa cevāb u sūʾalden maḥrūm

5 İrişdi ṣafḥa-ı ruḫsār-ı yāre ḫaṭṭ-ı Refdī
Dirīġ oldı o ḥüsn-i cemālden maḥrūm

122
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteyem ʿafv eyle nālān olduġum
Bir nigāh iltifāt it baña ḳurbān olduġum

54a

2 Künc-i firḳatde ḫayālüñdür enīs u maḥremüm
Firḳatüñden Ḳaysveş nālān u giryān olduġum

3 Girye vü feryāddur bülbül gibi kārum benüm
Gülşen-i kūyuñda bir kez ṣanma ḫandān olduġum

4 Bī-vefā sen ġayrılarla ṣoḥbet eylersin meded
Ey kilāb-ı kūyına her gice mihmān olduġum

5 Ben fütāde Refdī-yi dil-ḫasteñi yād itmedüñ
Bilmedüñ mi lāyıḳ-ı luṭf-ı firāvān olduġum

123

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Añladuñ derd-i dilümden saña meftūn olduġum
Söyle ey Leylīveşüm ʿaşḳuñla Mecnūn olduġum

2 Germ-ülfet olduġuñ şeb-tā-seḥer aġyār ile
Duymuşam ey mest-i nāzım ṣorma maḥzūn olduġum

3 Sen unutduñ çekdügüm cevr u cefānı dōstum
Ben unutmam firḳatüñden dīde pür-hūn olduġum

4 Hīç saʿādet görmemiş baḫtum benüm sensin sebeb
Maẓhar-ı derd ü belā-yı ḳahr-ı gerdūn olduġum

5 Yoḳladum erbāb-ı ṭabʿı ḳalmadı inkār ider
Refdiyā tāze-edā vü tāze-mażmūn olduġum

124

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Sevdā-yı ḫaṭṭ u zülfüñ ile müstmendüñem
Çin u Ḫıṭā vü Maġrib'e düşmüş levendüñem

2 Ey şehlevendüm āh nedir bu teġāfülüñ
Raḥm eyle duyduñ ʿāşıḳam derdmendüñem

54b

3 Tā key teġāfül ey ġażab-ālūde ser-keşüm
Çinlet ġarībüñi reh-i pāy-ı semendüñem

4 İtme hirās benden eyā şūḫ-ı dilsitāñ
ʿAşḳ āteşiyle micmer-i ġamda sipendüñem

5 Ey ḫūnī āh ḳaçma meded benden el-āmān
Refdī mis̱āl ben de esīr-i kemendüñem

125

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey ġamze söyle maḥrem-rāz-ı nihānuñam
ʿİġcāz-ı nāz u şīvede ben hem-zebānuñam

2 Añlatmadı zebān-ı ġarībüñ zamānede
Keşf it rumūz-ı sırruñı ben tercümānuñam

3 Ḳaddüm ḥamīde olsa ʿaceb mi bu ʿarṣada
Ey şīvekār tīr-i nigāha kemānuñam

4 Luṭf it teraḥḥum eyle meded baña sevdigüm
Bir ʿāşıḳ-ı fütāde vü bir nātüvānuñam

5 Siḥr-i helāli geçdi sözüm fenn-i naẓmda
Refdī mis̱āl şāʿir-i muʿciz-beyānuñam

126

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Ne sūd sīne göñül dāġdār imiş ṭutalum
Çemensitān-ı belā lālezār imiş ṭutalum

2 Ne çāre bir es̱er itmez fiġānuñ ey bülbül
Felekde nām-ı bülendüñ hezār imiş ṭutalum

3 Açılmayınca gül-i ravża-i dil-i nevmīd
Ne oldı mevsim-i evvel bahār imiş ṭutalum

55a

4 Şarāb-ı derd ü belāya ricā vü minnet yoḳ
Sebū sebū içelüm pür-ḫumār imiş ṭutalum

5 Bu dūd-ı āh çeşm-i ḥasūdı kūr eyler
Vücūd-ı Refdī-yi bī-dil ġubār imiş ṭutalum

127

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Fiġān-ı zamān ile yāra enīs ü maḥrem idüm
Elümde sāġar-ı ʿişret felekde bī-ġam idüm

2 Amān ki şimdi giriftār-ı bend-i hicrānam
Şarāb-ı vaṣl ile evvel cihānda ḫurrem[50] idüm

3 Cihān cihān ġam u miḥnet ḫam eyledi ḳaddüm
Meded zamān ile ben ser-bülend-i ʿālem idüm

4 ʿAceb mi eski demi yād idüp fiġān itsem
Ḳanı o ẕevḳ u ṣafālar ki yāre hem-dem idüm

5 Fiġān u zār ile Refdī eger diyüp dāyim
Ḳanı o gün ki sükkānuñ gibi mükerrem idüm

128

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Esīr-i künc-i belā mübtelā-yı hicrānam
Sitem-keşīde-i zaḫm-ı firāḳ-ı cānānam

2 Ḫarāb-kerde-i ʿaşḳam miṡāl-i pervāne
Ciger-güdāḫte şemʿem hemīşe giryānam

---

50 Ḫurrem, metinde ḥurrem imlâsıyla yazılmış.

3 Kemend-i kāküline bend idelden ol kāfir
Ṣabāḥa dek ser-i kūyında zār u nālānam

55b

4 Düçār olınca gedā şāha farṭ-ı ḫayretden
Ṣunardı āyine Refdī ben aña ḫayrānam

129

mefā'ilün/ fe'ilātün/ mefā'ilün/ fe'ilün

1 Belālu bülbül-i ʿaşḳam ġarīb-i mehcūram
Ne deñlü nāle idersem o deñlü maʿẕūram

2 Geh āteş ü geh ise bād-ı ʿaşḳ sīnemde
Ṣıfāt-dīde sitem-dīde āh rencūram

3 Şarāb-ı laʿlüñi benden dirīġ itme meded
Ki mey ne-ḫorde sitem-ḫorde ṭurfa maḫmūram

4 Tamām-ı tīr-i ḳażā sīnemi figār itdi
Bu ḥāletle yine gör ki ben ne mesrūram

5 Bu naḥs-ı ekber olan ṭāliʿümden ey Refdī
Ne deñlü nāle idersem o deñlü maʿẕūram

130

mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün

1 Firāḳuñ cāna kār itdi meded ey şāh-ı ḫūbānum
Meded gel merḥamet ḳıl bendeñe devletlü sulṭānum
2 Nigāh-ı iltifātuñ kesme benden ḥālüme raḥm it
Revā mıdur helāk-ı tīġ-i hicrānuñ olam cānum

3 Şererdür nār-ı duzaḫ-ı āh āteş-tābuma nisbet
Ḫaẕer āh-ı derūnumdan ḫaẕer ey māh-ı tābānum

4 ʿAceb nār-ı firāḳ u ḥasretüñ kār eyledi cāna
Ẓuhūr eyler misin eyā meded ey derde dermānum

5 Meded tāb-ı temmūz-ı ġamda yandı Refdī-yi bī-dil
56a Nigāh-ı merḥamet eyle meded ey çeşm-i fettānum

131
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Āteş-i ʿaşḳuñla dāġ-ı sūzānum benüm
Bir söyünmez şemʿadur ey māh-ı tābānum benüm

2 Gün yüzüñ göster baña Allāh içün şāhum meded
Ṣubḥa dek kūyuñ ṭolandı āh u fiġānum benüm

3 Cevr ile öldürme sulṭānum güzel başuñ içün
Tāzesin luṭf eyle alma bu nigeh-i ḳanum benüm

4 Olmasa dilde ḫayāl-i cānsitānuñ murġ-ı dil
Lāne-i tenden çıḳardı ḫayliden cānum benüm

5 Refdī-yi āşüfte-dil tā ṣubḥa dek dīdem gibi
Firḳatüñden ḳan döker vallāh sulṭanum benüm

132
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ṣanma esrārum açan ol meh-cebīnümdür benüm
Keşf iden derd-i dilüm āh-ı ḥazīnümdür benüm

2 Ben esīr-i derd-i ʿaşḳam mübtelā-yı firḳatem
Derd ü ġam cevr ü cefā yār-ı güzīnümdür benüm

3 Kūhsār-ı ʿaşḳa düşdüm ben daḫi Ferhādveş
Ārzū-yı derd-i Şīrīn dil-nişīnümdür benüm

4 Ben raṣad-sāzam Arisṭo vü Felāṭūn-heyʾetem
Ḳubbe-i çarḫ-ı felek zīr-i zemīnümdür benüm

5 Ġam degül biñ ṭaş atarsa kāfir-i aġyār kim
Āsitān-ı yār bir ḥıṣn-ı ḥaṣīnümdür benüm

6 Ḥāne-i ebyātumı pür-naḳş u tezyīn eylesem
56b Çoḳ mı bu vādīde Refdī bu zemīnümdür benüm

133

feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

1 ʿĀşıḳam ʿaşḳ-ı yārdur kārum
Bülbülem āh u zārdur kārum

2 Kūh-ı miḥnetde ṭurfa şehbāzam
Deşt-i ġamda şikārdur kārum

3 Ben rindem ne zāhidem ammā
Ṣubḥa dek āh ü zārdur kārum

4 Ger günahkār isem hele ṣūfī
Nāliş ü iʿtiẕārdur kārum

5 Gülşen-i kūy-ı yārda Refdī
Bülbülem āh u zārdur kārum

134

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ey gül-i ter ġonce-fem feryād u zārumdan ṣaḳın
Tāzesin sen alma āh cān-güẕārumdan ṣaḳın

2 Eyleme mirʾāt-ı ḳalbüm ey şeh-i ḫūbān şikest
Bir gedāyam gerçi ammā inkisārumdan ṣaḳın

3 Eşheb-i nāzuñla luṭf it pāy-māl itme beni
Bir avuç ḫākem velī cānā ġubārumdan ṣaḳın

4 Āteş-i mihr ü muḥabbetle ser-ā-ser āteşem
Āteşem āteş göñül kemter şerārumdan ṣaḳın

5 Saña teʾs̱īr eylemez ey gül-ruḫum āh hezār
Nīm-şeb ṣad nāliş-i bī-iḫtiyārumdan ṣaḳın

6 Ṣaff-der-i meydān-ı naẓmam tīr u şemşīrüm zebān
57a Refdiyā ser-tīz-ṭabʿam reh-güẕārumdan ṣaḳın

135

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteñem feryād u āhumdan ṣaḳın
Külḫan-ı dilden çıḳan dūd-ı siyāhumdan ṣaḳın

2 Bir gedāyam ḫˇāb gelmez çeşmüme şeb-tā-seḥer
Pādişāhum luṭf it ṣubḥgāhumdan ṣaḳın

3 El-ḥaẕer ey mest-i naḫvet bende-i nā-çīz isem
Nāliş ü feryād u āh-ı ʿöẕr-ḫˇāhumdan ṣaḳın

4 Saña teʾs̱īr eylemezse nīm-şeb āh-ı derūn
Ġırre olma ey ʿadū ḳahr-ı ilāhumdan ṣaḳın

5 Şāh-ı naẓmam levḥ ü ḫāmem eldedür Refdī hemān
Rezmgāh-ı maʿnāda ceyş u sipāhumdan ṣaḳın

136
mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Gülistan-ı maḥabbetde benüm verd-i terüm sensin
Benüm ey serv-ḳad ġonce-dehānum dil-berüm sensin

2 Ben ol pervāne-i cān-sūz-ı ʿaşḳam yanmadur kārum
Şeb-i ġamda belā bezminde şemʿ-i enverüm sensin

3 Cevāhirle ṭolu künc-i dilüm esrār-ı ʿaşḳuñdan
Bulunmaz mis̱li ʿālemde benüm bir cevherüm sensin

4 Hevālandı ʿaceb şehbāz-ı dil sensüz bu vādīde
Benim kebg-i ḫırāmānum benüm bāl u perüm sensin

5 Dimezsin luṭf idüp bir kez cānā Refdī-yi zāra
Benüm bir muʿcize-gū şāʿir-i siḥr-āverüm sensin

57b **137**
mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Seḥer-tā-şeb gözümde āfitāb-ı enverüm sensin
Gice tā ṣubḥ olınca yine bir meh-peykerüm sensin

2 Ḫayālüñ gözde ẕikrüñ dilde fikrüñ sīnede cānā
Benüm bir serv-boy ġonce-dehen sīmin-berüm sensin

3 ʿİtāb-ı ġamze-i şūḫuñ baña ʿarż itme sulṭanum
Giderse başum inkār eylemem ben dil-berüm sensin

4 Egerçi aḫter-i nā-çīzem ammā burc-ı rifʿatde
Hele ey mihr-i māh-ārā benüm tāc-ı serüm sensin

5 Ṭuyıldı rāzımuz inkāra ḳudret ḳalmadı Refdī
Disün ol şāh-ı ḫūbān luṭf u ḳahra maẓharum sensin

138

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Ḥarem-i kāʿbe-i ʿaşḳumda bir āhūsın sen
Ṣayd olınmaz ele girmezsin o meh-rūsın sen

2 N'ola aġyāra gehī gāhī baña meyl itseñ
O meh-i burc-ı leṭāfet bir aḳarṣusın sen

3 Rūy-ı dildār ile ey ġonce ṣaḳın ṭartılma
Ger açılsan da yine bir gül-i ḫod-rūsın sen

4 Saña āzādeliḳ ey dil nice mümkin bilmem
Mübtelā-yı heves her ser-i gīsūsın sen

5 Refdī bu dāmgeh-i ġamda gel ʿanḳālanma
Lāne-i derdde pā-beste piristūsın sen

139

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey şūḫ-ı şīvekār ʿaceb dil-pezīrsin
Erbāb-ı ʿaşḳa pādişeh-i dest-gīrsin

58a

2 Ḳırduñ geçirdüñ ʿālemi sen bir nigāh ile
Nāz u cefā vü cevrde merd-i dilīrsin

3 Mirʾāta baḳma ʿaks-i cemālüñ görünmesin
Bir sen cihānda ḥüsnde sen lā-nazīrsin

4 Yaḳdı vücūdum āteş-i hicrān yetiş yetiş
Ey āh-ı dil-nişīn sen ebr-i maṭīrsin

5 Olduñ kemend-i zülfine pā-beste ey göñül
Refdī mis̱āl sen daḫi ḫayfā esīrsin

140

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Esīri -i künc-i ġamdan itmeyüp āzād n'eylersin
Helāk itmek midür ḳaṣduñ be hey cellād n'eylersin

2 Şeh-i şaṭranc-bāz-ı ʿaşḳ olup rūḥum fedā itdüm
ʿAceb bu şeş-der-i ġamda sen ey nerrād n'eylersin

3 Yüri pervāneveş ey dil yaḳıl ḥākister ol yoḥsa
Hezārāsā idüp gülşende sen feryād n'eylersin

4 ʿAceb bu kişt-zār-ı ġamda el-ḥaḳḳ ḫūşe-i baḫtum
İdüp pā-māl bilmem ʿāḳıbet ey bād n'eylersin

5 Leʾīmān-ı zamān ḳaṭʿ-i merātib eyleyüp geçdi
Ḫayāl-i ḫām ile Refdī olup dil-şād n'eylersin

141

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Her mest-i meyi ʿāşıḳ-ı mestāne ṣanursın
Ḳurbānuñ olam bendeñi cānā ne ṣanursın

2 İnṣāf degül dāḫil-i meclis ola aġyār
Ol kāfiri bilmem ʿaceb eyā ne ṣanursın

58b

3 Aġyār ile germülfet olursın yazuḳ ey şūḫ
Gördükde ḳaçarsın beni bī-gāne ṣanursın

4 Cānā saña sūz-ı dilümi ʿarż ider olsam
Hep söyledigüm sözleri efsāne ṣanursın

5 Ey mest-i mey-i sāġar-ı naḫvet niçün eyā
Sen pendümi bāzīçe-i ṭıflāne ṣanursın

6 Bir kerre benüm pendümi gūş itmedüñ eyvāh
Bildüm ki bu üftādeñi dīvāne ṣanursın

7 Pürdür güher-i naẓm ile ṭabʿ-ı dil-i Refdī
Ammā yine sen ḫāneyi virāne ṣanursın

142

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Gel ḫışm ile öldürme beni ḳana girersin
Dūzaḫ gibi bir āteş-i sūzāna girersin

2 İḫvān-ı ḥased-pīşeden ey şūḫ ṣaḳın sen
Yūsuf gibi bu ḥüsn ile zindāna girersin

3 Sen ḥüsn ile dünyāda ümīd eylerem ey şūḫ
Yūsuf’la ber-a-ber kef-i mīzāna girersin

4 Ey ḳamet-i bālā hele sen tābiş-i meyden
Ārāyiş-i serv-i gül ü reyḥāna girersin

5 Āhumla seni āh helāk eylerem ey şūḫ
Sen ḥāne-i aġyāra mı mestāne girersin

6 Ālāyiş-i ġavġayı çıḳarmaḳla göñülden
Ey ġamzesi kāfir reviş-i imāna girersin

7 Luṭf-ı nigehüñle dil-i Refdī’de yir eyle
59a Hem kān-ı gühersin yine hem kāne girersin

143

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Ey dil nice sen meclis-i cānāna girersin
Pervāne misin āteş-i sūzāna girersin

2 Ey āh-ı ḥazīn kūyına uġra yine yārüñ
Hem-vāre ṣabā gibi gülistāna girersin

3 Ey rīze-i elmās ṣaḳın dāġ-ı dilümden
Çeşmüm gibi bir ḥoḳḳa-i mercāna girersin

4 Ey sūde-i elmās-ı fenā dāġ-ı derūna
Şebnem gibi ol lāle-i nuʿmāna girersin

5 Eşk-i terüñi āb-ı vużū’ eyleye ey dil
Ser-ḥalḳa-i cemʿiyyet-i ḫūbāna girersin

6 Kāşāne-i firḳatde ḳoduñ bendeñi cānā
Şimden girü ey mihr ne eyvāna girersin

7 Ümīd iderem künc-i gedā-ḫāneme āḫir
Bir gün yine şāhāne vü ferzāne girersin

8 ʿArż eyle hemān ṣafḥa-i eşʿāruñı Refdī
Sen meclis-i yārān-ı süḫandāna girersin

144
mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Felek ġurūr ile sen ehl-i nāza beñzersin
Ne kibrüñ yine der-i ḥīle-sāza beñzersin

2 Nedür bu ḥoḳḳa-i ḫurşīd ü māh destüñde
Felek bu ṭarz ile bir ṭās-bāza beñzersin

3 Felek derūnuma kār itdi vażʿ-ı dil-sūzuñ
Mis̱āl-i āteş ġam-ı cān-güdāze beñzersin

59b
4 ʿAdū-yı ehl-i maʿārifsin ey felek duydum
Egerçi gāh gehī dil-nüvāza beñzersin

5 Nedür bu sūz-ı nevālar dilüñde ey ḫāme
Edā-yı Refdī-yi maʿnā-ṭırāza beñzersin

145
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey dil o şūḫuñ ʿāşıḳ-ı giryānı sen misin
Bī-dār iden o fitne-i devrānı sen misin

2 Gülzār-ı ʿaşḳı nālelerüñ ṭutdı ey hezār
Baġ-ı cemālüñ ʿāşıḳ-ı nālānı sen misin

3 Gülşende zār u nālelerüñ diñlenür velī
Dil-teng iden o ġonçe-i fettānı sen misin

4 Bu āh u zār u nāle nedür baġ-ı miḥnetüñ
Ey ʿandelīb-i zār ḫoş-elḥānı sen misin

5 Cibrīl görse dirdi o fettāna ey perī
Refdī-yi zāruñ āh be cānānı sen misin

146

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Ey dil niyāz ü nāz bilür dil-ber isterin
Ne bezm-i mey ne bāde ne ḫod sāġar isterin

2 Ḳaldum fütāde ḫāk-i der-i dil-rübāda ben
Mecnūn gibi ṣanma ki ġayrı yir isterin

3 Cevr u cefāñı ḫaṭṭ-ı rāżuñ eylesin ḥisāb
Rūz-ı cezāda belki düşer defter isterin

4 Deşt-i belāda vādī-yi ʿaşḳı bilür göñül
Mecnūn u Ḳays'ı ṣanma ṣaḳın reh-ber isterin

60a

5 Çeşmüñ ʿaceb mi eşk-i terin dökse Refdiyā
Yārüñ yolına ʿarż idecek cevher isterin

147

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Mihnet-ālūd-ı ġamam ʿālemi pür-ġam bilürin
Cümle eyyāmumı ben māh-ı muḥarrem bilürin

2 Sīneme dāġ-ı muḥabbet uralı āteş-i ġam
Kāse-i çeşmümi ben ḥoḳḳa-i merhem bilürin

3 Ġurbet el virse çekilsem vaṭanumdan yā Rabb
İçdügüm ḫūn-ı cigerdür yidügüm sem bilürin

4 Bikr-i fikrüm n'ola ʿarż eyler isem üstāda
Nev ʿarūs-ı süḫana ben anı maḥrem bilürin

5 Naẓm-ı pākin n'ola reh-ber iditursam Refdī
Şiʿr ü inşāda Meẕāḳī'yi müsellem bilürin

148

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Ārzū-yı leb-i laʿlüñle ele cām alurın
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dilem kāse-i gülfām alurın

2 Umaram ṣayd olur āḫir baña ol kebk-i ḫırām
Hīç ne dāne ne ḫod destüme ben dām alurın

3 Yusūf-ı ʿismeti āġūşuma çekdüm ammā
Ṣanma iḫvān arasında yine ben kām alurın

4 Cünd-i aʿdāya beter āh-ı derūn-ı seḥerī
Destüme ṣanma ki Rüstem gibi ṣamṣām alurın

5 Vaṭanumdan ne ḳadar dūr düşersem Refdī
60b ʿAvn-i Ḥaḳ ile ṣabādan yine peyġām alurın

149

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 ʿAzm-i gül-geşt eylesün ʿuşşāḳı giryān eylesün
Gülʿiẕārum bülbülānı gāhī ḫandān eylesün

2 Ġamze rāzuñ keşf idince meclīs-i aġyārda
Sīnede ʿuşşāḳ derdin yā ne pinhān eylesün

3 Virme ruḫṣat ġamze-i ġammāzuña ḳan itmesün
Çeşm-i mestem göñlümi isterse vīrān eylesün

4 Meclis-i aġyārda dil-ber sifāl-i mey tehī
ʿĀşıḳ-ı bī-dil nice ʿazm-i gülistān eylesün

5 Ḥāsid-i kec-rū ḫayāle gösterür Refdī nedür
Esb-i ṭabʿı ʿarṣa-i maʿnāda cevlān eylesün

150

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 O perī-çehre melek-ḫū baña nāz eylemesün
ʿĀşıḳ-ı şūrīde-dil dirse niyāz eylemesün

2 Luṭfı yoḳ bende-i efgende dir yine sene
Bāri düşdükçe hele cevrini az eylemesün

3 Sālik ʿaşḳ-ı ḥaḳiḳat yolına vāṣıl olur
Fikr-i ferdāya düşüp terk-i mecāz eylemesün

4 Aḫter-i saʿdına ḫayrān degülüz baḫtumuzuñ
Bu cefāyı felek-i şuʿbede-bāz eylemesün

5 Ne ḳadar yār ile germ-ülfet olursa Refdī
O ḳadar hīç kesi maḥrem-i rāz eylemesün

61a **151**
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Simāṭ-ı bezm-i maḥabbetde dil kebāb olsun
Yanumda tek ṭolu bir cām-ı şuʿle-tāb olsun

2 Bu dehr-i köhnede erbāb-ı ʿaşḳa rāḥat yoḳ
İlahī yirlere geçsün felek ḫarāb olsun

3 Hemīşe tīre olur baḫtı āh ehl-i dilüñ
Felekde aḫteri isterse āfitāb olsun

4 İlahī teşne-leb itsün ʿadūmı tāb-ı belā
Muḥīṭ-i feyż-i heme çeşmine serāb olsun

5 Miyān-ı bezm-i maḥabbetde ṣun leb-i laʿlüñ
Fütāde Refdī-yi bī-dil de neşve-yāb olsun

152
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Gül gül olınca ruḫları yārüñ ḥicābdan
ʿĀr itdi māh almaġa nūr āfitābdan

2 Düşnām ider görince ḳaçar dāyimā beni
Benden uṣandı żālim uṣanmaz ʿitābdan

3 Her ḳande görse durma ḳaçar benden ol perī
Çıḳmaz ḫayāli lebüñ bu çeşm-i pür-ābdan

4 Tāb-ı nigāh ʿāşıḳa ṭāḳat getürmeyüp
İşkeste itdi ayāġı sāḳī şitābdan

5 Āb-ı zülāl-i vaṣlını umam o mehveşüñ
Ṣad çeşme ẓāhir olsa da Refdī serābdan

153
mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Ser-ā-pā ḳana ġarḳ oldum ḫadeng-i cānsitānından
Derūnum dāġ dāġ oldı nigāh-ı ḫūn-feşānından

61b

2 Gehī aġyārdan gāhī felekden derd-i nā-güzīr
Fiġān u nāle aʿdānuñ cefā-yı her zamānından

3 Helāk itmekdür ʿuşşāḳı o şūḫuñ resm ü emīni
Ḫalāṣ olmaḳ ne mümkin tīġ-ı cevr-i bī-emānından

4 Kilāb-ı iltifāt u mihri aġyāra hemān maḫṣūṣ
Bize ḫār-ı cefādur ḥiṣṣe ancaḳ gülsitānından

5 Cihānda muʿcize-gūluḳ müsellemdür saña Refdī
Ṣaḳınsun sāde-dil yārān ser-i tīġ-ı zebānından

154
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Ġażab-ālūd olup yār ḳo düşnām itsün
Pādişeh çoḳ mı ki bir ḳuluñı bednām itsün

2 Ġarażı cān ise ḥāşā ki dirīġ eyleyeyüm
Hemān ol şūḫ-ı cihān bendeñe iʿlām itsün

3 Meclis-i yāra dil-i ġamze-i fettānı meded
Biñ suāl eyle nice bilmezin ilzām itsün

4 Ḥār-ı aġyār-ı cefākāra taḥammül gücdür
Her ne cevr eyler ise yār-i gül-endām itsün

5 Refdī-yi tāze-zebān-ı pāk-edā yārāna
Künc-i dilden güher-i naẓmını inʿām itsün

155
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 El-amān ey çeşm-i mestüm ġamze rāzum duymasun
Keşf-i rāz itme meded kimse niyāzum duymasun

2 Tīġ-ı ġamzeñle ḳırarsuñ ʿālemi cānā yine
Hep baña dirsüñ meded bir kimse nāzum duymasun

62a

3 Nāle-i dil-sūzuma ṭāḳat getürmez gül-ruḫum
Gülşen-i kūyunda āh cān-güẕārum duymasun

4 Sāġar-ı naḫvetle yā Rabb ʿālemi mest eyle kim
Meclis-i dil-berde hīç kes söz ü sāzum duymasun
5 Hāy u hūy u naʿra vü feryād ile Refdī ṣaḳın
Keşf-i rāz itme ṣaḳın kimse niyāzum duymasun

156

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Başında ʿāşıḳ-ı zāruñ ġam olmasun n'olsun
Ġam ʿaşḳa ʿāşıḳa ġam maḥrem olmasun n'olsun

2 Simāṭ-ı meclis-i meyde kebāb-ı laḫt-ı[51] ciger
Şarāb-ı ʿāşıḳ-ı zāruñ dem olmasun n'olsun

3 Hemīşe ḫūn-ı ciger nūş iden dāġ-ı firāḳuñla
Belā vü derd aña hem-dem olmasun n'olsun

4 Sirişk-i dīdemi çoḳ görme sīnemüze
Şüküfte ġonçede şebnem nem olmasun n'olsun

5 Fütāde Refdī āvāreveş yoluñda senüñ
Helāk-ı derd ü ġamuñ ʿālem olmasun n'olsun

157

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Beni mehcūr idenler yārdan Allāh'dan bulsun
Belāsın bulmasun dildārdan Allāh'dan bulsun

2 O Yusūf-çehremi Mıṣr-ı maḥabbetde yitirdüm āh
Beni dūr eyleyen bāzārdan Allāh'dan bulsun

3 ʿİlāca çāre mi yoḳ ol deva-sāzum neden bilmem
Ferāġat itdi ben bī-mārdan Allāh'dan bulsun

62b

4 Beni kūyından ayurdı ʿadū ṣad ḥīleler itdi
Hezārı ayırañ gülzārdan Allāh'dan bulsun

51 Metinde laḥt olarak yazılmış.

5 Dirīġā yāve-gūyānı sarāyuñ şimdi ey Refdī
Uṣandurdı beni eşʿārdan Allāh'dan bulsun

158

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Vaṭan ġarībiyüz itsek ʿaceb mi āh u enīn
Cihānı ṭutsa ser-ā-ser fiġān u zār u ḥazīn

2 ʿAceb mi ḫūn-ı ciger ṣu yirine nūş itsem
Diyār-ı ġurbete gitdi dirīġ yār-ı güzīn

3 Gidelden āh u fiġāndur hemīşe hep kārum
Felekde ẓannum odur kim helākum oldı yaḳīn

4 Cihānda ḫūn-ı cigerle ben intiʿāş iderin
Ṣafāda tek hemān olsun o yār-ı māh-cebīn

5 Bu āh u nāle vü zār āsmāna yitmez mi
Duʿāda Refdī-yi bī-dil olınca ser-be-zemīn

159

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ey göñül şād ol ki ol rūḥ-ı dil-ārādur gelen
Ḳarşu çıḳ kuhsāra düş Ferhād'a Leylā'dur gelen

2 Bād-ı āhumdan n'ola deryā-yı dil cūş eylese
Ebr-i nisān-ı ʿaṭā bir dürr-i yektādur gelen

3 Dest-efşān çıḳsa istiḳbāline yārān n'ola
Merhem-i aḥbāb-ı dāġ cān-ı aʿdādur gelen

4 Müjde-i teşrīfine cānum fedā itsem ne var
Kām-ı ʿālem şāh-ı maḥbūbān-ı dünyādur gelen

63a

5 Her ṭaraf pūyān isem bād-ı nesīm ṣubḥveş
Çoḳ mıdur Refdī o mihr-i ʿālem-ārādur gelen

160

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Görinen ṣanma ki dāġ-ı dil-i şeydādur bu
Baġ-ı miḥnetde açılmış gül-i ḫamrādur bu

2 Ġazab-ālūd olup tünd cevāb itme baña
Dāmen-i vaṣla el irmez dime dünyādur bu

3 Geldi der-ḫˇāb ḫayālüñ şeb-i firḳatde baña
Vuṣlatuñ āh olacaḳ mı ḳurı sevdādur bu

4 Ḳays'ı Mecnūn ṣanup daḫl iden erbāb-ı cünūn
Kendüsin añlamamışlar ne temāşādur bu

5 Refdiyā şiʿr-i Revānī'ye naẓīre dimege
Ḫāme destümde degül ṭūṭī-i gūyādur bu

161

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Gördükde yāri fikr-i ġamı ile sürūrı ḳo
Ey mest-i ʿaşḳ naḫvet ü ʿucb u ġurūrı ḳo

2 Derd ü belā vü cevre alışduñ zamānede
Dilden çıḳar hevāyı ṣafā vü sürūrı ḳo

3 Kūyında ġamla añlatagör mest-i ʿaşḳ iseñ
Ey dil behişti añma ṭarabgāh-ı ḥūrı ḳo

4 Seyr it ʿiẕār-ı pākini ẕevḳinde ol göñül
Ẕülfine baḳma fikr-i ḫaṭṭ-ı nev-ẓuhūrı ḳo

5 Ḫaṭṭ-ı ʿiẕār-ı pākini medḥ it o mehveşüñ
63b Refdī ġazelde baḥs̱-i Süleymān u mūrı ḳo

162

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Göñül hezār ġamuñ hem-zebānıyuz biz de
Çemensitān-ı belā bāġbānıyuz biz de

2 Bu gülsitān-ı fenānuñ hezārveş dāyim
Hevā-yı gülle bir ehl-i figānıyuz biz de

3 Ṣolarsa ġonçe-i ümmīd bād-ı āhumdan
ʿAceb mi bāġ-ı ġamuñ bir ḫırānıyuz biz de

4 Nigāh-ı tīr-i ciğer-dūzıña ṭayan yārüñ
Bu gün ki ṭabla-i tīr ü kemānıyuz biz de

5 Nedīm-i yār olursañ ʿaceb mi ey Refdī
Felekde şāʿir-i muʿciz-beyānıyuz biz de

163

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Göñül o ġonçe-femüñ bir hezārıyuz biz de
Fütāde bülbül-i āşüfte-kārıyuz biz de

2 Ṣıḳıldı āh dilümden niçün o ġonçe-femüm
Nesīm-i ṣubḥ gibi bī-ḳarārıyuz biz de

3 ʿAceb mi Ḳays ile Ferhād'a baş egmezsek
Ṭarīḳ-ı derd ü ġamuñ iḫtiyārıyuz biz de

4 Hemīşe dāġ-ı derūn dāġ-ı sīneye söyler
Bu gülsitān-ı belā lālezārıyuz biz de

5 Helāk-ı mevc-i belāyuz olursañ ey Refdī
ʿAceb mi baḥr-ı ġamuñ ġūṭe-ḫʷārıyuz biz de

64a **164**
mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Bulur rāḥat göñül ṣabr-ı dil-i Eyyūb'ı añduḳça
Tesellī-yāb olur cān vaḳʿa-i Yaʿḳūb'ı añduḳça

2 Dolar ḳan ile çeşmüm dem-be-dem ümīd-i vuṣlatla
Dem-i firḳat viṣāl-i dil-ber-i maḥcūbı añduḳça

3 Nice ḳan dökmesün yād eyledükçe ġamzeñi çeşmüm
Ḳażā ḫavf eyler ol şūḫ-ı cihan-āşūbı añduḳça

4 Hemīşe ṭālib-i vuṣlat olur ḫayrān u ser-gerdān
Yine mehveş olur bī-dil hemān maṭlūbı añduḳça

5 Hemīşe Refdī-yi ülfetveş mebhūt olur cāna
Fütāde ʿāşıḳ-ı āşüfte-dil-i mahbūbı añduḳça

165

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Benüm gibi İlāhī yārdan dūr olmasun kimse
Düşüp yad illere dildārı mehcūr olmasun kimse

2 Firāḳ u ḥasret ü hicrān-ı cānān cāna kār itdi
Benüm gibi libās-ı vaṣldan ʿūr olmasun kimse

3 Şarāb-ı vaṣl ile bezm-i ṣafāda mest idüm āḫir
Nedīm-i firḳat oldum böyle maḫmūr olmasun kimse

4 ʿAceb ʿibret-nümādār-ı cezādur bu cihān ey dil
Ġurūr-ı vaṣl ile dünyāda mesrūr olmasun kimse

5 Yirüm ḫāk-i meẕellet seng-i miḥnet şimdi bālīnüm
Benem bī-mār-ı firḳat böyle rencūr olmasun kimse

6 Ḫırāş itdi dil ü sīnem benüm ser-pençe-i firḳat
İlahī mübtelā-yı zaḫm-ı nāsūr olmasun kimse

7 Ġurūr-ı vaṣl ile dünyāya ṣıġmazdum meded şimdi
Esīr-i firḳat oldum vaṣla maġrūr olmasun kimse

64b

8 Benem Mecnūn-ı s̱ānī deşt-i ḫayret meskenüm şimdi
Fütāde Ḳaysveş ʿaşḳ ile meşhūr olmasun kimse

9 Nedīm-i meclis-i yār olduġum yād eyleyüp Refdī
Dü çeşmüm ḳan döker hīç böyle maḳhūr olmasun kimse

166

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Bilmez neşāṭ-ı ʿaşḳı o kim cāna ḳıymaya
Evvel görüşde cānını cānāna ḳıymaya

2 Dāyim cihānda bencileyin zār olur o kim
Ṣad ẕevḳ-i vaṣlı bir dem hicrāna ḳıymaya

3 Öldür ki āh-ı cevr ile öldür ki ḳalmadı
Dār-ı cihānda ʿāşıḳ-ı nālāna ḳıymaya

4 Cānā ne mümkin ʿāşıḳa cān virmemek saña
Şemʿi görince cānına pervāne ḳıymaya

5 Yā Rabb girerse ḳanumuza girsün ol perī
Şāyed fütāde Refdī-yi nālāna ḳıymaya

167

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Baña dirsin fiġān u nāle vü feryād u zār itme
Dimezsin ġamzeñe ʿuşşāḳ-ı zārı dil-figār itme

2 ʿAlevlendi derūn-ı dilde nār-ı ʿaşḳ ġam-ı efzūn
Daḫı dirsin baña āh-ı derūnuñ āşikār itme

3 Dirīġā söylenür bāzār-ı ʿaşḳda bī-vefā nāmuñ
Metāʿ-ı vaṣldan aġyārı dirdüm behredār itme

4 Düşüp geh ḫāk-i pāyine gehī dāmānına yārüñ
Ḳabūl-ı ʿafv-ı küstāḫı ider mi iʿtiẕār itme

65a

5 Ḫilāf-ı muḳteżā-yı ṭabʿ-ı dil-berse eger vuṣlat
Helāk-i firḳat ol Refdī ḫilāfın iḫtiyār itme

168

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ḳaçma luṭf eyle ḳuluñdan ẓulm u ʿudvān eyleme
Gün yüzüñ göster beni bī-ṣabr u sāmān eyleme

2 Cām-ı ʿaşḳuñla beni ey mest ü ser-gerdān iden
Dilsitānum nev-civānum zār u giryān eyleme

3 Dād-ḫˇāh-ı vuṣlatuñdur behre-yāb olsun göñül
Künc-i vaṣla mār-ı aġyārı nigehbān eyleme

4 Naḳd-i ḥüsnüñ çıḳmasun elden metāʿ-ı vaṣluñı
Her ḫar-ı nādāna cānā luṭf u iḥsān eyleme

5 Çāk çāk itme dil-i ṣad pāreñi Refdī-ṣıfat
Yoḫsa ey bülbül saña dirler mi efġān eyleme

169

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı ḫūnīn-dilüñ hep çeşmi giryān olmada
Çeşme-i ġamda belā baḥrı nümāyān olmada

2 Dest-i vuṣlat irmedi dāmān-ı dildāra meded
Dōstān u düşmenān giryān u ḫandān olmada

3 Ārzū-yı vuṣlatuñla ʿāşıḳ-ı şūrīde-dil
Zülf-i ruḫsāruñ gibi ḫāṭır-perīşān olmada

4 Ṣubḥ-ı vuṣlatdan es̱er yoḳ doġmadı mihr-i ṣafā
Şām-ı ġam günden güne bī-ḥadd ü pāyān olmada

5 Refdī-yi tāze-zebān tāze-edā bu tabʿ ile
65b Āferīn günden güne maḥsūdü'l-aḳrān olmada

170
feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 H̱astayam ben ẖaber virüñ yāra
Ger ölürsem duyurtmañ aġyāra

2 H̱astayam ẖasta cāndan bī-zār
Dōstlar bir devā bu bī-māra

3 Pister-i ġamda ẖastayam sensüz
Gel elem virme bu dil-i zāra

4 Gel beni öldür ey şeh-i ẖūbān
Çünki yoḳdur bu ẖastaya çāre

5 Sırrumı eyledüm bugün ifşā
ʿĀşıḳam ben meded baña āra

6 Mıṣr-ı ḥüsn içre şāh iken Yūsuf
Āh ü zār ile düşdi bāzāra

7 Ḳays u Ferhād ile gezer Refdī
Deşt-i ġamda belālu āvāre

171

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Mey-perest ol laʿl-i āteş-tāb gelsün çeşmüñe
ʿĀşıḳ ol bir dil-bere ḫūn-āb gelsün çeşmüñe

2 Mest-i ʿaşḳ ol arzū-yı yār ile ol deñlü kim
Ḳande olsañ ol perī der-ḫˇāb gelsün çeşmüñe

3 Düşmesin baḥr-ı belāya fülk-i dil dirseñ göñül
Zülf-i dil-ber ḫalḳa-i girdāb gelsün çeşmüñe

4 Ey göñül āzāde olmaḳsa murāduñ düşmenān
Her biri bir Rüstem ü Sührāb gelsün çeşmüñe

66a

5 Saġār-ı miḥnetle Refdī tā o deñlü mest ol
Cām-ı ṣahbā bir ḳadeḥ-i ḫūn-āb gelsün çeşmüñe

172

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Pīr-i meyüñ ḳadeh duʿāsı mı ṣanmış ocağına
Erbāb-ı dil ki gelmededür hep ayağına

2 Ṣad barekallāh ey gül-i nevreste ḥüsnüñe
Beñzer mi gülle ol ḳaranfül yanağına

3 Bī-çāre ʿandelīb gül ü gonçe dertlisi
Ben māyilem yanağına ḳırmızı dudağına

4 Dil-ber ʿaceb mi nālemi gūş itmese ki gül
Mengūş-ı pend-i bülbüli aṣmaz ḳulağına

5 Dil murġı zār u nāle itsün ki dutdı āh
Dāġ-ı ġamuñla sāʿidimüz gül budaġına

6 Dāġ-ı dil üzre eşk-i terüm eyledüm revān
Abdāl-ı ʿaşḳuñ aḳça ḳodım ben çerāġına

7 Bāġ-ı belāda ġonçe-i ter belki lāleler
Refdī görince reşk ider tāze dāġına

173
mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Çıḳınca ḳarşudan ol gülʿizār mestāne
Fiġān ider bu dil-i nālekār mestāne

2 N'ola helākı olup bu nigāha cān virsem
Düçār olınca baña yolda yār mestāne

3 Ḥaẕer ḥaẕer göñül ol tünd-ḫūy-ı āfetden
Olınca āh o şeh-i bade-ḫˇār mestāne

66b
4 Ne gūne furṣat olur ʿarż-ı ḥāle ḥayrānam
Meded meded görüñ ol kāmkār mestāne

5 İnanma vaʿde-i ferdā-yı meste ey Refdī
Olursa pādişeh-i Cem-vaḳār mestāne

174
mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Şarāb-ı köhne o şūḫ-ı cihān ter ü tāze
Ne neşve virdi baḳışdı o köhne bu nāze

2 Ḫayāl-i laʿl-i leb ile hemīşe nūş iderin
Şarāb-ı derd ü belāyı sebū sebū tāze

3 Hilāle ḳaşları beñzer o çār ebrūnuñ
Felekde doġmadı bir böyle māh-rū tāze

4 ʿAceb mi eski demi yād idüp fiġān itsem
Aña göñülde yine var bir āriz ü tāze

5 Ne gūne derd-i dilin yāra ʿarż ider Refdī
Nevāziş-i dili bilmez o tünd-ḫū tāze

175

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Ol çeşm-i siyeh-mest şekker-ḫˇāb-ı girişme
Ol ġamze-i ser-tīz ise bī-tāb-ı girişme

2 Ol ṭurre-i ṭarrār ise bir āfet-i dildür
Ol zülf-i girih-gīr ise ḳullāb-ı girişme

3 Ol gonçe-femüm gāhī olur şerm ü ḥayādan
Ḫūy-gerde olup bir gül-i sīrāb-ı girişme

4 Müjgānları ditrer ṣanasın ḳıble-nümādur
Dinse n'ola ebrūsuna mihrāb-ı girişme

67a

5 Bilmem nice olur ḥāl-i dil-i Refdī-yi nā-şād
Ol çeşm-i siyeh mest-i şekker-ḫˇāb-ı girişme

176

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 O şīvelerle teġāfül o mest-i nāzumda
Ḫarāb ider beni āḫir dem-i niyāzumda

2 Esīr ider dil-i Cibrīl'i bend-i zülfine āh
O ʿişveler ki var ol yār-ı dil-nüvāzumda

3 Nedür bu baḫt-ı bed-aḫter bu āh-ı derd-ālūd
Ki hīç bir es̱er itmez o ʿişve-bāzumda

4 O şūḫ-ı seng-dile ʿāḳıbet ider teʾs̱īr
Bu sūz u tāb ki var āh-ı cān-güdāzumda

5 O mest-i nāzda Refdī o tābiş-i ruḫsār
Ne bādede bulunur ḫod ne cām-ı rāzumda

177

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Ol zülf-i ḫam-ender-ḫama ey şāne ṭoḳunma
Luṭf eyle meded ḫāṭır-ı yārāna ṭoḳunma

2 Bāġ-ı İrem kūyına el irse de yāruñ
Ey bād-ı ṣabā sīb-i zenaḫdāna ṭoḳunma

3 Eflāke çıḳar āh-ı derūn-ı dil-i ʿāşıḳ
Ey çarḫ-ı felek baña leyimāne ṭoḳunma

4 Ey āh-ı ḥazīn tīr-i belāsın ṣaḳın imdi
Var çarḫa ṭoḳun ḫāṭır-ı cānāne ṭoḳunma

5 Dest-i sitemüñ ṣunma dil-i Refdī-yi zāra
67b Ey çeşm-i siyeh āteş-i sūzāna ṭoḳunma

178

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Gedāyı yanına alsa ne olur o şāh ise de
Bir iki būsesin alsañ eger günāh ise de

2 Düçār olınca o fettāna rāh-ı kūyında
Ḳanāʿat eyle göñül luṭfı bir nigāh ise de

3 Olınca rūz-ı ḳıyāmet helāk-i şerm olurın
O kārı kim iderin yāre gāh gāh ise de

4 Nigāh-ı mesti ne āşūb u fitnedür bildüm
İnanma ġamzeye ʿişve ile ʿöẕr-ḫāˇh ise de

5 Miyān-ı gülşen-i ʿālem başuma teng oldı
O serv-i nāza ṣalınduḳça cilvegāh ise de

6 Serīr-i mülk-i tecerrüdde şāh-ı ʿālemdür
Serinde ʿāşıḳ-ı zāruñ nemed külāh ise de

7 Nedür serinde bu zaḫm-ı belā-yı ḫūn-ālūd
Vücūd-ı zārını Refdī ġaraż tebāh ise de

179

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 ʿIyde irdük yārı görsek merḥabā itmezse de
Bir nigāh eyler hele mihr ü vefā itmezse de

2 ʿIyde irdi rūzedār-ı vuṣlatuñ olan gedā
Merḥamet senden umar şāhum ricā itmezse de

3 Dest-būs-ı yāre irmek ey göñül emr-i muḥāl
El uzatmañdan eger ʿāşıḳ ḥayā itmezse de

4 Bāri düşnām eylese ben bendesin gördükçe yār
Ḫayr ile yād eyleyüp ḥüsn-i edā itmezse de

68a

5 Ḥancer elde nīm-mest ol tünd-ḫū nāgeh baña
Rast gelse yolda ider bir belā itmezse de

6 Māh-ı şevvāl irdi ʿıyş ü nūş u ʿişret vaḳtidür
Refdī-yi āşufte-dil ẕevḳ ü ṣafā itmezse de

180

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ḥamdülillāh baḥr-ı ʿaşḳa yine ṭalduñ dün gice
Furṣat el virdi hele bir feyż alduñ dün gice

2 Hāy u hūy-ı naʿra-i mestān-ı ʿaşḳ-ı ṣūfiyān
Cāna teʾs̱īr eyledi ṣad āh ṣalduñ dün gice

3 Ẕākiri gör naġme-i Dāvūd'a beñzer naġmesi
Bestesine reşk idüp ḥayrān ḳalduñ dün gice

4 Tekye-i tecrīdde āh eyledüñ bizde ʿaceb
Āferīn kim ṣurna-i abdālı çalduñ dün gice

5 Vāḳıf-ı ʿilm-i ledündür şeyḫimüz Refdī bizüm
Keşf-i esrār eyledi nālān ḳalduñ dün gice

181

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ey göñül sen ḫāk-i pāy-i kūy-ı cānān ol yüri
Var ġubār ol tūtiyā-yı kūr-ı çeşmān ol yüri

2 Ey göñül sen mest-i ʿaşḳ ol ḥālden bir ḥāle gir
Gāh mūr u gāh Āṣaf geh Süleymān ol yüri

3 Ey göñül sen ʿayn-ı ʿibretle naẓar ḳıl ḥālüñe
Ser-be-ceyb-i ḥayret ol nālān u giryān ol yüri

4 Cūşiş-i seyl-i sirişküm ʿālemi ġarḳ eylesün
Var yüri ey seyl-i eşküm baḥr-ı ʿummān ol yüri

68b

5 Ẕikr-i Ḥaḳ'dan fāriġ olma dāra çıḳ Manṣūrveş
Rāh-ı Ḥaḳ'da terk-i ser ḳıl sen de ḳurbān ol yüri

6 Biz Ġafūrī gibi bir sulṭāna pey-rev olmışuz
Sen de Refdī var hemān dünyāda sulṭān ol yüri

182

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Mest-i cām-ı ʿaşḳ olaldan bu dil-i dīvāneyi
Ser-girān itmez içersem ben yine peymāneyi

2 Ārzū-yı vuṣlatuñla iderek seyr-i ayaġ
Ser-be-ser geşt ü güzār itdüm bu gün mey-ḫāneyi

3 Mest-i ʿaşḳam ʿarż-ı ḥāl itsem sana maʿẕūr ṭut
Hūşyārān ʿafv iderler bāde-i mestāneyi

4 Murġ-ı ʿaḳlum pek hevālandurdılar eṭfāl-ı şehr
Ol kebūter-pençeye döndüm yitürmiş lāneyi

5 ʿArż-ı ḥāl it rū-be-rū Refdī gedāveş gel hele
Ṣavtuma āyīne ḳoma araya sen bī-gāne yüri

183
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Vuṣlat hevāsı zār ü nizār eyledi beni
Firḳat cefāsı sīnefigār eyledi beni

2 Şeb-tā-ṣabāh nāleye ḳudret viren Ḫudā
Gülzār-ı ʿaşḳa bülbül-i zār eyledi beni

3 Ol şāh-ı ḥüsne nāz iderken göñül felek
Āḫir gedā-yı āyinedār eyledi beni

4 Vādī-yi hicre ṣalmışken devr-i rūzigār
Şimdi o şūḫ kendine yār eyledi beni

69a

5 Refdī bu dām-ı zülfi yoluma ki ḳordı yār
Seyr it dü ḥīle ile şikār eyledi beni

184
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Geçüp bu faṣl-ı ḥazān nev-bahār olmaz mı
Bu bāġ-ı rāġ yine lālezār olmaz mı

2 Miyān-ı lücce-i ġamda ḳalur mı keştī-yi dil
ʿAceb müsāʿade-i rūzigār olmaz mı

3 Şarāb-ı ʿaşḳ ile mest-i müdām olan ʿāşıḳ
Hemīşe kār-ı dili āh ü zār olmaz mı

4 Ol şāha rast gelüp eşk-i çeşmüm ʿarż itdüm
Bu ʿarż-ı ḥāl meded der-kenār olmaz mı

5 Elümde ḫāme-i şehbāz var iken Refdī
Hemīşe murġ-ı maʿānī şikār olmaz mı

185

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Hezār gülşene feryād u zāra çıḳmaz mı
Gülüñ açılması bilmem hezāra çıḳmaz mı

2 Ser-ā-ser āteş-i ʿaşḳ ile yārimüñ dāġum
Göñül bir ucı bu dāġuñ ya yāre çıḳmaz mı

3 Dime ki dāmuma düşmez o vaḥşī şehbāzum
Bu ṣaydgāhda bir kez şikāra çıḳmaz mı

4 Raḳībe āh-ı derūn ṣanma eylemez teʾs̱īr
Hemīşe mīġ ser-i kūhsāra çıḳmaz mı

5 Ġarīḳ-i baḥr-ı belāyam meded meded Refdī
69b Şikeste keştī-yi dil bir kenāra çıḳmaz mı

186

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Her bir nigehüñ ḫancer-i ḫūn-rīz degül mi
Ḳan eyleyen ol ġamze ser-tīz degül mi

2 Mülk-i dili Tātār müjeñ eyledi tālān
Bu ẓulm ü sitem vaḳʿa-i Cengīz degül mi

3 Sen taḫtgeh-i ḥüsne Süleymān’sın ey şāh
Dil nemle-i efkende-i nā-çīz degül mi

4 Ey bād-ı ṣabā nefḫa viren ʿāleme bilsem
Ol zülf-i semen-būy-ı dil-āvīz degül mi

5 Refdī-yi hüner-perver olan Ḫusrev-i naẓmam
Destümde benüm ḫāme yā şeb-dīz degül mi

187

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Ḫayāl-i laʿl-i cān-baḫşuñ dil-i nā-şāda gelmez mi
Ḳadeh-peymāy-ı ʿaşḳuz ḫāṭıra hīç bāde gelmez mi

2 Esīr-i çāh-ı ḥırmānuz meded ol ġamze-i ḫūnrīz
Yā helāke dil ü cānum yāḫūd āzāde gelmez mi

3 Ṭavāf-ı kaʿbe-i kūyuñ dilümde cāy-gīr olmış
Hidāyet Ḥaḳ’dan olmaz mı Ḥıżr imdāda gelmez mi

4 ʿAceb mi bāġ-ı kūyuñda fiġān u nāleler itsem
Seni ey gül-ruḫum bülbül görüp feryāda gelmez mi

5 Kelām-ı pāk-i Nefʿī’ye naẓīre söylesem Refdī
Ricālü’l-ġayb-i pinhānī baña imdāda gelmez mi

70a

188

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Ben ki ġurbet-zedeyem başuma ġam gelmez mi
Yad illerde baña cevr ü sitem gelmez mi

2 Künc-i ġurbetde yatur bī-kes ü bī-mār göñül
Ḫāṭır-ı yāre meded luṭf u kerem gelmez mi

3 Ārzū-yı vaṭan itsem ne ʿaceb ġurbetde
Ḫāṭır-ı bülbüle hep bāġ-ı İrem gelmez mi

4 Bī-ricā yār varur ḫāne-i aġyāra yaña
Daʿvet itsem güle ey şūḫ disem gelmez mi

5 Dir mi eyā beni yād eyleyüp ol gonce-dehen
Refdī-yi tāze-süḫan muʿcize-dem gelmez mi

189

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Meded şehre yine ol dil-ber-i maḥcūb gelmez mi
Meded Kenʿan'a nūr-ı dīde-i Yaʿḳūb gelmez mi

2 O şūḫ-ı ʿālem-ārā eglenürse yad illerde
Dil-i cevr-āşināya bārī bir mektūb gelmez mi

3 Yiter çekdüñ yiter dürdī-i derdüñ cām-ı hicrānuñ
Bize min-baʿd o maḥbūb-ı ḳażā-āşūb gelmez mi

4 Taẓallüm-i cevr-i dil-berden göñül muʿtāddur yoḫsa
Bize her çend ṣabr-ı vaḳʿa-i Eyyūb gelmez mi

5 Hemān sen mekteb-i miḥnetde Refdī tahta-i remli
Ḳoma meşḳ eyle elden ṭālibe maṭlūb gelmez mi

190

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Bu āh u nāle meded gūş-ı yāra degmez mi
Fiġān-ı bülbül-i bī-dil bahāra degmez mi

70b

2 Nedür göñül bu ḳadar nāleler yā bir ġonce
Bu gülsitān-ı fenāda hezāra degmez mi

3 Ḥaẕer ḥaẕer meded ey şūḫ āh-ı serdümden
Bu āh u nāledür kirdigāra degmez mi

4 Açıldı ġonçe-i ḫāṭır nesīm-i luṭfuñdan
Bu merḥamet sitem-i rūzigāra degmez mi

5 O şīvekār baña rūz-ı ʿıyd el virdi
O merḥabā kerem-i şehriyāra degmez mi

6 O nīm-naẓrası yārüñ nühüfte ḫande ile
Miyān-ı bāġda būs u kenāra degmez mi

7 Naẓīre Nāʾilī-yi pāk-edāya ey Refdī
Ola bu tāze ġazel iʿtibāra degmez mi

191

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

1 Baña bir naẓra-i luṭfuñ bütün dünyāya degmez mi
Senün bir iltifātuñ ṣad ġam-ı ferdāya degmez mi

2 Fedā olsun saña ḫūbān-ı ʿālem ey melekṭalʿat
Senüñ ḥüsn ü cemālüñ ṣad perī-sīmāya degmez mi

3 N’ola biñ derdümi cānā saña ʿarż eylesem birden
Figānı ṣad hezāruñ bir gül-i raʿnāya degmez mi

4 Ḫayālüñle senüñ künc-i belāda içdügüm ḳanlar
Ṣafā-yı meclis-i ʿıyş-ı ṭarab-efzāya degmez mi

5 Ne cevherler döker ḫāk-i derüñde yāruñ ey Refdī
Senün seylāb-ı çeşmüñ gūş ider deryāya degmez mi

71a **192**

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

1 Zülf-i siyehüñ göñlümizi dāma düşürdi
Sevdā-yı lebüñ bāde-i gülfāma düşürdi

2 Düzdīde nigāhuñ baña ey āhū-yı vaḥşī
Agyār-ı ḥased-kerdeyi ālāma düşürdi

3 Bu deyr-i cihānda o büt-i serv-ḫırāmum
Zühhādı ʿaceb ṭāʿat-ı aṣnāma düşürdi

4 Ey bād-ı ṣabā ol meh-i bī-mihre ḫaber vir
Sevdā-yı ḫaṭṭ-ı zülfi bizi Şām’a düşürdi

5 Cevlāngeh-i iʿcāzda gör ṭabʿumı Refdī
Yārān-ı süḫan-perveri evhāma düşürdi

193

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Berḳ urur tāb-ı ruḫı ʿāleme ḫurşīd gibi
Aña nisbet meh ise aḫter-i nāhīd gibi

2 Ruḫı mirʾat-ı Sikender gibi hep dehr-nümā
Leb-i sükker-şikeni sāġar-ı Cemşīd gibi

3 Nigehi tīr-i ḳażā ḳaşı kemān-ı Rüstem
N'ola cān dutar ise berk-i ḫazān-dīd gibi

4 Mū-miyān geç gele ol serv-i ser-efrāzı görüñ
Girih kāküli hep ḥalḳa-i tevḥīd gibi

5 Nāʾilī gibi bir üstād-ı süḫan-perdāza
Refdiyā bu ġazelüm belki de taḳlīd gibi

194

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

1 Firāk-ı yār ile dil yare yaredür şimdi
Hemān yare degül pāre pāredür şimdi

71b

2 ʿAceb mi dāġ-be-dāg eylesem ser ü sīnem
Göñülde serde heves lālezāradur şimdi

3 ʿAceb mi cevr-i felekden şikāyet eylesem
Helāk iden beni bir māh-pāredür şimdi

4 Cihānı ḳırdı geçürdi tamām itdi velī
Cefāsı hep bu ġarībü'd-deyyāradur şimdi

5 Helāk iderse ḳo itsün cefā ile Refdī
Maḥabbetüm benüm ol şīvekāradur şimdi

195

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Bu dāġ-ı serde penbe midür gülde jāle mi
Bilmem ʿaraḳla yoḫsa ṭolu pür-piyāle mi

2 Yā Rabb nedür bu dāġ-ı dem-ālūdı bilmedüm
Gülzār-ı ġamda gül mi ḳaranfül mi lāle mi

3 Yā Rabb nedür bu nāle vü feryād u zārumuz
Cān-ı bülbülüñ neẓẓāresi ol gül-cemāle mi

4 Bu gülsitānda naġme-i bülbül midür nedür
ʿUşşāḳ-ı zāruñ eyledügi āh u nāle mi

5 Gird-i ruḫuñda ḫaṭ mı ẓuhūr eyledi yāḫūd
Etrāfı mehde yoḫsa ṭutulmış o hāle mi

6 Tīġ-ı sitemle eyledi biñ pāre sīnemi
Eyā sükān-ı dergehine bu nevāle mi

7 Bu intiẓār-ı dīde nedür Refdiyā ʿaceb
Eyā o māh-pāre o ḳaşı hilāle mi

72a **196**

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

1 Viṣal-i yārı Ḫudā eyledi bize rūzī
Mübārek ola dilā saña baḫt-ı fīrūzī

2 Uyardı āteş-i ruḫsār-ı Hindū-yı ḫālüñ
Zihī cemāl-i ciğer-sūz u ʿālem-efrūzı

3 Ṣununca destüme bir lüʾle-i duḫān ol şūḫ
Eritdi baġrumı her bir nigāh-ı dil-sūzı

4 Hezār pāre olur ṭabla-i dil-i zārum
Doḳunsa sīneme tīr-i nigāh-ı dil-dūzı

5 Hemīşe Refdī-yi zāruñ revā mı sulṭānum
Belā vü derd ile böyle geçe şeb ü rūzı

197

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

1 Bahār mevsimi gül faṣlı ẕevḳ eyyāmı
Yitüşdi geldi getür sāḳiyā meded cāmı

2 Kenār-ı baġda seyr-i ayāġ itdürseñ
Giderdi ḫāṭırımuzdan firāḳ-ı alāmı

3 Dirīġ luṭf ile bir kerre añmaduñ cānā
Bu mübtelā-yı sitem-keş-i ġarīb-i nākāmı

4 Kenār-ı gülşen-i tevhīd-i bāġa bülbüller
Dem-i cigerle yazar vāridāt-ı ilhāmı

5 Raḳībe mihr ü maḥabbet o şīvekār eyler
Fütāde ʿāşıḳ-ı zāra hemīşe düşnāmı

6 Kilāb-ı kūyına hem-dem olan o fettānuñ
Ne ḳadr gicesin añsun ne rūz-ı bayramı

7 Ḳapuñda Refdī-yi bī-dil ne gūne bendeñdür
72b Efendi sen de bilürsin ne lāzım iʿlāmı

198
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

1 Ḥikmet üzre luṭfını Ḥaḳ ḫalḳa iḥsān eyledi
Kiminüñ düşvār işin kiminüñ āsān eyledi

2 Bir ḳulın mūr-ı żaʿīf ü bir ḳulın Āṣaf ider
Bir ḳulın dāḫi cihān içre Süleymān eyledi

3 Ḥıżır'ı berre baḥre İlyās'ı ṣalup gör ḥikmeti
Ḥażret-i İskender'i dünyāya sulṭān eyledi

4 Āteş-i Nemrūd'ı seyr it ʿāḳıbet n'itdi hele
Maḥż-ı luṭfından İbrāhīm'e gülistān eyledi

5 Yūsuf-ı gül-pīrehen sulṭan olup bu ʿālemi
Pīr-i Kenʿān-ı ʿazīze beytü'l-aḥzān eyledi

6 Ḳande baḳsa görinürdi rūy-ı Yūsuf çeşmine
Hep Zelīḥā'ya cihānı Yūsufistān eyledi

7 Refdī-yi ḥātem-ṭabīʿat mālik-i mülk-i süḫan
Taḥtgāh-ı naẓmda tertīb-i dīvān eyledi

73a boş

73b ***Müfredāt***

1
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Ne aḳça yol virelüm mervaḥāya bād-ı hevā
Eser bu yirde seherde nesīm-i bād-ı ṣabā

2

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Bu köhne çarḫ degül mi görüñ ġarīb ü ʿacīb
Dinilse nāmına ebleh-firīb ü naḳş-ı ġarib

3

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Def ü nāye ṭaʿnı ḳo ey zāhid-i ẓāhir-perest
Rāh-ı Mevlānā'da ol sen dāḫi gel med-hūş u mest

4

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

Āhdan rāz-ı dil ʿāşıḳ-ı şeydā açılur
Hep nesīm-i seherīden gül-i raʿnā açılur

5

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Serv mi gülşende yāḫūd ol ḳadd-i bālā mıdur
Yoḫṣa cennetde bulunmaz mis̱li bir ṭūbā mıdur

6

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Dimeñ dimeñ ki neden dilden āh-ı serdüm var
Bilinmez āh görünmez benüm ne derdüm var

74a **7**

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿīlün/ feʿilün

Duyuldı ʿāşıḳuñam dilden āh-ı serdüm var
Görünmedüñ ki bilünsün benüm ne derdüm var

8

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

Minnet Ḫudā'ya şehrümizüñ özge şānı var
Nāz u girişme ṣāḥibi bir ḳaç civānı var

9

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

Çün tīġ-ı ġamze cān u dili çāk çāk ider
Tīr-i nigāhuñ ādemi cānā helāk ider

10

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

Devr-i felegüñ ehl-i dile kārı cefādur
Biz ehl-i dilüz meskenimüz künc-i belādur

11

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

Şevḳ-i viṣāl-i yār selāmı unutdurur
ʿUşşāḳ-ı zāra ʿarż-ı merāmı unutdurur

12

mefāʿīlün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Felek o çeşm-i siyehden beni idelden dūr
Tenümde ḳalmadı raḥāt göñülde ẕevḳ ü sürūr

74b **13**

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

Biz şāʿir-i pākīze-edā tāze-zebānuz
Biz şiʿr ile inşāda fülān bin fülānuz

14

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dili çeşm-i terinden bilürüz
Ṣadef-i baḥr-ı belāyı güherinden bilürüz

15

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

ʿAşḳ kim dirler aña biz ʿāşıḳ-ı zār olmışuz
Bir belādur ḫayliden aña giriftār olmışuz

16

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

Ḫākister itdi ḳaṣr-ı dilüm āteş-i firāḳ
İtdi tamām ḥālümi vallāh iştiyāḳ

17

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

Ey bād-ı ṣabā ol ḳadd-i şimşādı görürseñ
Var ḫāṭırıñı ṣor o perī-zādı görürseñ

18

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

Ṭāḳatüm ṭāḳ ideli cevrüñ ile çarḫ-ı felek
Firḳatüñden görebilseñ ne çeker derdli yürek

19

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

İçdüñ şarāb-ı nāzı ruḫuñ gül gül eyledüñ
Erbāb-ı ʿaşḳı bezmde sen bülbül eyledüñ

75a **20**

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Helāk-ı firḳati oldum o yār-ı cān ġāfil
Hezār bir gül içün gitdi bāġbān ġāfil

21

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Ey ḫayāl-i yār var ol hem-demüm sensin benüm
Künc-i firḳatde enīs ü maḥremüm sensin benüm

22

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Egerçi āteş-i hicrüñle dāġ dāġ oldum
Ḳapuñda ḥaşre degin bir yanar çerāġ oldum

23[52]

Fiġānuña ʿāşıḳ-ı şūrīde-ḥāl ü maḥzūnam
Fiġānuña maẓhardur dü belā-yı gerdūnam

24

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

Düşelüm ṭaġlara Mecnūn gibi feryād idelüm
Giden ol Leylī-ḫırāmānı añup yād idelüm

25

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

Ben gitmişidüm yār ile eyā neye döndüm
Ansız yitirüp ʿaḳlumı dīvāneye döndüm

26

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

Ḥamdülillāh ki ġam u derdden āzād oldum
Vuṣlat-ı yār naṣīb oldı baña şād oldum

75b **27**

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Söyledi dildāra yārān baña düşnām eylesün
Söylesün ẓālim beni isterse bed-nām eylesün

52 Bu beytin vezni bozuktur.

28

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

İlāhi meskeni yārüñ hemīşe bāġ olsun
Maḥabbeti ṭutalum yoḳ ḳulına ṣāġ olsun

29

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

Tābuñı sīnede derd-i dili pinhān iderin
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dilem nāle vü efġān iderin

30

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Ne dem ki sīnemi ʿaşḳuñla ben ḫarāb iderin
Vücūd-ı zārumı ol demde kām-yāb iderin

31

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Çıḳup geh maḫfele sen gāhi ḳāmet eylersün
Ẓarāfet ile ṣalā-yı ḳıyāmet eylersün

32

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Ṣalın ṣalın o ḳadd-i ser-firāza beñzersin
Cihānda bildigümüz serv-i nāza benzersin

33

mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün

Maʿẕūr ṭutuñ sözlerimüz olsa perīşān
Cemʿiyyet-i ḫāṭır mı ḳodı dildeki hicrān

76a **34**

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün

Şikeste eyleme mirʾāt-ı ḳalbüm ey şeh-i ḫūbān
Gelince sīneme sen devirü olmaz mısın bu ān

35

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Ḥāsid-i kec-rev-ṭabīʿat daḫl ider cānānuma
Geçmesün söyleyün o kāfir dīnüme īmānuma

36

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

İtdüñ helāk bendeñi cānā firāḳ ile
Ben mübtelāña ḳıyduñ ʿaceb iştiyāḳ ile

37

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Ṣardurur aġyāra yāruñ gördiñüz mi kārunı
Kendüsi ṣarmaz ṣarar eller anuñ destārunı

38

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olan n'eyler imiş daʿvāyı
Ḥāl-i maʿlūm-ı şerīfüñ ḳoyalum ġavġāyı

39

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Göñülde āteş-i ġamdan ciger kebāb oldı
Ṭutuşdı ḥāne-i dil cümleten ḫarāb oldı

76b **40**

mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

Refdī ne deñlü mücrim ü ʿāṣī olursa da
Baḳma günāh u cürmine ʿafv-ı ġafūrı gör

41

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

ʿAceb mi bir gice teşrīf iderse ḥānemi yār
Duʿā-yı devleti her ṣubḥgāhdur kārum

42

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Şerḥalar açdum ser-ā-ser dāġlar yaḳdum dile
Lāleler güllerle bāġ-ı ʿaşḳı tezyīn eyledüm

43

mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün

Yayuldı ʿāleme Refdī ser-ā-ser eşʿāruñ
Cihānda her birisi bir kitāb olup gitdi

Kaṣīde-i Monla es-Seyyid Senāyī ʿAbdülbāḳī Efendi es-Sirozī der ḥaḳḳ-ı sūre-i naẓm-ı ḳurān-ı şerīf

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

1 Çünki tertīb iledür muṣḥaf-ı ḳurān-ı Ḫudā
Līk żabṭ eylememiş sūreleri her dānā

2 Luṭf-ı Ḥaḳḳ ile yüz on dört sūreyi naẓm itdüm
Eyledüm işbu nesaḳ üzre cemiʿinüñ imlā

77a

3 Sūre-i Fātiḥadur mebde-i Ḳurān-ı Kerīm
Baḳara cümleden iʿcāz ile ṣūret-pīrā

4 Āl-i ʿimrānda olan ter-i ʿacībi fehm it
Bāy ider ʿālemi āyāt-ı mevāriṡ-i Nīsā

5 Māʾide muʿcize-i ʿ Īsā-yı Meryem oldı
Oḳursa münkire Enʿāmı sezā ehl-i semā

6 Bāġ-ı cennet görinür ehl-i caḥīme Aʿrāf
Cānı Enfāl ider idi ele girse dünyā

7 Tevbe it ṣaḳla tā rütbe-i Yūnus bulasın
Ḳavm-i Hūda olan olmaya bu dünyāda saña

8 Ṭıfl iken dāḫī murāda irişüp İbrāhīm
Ḥacer anası hīç itmedi bir gün ıṣġā

9 Ravża-i muṣḥafa naḫl oldı miṡāl-i ṭūbā
Gösterür sūre-i isrāʾile dest-i beyżā

10 Kehf olup Meryem'e her demde serā-yı ʿiṣmet
Bir betül idi o pākīze be-ḥaḳḳ-ı Ṭāhā

11 Enbiyā merḳadine yüz sürelüm Ḥacc idelüm
Mü'minīnüñ yüzi ol ḫākle pür-nūr ola

12 İderem ṣıdḳ ile ḳur'ana hezārān her gün
Naʿt-ı peyġam-beri şevḳ ile iderler Şuʿarā

13 Raʿd var itmeye mi naʿra-i ehl-i maʿnā
Ḳıṣṣa-i Yūsuf ile vāṣıl olur çoḳ ḥāle

14 Şāh olursañ da eger görme ṣaḳın Nemli żaʿīf
Ḳaṣaṣ ile naẓar gör ki nedür bu dünyā

15 ʿAnkebūt oldı ser-i ġāruñ o dem perde-keşi
Rūma dek eyleseler gūşişi olurdı hebā

77b

16 Ḥikmeti eyledi Ḥaḳ Ḥażret-i Loḳmāna naṣīb
Secde-i şükre ḳuṣūr itmezdi ṣubḥ u mesā

17 Fikr-i Aḥzāb ile ol külbe-nişīn-i ṭāʿat
Ḳıṣṣa-i āl-i Sebe'den yitişür ḥiṣṣe saña

18 Umaram senden İlāhī ki melāyik oḳuyup
Rūḥuma sūre-i Yāsīni ideler ihdā

19 Ṣāffāt añladılar remzini bir ḫōş Ṣāduñ
Zümerüñ ḥāl-i ḳıyāmetde ʿaceb nice olā

20 Müʾmine oldı muṣāḥibi çerāġ-ı īmān[53]
Rūz-ı deycūr-ı ḳıyāmetde olınca Şūrā

21 Zuḫrūf ʿālemi itmekde Duḫān-ı mestūr
Zeynebe Cāsiyedür yine baḳarsañ ʿuḳalā

22 Ol nebī eyledi Aḥḳāf ile her dem īẕār
Yine kār itmedi ol ḳavm-i leʾīme aṣlā

23 Sırr-ı levlāk ile mümtāz Muḥammeddür kim
Muʿcizātıyla Fetḥ olmada gün gün aʿdā

24 Dehr-i dūn içre saña bāġ görünsün Ḥucurāt
Dāmen-i Ḳāf ḳanāʿatda gerekdür mevā

25 Ẕāriyāt-ı kerem-i Ḥażret-i Ḥaḳ olmayıcaḳ
Münkire hīç eser itmez niçe Ṭūr-ı Sīnā

26 Her gice Necm ü Ḳamer ẓāhir olur çerāġ üzre
Vaḥdet-i Ḥażret-i Raḥmanı iderler inhā

27 Bir ʿaceb Vāḳıʿadur yevm-i ḳıyāmet ki o dem
Bīmden ḳalb Ḥadīd olmadadur ābāsā

28 Mālik-i nār-ı cahīm ile Mücādele itme
Rūz-ı Ḥaşr içre meded ḳıl baña ey bār-ı Ḫudā

78a

29 Zen-i dünyā gibi hīç müʾmine yoḳ Mümteḥine
Ṣaf ṣaf ārāyiş ile olmadadur çihre-güşā

53 Beyit yanında derkenara "sūre-i fuṣṣilet" yazılmış.

30 Ehl-i islāma olup Cumʿa yine ʿıyd-i saʿīd
Küllü üsbūʿ Münāfıḳlaradur rind-i belā

31 Zīnhār olma Teġābün ile meyyāl-i Ṭalāḳ
Olmasun bāʿis̱ Taḥrīm saña Mülk-i beḳā

32 Nūnı Ḥaḳ celle ʿalā itdi medār-ı arżeyn
Ḥāḳḳa oldıġı gün vāḳıf olur bāy u gedā

33 Rūḥa gerçi görinür niçe Meʿāric ammā
Cesed-i pākī ile gitdi nicemüz bu yola

34 ʿAsker-i Cinne meger irmedi seylāb-ı fenā
Nūḥ içün mā ʿazāb ʿālemi ġarḳ-āb itdi

35 Oldı Müzemmil ü Müddes̱ir ile çünki ḫiṭāb
Ol nebī itdi hemān emr-i kerīmi icrā

36 Ḥaḳdur elbette Ḳıyāmet gelecekdür insān
Mürselātuñ Nebe-i ḥaḳḳunı ol demde aña

37 Nāziʿātı bize gösterme meded ḫātimede
Yā İlāhī baḳamaz vech-i ʿAbūsa bu gedā

38 Şems Tekvīr olınup çünki ola Faṭr ḳubūr
Kefe-i ʿadle Ḫudā virmeye Taffīfe rıżā

39 İnşiḳāḳ ile ḳaçan emr olına ẕāṭ-ı Bürūc
Nūr-ı Ṭārıḳla ṣırāṭ ola ṭarīḳ-i Aʿlā

40 Ġāşiye sırrını fehm eyler iken şām u Fecr
Bir Beledde yine ʿāmil yoḳ anuñla ʿulemā

41 Şems-i feyyāż ile açılmadadur Leyle-i ġam
Tāb-baḫş olmadadur ʿāleme her vaḳt-i Ḍuḥā

42 İnşirāḥ ile Ḫudāyā bizi maḥşūr eyle
Tīnveş ḳalmaya ḳalbümde benüm ʿaḳd-i belā

78b

43 Ḳanı ol dem ki ʿAlaḳ pāre iken cism-i żaʿīf
Ḳadre irgürdi seni rūḥ virüp ol Mevlā

44 Naṣṣ-ı ḳāṭıʿ gibi hīç Beyyine yoḳ Zilzāla
ʿAdiyāt ehli ile faḫr iderüz rūz-ı cezā

45 Çün ola Ḳāriʿa seyr eyle Tekāṡür nicedür
Ol ʿAṣrda ne ḳuṣur var ne nişīmen ne livā

46 Veyldür cāy-ı maḳarr-ı ḳavm ḫabīṡ Fīle
Ṣıdḳ-ı teslīm-i Kureyş ile güm oldı aʿdā

47 Dīn-i islāma giren Kevṡer içer cennetde
Kāfirūn nār-ı cehennem ile mücezzā

48 Naṣr olup yitiş emrüñ yoġ ise ḥıḳd ile Leheb
Eyle İḫlāṣla taʿvīẕ budur semt-i rıżā

49 Yā İlāhī bula cennetde maḳām-ı ʿālī
Her ki ḫayr ile Senāyī ḳuluña ide duʿā

DİZİN

A

Abdullah-ı Bosnevî, 26
Abdülkerim Efendi, 29, 30
ʿAcem, 48, 78
Âdem, 25
Afganistan, 20
Ahmet Paşa, 19
Ali Şir Nevâî, 24
Almanya, 9, 67
Anadolu, 14, 16, 20
Ankaralı İsmail Rüsûhî Efendi, 25
Aḥmed Pāşā, 56, 76, 86
Arisṭo, 56, 79, 188
Āṣaf, 47, 76, 78, 79, 80, 83, 84, 87, 217, 227
Âsım, 24
Asırhan, 13
Âşık Hasan, 26
Âşık Ömer, 26
Âşık Paşa, 21
Avrupa, 13, 14, 17, 25
Avusturya, 15, 17
Azak, 17
Azerbaycan, 13
Aziz Mahmut Hüdâyî, 26

B

Baġdād, 80
Bâkî, 19, 23, 42, 58
Balkan Yarımadası, 18
Balkanlar, 25
Banat, 17
Bāḳī, 42, 88, 105
Behrām, 80, 123
Belgrad, 3, 17
Beliğ, 32, 39
Bîdil-i Azîmâbâdî, 20
Bihzād, 171
Birgivî, 18
Bucak, 13
Bursalı Haşimî, 22
Bursalı Haylî, 22
Bursalı Talip, 22

C

Cem, 104, 107, 149, 162, 165, 212
Cemşīd, 87, 224
Cengīz, 153, 220
Cevrî, 22
Ceyḥūn, 76
Cüneyd, 77

Ç

Çin, 183

D

Da'î, 22
Dağıstan, 13
Dalmaçya, 17, 18

E

Eflāṭūn, 76
Enverî, 22
Ẕünnūn, 77
Evliya Çelebi, 25
Eyyūb, 206, 221

F

Fâiz, 29, 32
Fâmî, 23
Fasîh, 23
Fatin, 14
Fâzıl Ahmet Paşa, 16, 17, 30, 31, 55, 56
Fehim-i Kadim, 21, 22
Felāṭūn, 188
Ferhād, 37, 39, 109, 114, 129, 141, 147, 165, 168, 170, 174, 188, 203, 206, 210
Feyzî-i Hindî, 20
Fırāt, 76

G

Ġafūrī, 217
Gevherî, 26
Gîlân, 13
Girit, 5
Güftî, 22, 24
Gülşehrî, 21
Gīv, 80

H, Ḥ, Ḫ

Habeşiştan, 18
Hâfız Mustafa İffetî, 31
Ḥātem-i Ṭā'ī, 87
Ḥaṭmān, 85
Hatice Turhan Sultan, 16
Hayalî, 19
Ḫıṭā, 183
Ḫıżır, 113
Ḥıżr, 78, 90, 220
Hindistan, 7
Ḥüsrev, 39, 110

I

I. Ahmet, 14, 15, 16, 20, 22, 24, 25
I. İbrahim, 15, 16
I. Mustafa, 15
II. Ahmet, 15
II. Mustafa, 15
II. Osman, 15, 16, 20, 22
III. Süleyman, 15
Irak, 16
IV. Mehmet, 15, 16, 17, 33, 55
IV. Murat, 15, 16, 17, 22, 25

İ

İbn Arabî, 25
İbn Teymiyye, 18
İbrāhim, 227, 236
İbrahim Peçevî, 23
İlyās, 78, 227
İran, 15, 16, 20, 25
ʿĪsā, 94
İshak Hocası, 22
İskender, 25, 81, 227
İsmetî, 21, 22, 42, 44, 54, 58
ʿİsmetī, 44, 45, 106

K, Ḳ

Kadızâde Mehmet Efendi, 17
Ḳāf, 85, 139, 177, 238
Kafkasya, 18
Kafzâde Fâizî, 24
Kamaniçe, 55
Kanunî Süleyman, 15
Karacaoğlan, 26
Karlofça, 17
Ḳārūn, 77, 110
Kâşif Efendi, 33, 34, 35, 52, 67
Kâtibî, 12
Kâtip Çelebi, 13, 24
Kayıkçı Kul Mustafa, 26
Ḳays, 37, 38, 39, 103, 123, 129, 131, 136, 148, 154, 168, 174, 196, 204, 206, 210
Ḳazaġ, 85
Keçecizâde İzzet Molla, 21
Kelîm-i Hemedânî, 20
Kenʿan, 221
Kerbelā, 134
Kerimzâde, 29
Kırım, 17, 25
Koca Ragıp Paşa, 21
Koçi Bey, 24
Köprülizāde, 76
Köprülü Fâzıl Ahmet Paşa, 16
Köprülü Mehmet Paşa, 16
Kuloğlu, 26
Kuyucu Murat Paşa, 16
Kuzey Afrika, 18

L

Laʿlīzāde Şeyh Mehmet, 30
Lebid bin Rebia, 21
Leh, 55, 72, 81, 84, 53
Lehistan, 55, 81, 84
Lehistān, 55, 81, 84
Leylā, 117, 131, 136, 203
Leyli, 126
Leylī, 155, 166, 183, 232
Lwow, 55

M

Maġrib, 183
Manṣūr, 84, 136, 139, 141, 171
Mantıkî, 22
Mecnūn, 37, 42, 76, 94, 97, 103, 114, 115, 117, 126, 129, 131, 136, 155, 166, 170, 171, 175, 183, 196, 204, 207, 323

Meẕāḳī, 43, 44, 87, 107, 197
Mehmet elMısrî, 67
Mehmet Said Efendi, 15
Meryem, 236, 237
Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, 17
Mesīh, 113
Mevlânâ, 25, 40
Mevlānā, 228
Meylî, 42, 54, 58
Mezâkî, 22, 43, 44, 54, 58
Mısır, 25
Minkârizâde Yahya Efendi, 30
Mora, 17, 58
Moṣḳov, 55, 81, 82, 84, 86
Mosḳovistān, 55, 84
Muḥammed, 83, 238
Murat Giray, 17
Müneccim Bahâyî, 22
Münşî Abdülkerim Efendi, 29, 30

N

Na'tî, 23
Nâbî, 21, 22, 23
Nail Tuman, 29
Nâilî, 42, 58
Nâilî-i Kadîm, 21
Naîmâ, 23, 24
Nā'ilī, 45, 222, 224
Necatî, 19
Nedim, 21, 26
Nef'î, 19, 23, 41 42, 46, 48, 52, 58
Nefʿī, 41, 42, 88, 140, 220
Nemrūd, 227
Nergisî, 25
Neşatî, 9
Neşâtî, 21, 22, 42, 45, 58
Neşāṭī, 45, 88
Nev'izâde Atâyî, 22, 23
Niyazî-i Mısrî, 26
Nūḥ, 118, 239
Nüşirevān, 56, 76

O

Okçuzâde Mehmed Şâhî, 22
Orta Macaristan, 17
Ortadoğu, 25
ʿOs̱mān, 55, 79, 80, 84

Ö

Örfî-i Şîrâzî, 20

P

Pervīz, 39, 110
Peşeng, 80
Podolya, 17, 55

R

Râmî, 22
Râmiz, 39
Refdî, 9, 29, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 67
Refdī, 31, 36, 41, 42, 43 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 65, 67, 70, 71, 74, 78, 83, 88, 90, 91, 92, 94,

95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 146, 147, 148, 149, 150 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 235
Revânî, 40, 41, 58
Revānī, 41, 204
Rızâ, 24
Rızâyî, 22
Rif'atî, 23
Riyāżī, 42, 88
Riyâzî, 42
Rumeli, 14
Rus, 85
Rusya, 25
Rüstem, 51, 72, 80, 104, 141, 197, 211, 224
Rüşdî, 23

S

Sâ'ib-i Tebrizî, 20
Sâbit, 21, 22
Sabrî, 22, 42, 43, 54, 58
Ṣabrī, 43, 104
Sabûhî, 22
Sâdıkî, 24
Safâyî, 30, 31, 32, 33, 37, 38, 54, 67
Sâlim, 29, 30, 31,32, 33, 37,
Sarı Abdullah, 25
Senāyī, 236
Seyyid Vehbî, 21
Sıdkî, 23
Sırrî, 23
Sikender, 85, 224
Sinan Ümmî, 26
Sührāb, 72, 147, 211
Süleymān, 147, 205, 217, 220, 227

Ş

Şehrî, 21, 22, 42, 43, 54, 58
Şehrī, 43, 105
Şevket-i Buhârî, 20
Şeyh Gâlip, 21, 26
Şeyhî, 19, 31, 54, 62
Şeyhülislam Bahayî, 20, 22
Şeyhülislam Yahya, 19, 20, 22
Şinâsî, 23
Şīrīn, 188

T

Tâlib-i Âmulî, 20

Tarhuncu Ahmet Paşa, 16
Tātār, 220
Tecellî, 23
Tehemten, 56, 79
Temeşvar, 17
Tıflî, 22
Tokatlı İshak, 22
Trablusşam, 16
Tuna, 13, 17
Ṭūr, 171, 238

U

Ukrayna, 17, 55
Uyvar, 17

V

Vecdî, 22, 42, 43, 58, 60
Vecdī, 43, 87
Velīd, 86
Veysî, 22, 25
Viyana, 17

Y

Yaʿḳūb, 38, 170, 206, 221
Yesrî, 23
Yūnus, 236
Yūsuf, 38, 91, 94, 112, 113, 120, 155, 170, 197, 202, 210, 227, 237
Yümnî, 24

Z

Zamirî, 22
Zâtî, 19
Zelīḥa, 227
Zitvatorok, 15
Züleyḥā, 118

REFDÎ DÎVÂN'I

TIPKI BASIM
ÖRNEK SAYFALAR

مناجات باری عز و جل

یارب جمالیکنی گوستر نقابدن قویسیو قوپرسه روز قیامت حجابدن

یارب مجرمم بلوردم بنده حالمی یازمه گناه و جرمیمی گچیدم ثوابدن

یارب تیره بخت تیره درونم اگرچه بن لطف ایت ایرمه بنده‌کی ره صوابدن

الام حشری یاد ایدرك قانلو اغلرم بنده‌ك اسرگدرون قیامت عذابدن

یارب گناه و جرمنی رفدئ بیدلاك

عفو ایت او دردمندکی قورتر عقابدن

لطف ایدوب حالیمی صوردڭ بنی لطف و کرمڭ — شرمسار ایتدی ولی غایتیله دل ممنون

مرحمت ایتدڭ ایا صاحب صائب تدبیر — گوندرڭ عید ولیکن دخی قدر میمون

بعد ازین مرحمت دخی گوزلرم اشکیچون — اولمیم تا بقیامت سنه بن عرضه بچون

مرحمت ایله بنم حالمه تو کامل کرم ایت — نه جفا ایتدی بکا چرخ فرازنده ستون

حسد ایتدی بکا بو آتش محنت اوددی — ظاهر اولدی سر و سینه‌مده نیجه داغ جنون

نیجه داغ و نیجه غم نیجه بلا و محنت — گورمش هیچ بر نیک مثلنی دنیاده عیون

صبر ایدرکن نیجه بیک درد و بلایه آخر — باشمه دوشدی بو محنت بنی ایتدی مجنون

الدی بو چرخ ولی النعم دنیادن — قالمدی راحت و ذوق و قم بنی ایتدی محزون

آه کیم گیتدی ولی النعم گیتدی مدد — گوپریلی زاده او دستور عدالت مشحون

شیمدی حالا بنم اولدی بیکس و درمانده غریب — ایدمز درده مدد چاره گر اولسه افلاطون

سفره درد و بلاده یدوکم زهر و عنا — صو صدقجه جگرم آه مدد خون درون

نیجه صبر ایلیین دلده کی داغ جگره — نیجه آه ایتمیم داغ بداغ اولدی درون

نعجب سیل دو چشمم قیدوب بر بلا ه — اولسه هر بریسی مانند فرات و جیحون

ایلمق اطلس سینه دیرسم یکی دنیا بری وار — بر سیمی ماه اما اولدی بری داغی خورشید

بارك الله که همت ایلیجق بو یلده کورك — جنکسز عزیمله دشمنلری ایتدی تبعید

نامدار و نزد حضرت احمد پاشا — بو یلده کیم مدحك ایدر کاتب قدرت تسوید

کامبخش وزرا ملجاء اعیان کبار — یار شکوه کبنه داری جهانبان وحید

سنسن اول ذات مکرم که سنك اسمکده — الف و حا ایله میم دال ندر اولدی بدید

میم لطف کرم و دال ایسه دولتده دال — ذرج یوق شبهه و شك حا ایسه حلمی مفید

سنسن اول اصف صاحب کرم و لطف که خلق — دور عهدکده ایدرلر سنه هر کون بکی عید

سنسن اول اصف دوران عالم کر بو کارکده سنك — باشدن هم جهان بولدی نشاط جاوید

سنسن اول صفدر میدان وغا کیم حالا — صالغ اولیدی قولك اولوردی قیلکده جمشید

سنسن اول داور دعدالت پیشه — فالمدی پای وکدا حاك درکهده نومید

سنسن اول بحر عطا کیم که کف لطفکده — قطره فیض اوتجشمه ماه وخورشید

سنسن اول حاتم طائی که دم بخششده — ایدمز پادشاهان جهان سعی صلاته تقلید

کامبخشا بنجه تعریف ایدهیم اوصافك — جمله دن ایله دیر اعلا سنی ذو لطف مجید

خوبان ایچنده پادشهم چوق کوزل ولی

یوقدر جهانده سنجلین طنتلو بر دلی

وله

بر کدایم قپوکه کلدم ایا شاه مدد
التفات ایت قولکه سن کرمکا مدد

فرقتکدن چکرم هر کیجه صد آه مدد
طاقتم یوق اولورین جور رقیبکه هرکاه مدد

چکمم درد فراقک مدد ای ماه مدد

کورمدم بونجلین بر غم جانکاه مدد

لطف و احسانکه اول بنی مفتون ایدک
عقلم الدک نیجه صد حیله و افسون ایدک

شکوه کوسترمه بنه شاهم بنی مجنون ایدک
نیچون ای یار نیچون جورکی افزون ایدک

چکمم دردو فراقک مدد ای ماه مدد

کورمدم بونجلین بر غم جانکاه مدد

چاک چاک ایتدی دل و سینه‌می تیغ هجران
مرهم اوردی سه اکر یاره‌مه دست جانان

کندم اولدم اچیلمز می بنم بلسیم یاران
چاره سازم بکا لطف ایت مدد ایله درمان

قانا غرق ایسم چوقمی مددی دل غمخوار　　بر کوزه نکاه ایتمدی اول یار ستمکار

کیتدی بنی فرقتده قودی خسته و بیمار　　قالدم غم و هجر ایله کیتدی دل و دلدار

شول جغد فنا مسکنی ویرانه یه دوندم

بتدن قچر اول شوخ جهانن اولسه ملاقی　　کتدی غم و هجرانی دلمدن بنه باقی

اتشلره یانسون فلکک طاق و رواقی　　الدن چیقروب نشوه امیدمی ساقی

بر باده سی یوق بی مزه پیمانه یه دوندم

طاقت قومدی دلده بلا آه و فغانه　　بیک جانمه کار ایلدی اوضاع زمانه

کلمز کوزمه خواب نیدر باکه فسانه　　شب تا بسحر کشت ایدرم خانه بخانه

شمعینی یتورمش بن او پروانه یه دوندم

اول سرخوش نازم بکا رحم ایتمدی یاران　　درد او دل الدن بکا تاب تب هجران

رفقی بنی اولدردی مدد فرقت جانان　　شمدنکیرو نه شهره نه خود صحبت یاران

بن کندمه بیکانه شو دیوانه یه دوندم

ول

غزليات

یارب جهانده ایتمه بنی یاردن جدا   بیچاره بلبلی گل گلزاردن جدا

خوبان عجبمی الفت ایدرسه رقیب ایله   گللر همیشه اولمز ایمش خاردن جدا

بیهوده در تغافلی دوران اوزگون   بر گز بنم یاری ایتمه‌دی اغیاردن جدا

فریاد واه ایلدیکه گورکردش فلك   فرهاد زاری ایلدی کهساردن جدا

یارب متاع نظمنی رشدی‌نك ایلمه

بازار معرفتده خریداردن جدا

ساغر بزم صفا فرقت جانانه فدا   بادهٔ ساقیء وصلت دم هجرانه فدا

مالك اولسم اوکهر پاره‌یه الله بیلور   گنج قارونی ایدردم بن او فتانه فدا

طوبیء باغ ارم نقد دل اوجان حزین   باشدن جمله‌تن اول سرو خرامانه فدا

گنج باد آور پرویزی المه گیرسه بنم   هب ایدردم انی اول خسرو ذیشانه فدا

خامهٔ فیض اثرك عالمی طوتدی رشدی

بحر وکان اوله بو کلك گهر افشانه فدا

سینه‌مده کل شرحه‌لری دست ارادت
یازمش ازلی صورت شمشیر محبت

رفدی قولکده کچ نکه ایتمه کرم ایله
ای قاشی کمان راست کوکلمه تیر محبت

مژکان یار مست و او چشم سیاه مست
عالمی اولو بودور ده شاه و سپاه مست

عشاقی تیر دیده غمزه شبیخون ایدوبده آنی
عزم ایتدی آه شمدیده بکا صبحگاه مست

اول سرو نازه باد صبا اوش نصار لسیم آه
گلشنده راست گلسه بکا کج کلاه مست

سینه بسینه لب بلب اولمز میدم عجب
گلسه او شوخ خانه‌مه بر کون آه مست

دعوی عشق محشره قلسه عجب میدر
چشم سیاه یاره کبی هب کواه مست

به یوده صنمه مهر قدح بزم می دور ایدر
شوق رخکله کیده چرخ مهر و ماه مست

رفدی نه کونه عشرت ایدر اول بوکجه ایله
کاهی نهان و کاه ایسه مخمور کاه مست

کلسیدی یار خانه‌مه کوشامکا مست
قوچمز میدم میانی نا صبحگاه مست

سینه بسینه لب بلب اول نسیم صار لسم آه
اولسیم و شوخی نه کهی هوشیار و کاه مست

آچلمغه گل امید بخت ای رفدی

نسیم فیض خدا لطف کردگار استر

نه دکلو عاشق بی صبر کشف راز ایلر   او دکلو دلبر عالیجناب ناز ایلر

دل بلا زده تنها وصالی سلطانم   او مرادنی استر کلوب نیاز ایلر

او شیوه کار قلورسه بو طرز و حال اوزره   شب فراقمی زلفی کبی دراز ایلر

نه کونه عرض ایده رنجالی بوله کلسم راست   او مست ناز قچر بندن احتراز ایلر

هزار ناله و فریاد ایدرسه کاشنده

قیکده رفدی قولک آه جانگداز ایلر

او شوخه عاشق بیدل نیاز ایدوب نیلر   نیازه رخصتی یوق کشف راز ایدوب نیلر

فراغت ایلیم بن او سرو قامتدن   جفا و جوریني دور و دراز ایدوب نیلر

نگاهی تیر قضا در کور اول کمان ابرو   خدنگ غمزه سینه گداز ایدوب نیلر

هلاک قوفتی اولدم چو نیم بسمل آه   بو نیجه قانمه کیرسون او ناز ایدوب نیلر

عروس طبعمه رغبت اولمیور بلم

همسایه‌ڭ ایکن باعث محرومئ وصلت　　سنندن وارایسه ایده‌مکز شرم و حیادر

تقلید ایدن شیوه‌ده جانانڭه خوبان　　بو طرز و بو اطوار سکا داد خدادر

حقڭده نه دیرسه سوزینه اویمه رقیبڭ　　اول تیره درونڭ کافرمادر بخطادر

کلزاره ویرن تا بو قدر تاب و طراوت

ای دفدئ پژمرده کوکل باد صبادر

ستاره چوق فلکده آفتاب پرضیا بردر　　بلی خوبان عالمده او شوخ مهلقا بردر

بو دعویمه کواهم هپ سنڭ ایا حسنکدر　　نظیرڭ کلمدی کلمز دخی جانا خدا بردر

شهیدان محبت چوق بو محنتکاه فانیده　　شهید کربلا وش صنمه بونلر دردده صابردر

صقن تشنیعه بدالی صفنڭ کارندن ای واعظ　　همیشه شرحه لو آچسون قودشت کربلا بردر

کداسن رفد یاکمنام اولورسه نوله اشعارڭ

فلکده شهرهٔ آفاق اولان شعر اکابردر

او سرو نازه بر کره هوادار اولمغه واردر　　ال ایرسن ایرسن وصل طلبکار اولمغه واردر

حرمان اولور کورنجه عاشق زاری شنا ایتمه　　نه سیمینه کتسک ای شوخ خبردار اولمغه واردر

شهسواران بلاغت همعنان اولمز بکا

وادئ عرفانده رفدی بو زمینم تازه در

تأثیر ناله دن او کل ترامین در　　ایتمز تحمل آهه ولی نازنین در

فریاد و زاد و ناله می المز قولاغنه　　اول کلعذارک سوزش دلدن حزین در

یارب ندر بو سوزش آتش درونده　　دلده او رایسه کوشه فرقت نشین در

ای شیوه کار سوز دلمدن حذر ایده　　هر بر شراری آتش دوزخ قرین در

رفدی فتاده عاشقی دیوانه ایلین

اول آفتاب چهره و اول مه جبین در

جانا سرمده داغ غمی صنمه که لاله در　　لاله دکل او قانله طولو بر پیاله در

درد و بلا و جور و ستم راه عشقده　　اهل هوایه هیچ دوکمز نواله در

چوق ماهپاره طوغدی بزم انتظارده　　برج املده چیقمز او قاشی هلاله در

رفدی فتاده نازدلک یاره کشف ایدن

او شوخ عشوه پرست آشنا ندر بلمز   جفا و جوره بلور هیچ وفا ندر بلمز

کتاب عشوه‌یی ازبر اوقور او مه طلعت   ولی حروف نیاز و رجا ندر بلمز

اسیر زخم فراق اوله‌لی دل ناشاد   کنار باغده اوردسه صفا ندر بلمز

آچلمسه نه عجب غنچۀ دل امید   مثال برگ خزان در صبا ندر بلمز

جفا و جور ایله قیدی وجود زاره آه   فلک دیدکلری ظالم خطا ندر بلمز

ایرسک عید وصاله کوکل او زمان الک   او شوخ طفل دخی مرحبا ندر بلمز

شراب لعل لبن صونمدی بکا ساقی
دریغ دفدیٔ ذاره عطا ندر بلمز

بکا بر نشوه کیم ساقی لب جانان‌دن کلمز   فلکله ال بر ایتسک سن بو نه پیمانه‌دن کلمز

کیدر ایاغنه هب ایللرک اول ساقی نورسن   مرادی عشوه‌می یوخسه بزه ایاندن کلمز

صبا بالله یارک تا او دکلو زلف مشکینن   پریشان ایلمک دست درازشانه‌دن کلمز

او دکلو آتش شمع رخک دل جسته وجه ایلر   کورنلر دیر بو حالت بلبل و پروانه‌دن کلمز

عجب قنده بولورسن سن دلا بو تازه مضمونی

حق تعالی گلستان حسنکی صولدرمسون   گرچه بندهٔ سن شه خوبانه ایتدم الوداع

دیرمیسن یاد ایلیوب بن بندهٔ مهجورکی

کتدم اما قدی نالانه ایتدم الوداع

آتش عشقکله یاقدی دلده عاشق تازه داغ   کنج غمده اولدی دائم یاقوب ایله چراغ

نغمهٔ بلبلله عاشق اکلنوردی عاقبت   کلدی کوز بادخزان شیمدی نه گل قالدی نه باغ

بلبل غمدیده آه و زار و فریادین قودی   طوتدی حیفا عالمی اما سر صوت زاغ

کنج غمده کوشه گیر عزلت اولسقمی عجب   ساقیا باغده چکلمز جام جم یاغ ایاغ

باغده اغیار ایله جانا صفالر ایله سن

رفتهٔ آشفته یه الحق یتر کنج فراغ

او شیوه کار اگر اولمزسه نازدن فارغ   اولورمی عاشق بیدل نیازدن فارغ

فراغت ایلیم سجده‌گاه کویندن   اولورمی مؤمن کامل نمازدن فارغ

نه کلو آتش عشقم دلمده صاقلرسیم   اولورمی آه درونم کشف رازدن فارغ

فغان و ناله و فریاد و زاردن بکچم   اولورمی عاشق اولانلر سوز و سازدن فارغ

کوه وصحرایه صالندک بنی فرقتده قودک قیس وفرهادی کبی زار و پریشان ایتدک

تاب وطاقت قومدک تیغ فراقکله مدد وصلنه چاره می یوقیا دشهم قان ایتدک

کنج فرقتده قودک رفدیٔ آزرده دلک

تب فرقتله دل زارینی لرزان ایتدک

نامهٔ هجرده قمله بنده کی انشا ایلدک خیره کیردک عاشق دلخسته کی یاد ایلدک

خانهٔ دل دستبرد قهر کردوندن خراب اولدی اما ینه سن لطفکله آباد ایلدک

اشهب نازکله جانا پایمال ایتدک بنی مستدام اول پادشاهم بر ایو داد ایلدک

خانقاه غمده های و هوی ایدر عاشقلرک لوحش الله ای پری ورد و ذکر ارشاد ایلدک

شادکام ایت بزم وصلکله مدد جانا بنی

محنت و هجرانیله رفدیٔ بیداد ایلدک

مژده ای دل بو کون اول آفت دوران کلجک یورک آیدین دیدیلر اول مه تابان کلجک

مژده ای عاشق شوریده دل و شوریده حال تن فرسوده یه جان عاشقه جانان کلجک

مژده ای بخت سیه مژده یا شام فراق کلدی یا قلشدی ینه اول مه رخشان کلجک

یا قمه وجود دفدیٔ ناشادی هجر ایله

اولمبتلای خسته درون خار و خس دکل

قدک جهانده سرو دلارا ده کورمدم　　طوبا میسن که مثلکی دنیاده کورمدم

ای سرو ناز بوزده دامان کج کلاه　　باغ جهانده سروی بو سیاده کورمدم

خوی کرده در جبینک اول کل عذار مه　　بو آب و تابی بر کل حمراده کورمدم

بن کوردوکم صفای لب دلربا ده بن　　ساقی او ذوقی ساغر صهباده کورمدم

احسنت طبع پاککه دفدی زمانده

بن بو زمینی عالم بالاده کورمدم

فلکده عاشق محزونی شادمان کورسم　　مرادی اوزره دونر چرخ بی امان کورسم

نقود مهر و محبت تمام رایجدر　　متاع وصلتی بر کره رایکان کورسم

نولدی بن آتش عشقکله داغ داغ اولسم　　بر اولسه لاله وکللرله کلستان کورسم

میان لجهٔ حیرتده غوطه خوار اولورکن　　کنار باغده بن تازه برجوان کورسم

یولینه جانمی ایثار ایدردم ای دفدی

دوچار اولنجه کدا شاهه فرط خیرتدن

صونردی آینه رفدی بن اکه خیرانم

بلالو بلبل عشقم غریب مهجورم   ندکلو نالدایدرسم اودکلو معذورم

که آتش وکه ایسه باد عشق سینه‌ده   صفاندیده ستم دیده آه رنجورم

شراب لعلکی ایدن دریغ ایتمه مدد   که می نخورده ستم خورده طرفه مخمورم

تمام ایتر قضا سینه‌مه فکار ایتدی   بو حالتله نیه کوردکی بن مسرورم

بو نحس اکبر اولان طالعمدن ای رفدی

ندکلو نالدایدرسم اودکلو معذورم

فواقک جانه کار ایتدی مددای شاه خوبانم   مدد کل مرحمت قیل بنده که دولتلو سلطانم

نکاه التفاتک کسمه بندن حالمه رحم ایت   روا میدر هلاک تیغ هجرانک اولم جانم

شرر دربار دود نخ آه آتشنا بمه نسبت   حذر آه درونمدن حذر ای ماه تابانم

عجب نار فراق و حسرتک کار ایلدی جانه   ظهور ایلرمیسن یا مددای درده درمانم

مدد تاب تموز غمده یاندی دفتری بیدل

عدوی اهل معارفسن ای فلک دویدم　　اکرچه کاه کهی دلنوازه بکزرسن

ندر بو سوز نوا لو دلکر های خامه

ادای رفدی معنی طرازه بکزرسن

ای دل او شوخک عاشق کریانی سنمیسن　　بیدار ایدن او فتنهٔ دورانی سنمیسن

کلزار عشقی نالهلرک طوتدی ای هزار　　باغ جمالک عاشق نالانی سنمیسن

کلشنده زار و نالهلرک دکلنور بکی　　دلتنک ایدن او غنچهٔ فتانی سنمیسن

بو آه و زار و ناله نه در باغ محنتک　　ای عندلیب زار دخی خوش الحانی سنمیسن

جبریل کورسه دیردی او فتانه ای پری

رفدی زارک آه به جانانی سنمیسن

ای دل نیاز و نازه بیلور دلبر استرین　　نه بزم می نه باده نه خود ساغر استرین

قالدم فتاده خاک دردلر باده بن　　مجنون کبی صنمه که غیری یار استرین

جور و جفا کی خط رخک ایلسون حسابی　　روز جزاده بلکه دوشر دفتر استرین

دشت بلاده وادی عشقی بیلور دکو کل　　مجنون و قیسی صنمه صقن رهبر استرین